

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Ḥaye adam

Danzig, Abraham ben Jehiel Michal

מהרבא, גיצנאד

Frankurt a.M., 620 = 1860

תבש תוכלה.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10937

ומושחין בשמינית הלוג שמן אחר אפייתן ולאחר שקרמו כולם פניהם בתנור סומך ב' ידיו על הקרבן ובכל כוחו ובשעת סמיכה אומר עליו דברי שכה. ונ"ל שהוא מומר לתורה. והסמיכה תהיה בעזרה דוקא בכל מקום בעזרה ואם הכורת אנשים הביאו קרבן א' בשותפות כולן סומכין עליו כזה אחר זה ולא כולם בכ"א ותיכף לסמיכה שחיטה. ולכתחילה שוחטין בסכין שהוא כלי שרת ושחט ישראל או כהן וקבל הכהן הדם במזרק שהוא כלי שרת וצריך לקבל כל הדם כיצד הוא עושה אוהו הסימנים בידו ומוציאן עם הוורדין לתוך המזרק ושוחט שנים או רוב ב' כדי שיקבל הדם כולו בכלי ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם ממנה אלא מן הצואר ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק ובדיעבד אפילו לא קבל רק כדי הוייה כשר וצריך העובר שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקה ואח"כ הולך הדם למזבח ולקח הכהן המזרק שבו הדם וזרק ממנו במזרק ב' זריקות על ב' זוויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית ומכוין כשזורק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזוויות כמין גם כדי שיהיה שתי מתנות שהן ד' ושירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ואח"כ מפשיט העור והעור הוא לבעלים כיצד הוא מפשיט נוקבו מחוך ערקובו ותולה ומפשיט ואם היה שור מפשיטו בלי תליה ולאחר ההפשט מוציא האימורין החלב שעל הקרב ובכללו הלב שעל הקיבה וכל החלב שעל הקרב ושתי כליות וחלב שעליון עם החלב שעל הכסלים ויותרת הכבד ומעט מן הכבד עם היוותרת ובכשבים מוסיף גם האליה תמימה עם החוליות מן השדרה עד מקום הכליות ונותן כמנים ומנתח את הבשר ומפריש החוה והיא כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר למטה עד הכרס וחותר עמה ב' צלעות אילך ואילך ומפריש שוק הימין והוא ב' אברים מעורים זה בזה דהיינו עצם אמצעי ועצם העליון המחובר לגוף. ונותן החלבים ע"י הבעלים וחווה ושוק למעלה וב' כליות ויותרת הכבד למעלה מהם וד' לחמים מן המ' חלות למעלה וכהן מניח ידיו תחת ידי בעלים ומולך ומביא מעלה ומוריד במזרחה של מזבח. ואם היה קרבן בשותפת א' מניף ברשות כולן. ואחר שמניפין מולח האימורין ומקטוין ע"ג המזבח והחווה והשוק וד' חלות נאכלים לכהנים לאחר הקטרת האימורין ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכלים לבעלים. ואח"כ יאמר או"א גלוי וידוע שבזמן שבה"מ היה קיים כשנעשה נס לאדם היה מביא תודתו ומקריב לפניך ועכשיו שחרב בה"מ יהר"מ שתהא אמירה זו חשובה ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו לפניך קרבן תורה כהלכתה כמו שנא' ונשלמה פרים וכו' ויהר"מ ה"א מלך רחמן שתשוב ותרחם וכו'.

הלכות שבת.

כלל א. דין הכנסת שבת מערב שבת (סי' ימ"ט).

(א) שבת קודש הוא האות הגדול והברית שנתן הקב"ה לישראל למען ידעו כי ששת ימים עשה ה' כל מה שברא בשמים ובארץ ושבת ביום השביעי והוא יסוד האמונה לידע שהעולם הוא מחודש וכיון שברא הכל הוא ארון על הכל ואנחנו עבדיו ומהוייכים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופנו ונשמחתו וממונינו כי הכל שלו. והזהירה התורה על שמירת השבת יב פעמים וא"ל כל המשמר את השבת כאילו מקיים כל התורה כולה

וכל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה וציוחה התורה לזכור בכל יום ויום את השבת כמו שכתב זכור את יום השבת ור"ל להיות זוכר תמיד השבת כדי לקדשו ולענגו ולכן היה שמאי הזקן אומר על כל דבר נאה שקנה זו לשבת ואם מצא נאה הימנה אבל הראשונה והגניח השניה וכן בכל יום אך הלל הזקן שהיה מדתו במדת בטחון וכדי לחזק בטחונו לא היה נוהג כן אלא שהיה בוטח שיזדמן לו נאה לכבוד שבת ועכ"פ מורה בשאר כל אדם ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד או יניח אותו לשבת וכן כשמונין מנין הימים יהיו מונין על שם השבת דהיינו יום ראשון בשבת ויום שני בשבת וכן כולם כי קדושת השבת הוא נמשך לכל יום כי הוא המרכז האמצעי שכל ימי השבוע יונקים ממנו יום א' ב' ג' נקראין אחר השבת שהם מקבלים קדושה משבת העבר ויום ד' ה' ו' נקראים קודם שבת כי מושפעים ומקבלים קדושה משבת הבאה. ולכן ההולך במדבר או שנשבה בין הנכרים ואינו יודע מתי הוא שבת מונה ו' ימים מיום שנתן אל לבו ושכחתו ומקדש השבועי בקדוש והבדלה ואם יש לו ממה שיחפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל בכל הימים עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום אפילו ביום שמקדש בו כדי פרנסתו מצומצמת מפני פקוח נפש שאם לא יעשה מלאכה ימות ואם יש לו לחם או שאר דברים הנאכל חי אסור לו לבשל אבל מותר לילך אפילו ביום שמקדש בו לפי שתחומין אינו אלא מדרכנן והתירו לו כדי למדור לצאת מהמדבר אבל שאר איסור דרכנן אסור. היה יודע מנין הימים שיצא בו כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמישי לציאתו אבל אינו יודע כאיזה יום יצא מותר לעשות כל מלאכות ביום שמיני לציאתו שביום כזה יצא מכיתו דבודאי לא יצא בשבת וכן ביום ט"ו וכיום כ"ב וכן לעולם (סי' צ"ד) והטעם לפי שקדושת שבת מתפשט בכל יום ולכן כל יום שישבות מ"ט יש בו מקצת קדושת שבת.

(ב) ולכן מצוה להשכים בבוקר בע"ש להבין צרכי שבת כדכתיב והיה ביום הששי והבינו משמע תיכף כשהיה יום הששי יבינו ואם לא ימצא לקנות כלום לאחר התפלה יקדים לקנות מקודם ובלבד שיקרא ק"ש קודם (סי' רכ"א נח"ל ודבריו ל"ע כיון שכ' זהו מה"ל ח"כ כיון שהיא עובדת למה לא יבעל גם ק"ש שכרי לרכי שבת עוקדת וקיי"ל תדיר ועוקדת שין וכמו שכתבתי בהלכות נרכות כלל ס"ח וגם ע"ה שכ' שלא יפחש מן הלטר מה ענין זה לזה. ועכ"פ כ"ל דחס יש לו חזק דבר לאכול בשבת חסיד לבעל חמלה וכ"ש ק"ש).

(ג) מצוה על כל אדם שיכין הוא בעצמו ג"כ שום דבר לצרכי שבת לכבדו אע"ג שיש לו משרתים כדמצינו בהרבה אמוראים ומהם ילמוד כל אדם ובפרט בימים הקצרים ומכ"ש כשרואה שכבר הוא סמוך לשבת שאז הוא מחוייב לעסוק בכל כחו וראיתי אנשי מעשה גדולי תורה שהיו מכבדין הבית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת וזה חוב גמור על כל אדם וכל שכן אם אין לו מי שיכין או שהשליח אין לו פנאי ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה הוא כבודו שמכבד השבת (סי' ר"ג).

(ד) המנהג בכל ישראל לאפות לחמים לכבוד שבת ומלבד הטעם כדי שחטול האשה חלה שבע"ש נברא אדה"ר שהיה חלתו של עולם עוד יש ט"א כדי לאכול פת ישראל ולכן הגוהנין לאכול פת פלטר של נכרי בחול מ"ט יש לזדר שבשבת יאכל דוקא של ישראל (רמ"ג).

(ה) ירבה בבשר ודגים ומטעמים כפי יכלתו וישחיו הסכין שווה הכל מכבוד השבת וידמה ברעתו כאילו יבא אליו להתאכסן מלך בשר ודם כמה היה מכבד הבית ומציע המיטות וכ"ש שבת מלכתא (סי' ר"ג).

(י) העושה מלאכה בע"ש ממנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה מאותו מלאכה וי"א דדוקא ממנחה קטנה ודוקא בדרך קבע אבל בדרך ארעי מותר ולצורך שבת מותר כל היום אפילו לתקן בגדי חבירו אם אינו נוטל שכר ומותר להסתפר כל היום אפילו בשכר דניכר לכל שהוא לצורך השבת ומותר לכתוב אפילו אגרת שלומים ומכ"ש ספרים דרך למודו אבל אסור לכתוב לחבירו בשכר וצריך להזהר מאוד הבעלי מלאכות שכמה פעמים נמשך מלאכתם עד שחשך (סי' רנ"ח).

(י) מדינא אסור לילך בע"ש יותר מג' פרסאות ועכ"פ צריך כל אדם לזוהר מאוד שיכנס לאושפיזא בעוד יום גדול כדי שיכולין להכין צרכי שבת בשבילו כי כמה מכשולים באים עי"ז שבעל אושפיזא או אפילו בכחו כשבא סמוך לשבת מוסיפין לבשל בשבילו ומחללין שבת ומכ"ש שכמה פעמים יכשל שיתאחר בדרך עד שחשכה ממש וכמה חילול שבת יש בהוצאה והכנסה ויציאה מחוץ לתחום ושביחת בהמתו ולכן כ"ז ישים האדם אל לבו ולא יסתנו היצר לומר עוד היום גדול והדרך טוב (סי' רמ"ט).

(ח) מי שמרגיש בעצמו שאם לא יאכל בע"ש לא יחלוש בשביל זה מצוה שלא יאכל אפילו סעודה הרגיל בה בחול אבל מדינא מותר ומ"מ מצוה למנוע מלקבוע סעודה אפילו מה שרגיל בחול מט' שעות ולמעלה אבל סעודה שאינו רגיל בחול אפילו סעודת מצוה אסור לעשות בע"ש אם אפשר לעשות ביום אחר אבל מה שזמנה בע"ש כגון מילה בין בזמנו או שלא בזמנו ופדיון הבן בזמנו מותר ונ"ל אפילו שלא בזמנה (א) ומ"מ נכון להקדימה בבקר כדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתיאבון (סג).

(ט) אין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אא"כ הוא אסטניס שאם יאכל ביום לא יהיה אוכל כלילה ולכן המקבל עליו להתענות תענית יחיד יתנה בפירוש בשעת קבלת תענית שלא ישלים וכדיעבד שלא התנה אעפ"כ א"צ להמתין עד צה"כ אלא תיכף לאחר יציאתו מכהכ"נ יאכל. ולענין יאהרצייט אם הל יאהרצייט הראשון בע"ש לא ישלים ואז לעולם כשיחול בע"ש א"צ להשלים אבל אם הל בחול והשלים א"כ כבר קבל עליו להשלים או אפילו הל בע"ש צריך להשלים ואם הוא חלש והתענית קשה עליו המיקל לא הפסיד אם אינו משלים (ע"ז) ונ"ל שיתיר נדרו ואז מותר לכ"ע (סי' רמ"ט).

(י) מצוה לרחוץ כל גופו ויטבול ואם א"א לו עכ"פ ירחץ פניו ידיו ורגליו בחמין בע"ש ומצוה לחוף ראשו ולטול צפרניו בע"ש ויזהר לשרוף הצפרנים או לקבץ והזורקן רשע ולא יקוץ צפרני ידיו ורגליו ביום א' (סי' ר"ס).

(יא) נ"ל דאע"ג דמצוה להתפלל להתחלה מנחה בזמן מנחה קטנה אבל בע"ש לא מבעיא אם נכנס למרחץ די"א דאסור לכנוס לאחר הצות עד שיתפלל ואפילו אם אינו נכנס למרחץ ראוי להקדים להתפלל מנחה כדי שיהיה פנוי בעת קריאה לכהכ"נ שלא יצטרך לילך מביתו עד שיזרו את כ"ב שידליקו נרות בזמנם כי הנשים מתעצלות בכך ומתאחרות והרבה פעמי' באים לידי חלול שבת ומכ"ש המשרתת ולכן ישגיח על זה לזרז. (יב) חייב אדם למשמש בבגדיו ע"ש קודם השיכה שלא יחוב בו מחט ובשקים התפורים כבגד שמא מונח בו דבר מוקצה או שאר דבר ויצא בו לרשות הרבים.

כלל ב. דין איזה מלאכה מותר להתחיל בע"ש:

(א) מותר להתחיל במלאכה בע"ש סמוך לחשיכה אעפ"י שאינו יכול לנומרה מבע"י והיא נגמרת מאליה בשבת ודוקא בדבר דליכא למגור בו שיבוא לידי מלאכה דאורייתא ולכן מותר ליתן צמר לצבוע ביורה סמוך לחשיכה אם היורה אינה על האש

יום ויום
לקדשו
הימנה
זון וכדי
מורה
נפסד
ראשון
המרכז
שקבלים
קדושה
שבת
ממה
יעשה
שואם
ל אבל
למחר
כגון
מותר
בשבת
בכל
דששי
תפלה
דכח
דקדש
לזה
אע"ג
צרים
איתי
תחיל
פנאי
טול
פת
דקא
שבת
ציע

הלכות שבת כלל ב

והיא טוח בטיט אבל אם היא על האש אסור שמא יחתה בגחלים ואפילו אינה על האש
אם אינה טוח בטיט אסור שמא יניס בה בכף וחמנים בקדירה אפילו אינה על האש
חייב משום מבשל ואפילו כשהוא מבושל כל צרכו יהיה חייב משום צובע וכן כל
כיוצא בזה (כ"ג).

(ב) הא דגורנין שמא יחתה דוקא בדבר שהחתוי מועיל לו ולא יזיק אבל אם הוא
דבר שהחתוי יזיק לו מותר אפילו אם הוא אצל האש (ס' כ"ד).

(ג) אסרו חכמים לבשל בתחילה סמוך לחשיכה דבר שרוצה לאכול בשבת שמא
יחתה בגחלים למחר בשולן (עיין ס' כ"ג מ"ח ס"ק ד' וס' כ"ד ס"ק כ' וס' כ"ז ס"ק כ')
ואפילו אין צריך לזה לשבת אסור דגורנין שמא ימלך לאוכלו בשבת ויחתה ומ"מ דבר
שא"א לאכול בלילה כגון בשר חי מותר ליתן סמוך לחשיכה ממש ולכן אסור להרכיב
פת בתנור אא"כ יקרמו פניה דהיינו כל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנו וכן פשטידא או
פלאדן כדי שיקרום פניה ויתבשל מה שבתוכה קודם שבת היינו קודם בין השמשות אע"ג
שלא יקרום פניה קודם קבלת שבת וצ"ע (א) וכן כל דבר שאינו נאכל חי אלא ע"י הדחק
כגון תפוחי יער ובצל וכיוצא בו אסור להניחו על האש אא"כ יש שהות קודם בהש"מ
שיבשל כחצי בשולו דאז לא חיישינן עוד שיחתה בגחלים בשבת דבלא"ה יתבשל אבל
דברים הנאכלין חיון כגון פירות וחלב וכיוצא בו לא חיישינן שיחתה וכל זה על האש או
תנור שאינו טוח בטיט אבל בתנור שטוח בטיט כמו שאנו נוהגין מותר ליתן הכל דבזה
לא חיישינן שמא יפתח הסתימה ואם עבר ונתן בשוגג ואין לו מה יאכל מותר ובפת
אסור להוציא מן התנור יותר ממה שצריך לשבת ומ"מ לא יוציא ברחת דמחוי כעובדן
רחול אלא בסכין וכיוצא בו ואם במזיד בין כפת בין שאר דברים אסור עד מוצאי שבת
(ס' כ"ד סעיף ח') ומזה תראה שעוברי דרכים שנתנין יורה עם דגים לבשל סמוך
לחשיכה שצריכין ליהרר שעכ"פ יתבשל קודם חשיכה חצי בשול ואם לאו אסורין לאכול
בשבת (ס).

(ד) כשבא ליטול הקדרה בשבת מן האש אם הקדרה עומדת על גחלים הבעתים
בענין שא"צ להזיז הגחלים אם אין לו נכרי מותר הישראל ליטלו אבל כשהגחלים מונחות
סביב הקדרה וכשיטול הקדרה יזיז הגחלים ונמצא מבקעיר התחתונות ומכבה העליונות
אסור ע"י ישראל אבל ע"י נכרי מותר כיון שאין כוונת הנכרי להבעיר ולכבות אע"ג דהוי
פסיק רישיה מותר ע"י נכרי (כ"ג).

(ה) גם אסרו חז"ל להטמין אפילו בע"ש בדבר המוסיף הכל ובשבת אסור להטמין
אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל והכל משום גזרה שמא ירחיח אך הטמנה שלנו בתנור
אפילו אינו טוח בטיט שרי לכ"ע דלא נקרא הטמנה אלא כשנוגע הדבר שמתמין בו בגוף
הקדירה מלמעלה ולמטה ובכל צדדיו אבל בתנור אינו נוגע בקדרה וגם מה שנוהגין
להטמין קאפע בגומא שעל התנור ומכסין בבגדים מלמעלה דאף שאינו נכון לדעת כמה
פוסקים ומצריכין להגיה עכ"פ דף על הקדירה ואח"כ לכסות בבגדים אמנם יש להם על
מה שיסמוכו ולכן אין לאסור דס"ל דכיון דבכל שעה התנור מתקרר וגם ל"ש למיגור
שמא יטמין בו כולו כיון שאין ראוי להטמין בו אבל אם נתן בגומא חול שהוא דבר
המוסיף הכל אע"פ שאין מטמין כולו בתוכו רק ששולי הכלי עומד בתול ולמעלה מכוסה
בבגדים על הקדירה אסור כיון דחול מוסיף הכל גורנין שמא יטמין כולו והמתמין בדבר
המוסיף הכל אפילו בדיעבד אסור לרוב הפוסקים אם היה במזיד ואם היה בשוגג וכבר
נתבשל כל צרכו אף על פי שהוא מצטמק ויפה לו מותר אבל אם לא היה נגמר כל

בישולו אסור אפילו בשוגג אפילו לאחרים עד מוצאי שבת (סי' רנ"ז) וכל זה כשהטמין לצורך לילה אבל אם הטמין לצורך מחר בדיעבד יש להחיר ולסמוך על הפוסקים דכל שהטמין לצורך מחר לא חיישין שמא יחתה ומ"מ אם רגיל בכך אסור (סי' רנ"ז).

(י) אסור לכרוך בשבת קדרה עם מאכל חם בכרים וכסתות והיא בשבת אסור לכ"ע להטמין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל (ב) ודוקא כשהמאכל עדין בקדרה שבישלה אבל אם פינן לקדרה אחרת מותר לכרוך וכן אם היה מוטמן כולו בבגדים מע"ש מותר להחזירו או ליחננו בכרים וכסתות אפילו בכלי ראשון (סע).

(י) יש שפותחין התנור כלילה וזה איסור גמור דשמא יש קדרות שלא נתבשל עדיין כל צרכן וע"י שסוחמו אח"ז גורם בישול לכן אסור אפילו להוסיף בגדים על התנור כי על ידי זה גורם חימום ובישול ואפילו ע"י נכרי אסור לסחמו. ואם סתמו ישראל או הוסיף בגדים אפילו בדיעבד אסור המאכל ואם נכרי סתמו אפשר דיש להחיר בדיעבד המאכל כיון שבלאו הכי היה מתבשל מלבד שיש עוד איסור מכבה ומבעיר כשיש איש בתנור כדלקמן במלאכת מבעיר (ססי' רנ"ט) וכן צריכין לזוהר כשמעמידין בקאכעל של תנור בית החורף קא"ע או שאר דברים אע"פ שכבר הוא מבושל וכ"ש אם עדיין לא נתבשל וסוחמין הקאכעל צריך לזוהר שאם נפתח משחשיכה שלא יסתום בשבת כל זמן שאינו חם כל צרכו ובדברים חיון עד שיהיה מבושל דידוע דעל ידי הסתימה הוא נתבשל.

(ח) אסור להטמין כלי עם משקין צונן בכלי שיש בו חמין אע"ג דאינן חמין כל כך שיהיה שייך בישול אם מטמין כולו בתוכו הוי הטמנה ואסור (ט"ז רנ"ז) וכ"ש דאסור לדגיה בתוכו כשהוא חם כ"כ שיכולין הצונגן להתבשל ואז אסור אפילו אינו מטמין כולו בתוכו.

(ט) שאר דינים שבש"ע שבסימן רנ"ג עד סימן ר"ם מבוארים לקמן בכלל כ' במלאכת אופה.

כלל ג. באיזה ענין מותר ליתן מלאכה לנכרי בע"ש (סי' רמ"ד רמ"ה רמ"ו רנ"ב).

(א) אסרו חכמים להניח לנכרי לעשות מלאכת ישראל בשבת וסמכו זה על פסוק כל מלאכה לא יעשה בהם משמע אפילו ע"י נכרי. ודוקא למסור לו המלאכה בשבת או ע"י אופנים שנבאר אבל ליתן לו מע"ש מותר ולכן פוסק אדם עם הנכרי על המלאכה בע"ש אפילו סמוך לקבלת שבת ואע"פ שהנכרי עושה המלאכה בשבת ודוקא ע"י אופנים אלו. (ב) שלא יעשה בבית ישראל שעכ"פ יוציא הכלים מבית ישראל קודם השבת. (ג) שיפסוק לו שכר וזה נקרא קצין. (ד) שלא יהיה שכיב יום אלא בקבלנות. (ה) שלא ייחד לו המלאכה בשבת ואפילו לומר לו ראה שאני צריך למלאכה זו תיכף אחר שבת והוי כמייחד מלאכתו לשבת. (ו) שיהיה דוקא מלאכת תלוש ולא יהיה לצורך מחובר כלל וכ"ש מלאכת מחובר עצמו. (ז) שלא יהיה מפורסם שמלאכה זו היא של ישראל זה (כ"ל שכל שידוע ל' ב"ה נקרא מפורסם, שש"י כ"ה ע"ג רמ"י ד"ה וסוף גיבור) אם הנכרי עושה המלאכה במקום מפורסם. (ח) שלא ירוח הישראל במה שעושה הנכרי המלאכה בשבת. (ט) שלא יהיה הנכרי מושכר לו לשנה לעשות לו תמיד מלאכה. ונבאר כל פרט ופרט באריכות. (ב) (אופן ח') שיוציא הכלים קודם השבת מביתו של ישראל. אע"ג שפסק עמו כבר, שאם יצא בשבת עם הכלים מיחיו כנותן לו בשבת ושוכרו בשבת ולכן אפילו הניח הכלים בבית מיוחד שבביתו וייחד המקום לנכרי אפ"ה אסור (עיי' בס"י רנ"ב נמ"ח ס"ק ד' דנשאלה יש להקל ביחוד ל' מקום חבל הכא כלל לכ"ע אסור וגרע מוכירה מחזירי רמ"ח סע ע"ג).

ולכן מי ששכר נכרי להוליך סחורתו צריך להוציאו מביטו קודם שבת אבל אסור להניחו
ליקח מביטו בשבת (סי' ע"ג).

(ג) (אוסן ג') קצץ. ר"ל שיאמר לו שיתן לו שכר כראוי או שהדבר ידוע שלעולם
נחתין שכר על מלאכה (א) זו אעפ"י שלא קצץ עמו כמה שכר יתן לו דכיון שהנכרי
ידוע בוודאי שיתנו לו שכרו ואם כן כשעושה המלאכה בשבת בשביל עצמו עושה כדי
למדה להשלים מלאכתו. וה"ה אם הנכרי מתחיל ואומר לישראל הן לי מלאכה זו ואני
עושה לך בחנם ידוע בוודאי כבר קיבל הנכרי הנאה מישראל והיו כנותן לו שכר אבל
אם הישראל מבקש מן הנכרי לעשות לו בחנם אע"ג דמסתמא הנכרי עושה בשביל
הנאה שקיבל או שיקבל מישראל מכל מקום מיהו שטורה בשביל ישראל ונכון להחמיר
בזה אם לא במקום צורך (סי' רמ"ז) אבל כשהנכרי מסופק אם יתנו לו שכר כלל ואלו
היה יודע שלא יתנו לו שכר לא היה עושה בחנם א"כ מיהו כשלוהו של ישראל ואסור
לכולי עלמא ומיהו דווקא בערב שבת אם אין שהות לגמור המלאכה קודם שבת אבל
אם יש עדיין שהות לגמור קודם שבת מותר לכ"ע אפילו בלא קצץ ובד' או בד' אע"פ
שהיא מלאכה שלא יוכל לגמור קודם שבת יש מתירין דרוקא בע"ש מיהו כשלוהו (סי'
רנ"ג נמ"ח) ויש לסמוך עליהם ואם היא מלאכה ניכרת שהיא של ישראל יש להחמיר
אם לא לעת הצורך ושליחות איגרת היו מלאכה ניכרת שהיא של ישראל אם היא בכח
יהודית (סי' רנ"ג נמ"ח סק"ס).

(ד) (אוסן ג') שלא יהיה שכיר יום אלא בקבלנות. ופירש קבלנות שמקבל עליו
לעשות מלאכה זו בעד סך כך וכך. ונ"ל דה"ה אם שוכרו שבעד שבעה א' נותן לו כך
וכך בין יעשה בשבת או לא דאל"כ הוי כאלו מצוה לו שיעשה בשבת.

(ה) (אוסן ד') שלא ייחד לו מלאכתו בשבת. דאל"כ הוי אמירה לנכרי שבות ואין
חילוק אם אומר לו בשבת או שאומר לו קודם השבת שיעשה מלאכה בשבת אלא יתן
לו סתם וכיון שרשות לנכרי לעשות מתי שירצה אף כשעושה בשבת אינו אלא למדה
להשלים פעולתו ולכן אסור לתת לנכרי מעות מע"ש לקנות לו בשבת ואפילו אינו אומר לו
בהדיא לקנות בשבת אך שהדבר ידוע שאי אפשר לקנות אלא בשבת שאז הוא יום
השוק. אבל בד' וה' מותר לתת לו בסתם אף על גב שיודע שיקנה בשבת וכן מותר לתת
לו בערב שבת אם אפשר לחשיג בשאר ימים וכלכד שלא יאמר לו קנה בשבת. ומותר
לומר לנכרי בערב שבת קנה לעצמך ואקח ממך אחר שבת (סי' ע"ג) ואתן לך ריוח (עיין
סי' תמ"ח) ועיין לקמן כלל ק"א סי' ג' דבדיעבד מותר אם קנה הנכרי בשבת (יוע"ף סי'
ע"ג נעלם דין זה).

(ו) (אוסן ה') שהיה דוקא מלאכת תלוש אבל מלאכת מחובר אפילו עומד
במקום דאין ידוע שהוא שלו אסור לפיכך הפוסק עם הנכרי לבנות לו חצר ובית או לקצור
שדהו אם היתה המלאכה במקום שיש לחוש שיבואו שם יהודים בשבת אעפ"י שהוא
דר בין הנכרים כיון שיש קרוב למלאכה זו יהודים בתוך תחום שבת אסור לו להניח
לנכרים לעשות המלאכה בשבת אעפ"י שקצץ עמהם שכר בקבלנות ומותר מדינא מ"מ
אסור מפני הרואין שאינם יודעים ויחשדוהו שהם שכירי יום וזה אסור מדינא ואפילו
לקצור שדה שדרכו לתנו באריסות דהיינו שהנכרי עובד ונותן למערה"ם מתצה או שלישי
וזה מותר מדינא גם חשד ליכא שהרואים יאמרו שהוא אריס ולצורך עצמו עושה בשבת
ואם כן היה לנו להתיר בקבלנות שהרואים יאמרו שהוא אריס מכל מקום אסרו חכמים
בקבלנות דהא דהתירו לתת באריסות היינו דוקא כשהאמת כן הוא שנותן לו באריסות

אבל כשלא נתן לו באריסות כיון שראו אחר כך שהיהודי נוטל כל התבואה ואם כן ידעו שלא היה ארים ויחשדוהו שמסתמא שכר הנכרי כדרך לשכור דהיינו שכיר יום ומכל מקום כיון דאינו אלא מפני חשד אם היחה המלאכה חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בתוך תחום של מקום שעושין בו מלאכה מותר שהרי לא ידעו כלל יהודים אם עושה הנכרי מלאכה בשבת ואסור לכונו אפילו בדב"נ בשבת אף על גב דהוי צורך מצוה ושל רבים (רמ"ד).

(י) ובדיעבד שעשה נכרי מלאכתו מלאכת מחובר אם היו שכירי יום דזה אסור מדינא אסור להשתמש באותו בית לו לעולם ולאחרים בכדי שיעשו מדינא (ועיין בא"ר שדעתו מטה להקל) ונכון להחמיר לעולם אפילו לאחרים אלא שימכור לנכרי ואם שברם בקבלנות דאו מדינא מותר רק שאסור משום מראית עין יש לסמוך בדיעבד להתיר מידו אם התנה עם הנכרי שלא יעשה מלאכתו בשבת והנכרי עשה בע"כ למדור להשלים מלאכתו אין לחוש כלל (סג).

(ח) מתוך זה נחבאר דאסור לשכור נכרי אפילו בקבלנות לפנות וכלו מחצר דהוי מלאכה דאורייתא ואפילו לפנות הרחוב דהוי של רבים ואיכא למימר דבשל רבים ליכא חשדא מכל מקום גם כזה יש לאסור (ועיין בגמרא ט"ז דין משה גומות ס"א ח' (ב).

(ט) מלאכת תלוש לצורך מחובר כגון לפסול האבנים ולחקן קורות וכיוצא בו לצורך בנין שהוא בתוך התחום (לט"ז) אם הוא מפורסם שהוא של ישראל אעפ"י שהנכרי עושה בביתו דינו כמחובר לכל דבר. ומכל מקום בדיעבד במקום הפסד יש לסמוך ולהתיר לשקעם בבנין (כ"ז ס"א רמ"ד וע"ז בא"ר ובספר דגול מרצבה כתב ח"ל כלענ"ד דאיסור זה דוקא כשהאבנים והקורות הם של ישראל וכתנס לאוין ככרי לתקנם ולסתתם אבל אם הנכרי מסתת אבנים של ויהקן קורות של שהישראל עשה עמו קצולת על הכל והנכריה ביד הנכרי לסתת אבנים אחרים ולסתתק אלו לעלו חפילו עשה האוין לטרך ישראל אם אינו בנינו של ישראל חפילו מפורסם שעשה לטרך ישראל חפ"ה מותר זה עדיין לא נקרא מלאכת ישראל וכ"ז ע"ז).

(י) (אין ו') מלאכת תלוש אינו מותר אלא דוקא כשהנכרי עושה בביתו ואפילו אם הדבר ניכר וידוע לכל שהוא מלאכת ישראל אבל אם הוא ידוע שהיא מלאכת ישראל והנכרי עושה במקום מפורסם אף זה דינו כמחובר ודוקא בדבר שכבר נקרא שם ישראל עליו אבל נכרי שעושה מנעלים וכיוצא בו לישראל או עגלה הדשה אעפ"י שהוא ידוע ומפורסם שעושה לישראל זה אין צריך למחות בידו שהרי עדיין לא נקרא שם ישראל עליו שאם ירצה הנכרי ימכור אותו לאחר ויעשה לישראל אחרות ואמנם כל דבדברים שידוע שמנהג כל בני העיר ליתן בקבלנות כמו כלים לכובס וכלי עגלה וכיוצא בו אעפ"י שידוע שהוא של ישראל והנכרי עושה במקום מפורסם כגון ברחוב מותר דלא גרע ממרחץ ותגור לקמן ס"א י"ג (ג) ובביתו של ישראל הכל אסור ולא מדיני שום היתר כדלקמן ס"א כ"ז דמיהוי כשלוחו שצוהו לעשות בשבת (ועל זהרי חפילו בקבלנות היה יין דין שיחה חלף שלף ישמע לו כליתת בהגמ"ר וכיון שהיה בנינו ודלתי חסור).

(יא) מתוך זה נחבאר דאסור ליתן איגרת על הפאזט בשבת אלא דוקא מע"ש דעל הפאזט הוי קצץ דאף שאינו משלם כאן מכל מקום יצטרך לשלם למי שנשתלח לו ואם שולח על ידי שליח מיוחד בעיני נמי קצץ או לעת הצורך אף כתנס ולפי שרבו הדיעות בעושה כתנס לכן יותר טוב שלעולם יאמר לנכרי ליתן לו שכר או יין שרף והוי כקצץ כיון שקיבל עליו שיהיה זה שכרו (עיין ב"ד ס"א קע"ז) ונ"ל דאסור ליתן איגרת לנכרי

המכירו אפילו בקצץ שהוא יתן האיגרת בשבת על הפאזט שהרי מיחד מלאכתו בשבת ואפילו במקום שיש עירוב מכל מקום לא גרע ממה שאומר לנכרי שישכור לו פועלים בשבת דאסור כדאיתא בכלל ס"ב וצ"ע (ועיין במל"מ ס"ז הל' ט' שכ' דאפילו חמירה לנכרי בע"ש צדנר שאינו חלף תדרגנן חפ"ה אסור וידיתי רחיה נזכירת פועלים) ומכל מקום ג"ל דבהפסד יש להתיר בכה"ג דהוי שבות דשבות במקום פסידא דמוחר ודוקא בענין נתינה לנכרי אבל אין ללמוד מזה לבנות בקבלנות בכה"ג שהרי כיון שהוא בביתו של ישראל ומפורסם יאמרו שהוא שכיר יום משא"כ באיגרת שהוא דבר של צינעה.

(יב) (חיפן ז') שלא ירויח הישראל כמה שהנכרי עושה בשבת. לפיכך מי שיש לו מרחץ שרוחצין בו או תנור שאופין בו בשכר אסור מדינא לשכור נכרי להחם ולהסיק אפילו כששכרו לחדש ולשנה וכן אסור מדינא להשכיר אותם לנכרי שיתן לו בעד כל יום ויום סך ידוע שהרי הישראל מרויח על ידי זה שמסיקין בשבת. וכיון שהמנהג להשכיר ע"ד זה מרחץ ותנור אסור חכמים אפילו להשכירם לנכרי בהבלעה דהיינו שיתן לו בעד כל שבת או בעד כל חודש כך וכך בין יסיק בשבת או לו אעפ"י שאין לו ריוח לישראל כלל כמה שמסיק בשבת מפני הרואים שיחשדוהו ששכר הנכרי או שהשכיר לנכרי לימים כיון שכן הוא המנהג.

(יג) ודוקא במרחץ ותנור שהם של ישראל דכיון שמפורסם הדבר שהם של ישראל איכא חשד אבל אם הם של נכרי שהישראל שכרם מנכרי ואפילו כבר ישב בהם הישראל (עיין ח"ר) או אפילו קנאם מנכרי אלא שלא ישב בהם מעולם ולא נקרא שם ישראל עליו מעולם או שהמרחץ הוא בבית דירה שאינו דר שם ואין רוחצין בו כלל יהודים אחרים אלא בני ביתו ושכניו והם יודעים שהשכיר המרחץ ותנור לנכרי מותר דאין כאן חשד (ועיין ח"ר שמתיר אפילו סוף צנינו חס חין רוחצין ב' חלף צ"ב).

(יד) וכן אם נחפרסם הדבר שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם לנכרי לשנה או שמנהג אנשי מקומו כך מותר. אבל אסור לשכור פועלים לחודש או לשנה דהוא מכל מקום יש ריוח לישראל. ומכל מקום אין ללמוד מזה להתיר להעמיד תנורי בית החורף אע"ג שמפורסם הדבר שדרך לשכור בקבלנות לעולם שהרי ידוע דדוקא עשיית התנור עושין בקבלנות אבל המסייעים בדריכת הטיט וכיוצא בזה דרך הוא לשכרם בשכיר יום ואם כן אף שישכירם הכל בקבלנות אסור כדלעיל סי' ו' וכ"ש כשהוא בביתו שדר או שצריך ליטול ממנו מפתח דהכל אסור כדלעיל (ססי' י').

(טו) ולכן דבר שהמנהג כך להשכיר לנכרי בין שמשכירו שיתן לו חלק החצי או שליש בשדה ובין שמשכירו לחתן לו בעד כל שבת כך וכך ונכרי יטול כל הריוח כרחיים בימים קדמונים שהיה המנהג כן מותר שלא יחשדוהו כיון שהמנהג כן אבל אסור לשכור הנכרי שיעשה מלאכה כרחיים אפילו בשכרו לחדש ולשנה ושיטול היהודי כל הריוח דכיון שהישראל מרויח במלאכתו בשבת אסור מדינא כרחיים ובשדה אסור משום חשד כדלעיל סימן ו' (ועיין בע"ש סי' ת"כ נט"ז ע"ש לענין כרחיים).

(טז) ומה תדע שישאל שיש לו ברוהויו או זאלינע או היטטע שעושין בו זכויות והם דברים שהישראל מרויח ע"י המלאכה בשבת וא"כ דינם לפי מנהג אנשי המקום כמרחץ ותנור או כרחיים ודוקא שהגוף ברוהויו וכדומה שייך לישראל אבל אם הגוף הוא של נכרי רק ששכר מנכרי אף על פי שהכלים והעצים הם של ישראל מותר לשכור פועלים נכרי בקבלנות דהיינו כשחששו לי כך וכך שטר או זכויות וכיוצא בו תקחו כך וכך אבל אין היתר לשכור הנכרי על שבת וחודש דמ"ט מרויח

במלאכתו ואין לו היתר אלא בקבלנות (ר"ל בתשביה סימן ק' הביאו המ"א סימן רמ"ד ס"ק י"ז).

(י"ז) וכן ישראל המהזיק המכס ושוכר הנכרי לקבל המכס בשבת מותר בקבלנות דהיינו שאומר לו לכשתגבה ק' דינרים אתן לך כך וכך דאע"ג דהוי פרהסיא וגם שקובע לו מלאכה בשבת מ"מ משום פסידא התירו ואם חושש שיגנוב מותר להושיב שומר ובלבד שיהיה נזהר שלא ידבר עמו בשום עסק וכן יוכל להשכיר לו המכס לכל השבתות ונכרי יקח הריוח של כל השבתות דוה דומה כאלו לקח ממנו סחורה (וע' מ"א ס"א ס"ק י"ח).

(יח) לפי המתבאר אין תקנה למי שיש לו ברויהו וכווצא בו אא"כ שימכור אותו לנכרי ויפרסם הדבר שמכר אותו לנכרי והנכרי יעשה אותו באפותיקי מפורש בתורת משכון ואז כיון שנתנוף של נכרי אף שהכלים יהיו הכל של ישראל דינו כמו שנחבאר בסוף סימן ט"ו שיכול לשכור גוי בקבלנות דהיינו שמכל סך יתן לו סך כך וכך. (ד)

(יט) ודע דהיכא שביארנו דאסור מדינא או אפילו בדיעבד אסור ליטול השכר ואפילו אם אפה הנכרי בתנור של ישראל בע"כ ונתן לו פת בשכרו אסור לקבל ממנו אבל במקום דמדינא מותר אלא שאסור משום מראית העין מותר בדיעבד.

(כ) (סימן ח') שלא יהיה הנכרי מושכר לו לשנה לעשות כל מלאכתו או לעשות לו חמיד מלאכה מיוחדת דאז הישראל מרויח במלאכתו כמה שעושה בשבת דאל"כ יחבטל המלאכה יום אחד ואסור לכ"ע אבל כשאינו מושכר לו לעשות חמיד רק למלאכה מיוחדת וכשיש לישראל מלאכה זו עושה וא"ל יושב ובטל לרמב"ם מותר להניחו לעשות המלאכה עפ"י האופנים המבוארים לעיל ולראב"ד אסור ועכ"פ בר' וה' מותר ליתן לו המלאכה אעפ"י שיודע שעושה בשבת (סס"י רמ"ז נמ"א).

(כא) כל הדברים האמורים הוא כששייך המלאכה לישראל לבדו אבל ישראל ונכרי שיש להם בשותפות שדה או תנור ומרחץ ורחיים וכווצא בו או שהם שותפין בסחורה דכזה ליכא חשדא כיון שיוודעין שיש לנכרי חלק בו אם הם עוסקין בעצמן במלאכה כל א' כיומו (עיין נמ"א ס"י רמ"ה) יתנו בתחלת השיתוף שיהיה שכר השבת לנכרי לבד וישראל יטול יום א' כנגדו בחול וכן גבי שדה יתנו שהנכרי יחרוש ויקצור בשבת ויטול בשעת קצירה כנגד עמלו בשבת וישראל כנגד עמלו בחול דכיון שהתנו לא הוטל על הישראל מעיקרא לעשות בשבת ואם כן אין הנכרי שלוחו. ואם לא התנו והוא הפסד גדול מותרים לחלק סחם וכ"ש במקום ששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול ובשבת עוסק הנכרי לבדו דמותר לחלוק עמו כל השכר הנכרי אדעתא דנפשיה עביד כיון שאין המלאכה מוטלת כלל על ישראל לעשות שיאמר לו כיון שאני לא עסקתי במלאכה לא היה לך ג"כ לעסוק.

(כב) מותר להשאיל כלים לנכרי ואפילו כלים שעושים בהם מלאכה כגון כלי מחרישה וכווצא בו בע"ש וכן מותר להשכיר כלים שאין עושין בו מלאכה ובלבד שלא ישכירם לשבת לבדו ואפילו חדר לדור בו דאסור ליטול שכר שבת אלא ישכירם על איזה ימים ושבת מכללם בהבלעה ובלבד שיצא מכיתו קודם שבת שהרואה אותו שיוצא מכית ישראל יחשדוהו שהנכרי הלוחו או מכר לו בשבת (רמ"א ס"י רמ"ז מ"א סק"ז) ולפ"ז אפילו בעיר שמותר לטלטל בכלו אסור אבל יש אומרים דשאלה לנכרי אינו אסור אלא משום שהרואה סבור שהישראל צוה לו להוציאו ולפ"ז בעיר שמותר לטלטל מותר ויש לסמוך ע"ז לעת הצורך אפילו בשבת וכן מותר להשכיר אפילו כלי שעושין בו מלאכה בד' וה' אע"ג שהנכרי יעשה בו מלאכה בשבת שאין אנו מצווין על שביחת כלים אלא רבע"ש

הלכות שבת כלל ג

אסור כיון שנוטל שכר על זה ואם לא היה יכול לעשות גם בשבת לא היה נוהן לו שכר כ"כ א"כ מחויי בשלוחו. ועיין לקמן בכלל פ"ב.

(כג) יכול ישראל ליתן לנכרי מעות להתעסק בהם ואעפ"י שהנכרי נושא ונותן בשבת הולק עמו כל השכר בשוה מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל כלל וגם אין העסק ניכר ממי הוא אבל אם גם הישראל מחוייב לעסוק דינו כמו בסימן כ"א.

(כד) מותר לישראל ליתן סחורה לנכרי למכור אם קצץ לו שכר ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת.

(כה) ישראל ונכרי שיש להם בהמה בשוחפות יזהיר ישראל את הנכרי שלא לעשות בה מלאכה בשבת ואם יעבור ויעשה תהיה אחריות עליו ואפילו מאונסים ויכתוב כן בערכאותיהם לפרסם הדבר וא"כ אף אם עושה בה בשבת אינה כהמת ישראל שהרי הנכרי חייב באונסים. ועיין עוד לקמן כלל ג"ז כל פרטי דינים כיצד יתנהג עם בהמתו להשכירה. ודין מי שהחשיך לו בדרך יתבאר לקמן כלל ג"ח.

(כו) מותר ליתן חיטים ברחיים של מים ע"ש קודם חשיכה ולא היישינו להשמעת קול שיאמרו רחיים של פלוני טוהנת בשבת ודוקא שהנכרי הטוהן הוא מושכר בקבלנות כענין שנתבאר לעיל באיזה ענין מותר ליתן לנכרי לעשות המלאכה ודוקא במקום פסידא אבל בלא"ה אסור משום השמעת קול והוי זילותא דשבת אם לא שהשכיר לנכרי ואם הרחיים של נכרי פשיטא דאין להושי ובלבד שלא יעמוד הישראל שם דאו מחויי בשלוחו. ולצורך הפסח מותר לישראל להיות עומד שם לראות שלא יתחמץ וכן מותר להושיב שומר שלא יגנוב הנכרי ובלבד שלא ידבר עמו בשום עסק (ט"ז סס"י רמ"ד).

כלל ד. דין להפליג בספינה מע"ש (סי' רמ"ח).

(א) אין מפליגין בספינה על הים פחות מג' ימים קודם שבת דהיינו מיום ה' ואילך שכל ג' ימים ראשונים יש להם צער גדול כמש"כ יחוננו וינעו כשכור ועי"ז יחבטל מעוננו שבת. ודוקא לדבר רשות אבל אם מפליג לדבר מצוה מותר אפילו בע"ש דקיי"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה ומ"מ צריך לפסוק עם הנכרי שישבות בשבת ואף שהנכרי לא ישמע לו אח"כ בשבת כיון שפסק עמו כך אין בכך כלום ואם א"א לו לפסוק יש אוסרין ויש מתורין (א) (עיין ט"ז) אבל בשבת אסור להפליג שהרי א"א לו לפסוק עמו ולפי שהעולם חושבין הכל לדבר מצוה בין לסחורה להרויח ואפילו לקבל פני חברו לכן נוהגין להפליג אפילו בשבת ע"ד שנכתוב בסימן ג' ואין להקל בזה וכ"ש כשהספינה הולכת בשבילו בשבת אבל להפליג על הנהרות שאין שם צער ובלבד הדעת מותר להפליג אפילו בע"ש ודוקא שאין ידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע הנהר הוא פחות מי"ט אע"ג דיש ספק שמא הוא פחות מי"ט ואז אסור להפליג משום שיצא חוץ לתחום בשבת מ"מ משום ספק אזלינן לקולא ואמרינן מסחמא גבוה י"ט דתחומין הוא דרבנן וסד"ר לקולא וכיון שהספינה גבוהה י"ט מקרקע המים קי"ל דכמים אפילו חוץ לי"ב מיל לכ"ע אין תחומין מן התורה דאין דומה לדגלי מדבר ואם כן לעולם למעלה מעשרה טפחים הוי ספק דרבנן אבל אם ידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע המים פחות מעשרה טפחים או במקום שידוע לנו שיצטרך הישראל לעשות מלאכה בשבת אפילו בנהרות אסור להפליג מיום רביעי ואילך דמיום רביעי שייך כבר לשבת אבל קודם שלשה ימים דהיינו מיום ג' מותר להפליג בכל מקום בין בימים ובין בנהרות ואפילו יודע שיצטרך לעשות מלאכה בשבת או שאין גבוה י"ט וא"כ יוצא חוץ לתחום דיום ג' הוא אחר שבת והוי התחיל

בהוחר (במ"א ס"ק ז' י"ט וכו"ל ומדברי תוספות ד' ק' ד"ה גמירי אין ראיה להם כחצו וכו') (המ"א כ' דאפילו יושב למעלה מן' אסור לניחא תשמישיה כמ"ג סי' ת"ד וד"ר השיג עליו שהרי נהדיא אמרינן בעירובין מ"ב ל"א בספיכה משמע ללעולם לא ניחא תשמישיה ובמ"ב לא עיין גם דרש"י פי' גם דהוי קופלת ולא מועטם ללא ניחא תשמישיה ומ"ט אם ידוע שמקרקע הספיכה לקרקע הנהר פחות מ"ט ויכול ללאת מ"ט בלא חוכם יש להחמיר שאסור ללאת בשבת חוץ לתחום) (ב).

(ב) אפילו במקום שהבהמות מושכות הספינה מותר להפליג בע"ש עפ"י התנאים שבסימן א' ולא גורעין שמא ירחוק זמורה כיון שהבהמות הולכות ברחוק ממנו.

(ג) היכא דמותר להפליג בע"ש אם נכנס בה מע"ש ולא יצא ממנו אע"ג שהספינה מפלגת בשבת מותר ולא אסרו בזה כמו לשוט בשבת כדלקמן כלל מ"ד דכיון שנכנס בה מע"ש הוי ליה כביתו והעולם נהוגין שנכנסין לה מע"ש ויושבין שם עד שתחשך ועושין שם קידוש ואוכלין מעט כדי לפרסם הדבר שקנו שם שביחה ואם לא יוכלו לעשות שם קידוש אינו מעכב וחוזרין ולגין בכתייהם דהוי לו כביתו ומותר לכנס בו בשבת וכשיצא ולן בביתו א"כ קנה שביחה ביתו ולכן כשנכנס ע"ד להפליג ומפליג דינו כיצא לדעת בכלל ע"ז סימן כ"ח כ"ט וכשיבא ליבשה אין לו אלא ד' אמות ואפילו ב"ט שחל בע"ש מותר לקנות שביחה זו דאין זה כמו שביחת עירוב שיתבאר בהלכות תחומין לקנות לו רשות דשביחה זו אינו מועלת לו אלא לענין שיהיה מותר לכנוס בה בשבת ואם לא היה שם עד שתחשך אסור לכנוס לספינה כלל אפילו לישיב בה לבד כדלקמן כלל מ"ד סימן ב' ג'. ואם קנה שביחה בספינה זו מכל מקום אסור לכנוס לספינה אחרת. וראיתי מקומות שבהכ"נ שלהם הוא מעבר הגרר ושולחין השמש לקנות שביחה על הפראם (ויבערפֿורטטיין) בשביל כל אנשי העיר וזה טעות הדא רזה אינו דומה כלל לקניית שביחת תחומין ועוד שהרי גם בתחומין אי אפשר לערב על ידי שליח ברגל כדאיתא בהלכות עירובין וצריך להודיעם שהם טועים אלא כל אחד ואחד שרוצה ללכת לבית הכנסת צריך לקנות שביחה אם לא שנסמוך על דעת מ"א שכתב ר"ש סימן תרל"ט (עיין מה שכתבתי בגמרת אדם ר"ש הלכות סוכה).

(ד) ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערוב

ולשכור רשות מבעל הספינה הנכרי או להכליע בשכר הספינה (שפ"ג).

(ה) שאר דיני ספינה מבואר בדין הוצאה כלל נ"ה ובדין תחומין כלל ע"ז.

כלל ה. דין הדלקת נרות (סי' רס"ג רס"ד).

(א) יודר לקבל שבת מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה כל יום אחר שעותיו ומי שמחמיר על עצמו לקבל ב' שעות מן היום קודם הלילה (וכדעת ר"מ דבין השמשות מתחיל קודם משתקע החמה) אשרי לו וקדוש יאמר לו אבל קיבל עליו קודם לזה אין בקבלתו כלום. וכל אדם חייב על כל פנים לפרוש ממלאכה לפחות חצי שעה קודם הלילה כי צריך להוסיף מעט מחול על הקודש בין בבנייתו בין ביציאתו והוא מ"ע מה"ת וילפינן מדכתיב ביה"כ ועניתם נפשותיכם בתשעה לחדש וכו' תשבתו שבתכם ואמרינן וכי בט' מתענין וכו' אלא שצריך להוסיף מחול לקודש ומדכתיב תשבתו שבתכם ילפינן דכל מקום שנאמר שבת כמו שבת וי"ט צריך להוסיף וזמן תוספת זה הוא קודם בין השמשות והעושה מלאכה בתוספת שבת עובר על עשה והעושה בין השמשות חייב באשם תלוי שאו הוא ספק לילה ואפילו מסופק אם כבר הגיע בין השמשות אסור (סי' רס"ח) ובזמן מועט מאד יכשל ח"ו ולכן יהיה כל אחר נזהר מאד שלא יכנס ח"ו בספק

איסור כרת ולכן ימדר לקבל מה דאפשר ומכל שכן בימים הקצרים שנפתאום השקע החמה ויוצאין הבוכבים נמצא שחילל שבת ועל כל פנים לא יתאחר חצי שעה כי בין השמשות עם חוספת שבת עולה כמעט לחצי שעה (סי' רכ"א).

(ב) אע"ג דנהגין שאין מקבלין שבת אלא במזמור שיר או בכריכו מ"מ לא חלי כזה דאפי' לא יתפלל כלל מ"מ כיון שהוא ערך חצי שעה קודם הלילה ממילא חל עליו שבת ואסור במלאכה אלא דקודם לחצי שעה חלי אם קבל עליו במזמור שיר ליום השבת או כתפלה או כשהדליק נרות. והמון עם טועין מאד ועושין מלאכה עד הלילה וחושבין שכיון שלא אמרו מזמור שיר וכו' עדיין אינו שבת והם מחללים שבת ועונם גדול ואי איישר חילי הייתי מתקן שתיכף כשסיימו מנחה בבהכ"נ או ילכו השמשים ברחובות לחבריו הדליקו הנר כמו שהמנהג בק"ק פראג ולחקן שמו שאינו מדליק תיכף בהכרות השמש אסור להדליק יותר כי ראיתי גודל המכשלה שמדליקין בלילה.

(ג) ועוד ראוי לחקן שמוכרי נרות לא ימכרו נרות תיכף לאחר שהשמש קורא לבהכ"נ למנחה כי ראיתי שבין השמשות קונים נרות וה' הטוב יכפר.

(ד) המתפלל הפלה שבת מבעוד יום חל עליו שבת בע"כ ואסור בעשיית מלאכה ואפילו אם התנה שאינו רוצה לקבל שבת. ונ"ל דה"ה אם אמר מזמור שיר או הדליק הנר בכונה לקבל עליו שבת (סי' רס"א).

(ה) בעיר שיש בה ציבור וכבר קבלו עליהן רוב הקהל אף על פי שעדיין הוא יום גדול מ"מ חל השבת על המיעוט ג"כ בע"כ ואסורים בכל מלאכות והמזמור מכין השמשות דאפילו לצורך מצוה אסור בכל השבותין (סי' רס"א נ"ח ס"ק י') מלבד שבות דאמירה לנכרי במקום מצוה דמוחר (ועיין נס"י ת"ר נט"ו ע"ג) ומ"מ בעיר שיש בה שני בתי כנסיות אין א' נמשכת לחברתה ואפילו אדם שבא לעיר אחרת וכבר קבלו אנשי העיר שבת אף על פי שעדיין הוא יום גדול חל שבת עליו ואם יש עליו מעות הולך לחדר ומניחו ליפול כמבואר לקמן בדין מוקצה.

(ו) אפילו דבר שהוא משום שבות אסור בין השמשות אם לא דבר שהוא נחפו וטרוד כגון שאין לו כלים מותר להטבילם ואין מפרישין חלה שררי יכול לאכול ולהניח עד יום א' תחילה ולהפריש ביום א' ומערכין עירובי חצירות שאם לא כן לא יוכל לטלטל אבל לא עירובי החומין דהוי כמקנה רשות אבל מותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת ולהדליק יאררציטליכט שהעולם חושבין זה לצורך גדול. וכן יאמר לנכרי לעשות אפילו מלאכה גמורה לצורך חול אם הוא הפסד מרובה אבל בלא"ה אסור אפילו לומר לנכרי ודוקא בין השמשות או אפילו חצי שעה קודם הלילה שאז כבר קבלו בכל העולם שבת אבל יחיד שקבל עליו שבת בעוד יום גדול מותר לומר לנכרי לעשות כל המלאכות אפילו שלא לצורך מצוה רכיון שעדיין הצבור עושין בעצמן מלאכה ל"ש להחמיר על זה שלא לעשות אפילו ע"י נכרי (סי' רס"א נ"ח ס"ק ו') כרעס נצ"ע נטעית כי זה איך לקיון על דברי רמ"א מי שקבל שבת שעה או נ"ל ולא עוד אלא שמותר לומר לחבירו שעדיין לא קבל שבת שיעשה מלאכה בשבילו ומותר להגות מאותו מלאכה ובין השמשות של מוצאי שבת נתבאר לקמן בדין הבדלה (סי' רס"ג).

(ז) כשיגיע סמוך לקבלת שבת יסדר שולחנו ויעיע המטות ויתקן כל עניני הבית ויהיה עומד כך כל השבת. וישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת כפי שאפשר לו ואפילו אם הוא כדרך לבדו ובבית נכרי מ"מ ילבוש בגדי שבת כי אין המלמשים לכבוד הרואים כי אם לכבוד השבת וישמח בכיאת השבת כיוצא לקראת מלך ויהיה מפה על השלחן

החת הפת ומפה אחרת על הפת זכר למן ולא יסיר המפה העליון עד לאחר הקידוש והתחוננה יהיה מונח כל השבת (סי' רס"ג) וקצת מקומות עושין פשטידיא זכר למן (רס"ג).
 (ח) יהיה נוהר מאד בהדלקת נרות בזמנו והמצוה חל בין על אנשים או נשים ואפילו אם אין לו מעות צריך לשאול על הפתחים כדי להדליק והוא קודם מלקדש על היין ואפילו אם לא יהיה לו רק לחם מוטב שלא יאכל יותר ויקנה נר לשבת (רס"ג).

(ט) האשה קודמת למצות הדלקה מפני שהיא כבתה נרו של עולם ואפילו היא סומא חדליק וחברך וטוב שיברך הבעל ואם אוכלת במקום שיש בלא"ה נרות לא חברך ונוהגות ללבוש מקודם בגדי שבת ואשרי להם וגם צריכות להתפלל מנחה חהלה דאל"כ כיון שכבר קיבלה שבת צריכה להתפלל ערבית ב' אמןם בימים הקצרים שמתאחרים לישב בתנות ואחר כך רוחצות ולובשות ובין כך יבואו ח"ו לספק חילול שבת לכן טוב להזהיר להם שיקדימו לבוא לרחוץ וללבוש וכשמתאחרת מצוה יותר שתדליק כך במלבושי חול מלבוא ח"ו לספק חילול שבת ואם הבעל רואה שמתאחרת מצוה גדולה שהוא ידליק הנרות ולא ישגיח בקטנת אשתו ומצוה גדולה יותר לישב בחושך מלחלל שבת ח"ו. ואם רואה שהוא קרוב לבין השמשות ופשיטא ספק בהש"מ מצוה גדולה שלא ידליק אלא יצוה לנכרי להדליק ואשרי השם דרכיו הכל לשם שמים ועכ"פ סמוך לחשיכה יורו האיש לאשתו ויאמר לה להדליק נרות (נ"ע דהרמב"ם נפ"ה לא כ' רק שזכיר הדליקו את הכר ולא כת' כזאתי' גלגל דברים לריך לומר עשרתם וכו' ונ"ע).

(י) צריך להדליק בכל החדרים שמשחמש שם דגר שבת הוא משום שלום בית שלא יכשל בעץ ואבן. ומי שהוא אצל אשתו כיון שהיא מברכת על הנרות בחדר אחד א"צ לברך על הדלקת שאר החדרים אבל אם האיש בדרך וכן בחורים הלומדים ויש להם חדר צריכין להדליק ולברך. ואם אין לו חדר מיוחד וגם אין לו אשה צריך להשתתף בפרוטה. ועל הידידים שמתאכסנים הרבה בעלי הבתים בחדר אחד ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויחזיקו להוציא כולם בברכתו וגם יכונו כולם לצאת בברכתו (סי' רס"ג).

(יא) מברכין קודם הדלקת הנרות והמנהג שאשה מדלקת ואחר כך פורשת הידים ומברכת שבהדלקה זו מקבלת שבת ואם תברך תחלה לא תוכל להדליק דברכה היא תחלה והדלקה ובשעת הצורך תוכל להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו ואז תוכל לברך קודם הדלקה ואפילו תנאי שבלב סגוי ואם האיש מדליק א"צ להתנות מ"מ טוב להתנות ומ"מ אף שלא התנה האשה או האיש המדליק מותרין שאר בני הבית במלאכה עד שיקבלו שבת ויא' דמ"מ אסור ליגע בנרות שהדליקה כיון שכבר אצלה הם מוקצה אבל בי"ט ג"ל דראוי ונכון שילמד כל אדם לאשתו שתברך קודם הדלקה רק כיון שאין חכמה לאשה לכן נוהגות לעולם לברך אחר הדלקה (ונסמך דגל ורננה כ' ונ"ל לטיות שני"ט תנך קודם הדלקה וכו' ע"ע) (א).

(יב) נוהגים שמברכין הרבה נשים בפית אחד דכל מה שמוסיפים אור יש בה שמחה יתירה ועכ"פ לא יברכו שנים במנורה אחת וגם בזה נוהגין לברך (וכ"כ ח"ד).

(יג) יש נוהגים להדליק עשרה נרות ויש מדליקין ו' ועכ"פ ראוי שלא לפחות מב' נרות נגד זכור ושומר ויעשה נרות יפים. ואשה ששכחה פעם אחת להדליק תדליק כל ימיה נר אחד יותר ממה שהזחה רגילה וכן אם שכחה כמה פעמים תדליק חמיר נר אחד יותר והדבר הוא משום היכר שתהא זרהה מכאן ולהבא ולכן אם נאנסה ולא הדליקה א"צ להוסיף. וא"ר כ' דלאו דוקא שתוסיף נר אחד אלא שתוסיף מעט שמן או נר אחד יותר ארוך. ויעשה נרות ארוכים שיהיו דולקות עד הלילה להשתמש בו כלילה

ולפחות שידלקו כל זמן אכילה אבל אם הם קצרות שאינן דולקות עד האכילה וכן המדליקים בבית ואוכלים בנגות ובחצר ואינן דולקין בבית כלילה שישחמש בהן הוי ברכה לבטלה ולא קיימו המצוה ואין לאדם לאכול אלא במקום הנרות כי הוא מעונג השבת. ואם מצטער הרבה לאכול בבית מפני הזבובים וכיוצא בו מותר לקדש ולאכול בחצר אעפ"י שהנרות בבית כי הנרות נצטוו לתענוג ולא לצער (סג). ואם משחמש כלילה בבית מברך על הדלקתן (כ"ט וי"ט) כ"ה ע"ג ד"ה הדלקת הדלקה אפילו כשאינו אוכל (סג) היא מטה).

(יד) צריך להדליק במקום שרוצה להשחמש שם לאכילה ועיקר הדלקה חלוו בנרות שעל השלחן. ולכתחילה יזהר שלא לטלטל הנרות ממקום למקום וכשצריך לכך אף כשבידך והדליק על השלחן מותר לטלטל ולהניחם במקום אחר באותו בית דכל הבית הוי מקומם אבל הנשים שמדליקין בסוכה בחג ומטלטלין לתוך הבית לא יפה עושין (סג).

(טו) אין עושין פתילה לנר של שבת בין נר שעל השולחן בין כל נר שמדליק בבית מדבר שהאור אינו נאחו בו אלא נסרך סביבו והשלהבת קופצת כגון צמר ושער וכיוצא בהם אלא מדבר שהאור נחלה בו כגון פשחה נפוצה ובגר שש וצמר גפן וקנבוס וכיוצא בהן. ואם הדליק בדברים האסורים אסור להשחמש לאורו אפילו תשמיש שאינו צריך עיון שמא יטה. וי"א דאם יש נר אחד מדברים המותרים מותר להשחמש לאור האחרים אפילו הנרות עומדות בחדר אחר כיון שיש במקום א' נר כשר יזכור ולא יטה. וכן דבר שאפשר בלא נר מותר לעשות אפי' אצל הנרות האחרים ולצורך שבת יש להקל בדעבד (ס"ג רס"ד).

(טז) כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אם נחמין להעבות (פ"ט לעשותה עבה) הפתילה כדי להוסיף אורה אסור שמא ידליק בהם בפני עצמן ואם נחמין להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשלשל למטה מותר ומותר לכרוך דבר שמדליקין בו על גבי גמי או קש כדי ליתן הפתילה בעששית ואפילו אם נחמין להעבות הפתילה דבזה כיון דלא חזי לפתילה ליכא למגור. ונותנין גרגיר של מלח וגרים של פול על פי הנר בערב שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת (סג).

(יז) אין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה ולפיכך אין מדליקין בופת ולא בשמן העשוי מצמר גפן ולא בשעורה ולא בחלב וכן אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע ויניחנו יוצא וחובה לאכול אצל הנרות ולא בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו ונמצא מתחייב משום מכבה ואפילו נתן מעט שמן וית בשמנים אלו אפ"ה אין מדליקין בהם דגורנין דלמא אחי לאדלוקי בעיניהו. ושאר כל השמנים חוץ מאלו מדליקים בהם ומ"מ שמן זית מן המוכחר ואם אין לו שמן זית מצוה בשאר שמנים (סג).

(יח) הא דאין מדליקין בשעורה וחלב היינו להניח חתיכת חלב ויניח הפתילה בתוכו אבל אם כרך סביב הפתילה כנרות שלנו מדליקין בהם (סג).

(יט) אין צריך להכתוב הפתילה (פ"ט ע"ג) הנתיב יסל על דבר שאינו נשקף לגמרי ג"ס לא קיים לגמרי אל תחלט עוננו ג"ס מרעס זונתן וזכנתן (ומ"מ נהגו להדליק הפתילה ולכתותה כדי שתהיה מחורכת ותאחו בה האור יפה ואף בנר שכרוך עליו חלב או שעור עושין כן (סג).

(כ) אין מדליקין בסמרטוטין ר"ל בלאי בגר פשתן הנסים אפילו מחורכים ואין מדליקין על השלחן בנר ישן של חרס (סג).

(כא) המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר וכן בנרות שלנו צריך להדליק רוב היוצא. ונכון להדליק מתחלה ולכבות בע"ש כדי שתהא נוח לדלוק וזה יעשה האיש.

(כב) נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות מפני שאין בהם ממש ואעפ"י שנופלים לתוך הכלי הם כבים מיד וא"כ אין כאן איסור מבטל כלי מהיכנו אבל אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן המטפטף רביון דאסור להסתפק משמן המטפטף כמבואר בדיני מוקצה ונמצא מבטל הכלי מהיכנו ואסור ליתן כלי עם מים תחת הנר כדי שיפלו הניצוצות בתוכו ויכבו ואפילו מע"ש אסור שמא יעשה כן בשבת ובשבת קרוב לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות אבל מותר ליתן בע"ש מים בנר כדי להגביה השמן כיון שאינו מכין כלל לכבוי וגם אין המים בעין אבל ליתן בע"ש מים לתוך הקנה שעומד בו נר שעוה או חלב כדי שיכבה כשיבא עד המים אסור דהא מתכוין לכיבוי והואש נופל לתוכו ממש והמים בעין והם תחת האש (סי' רס"ה מ"ח) ובמקום צורך יש להתיר בזה ולסמוך על הפוסקים דרוקא כשהמים בכלי אחר אסור שמא יעשה כן בשבת ורוקא בשנותן לאחר שהנר דולק כבר אבל אם נותן קודם שהדליק הנר וכ"ש באותו נר עצמו ל"ש למיגור שיעשה כן בשבת שהכל יודעין שאסור ליגע בנר הדלוק (וע' ח"ר נשס הכלט).
(כג) נר שהיה דולק מע"ש צריך לכבותה ולהחזיר ולהדליק כדי שיהיה ניכר שהוא לכבוד שבת (סי' רס"ג).

כלל ו. דין ליל שבת וקידוש (סי' רע"א ע"ג ע"ג).

(א) דין תפלת מעריב נתבאר לעיל בהלכות תפלת כלל ל"ד. וכבר נתבאר שם סימן ח' שאף שנהגין כל ימי החול להתפלל מעריב בזמנו מ"מ מי שתאב לאכול ופשישא משום שלום בית יכול להקדים בליל שבת להתפלל עם הצבור מפלג המנחה ואילך. ומותר לקדש ולאכול מבע"י דכיון דמצוה להוסיף על הקודש נחשב כלילה ומבואר שם דמחויב לקרות ק"ש בזמנה ולכן יזהר להתחיל לאכול חצי שעה קודם צה"כ ומיהו אם חאב לאכול מותר להתחיל אפילו בתוך חצי שעה כיון שכבר קרא בבה"כ (מ"א סי' רס"ז וסי' רל"ה ור"ר סי' רס"ז).

(ב) אם התחיל לאכול מבע"י נכון שיאכל עכ"פ כזית משחשיכה כדי שיהיו כל הנ' סעודות בשבת עצמה כדכתיב אכלוהו היום ומ"מ אם א"א לו יכול לגמרה מבע"י כיון דחשבען ללילה (סי' רס"ז).

(ג) אם רוצה לקבל שבת מבע"י ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלילה רשאי (מ"א סי' רע"א סק"ה) (ועה שהקשה המ"א נסיון רס"ז דהיאך יולא בקידוש שעושה מבע"י למ"ד מוס' שבת דרבנן דהא קטן אינו מוליא גדול אע"ג שיבא אח"כ לגבי חיוב דאורייתא ע"ש ולי ל"ע שז"ט חזוה כלל דהתם כיון שאיט עברך בעלמנו והקטן אינו מחוייב ולכן אינו מוליא חזוה אצל הכא שפיר יולא ט כיון שהוא בעלמנו עברך אעפ"י שעדיין לא הגיע זמן חיוב דאורייתא ודעוה לסיון חרמ"א כשניכר שהחייט בשעת עשיית הסוכה א"ל לבדך זמן על י"ט אע"ג שלא הגיע הזמן עדיין כיון שהסוכה הוא נחמית תג. ע"ש נכ"י נשס תוס' ור"ש ור"ן).

(ד) מ"ע מה"ת לקדש את השבת מדכתיב וזכור את יום השבת לקדשו ר"ל וזכרהו וזכרת שבת שהוא יום קדוש ומ"מ בקידוש שאמר בתפלה יצא וקידוש על היין ובמקום סעודה אינו אלא מדרבנן ועיקר הקידוש בלילה בכניסת השבת ואם לא קדש כלילה כן בשוגג כן במזיד מוקדש והואך כל הלילה וכל היום מלבד ויכולו שאינו אומר אלא דוקא

הלכות שבת כלל ו

כשמקדש בלילה שאין היה תכלית מעשה שמים וארץ וכל אחד מחייב לומר ג' פעמים
 ויכולו דהיינו א' בחפלה וא' לאחר החפלה וא' בקידוש (סי' רע"ז).

(ה) נשים חייבות בקידוש מדאורייתא אע"ג דהוי מ"ע שהזמ"ג משום דאיתקש
 זכור לשמור כיון דאיתנהו בשמירה דכל מצות ל"ח א' האישה חייבין איתנהו נמי
 בזכירה והאשה יכולה להוציא את האיש אבל קטן אינו יכול להוציאה אשה ומכ"ש כשהאשה
 לא התפללה דאו חייבת מדאורייתא ואפי' בן י"ג שני' אינו יכול להוציא עד שידע שהביא ב'
 שערות. ונ"ל דאם האשה כבר התפללה דאו אין הקידוש אלא מדרבנן כיון שהוא בן י"ג
 שנים יכול להוציאה (ע' נדון חייך קטן) (סז) (ועיין בהלכות נרסות כלל ה' סימן כ"ג).

(ו) יכול אדם לקדש לאחרים אעפ"י שאינו אוכל עמהם ואפילו כבר קדש וכבר
 יצא וקיי"ל דכל שאין מחויב בדבר אין מוציא מ"מ כיון שזו מצוה המוטלת על כל ישראל
 וכל ישראל עריבין ולכן יכול לקדש בשבילם אם אינו יודעים לקדש ויכול ג"כ לברך בפה"ג
 על כוס של קידוש או אם מקדש על הפת יכול לברך המוציא בשבילם (ועיין לעיל כלל ה'
 סימן י"ח) ובלבד שיכוין המקדש וכן השומע לצאת בזה. ואע"ג שהמקדש לא יטעום כלום
 אין בכך כלום דאע"ג דבשאר ברכות הנהנין אינו יכול להוציא אא"כ אוכל ג"כ כיון
 שברכה זו צורך לקידוש שהיא מצוה ובמצוה יכול להוציא אע"ג שכבר יצא ואם עדיין לא
 קדש אסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו (סי' רע"ז).

(ז) מצוה לקדש על יין או יין צמוקים ובלבד שיהיה בו טעם יין והמברכין על יין
 צמוקים שאין בו אלא מתיקות בעלמא וטעמו כמים מברכין לכטלה ואין יוצאין ידי קידוש
 ומקדשין על יין מבושל ולכן מותר לבשל הצמוקים ולסנן היין ולקדש עליו ואם הוא כבר
 נחמטין אע"ג דריחא חמרא אין מקדשין ויותר מאוד שלא יהיה היין מגולה וכדיעבד כל
 זמן שלא הפיג טעמו מותר לקדש עליו. ומ"מ נ"ל דרוקא במקום שהיין בוקר דלא קפדי
 כולי האי בנילו מועטת אבל המקדש על השכר יותר בזה. ולא יקדש על יין שעלה בו
 קרום לבן שקורין קאניק עד שיסננו (סי' רע"ז).

(ח) אם אין שותה יין מחמת נדר וכיוצא אין לו לקדש על היין על סמך שישתהו
 המסוכין דרוקא אם המסוכין אינם יודעים לקדש מותר לקדש בשבילם ואז מותר ג"כ
 לברך בפה"ג בשבילם והם ישתו כדאיתא בסיומן ו' משא"כ כשיודעים בעצמם לקדש היו
 כמו כל ברכות הנהנין דאסור לברך בשביל חבירו אא"כ כשהמברך יטעום ולכן יקדש
 על הפת (סז).

(ט) אם אין לו יין המנהג פשוט לקדש על הפת ואפילו כשהשכר או י"ש הוא
 חמר מדינה כיון ד"א דאסור לקדש על שאר משקין חוץ מין (סי' רע"ז).

(י) אפילו אם אין ידו משנת ואם יקנה יין לקידוש לא יהיו לו צרכי סעודה אלא
 פת חריבה מצוה יותר לקנות יין כיון שיאכל פת אבל אם אין לו אפילו פת יקנה פת דאין
 קידוש אלא במקום סעודה ועוד דהא חייב לאכול פת. ומותר לקדש אף על כזית פת
 אם אין לו יותר (סז).

(יא) אם אין לו אלא כוס א' יקדש עליו בלילה ואם יכול למזוגו אין יקדש גם
 בשחרית על היין דנפשו של אדם קצה בשכר אבל הבדלה לכ"ע יכול להבדיל על השכר
 אם הוא חמר מדינה (סז).

(יב) יקדש תחלה ואח"כ יטול ידיו לאכילה כדי שלא יפסיק בין גט"י להמוציא אבל
 בני ביתו נוטלין קודם הקידוש ומ"מ אם טעה ונטל ידיו תחלה יכול לקדש על היין ולא היו
 הפסק כיון דאסור לאכול בלא קידוש א"כ הוי צורך סעודה (סז).

(יג) צריך להדיח כוס של קידוש וטעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז כמבואר לעיל כלל מ"ו ולא יהיה פגום. ויכול לעמוד בשעת הקידוש וטוב יותר לישב ויסתכל בכוס ובגד בשעת הקידוש וצריך לומר ויכולו ואם שכח ויכולו אומרו באמצע הסעודה על כוס ואם אין לו כוס אומרו בלא כוס וצריך שיכסה הלחם בשעה שמקדש בין בלילה ובין ביום שהרי ברכת המוציא או במ"מ קודם לברכה בפה"ג כמבואר בהלכות ברכות כלל נ"ז ואפילו אם כבר קדש מ"מ יכסה הלחם וזכר למן שהיה מכוסה מלמטה ומלמעלה (סג).
 (יד) קידש וקודם שטעם הפסיק בדיבור בדברים שאינם לצרכי סעודה כלל חוזר ומברך בפה"ג אבל א"צ לחזור ולקדש אבל אם הפסיק בדבר שהוא לצרכי סעודה ופשטא במה שהוא צורך קידוש א"צ לחזור ולברך (סד).

(טו) צריך לשחות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו דהיינו כל שישלקנו לצד א' בפיו יראה מלא לוגמיו והוא רוב של רביעית. ולכתחילה יזהר המקדש לטעום מלא לוגמיו ה"א דלא מהני שתיית אחרים דדוקא המקדש צריך לשחות מלא לוגמיו ובדיעבד אפילו טעם א' מן המסובין כמלא לוגמיו יצא ואין שתיית שנים מצטרפין ובדיעבד אפילו אם שתו כל המסובין רק כמלא לוגמיו יצא (סי' רע"ב מ"ח ס"ק ט'). ואם לא טעמו כלל ושחה אחר שאינו מן המסובין את הכוס צריך לברך על כוס אחר בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש כדלקמן בסימן ט"ז (סז).

(טז) וה"ה אם נשפך הכוס קודם ששחה ממנו הוא או אחר מן המסובין הוי כאלו קדש בלא כוס ולכן יביא כוס אחר ומברך עליו בפה"ג ושחה וא"צ לחזור ולקדש והוי כאלו קדש על כוס זה כיון שעכ"פ שוחה יין ואם היה בדעתו בשעת ברכה לשחות יין יותר אין צריך לברך בפה"ג אלא ישחה כוס אחר בלא ברכה וכל זה שלא הסיח דעתו בנתיים אבל אם כבר יצא ממקומו בנתיים קודם שטעם מכוס אחר צריך לחזור ולקדש רשתיית הכוס מעכב (מ"ח ו"ד) (סז).

(יז) קידש על כוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא מים יחזור ויקדש דעכ"פ מדרבנן צריך לקדש על כוס יין. ומ"מ אם היה דעתו לשחות יין יותר אעפ"י שאינו עומד על השלחן אין צריך לברך שנית בפה"ג רק לקדש ובלבד שלא יפסיק בדיבור. ונ"ל שאם היה שבר אם הוא במקום שהוא חמר מדינה א"צ לקדש שנית אלא יברך שהכל וישחה (ומלתי כן נה"ר). ודוקא שלא היה יין מוכן לפניו על השלחן אבל אם היה מוכן לפניו ודעתו לשחות ממנו אין צריך לברך בפה"ג ולא קידוש והוי כאלו קידש על היין (ט"ז סס"י) רע"א ועיין ח"ר שכ' דלמסר דגם מ"ח מודה בזה) ואם לא היה בדעתו לשחות עוד יין נ"ל דלא מהני שעומד לפניו (ח"ל רדב"ז בתשכ"ח ח"ג סימן תל"ז ויותר נראה שחוקף אחר קידוש יכלע על הפת ויעלה כשו יין) (סז).

(יח) גם בשחרית צריך לקדש על כוס של רביעית ומצוה מן המובחר לקדש על היין גם בשחרית. ואם תביכ לו יין שרף יזהר שיהיה הכוס מחויק רביעית וישחה מלא לוגמיו ומ"מ אם אירע שנשפך וכיוצא בו אין צריך לחזור ולקדש ודי בברכה הפת ואם אין לו יין ושאר משקין יכול לקדש על הפת ואפילו אין לו פת א"צ להמתין אם דחוק לאכול (מ"ח סס"י רפ"ט ו"ד סי' רפ"ז).

(יט) קידוש של יום אינו חל עד אחר שהתפלל שחרית שהרי קודם שהתפלל אסור לאכול ולכן מותר לשחות מים וכיוצא בו קודם שחרית בלא קידוש אבל קודם מוסף אסור לטעום עד שיקדש ומותר להמקדש לשחות כוס יין ולאכול מיני מזונות ואפי' מעט פת רק שלא יסעוד סעודה ואם הוא חלש מותר אף לאכול סעודה קודם מוסף (סס וס"י רפ"ז).

פעמים
 דאיתקש
 זגרו נמי
 שהאשה
 הביא ב'
 א בן י"ג
 (ג'
 ש וכבר
 ישראל
 בפה"ג
 כלל ה'
 כלום
 כ' כיון
 דין לא
 על יין
 קידוש
 א כבר
 בד כל
 קפדי
 לה בו
 שישחו
 ר ג"כ
 ש הוי
 יקדש
 ה הוא
 אלא
 דאין
 פת
 ג גם
 שבר
 אבל
 הוי

הלכות שבת כלל ו

(כ) קידוש בין ביום ובין בלילה אינו אלא במקום סעודה ממש ומ"מ אם קידוש בפניה זו ונמלך לאכול בפניה אחרת כאותו הדר אפילו הוא גדול הרבה אין צריך לחזור ולקדש וי"א אפילו ברואה מקצת מקומו דרך הלון אפילו מבית לחצר אין צריך לחזור ולקדש ואם היה בדעתו לאכול בהדר אחר שכאותו בית מהני אבל מבית לבית אחר לגמרי לא מהני אפילו היה דעתו וצריך לחזור ולקדש שם אם לא שאכל במקום ראשון קצת כדלקמן (סי' רע"ג).

(כא) צריך לאכול במקום סעודה לאלתר שיהיה דעתו לאכול לאלתר כאן ואפילו אם אירעו אחר כך איזה אונס שהוצרך לשהות איזה זמן מ"מ כיון שלא יצא בנתיים אין צריך לחזור ולקדש אבל אם אין דעתו לאכול מיד אלא שדעתו להפסיק בדברים אחרים וגם הפסיק אפילו לא יצא ממקומו ואכל במקום שקידש מ"מ צריך לחזור ולקדש אבל אם היה דעתו לאכול בבית אחר ונמלך ואכל במקומו יצא (סז).

(כב) מקום סעודה לענין קידוש אפילו לא ישחה אלא רביעית יין שהייב עליו ברכה אחרונה וכ"ש מיני מזונות סגי אבל פירות לא מהני וכן שכר אע"ג שמקדשין עליו לא מיקרי סעודה שאינו סועד הל"ב (וה"ג. כ' לח"ט סי' ט"ז) ויש לסמוך עליו בשחרית אם חלש לו קלח וכ"ל ח"ר (סז).

(כג) אם קידש בביתו ושמע שכנו ומחבין לצאת בקידוש של זה אם גם הפקדש מחבין להוציאו יצא (סז).

(כד) משקיבל עליו שבת אעפ"י שהוא יום גדול עדיין או בספק חשיכה דאז חל שבת אסור לטעום כלום עד שיקדש ומ"מ מותר לרחוץ פיו במים כיון דאינו מבין להנאת טעימה ואפילו היה יושב בסעודה ואוכל צריך להפסיק דהיינו שפורס מפה על הלחם ומקדש. ואם מקדש על הפת אין צריך לברך המוציא לכ"ע דכיון דלעולם מברכין המוציא קודם קידוש ואם כן לא הפסיק כלל להצריכו לברך וכן כשמקדש על היין והיה שותה יין תחלה אין צריך לברך לכ"ע נפה"ג דאין כאן עדיין הפסק כלל אבל כשקידש על היין י"א דצריך לברך המוציא דהקידוש היה הפסק כיון שע"י הקידוש היה אסור באכילה ומ"מ כיון שי"א דאין צריך לברך המוציא דס"ל דקידוש לעולם לא היו הפסק ספק מריכות להקל. ואם כבר נטל ידיו במים אחרונים או שאמר הב לן ונברך לכ"ע צריך לברך המוציא וגם נפה"ג (סי' רע"ה).

(כה) ודוקא בסתם שלא אמרו דבר אבל אם אמרו בואו ונקדש ואם כן כיון דע"י אמירה זו נאסר להם לשחוח כשיחזרו לשחוח יין צריכין לברך דהוי כהיסח הדעת אבל על כוס של קידוש א"צ לברך שהרי מזה לא הסיח דעתו שהרי אמרו בואו ונקדש. ולפי שיש בזה דיעות הרבה ראוי שלא יבנים עצמו לספק ברכות ויברך בהמ"ו קודם חשיכה (סז).

(כו) אדם ששכח לקדש עד לאחר שברך ברכת המוציא אם עדיין לא טעם המוציא יביא לחם משנה ויקדש וא"צ לחזור ולברך המוציא וגם לא יקדש על היין אפילו הוא מזומן לפניו כרי שלא יפסיק בין המוציא לאכילה אבל אם כבר אכל פרוסת המוציא יכול לקדש על יין אם יש לו וא"ל מקדש על הפת ולא יברך המוציא וכן אפילו אכל כבר ולא קידש אימתי שנוצר בלילה מקדש וצריך לאכול מעט כדי שיהיה קידוש במקום סעודה (סז).

(כז) בלילה אם אין לו פת ולא יין לקדש עליו ויש לו פירות ומוציא בו אם מצפה שיביאו לו פת או יין ימתין איזה זמן ומ"מ א"צ להמתין יותר מחצות (מ"ח ס"ו רפ"ט) ואם הוא חלש ג"ל דאין צריך להמתין ויאכל מה שיש לו בלא קידוש (ע"ט נ"ח).

(כח) כימי הגמרא היו נוהגין לקדש בכתי כנסיות וכתי המדרשים להוציא האורחים שאכלו שם ועכשיו אע"ג שאין אוכלין שם אורחים מ"מ נוהגין לקדש ואם יש שם תינוקות יתן לתינוק ואם אין שם תינוק ישחה המקדש שיעור רביעית בכת אחת כדי שיהיה נחשב לסעודה כדלעיל סימן כ"ב ויברך ברכה אחרונה (סי' רס"ט).

כלל ז. דין ג' סעודות ותענית (רע"ד).

(א) כל אדם מישראל בין איש או אשה חייבים לאכול בשבת ג' סעודות וסמכו אקרא דכתיב ג' פעמים בפרשת המן היום דהיינו א' בלילה וב' ביום ואם נאנס בלילה ולא אכל יוכל להשלים ביום וגדול עונש המבטל אחת מהן (סי' רנ"ח).

(ב) וחייב אדם לבצוע בכל סעודות שבת אפילו אוכל הרבה פעמים על ב' ככרות שלימות וזכר למן דכתיב לקטו לחם משנה ואוחז שניהם בידו בשעה המוציא ובצוע א' מהן ורבים נוהגין לחתוך שניהן. ואם מקפיד על הוצאה עושים ג' חלות גדולות וג' קטנות ובכל סעודה בצוע על א' גדולה וא' קטנה ומן הגדולה יבצע פרוסה גדולה לכבוד שבת שמראה שהוא רוצה לאכול הרבה וי"א דכסעודת מנחה סני בפת א' אם אין לו דביום ו' ירד לכ"א ב' עומרים ומכל עומר עשו ב' ככרות הרי ד' ככרות אכל א' בע"ש וא' כלל שבת וא' בשחרית וא"כ לא נשאר לסעודה ג' רק ככר א' ומ"מ אם אין לו פת שלימה אינו מעכב ויכול לקדש אפילו על כזית פת (סז). ונכון לנהוג שזה שבצוע יכוין לפטור בכרסת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכונו לצאת בכרסתו כדי שכולם יצאו בלחם משנה וכשמוציא אחרים או יאמר ברשות רבותי אעפ"י שהוא הבעה"ב או הגדול והוא מדרך ענוה.

(ג) חייב לאכול פת בכל סעודה מג' סעודות וירבה בבשר ומעדנים כפי יכלתו ולכתחלה יאכל פת יותר מכביצה דוה נקרא סעודת קבע אבל כביצה נקרא עראי ולפחות חייב לאכול כזית פת ואפילו בסעודה ג' זוהר מאוד לאכול פת דוקא ולכן זוהר כל אדם שלא למלא כריסו בשחרית כדי שיוכל לקיים מצות סעודה ג' שעונש המבטלה גדול מאוד. וזמן סעודה ג' הוא דוקא לאחר הצות והאוכל קודם לכן לא יצא ואם נמשכה סעודת שחרית עד לאחר הצות יפסיק הסעודה ויברך בהמ"ז ויטיל קצת או יאמר איזה מזמור ויטול ידיו ויברך המוציא ויסעד שאם ימתין עד אחר מנחה תסתם האיציטומכא ויאכל אכילה גסה. ואם יודע שאפשר לו לאכול אחר מנחה יתפלל החלה עם הצבור ויאכל אחר מנחה וכן ראוי לעולם לכתחלה לאכול לאחר שהתפלל ומ"מ אם אכל קודם שהתפלל יצא. ומי שא"א לו כלל לאכול כזית פת בסעודה ג' בשעת הדחק יש לסמוך לצאת במיני מזונות ולפתוח בבשר ודגים ואם אין לו כל זה עכ"פ יאכל פירות אבל כ"א חייב לדחוק עצמו לאכול עכ"פ כזית פת וע"פ שחל בשבת אזי יקיים במיני טיגון שעושין ממצה כתושה או בבשר ודגים או פירות (רנ"ח).

(ד) אסור להתענות בשבת לשם תענית אפילו זמן קצר ואפילו שלא לשם תענית אסור עכ"פ להתענות עד הצות. ואע"ג דמצד הדין מותר להתענות תענית הלום בשבת אם נפשו ענומה עליו כמבואר בש"ע (סי' רס"ח) מ"מ יותר טוב שלא להתענות ויקבל עליו להתענות ב' ימים כחול ומכ"ש אם הוא גברא דלא קפיד בחלום או שהתענית רע לו ומצטער הרבה בו יותר ממה שמצטער מפחד החלום אסור להתענות בשבת וגם בחול אינה מצודה והמתענה בשבת אומר עננו אחר סיום תפלתו בלא ברכה ויאמר הרבון אחר תפלתו כמו בחול ומשמע מכל הפוסקים דתענית אסור בשבת מדאורייתא (ע"ן)

הלכות שבת כלל ז

נסי' תרל"ט סעיף ו' וע"ג נגמ' ופסקים) דכתיב מקרא קדש וזהו מכלל קריאת קדש או מדכתיב אכלוהו היום.

(ה) אין צועקין ולא מתרעין על שום צרה בצבור חוץ מצרה מוזנות ועיר שהקיפה אויבים או נהר וספינה המטורפת בים או לחולי שיש בו סכנת היום וזעקים ומתחננים וכן נהגו לומר מצלאין בשבת אבל יחיד שאירע לו מאורע וצריך לרחמים יבקש ויפול על פניו ביחוד דהא אפילו תענית מותר בשביל חלום וכשמברכין מי שבירך לחולה שאין בו סכנה יאמר שבת היא מלועוק וכו' (רפ"ח).

(י) אעפ"י שהאכילה בשבת היא מצוה מ"מ מי שמויק לו האכילה אינו חייב לאכול (סג).

(י) מצוה להרבות בפירות ומגדנים ומיני ריח כדי להשלים ק' ברכות ומצוה לענגו בכל דבר שהוא לו לעונג שנאמר וקראת לשבת עונג (ר"ג).

(ח) יו"ט שחל בשבת יעשה סעודה קודם ט' שעות. ומ"מ בדיעבד יאכל אפילו לאחר תשעה שעות.

(ט) חייב כל אדם להשלים הפרשיות עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ולכתחלה ישלים עד המנחה ובדיעבד עד יום ד' בשבת דיום א' ב' ג' מיקרי לאחר שבת ובדיעבד עכ"פ עד שמחת תורה שאז משלימים הציבור ואם שכע מש"ץ פעם א' נחשב לו לקריאה אבל אסור לסמוך לכתחלה על זה (רפ"ה).

(י) אע"ג שמצוה לענג השבת בכל מיני עונג מ"מ לא ימשוך כל היום בזה אלא שחרית מתפללין וקורין ומתפללין מוסף ואוכלין ומתענגין באכילה ומי שרגיל לישן מעט יישן מעט ואחר כך קובעים ללמוד. ופועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה בכל ימי השבוע מחייבים לעסוק יותר בתורה בשבת מאותן הלומדים כל השבוע ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלין סעודה ג' וחוזרין ללמודם או בתהילים ולא יאמר אישן בשבת כדי שאוכל להיות ניעור במ"ש דהוי כמבין לחול (ר"ג).

(יא) דיני תפלות שבת והטועה בהן כבר מבואר בהלכות תפלה. ודין טעות בכהמ"ז מבואר בהלכות כהמ"ז. ובאמירת אב הרחמים יש מנהגים שונים. והמנהג הפשוט כשיש חתונה ומילה או כיום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים א"ה מלבד בימי ספירה אפי' כשיש חתונה ומילה מ"מ אומרים מפני הגזירות שהיו אז כדאיתא ביוצרות אבל אם חל ר"ח אייר בשבת אין אומרים וכן כשמברכין ר"ח אב א"א (סי' רפ"ד).

כלל ח. דין הברלה (נסי' רל"ג עד סי' ע"ז).

(א) מאחרים תפלת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש ואסור לעשות שום מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים רצופים ולא מפורדים שאין אנו נקיאין בכינונים ורצופים מטעם תוספת שבת ואם הוא יום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו (רל"ג).

(ב) מי שהוא אנוס יכול להתפלל של מוצאי שבת בשבת מפלג המנחה ולמעלה ויכול להבדיל מיד אבל לא יברך על הגר ואסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים ומ"מ ימתין מלקרות ק"ש עד צאת הכוכבים (סג).

(ג) מתפללין ואומר אתה חוננתנו בתפלה ואם לא אמר כיון שאמר בא"י אעפ"י שלא אמר עדיין חונן הרעת א"צ לחזור שררי יבדיל על הכוס ועכ"פ אסור בכל מלאכה עד שיבדיל (רל"ד).

(ד) טעה ולא אמר אתה חוננתנו ואין לו כוס בלילה להבדיל אם נזכר קודם שומע תפלה יאמרנה כש"ח ואם שכח גם כש"ח אם סובר שלא יהיה לו כוס גם למחר צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה אכל אם שכח להבדיל בתפלה בט"ב אע"ג שאינו מבדיל על הכוס בלילה וגם למחר מ"מ כיון שמבדיל במוצאי ט"ב א"צ לחזור ולהתפלל (סג).
 (ה) שכח הבדלה בתפלה וגם טעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפלה אע"ג שאם הבדיל בתפלה וטעם קודם שהבדיל על הכוס מותר להבדיל על הכוס הבא כיון שטעם ולא הבדיל בתפלה צריך לחזור ולהתפלל (סד).

(ו) אפילו אם הבדיל תחלה על הכוס מ"מ צריך להבדיל בתפלה (סד).

(ז) מי שאין לו יין או שכר להבדיל יכין להבדלה שעושה הש"ץ (רנ"ה).

(ח) אע"ג דלא גזרו על השבותין בין השמשות כדלעיל כלל ה' סי' ו' דוקא בע"ש אבל במ"ש אפילו בה"ש אסור בכל מה שאסור בשבת אפילו אמרה לנכרי דכין רכבר אחזק שבת מספיקא לא נפיק מקדושתיה (מ"ח סימן שס"ג וסימן שס"ד וסימן שס"ה וסימן שס"ו וסימן שס"ז וסימן שס"ח).

(ט) יש לזוהר לשחות מים מן נהרות בין מנחה למעריב בשבת ואבל חוץ י"ב חודש על אביו ואמו זוהר טפי (ונתום' מסחים ק"ה ל"ה והג"מ דאכלו ונתאו' רש"א סי' אלף קי"ט משמע דמים אפילו בנייתו אסור לכל אדם וכו' ע"ש בגמרא).

(י) מי שמתאחר להתפלל במ"ש בלילה מותר לומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולכשל לו ומותר להנחות ממלאכתו (סס' רס"ג).
 וכן בשמיני של פסח שאכל מבעוד יום ונמשכה סעודתו בלילה והוא עדיין לא התפלל ולא הבדיל מותר לאכול חמץ דהא באמת הוא לילה רק שאסור במלאכה עד שיבדיל אבל חמץ אינו תלוי בהבדלה (חל"ח נמ"ח).

(יא) כשם שמצוה לקדש שבת בכניסתו בדברים דהיינו קידוש כך מצוה לקדשו בדברים ביציאתו דהיינו הבדלה ולרמב"ם הוא מ"ע מן התורה בכלל זכור ולשאר פוסקים הבדלה דרבנן (סי' רנ"ז).

(יב) נשים חייבות בהבדלה כשם שהחייבות בקידוש. אך י"א דהבדלה אינו תלוי בשמירת שבת ואם כן אינו בכלל כל שישנו בשמירה וכו' והוי מ"ע שהזמ"ג ופטורות וגם אין בה עשייה אלא ברכה לכד ולכן אין הנשים רשאות להבדיל לעצמן אלא ישמעו הבדלה מאיש ומש"ה אסור לאיש שכבר הבדיל להבדיל כשביל נשים כיון שהן פטורות ומ"מ המנהג שמבדילות לעצמן כמו בשאר מ"ע שהזמ"ג דפטורות ואפ"ה מברכות (סז).
 (יג) הבדלה אינו אלא על יין או שכר וכיוצא בו מה שהוא חמר מדינה אפילו Kwas (זיירע) בשעת הדחק חוץ מן המים ולא על הפת חוץ מי"ט שהל במ"ש ראובן הקידוש אומר גם הבדלה על הפת (סז).

(יד) כוס של הבדלה יזוהר בו גם כן בכל הדברים שצריך כוס של בהמ"ז ולא יהיה פגום (סז).

(טו) אם אין לו דבר להבדיל עליו וגם אינו מצפה שיהיה לו למחר די לו בהבדלה שבתפלה וגם יאמר המבדיל בין קודש לחול ומותר או אפילו לאכול ואם מצפה שיהיה לו למחר יש אוטרים דאסור לאכול עד מחר. ומ"מ כשהוא תאב מאוד לאכול יכול לסמוך ולאכול אחר שהבדיל בתפלה ואומר המבדיל (סז).

(טז) כיון שהגיע ספק חשיכה או שהתפלל מבע"י אסור לאכול עד שיבדיל ודוקא להתחיל ולאכול אבל אם היה יושב ואוכל מבע"י אין צריך להפסיק כלל ומותר לו לאכול

ולשתות כל זמן שירצה ואפילו אמרו בואו ונכדיל רק יש אומרים דלשתיה כיון שאמרו
בואו ונכדיל הוי כהיסח הדעת וצריך לחזור ולברך על השתיה ולכן יש לזוהר בזה ומ"מ
בריעבר נ"ל דלא יברך דספק ברכות להקל (רנ"ט).

(יז) ודוקא כשהיה יושב ואוכל אבל אם לא אכלו רק שקבעו עצמן לשתיה כיון
שהוא ספק השיכה צריך להפסיק ואסור לשתות ודוקא שאר משקין אבל מים מותר
לשתות (ועיין לעיל סימן ט') (סז).

(יח) וכל זה כשהתחיל קודם חצי שעה ללילה דעדיין לא הגיע זמן ק"ש אבל אם
התחיל באיסור דהיינו בתוך חצי שעה ללילה ואם כן כיון דק"ש דאורייתא וצריך להפסיק
ולקרות ק"ש ולהתפלל אם כן כבר חל עליו חובת הברלה ואסור לאכול עד שיכדיל (סז).

(יט) יש לזוהר שלא להכדיל באמצע הסעודה או באמצע השתיה כי יש מחלוקת
אם צריך לחזור ולברך על כוס של הברלה ואפילו אם מכדיל על השכר באמצע אכילה
יש אומרים דצריך לברך. ואם יש לו צורך להכדיל מ"מ לא יברך (מ"ח נס"ח) אם
שתה כבר יין אבל אם לא שתה יין יכדיל על היין ויברך עליו לכ"ע (סז).

(כ) כשהיה אוכל וחשכה לו שאמרנו שאין צריך להפסיק גומר סעודתו ומברך
בהמ"ז [על הכוס] ומותר לשתותו ומי שאינו נזוהר בכל השנה לברך על כוס גם עתה
אסור לשתות. ודוקא בודאי השיכה אסור אבל בספק השיכה נ"ל דמותר לשתות כוס
של בהמ"ז אפילו מי שאינו נזוהר (לפי מ"ש המ"ח סי' רנ"ט ס"ק ח' וגמ"ק ג' דאפילו בספק
השיכה הברלה קובעת ואסור להתחיל לכ"ע ח"כ אפילו בספק השיכה אסור לשתות לוי שאינו נזוהר
אבל הט"ו נס"ק ח' כתב דלרמ"א בספק השיכה מותר להתחיל וכ"כ ח"ר ואם כן יש לסמוך
עכ"פ לשתות כוס של בהמ"ז בספק השיכה אפילו לוי שאינו נזוהר).

(כא) טעה ואכל קודם הברלה יכול להכדיל אחר כך (סז).

(כב) שכח ולא הכדיל במ"ש מכדיל עד סוף יום ג' דכל זה שייך לשבת ודוקא
המכדיל אבל על נר ובשמים אינו מברך אלא במ"ש דטעם של בשמים כדי להשיב הגפוש
שנשמטה יתירה הולכת ממנו וגם הגר משום שנברא במ"ש וזה שייך דוקא במ"ש. ומי
שמתענה ג' ימים ולילות ישמע הברלה מאחרים או יכדיל ויתן לשתות לתענוק וכן נכון
לעשות (סז).

(כג) אסור לעשות שום מלאכה קודם שיכדיל ואם הכדיל בתפלה אעפ"י שעדיין
לא הכדיל על הכוס מותר. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהכדיל בתפלה אומר
המכדיל בין קודש לחול בלא ברכה ועושה מלאכה ובי"ט שחל במ"ש אומר המכדיל בין
קודש לקודש וכו' ברוך המכדיל בין קודש לקודש (ח"י) וכן צריך לומר אדם בתוך
ביתו לנשים שיאמרו כך קודם שידליקו נרות. וכל אדם יזוהר שלא להדליק נר אפילו
כשהכדיל בתפלה עד אחר סדר קדושה אבל טלטול בעלמא מותר (סז).

(כד) כשהוא מכדיל אפילו להוציא אחרים אע"ג דמדינא צריך הסיכה או ישיבה
מ"מ אפילו הגדולים לא נהגו כך דכיון דקובעין עצמן לצאת ידי הברלה מדינא גם לין
ונטל היין בימינו בשעה שמברך על היין וכשמברך על הבשמים נטל אותן בימין שכל
דבר שמברכין עליו צריך לאחוז בימינו ומ"מ נטלן גם הבשמים בשמאלו וכן כשמברך על
הבשמים נטל היין בשמאלו (כלאמריכן ממרח מסדר כו"ט אכסא וכן כ"ל). (רנ"ז).

(כה) אם אין לו בשמים אין צריך לחזור אחריהם ומותר לברך על פלפלין שקורין
ענגלישער פפֶּעפֶּער אבל סתם פלפלין הוי ספק ברכה (רנ"ז).

(כו) מי שאינו מריח לא יברך על הכשמים אפילו כשמוציא אחרים גדולים אם לא שמוציא ב"ב הקטנים שהגיעו לחינוך.

(כז) כיון שהיה אסור להדליק נר כל השבת כאלו נתחדש עתה ברייתה כמו שהיה בו ימי בראשית ולכך תקנו חכמים לברך על האור במ"ש בורא מאורי האש ואין צריך לחזור אחריה אלא כשרואה במ"ש מברך ואם לאו אינו מברך (רל"ח).

(כח) מצוה לברך על אבוקה והוא נר שיש לו ב' פתילות או ב' נרות קלועים ביחד ואם אינם קלועים עכ"פ ירכיקם זה מזה דאל"כ לא היו אבוקה דכל אחד עומד בפ"ע (סג).

(כט) נוהגין להסתכל בצפרני ידיו ולא יראה פני האצבעות ויכוף האגודל בפנים.

(ל) אין מברכין על הגר עד שיאוחזו לאורו דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת.

(לא) אין מברכין אלא על נר שלא נעשה בו עבירה ואפילו הדליקו בשבת לצורך

חולה מברכין עליו שלא נעשה בו עבירה אבל נר שהדליק נכרי אפילו הדליק בשבילו אסור שהרי היה אסור לישראל לצוות לנכרי להדליק (נח"י כ' דדוקא לחולה שיש בו סכנה

שחזר לישראל בעלמו להדליק אבל אם אין בו סכנה חזרה לנכרי שהדליק נר בשבילו ול"כ דל"כ דהתם אין היתר לישראל לטות לנכרי אבל הכא עותר לישראל לטות שדליקו. ואע"ג דעותר לומר

לו הדלק לך נכך בשבילך מ"מ אין זה בדרך לומר אלא אזהרה בעלמא משא"כ לטרך חולה שאין בו סכנה) ואפילו בדיעבד לא יצא (מ"ח סג).

(לב) אין מברכין על הנרות שדולקין בבית הכנסת שאינן עשויין להאיר רק לכבוד.

(לג) סומא אינו מברך על הגר דבעי' עד שיאוחזו לאורו אבל שאר הבדלה מברך.

(לד) נר העומד בפנים שקורין לאטערנע של זכויות מברכין עליו אבל אם עומד

בפנים של ברזל שיש בו נקבים שאינן יכולים לראות השלהבת אין מברכין עליו.

(לה) מצוה להרבות קצת בנרות ולומר זמירות ולהזכיר אלהיו הנביא כדי שיבא

ויבשר לנו (רל"ד) ולא יפשוט בגדי שבת עד אחר הבדלה.

(לו) אשרי למי שמקיים סעודה רביעית בפת והיא נקראת סעודה מלוה מלכה

ולמי שא"א לו לאכול פת עכ"פ יאכל מיני מזונות וזהו חוב גמור (סג).

(לז) במוצאי י"ט בין במוצאי יו"ט לחול בין במוצאי יו"ט לחוה"מ מבריל בתפלה

כמו במוצאי שבת אלא שאינו מברך על הגר ולא על הכשמים וכל דינו כמו בהבדלה

במ"ש. וי"ט שחל להיות במוצאי שבת אומר ותודיענו באתה בחרתנו ואם שבת אין

מתחילין (תל"ח).

כלל ט. דין ל"ט מלאכות בכלל ובאיוה ענין חייב עליהן:

(א) צוה בוראנו ויוצרנו שלא לעשות מלאכה ביום השבת כדכתיב וביום השביעי

שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה וקבלו חז"ל שלא נקרא מלאכה אלא אלו שהיו

במשכן (א) שהיו צריכין למלאכת המשכן והם הזורע והחורש והקוצר והמעמר והרש

והזורר והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה או מבשל וכל מלאכות האלו היו נצרכים

לסממנים שהיו צובעין בהם את הריעות (ב) הגוזז הצמר המלכנו המנפצו הצובע

(ג) והטווה והמיסך והעושה ב' בתי גירין והאורג ב' חוטין והפוצע ב' חוטין הקושר

והמתיר (ד) החופר ב' תפירות והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות כל זה היה במשכן לצורך

הריעות הצד צבי (ה) השוחטו המפשיטו המולח עורו (ו) והמשרטטו (ז) והמתקו והמתכו

כל זה היה במלאכת עורות אילים ועורות תחשים שהיו משרטטין החלה להשוותן ולתתן

הצדדים. הכותב ב' אותיות והמוחק ע"מ לכתוב ב' אותיות שכן היו כותבין על קרשי המשכן לידע איזה קרש בצפון ואיזה בדרום. הבונה והסותר שהרי כך היה העמדת המשכן וסותרין אותו אעפ"י שהיה רק לפי שעה גם זה נקרא בנין. המכבה והמבעיר והמכה בפטיש היה במלאכת צורפי זהב למשכן. והמוציא מרשות לרשות.

(ב) כל אלו המלאכות אינו חייב עד שיעשה כדרך שעושין אותה מלאכה אבל אם עשה ע"י שינוי זה נקרא כלאחר יד ופטור כיצד החורש והחופר אינו חייב עד שיחרוש במחרישה או במרא וחצינא וכן קוצר עד שיקצור בכלי או שיתלוש בידו וכן בורר עד שיכרור בכלי המיוחד לכרור בו וטוחן שיטחון ברחיים או במכתשת (ח) לפיכך היה גורר כלי ועשה חריץ בקרקע אעפ"י שנתכוין לכך פטור וכן אם תלוש בפיו ובירר בכלי שאין דרך לכרור בו וטוחן בכף או בקתא דסכינא וכן כולם פטור. ומ"מ נ"ל דבין שעשה בימינו או בשמאלו חייב חוץ מהכותב דפטור בשמאל (וראיה מתוספתא פ"י העלם בין נימינו ובין נשחטו כ"ז חייב).

(ג) כל אלו מלאכות הם אבות וכל הדומים להם בדמיון הם התולדות והעושה בין אב או תולדה כמזיד והתרו בו חייב סקילה ובלא תזראה חייב כרת ובשוגג חייב חטאת וחכמים גזרו בכל דבר הדומה קצת למלאכה שלא יתהלך לו ויבוא להתיר מלאכה גמורה והעובר מלקין אותו מלקות מדרות ומנדן אותו.

(ד) ואינו חייב עד שיכוין לעשות מלאכה אבל אם אינו מכוין כלל למלאכה אעפ"י שאפשר שע"ז יהיה נעשה מלאכה שאילו כיון לה היה חייב מ"מ מותר לעשות. הדמיון, הרי העושה חריץ בקרקע חייב משום חורש אם מכוין לכך ואעפ"כ מותר לגרור ע"ג קרקע מטה וספסל לצרכו אע"פ שאפשר שעושה חריץ כיון שאין כונתו לכך מותר (ט"ז נס"י רע"ח) וזהו שאמרו בכ"מ דבר שאינו מתכוין מותר.

(ה) בד"א בענין שאינו פסיק רישיה אבל אם הוא פסיק רישיה ולא ימות (י"ל כמו שח"א לפסקי ראש ולא ימות כן ח"א לדבר זה לעצת אס לא שיעשה מלאכה זו) כגון שנטל ידיו במים על זרעים דאע"ג דאינו מכוין מ"מ הוי פסיק רישיה שהרי ודאי יצמחו על ידי זה ולכן אע"ג שאינו מכוין לזה חייב.

(ו) ודוקא דהוי פסיק רישיה דניחא ליה כגון בקרקע שלו דניחא ליה שתצמח אבל בשדה של חברו דלא איכפת ליה אם תצמח או לא לדעת רוב הפוסקים עכ"פ אסור מדרבנן ודעת הערוך דמותר כיון שאינו מכוין (סי' ע"ב). ופ"ר בשאר איסורין חוץ משבת דעת הרא"ש דלכ"ע אסור ומשמע מדאורייתא דדוקא בשבת דבעינן מלאכת מחשבת משא"כ בשאר איסורין (עיין נרד"ש סוף פ' י"ג דשבת ונמ"א סי' ע"ד ס"ק כ').

(ז) אפילו אם מכוין לאותו מלאכה אלא שא"צ לחכליתה והיינו מלאכה שאינו צריך לגופה לרמב"ם חייב ובלבד שאינו מקלקל ודעת הרבה פוסקים דפטור. והרמיון החופר גומא וא"צ אלא לעפרה שהמלאכה הוא הגומא וחייב בבית משום בונה ובשדה משום חורש וכיון דא"צ לגומא הוי משא"ל וכן המכבה עצים דולקים מפני שחם עליהם וכיוצא בו הרי א"צ לחכליתה המלאכה שהרי א"צ לכיבוי בשביל עצמו אלא שצריך לעצים אבל המכבה כדי לעשות מהן פחמין ה"ז צריך לגוף המלאכה שהרי א"א לעשות פחמין אם לא שיכבה.

(ח) ואינו חייב עד שיכוין לדבר זה אבל אם היה מתעסק כגון שנתכוין לחתוך זה וחתך אחר או להדליק נר זה והדליק אחר פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה והרמב"ם בפ"א כ' שהחייב (וע"ש נרד"ל שחמה עליו וע"ש נלח"ט) אבל אם נתכוין לחתוך זה שהיה

סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר לרש"י הוי שונג וחייב ולחוס' כיון דלפי מחשבתו הוא דבר היתר לכ"ע הוי כמתעסק ופטור ולא נקרא שונג אא"כ נתכוין להתוך מחובר זה אלא שסבר דמלאכה זו מותרת או ששכח שהיום שבת (כרימית י"ט ע"ג נרש"י וחוס' ומרמז"ס חין הכרע ובהלכות שגגות פ"ה הל' ו' משמע דס"ל כרש"י).

(ט) אינו חייב עד שיעשה כל המלאכה לבדו מתחלה ועד סופו אבל אם עשה רק מקצתה כגון שפשט ידו לחוץ והפץ בידו ובא חבירו ולקחהו מידו נמצא שהראשון עשה עקירה והשני עשה הנחה שניהם פטורים אלא שאסור לעשות כן מדרבנן. וכן אם שנים עשו מלאכה אחת בפעם אחת כגון שאחזו בקולמוס וכתבו ביחד ב' אותיות (רמז"ס פ"ח) ונ"ל דה"ה אם אחזו בנר והדליקו דפטורין דמ"ש. וכ"ז קבלו חז"ל מדכתיב ואם נפש אחת תחטא בעשותה וקבלו דה"ק העושה כולה ולא העושה מקצתה ודוקא נפש אחת אבל לא שנים (ונ"ל דזו גרע מחלי זיעור דאסור עכ"פ מס"ת) ודוקא כשכל אחד מהם יכול לעשות מלאכה זו בלא סיועת חבירו אבל אם אין אחד מהם יכול לעשותה לבדו בלא סיועת חבירו שניהם חייבין. ואם אחד יכול ואחד אינו יכול זה שיכול חייב והשני אינו אלא כמסייע וק"ל מסייע אין בו ממש. אבל אם התחיל לעשות מלאכה גדולה ולא עשה אלא מקצתה כיון שעשה כשיעור חייב כגון שצריך לכתוב איגרת כיון שכתב ב' אותיות חייב וכן כל כיוצא בזה.

(י) בכ"מ שנזכר פטור ר"ל פטור מדאורייתא ואין בו חיוב אבל עכ"פ אסור מדרבנן ונפקא מיניה לענפן לעשותו ע"י נכרי כדלקמן (כלל ס"ג סימן ו'). ושומר כללים אלו כי הם נצרכים לכל הלכות שבת ואל תשכח כי לא אכפול הדברים.

(יא) כל העושה מלאכה מן המלאכות האסורות מדאורייתא כגון המכשל בשבת וכן כולם אם כמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למ"ש מיד. ואם בשונג או ששכח או אומר מותר אסור בו כיום לכל אדם ולערב מותר מיד אפילו לו אע"ג דאם נכרי עשה מלאכה צריך שימחץ למ"ש בכדי שיעשה מ"מ בישראל העושה דמילתא דלא שביח הוא לא גזרו רבנן להמחץ בכדי שיעשה (ז"ח). ודוקא בדבר שנעשה מעשה כגוף הדבר שנשתנה מכמות שהיה כמכשל וכיוצא בו אבל המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה אם בשונג מותר אפילו לו אפילו בו כיום ואם מזיד אסור אפילו לאחרים עד מ"ש מיד. ומ"מ יש להחמיר בכל איסור תורה כמו מכשל ואם עשה מלאכה דרבנן נ"ל אם בשונג מותר אפילו לו ואפילו בו כיום ואם כמזיד אסור אפילו לאחרים עד מוצאי שבת מיד. ודוקא במה שנעשה ע"י ישראל דלא נחשדו ישראל על השבתות אבל נכרי שעשה בשביל ישראל אפילו איסור דרבנן אסור אפילו לאחרים עד מ"ש בכדי שיעשה חוץ מדבר שבא מחוץ לתחום כמו שביארנו בדין מלאכה שנעשית ע"י נכרי דקנסו חכמים שמא יאמר לנכרי לעשותו (וע' במלכת חופה גכ"ח סי' י') (ט) ומ"מ בדבר שיש מתירין לכתחלה אף דלא קי"ל הכי מ"מ בדיעבד מותר (סי' נ"ד ע"ח ס"ק י"ח).

(יב) המהלל שבת בשונג אפילו באיסור דרבנן יתענה מ' יום ואפילו אינם רצופים ולאחר התענית אסור בכשר ויין ואם אינו יכול להתענות יתן בעד כל יום כפי השגת ידו. ועכ"פ לא יפחות בעד כל תענית ח"י גדולים פולגיש ומלבד זה יתן לצדקה כפחות שבכשבים או שבעים באותו עת שהרי כשהיה בהמ"ק קיים היה חייב חטאת ולא יהא חוטא נשכר ויהיה שלא יאמר שנתן זה עבור חטאת רק שיאמר שבמקום חטאת נתן זה לצדקה. ותענית של מ' יום הנ"ל הוא אפילו עבר כמזיד במקום שהיה מפחד שמא יבוא לו סכנה

הלכות שבת כלל י יא

כגון שהיה דליקה וחפר גומא להטמין מעות אבל העובר כשאט נפש למלאות תאוותו צריך כפרה וחשובה יותר ויותר כי ה"ז חייב סקילה או עכ"פ כרת ולכן צריך תשובה שלימה (סי' ע"ד ועיין בפסקי מהרא"י סי' ס').

כלל י. החורש:

(א) החורש הוא האב. וכיון שכוונת החורש לרפויי ארעא דאז טוב לזריעה וגם כוונתו להשוות הגומות וליפותו כדי שיהיה המקום שווה ולכן החופר בשדה או שעשה חריץ או שהיה שם תל קטן והשפילו או שהיה שם מקום נמוך והשוה אותו וכן כל המשוה גומות במקום הראוי לזריעה חייב משום חורש וכן כל מה שעושה ליפות הקרקע הוא תולדת חורש וחייב בכל שהוא (רמב"ם פ"ח).

(ב) אסרו חז"ל לפנות בשדה שנהרשה ועומדת לזריעה בשבת שמא יבוא להשוות גומות ובשדה חבירו אסור אפילו בחול מפני שדריסת הרגלים מוזק לשדה ומפסידו (ע"כ ונמ"ח ס"ק ט').

(ג) המזבל שדרו נ"ל רהוי חורש ונ"ל דחייב (א) והמסקל אבנים ליפות הקרקע נמי נ"ל דחייב וצ"ע.

כלל יא. הוורע (נסי' ע"א).

(א) כוונת הוורע להצמיח ולכן כל דבר שכוונתו להצמיח הוא תולדה לוורע וחייב ואפילו אין כוונתו לכך כגון השופך מים ע"ג זרעים וכוונתו רק ליטול ידיו כיון שהוא פסק רישיה דבוודאי יצמיח ולכן אם הוא בנגה שלו דניחא ליה חייב ובנגה של חבירו אע"ג דלא איכפת ליה עכ"פ אסור כמבואר לעיל כלל ט' ולכן יש להחמיר שלא לאכול בנגה בשבת אם משחמש שם כמשקין דבקושי יש לזוהר בזה ועוד יש עוד איסור אחר דהיינו טלטול בנגה שהיא יותר מע' אמה בארבה ורחבה כדלקמן כלל נ"א אבל מותר להשתין ע"ג זרעים וי"א דאף יין מותר דכ"ו שורף הוורעים ואינו מצמיח (ע"א).

(ב) השורה היטים ושאר זרעונים במים כדי שיתרכבו ויצמיחו כדרך ששורין קטניות קודם הזריעה וכן השורה תבואה לעשות מהן מאלץ וידוע דכוונתו להצמיח חייב ואפילו בגרגיר אחר. ונ"ל דחייב משנתן למים חייב (ולא כו"ח) (א) אבל מותר לשרות תבואה לבדהמתו דאין כוונתו רק להתרכך וכל כל כיוצא בזה שאין כוונתו להצמיח כלל וגם לא יבא לידי הצמחה אבל יש לזוהר להשליך זרעים לתרנגולים במקומות הלחים וירידת גשמים אלא כשיעור שיוכלו לאכול כיום או יומים ולא יותר דאע"ג דאין כוונתו להצמיח כיון דבוודאי אם יהיה מונח שם זמן הרבה יצמיחו אם לא במקום דריסת רגלים דאז לא יבואו לידי הצמחה (ע"א).

(ג) מותר להעמיד בשבת במים ענפי אילנות שהוכנו מאתמול שאינם מוקצים ובלבד שלא יהיה בהם פרחים ושושנים דאז אסור שנפתחים ע"י המים ודוקא כשעמדו מאתמול כבר במים אבל לא יתן לכתחלה אם לא עמדו מאתמול וגם אסור להוסיף מים ופשיטא להתליף דטורה לתקוני מנא ובז"ט מוסיפין ובחז"ל מוחליפין (ע"א).

(ד) צרור שעלו בו עשבים וכן זרעים שהם בכלי מנוקב שהיתה מונחת על דף וכיוצא בו בענין שהיה הפסק בינו לבין הקרקע והגיהם על הארץ חייב משום זורע שררי ע"י עמידתו בארץ הצמח מלחלוות הקרקע (רמב"ם פ"ח הלכה ד') ואף שהוא כמו גבשושית של עפר נ"ל דאין חילוק בין גבשושית לכלי מנוקב וכיון דז"א דכל כלי חרס דינו

בנקוב ו"א להיפך דכל כלי עץ דינו כנקוב וא"כ כל הכלים הוי ספק דאורייתא וצריך להחמיר בכולן (אבל לרש"י ותוס' שנת ס"ח אינו חלל מדרבנן) (שי"ב ושל"ז).

(ה) החותך ענפים מן האילן כדי שיגדיל יותר ויתעבה אם א"צ לעצים חייב משום זורע שהרי כוונתו להצמיח ואם צריך ג"כ לעצים חייב אף משום קוצר אבל בחותך עשבים ושאר ירקות מן המחובר כדי שהנשאר יגדלו יותר טוב אעפ"י שאינו צריך למה שחותך אלא משליכם אעפ"כ חייב ב' כן נ"ל (ב).

כלל יב. הקוצר:

(א) הקוצר דבר ממקום גידולו בין שקצר ביד או בכלי חייב ובפיו אסור (א) ואפילו אינו מחוברין לקרקע אלא שגדלין על עצים החלושים כמו כמהין ופטרויות שקורין שועממע וכן עשבים הגדילים על הדלי ששואבין בו מים וכן צרור שעלו בו עשבים החולש מהן חייב (סי' של"ז).

(ב) כלי מנוקב אפילו מן הצד (רש"י שנת ל"ה) שיש בו זרעים ומונח על הקרקע והגביהו והניחו על דבר המפסיק בינו לקרקע ונמצא שהפסיק יניקתו מן הארץ שמריח הארץ הוא גדל יותר גם זה מיקרי עוקר דבר מגידולו וחייב משום קוצר ולרש"י ותוספות חייב מדרבנן. וכבר כתבנו לעיל כלל י"א סימן ד' מחלוקת הפוסקים שיש אומרים דכל כלי עץ דינו כנקוב ויש אומרים כל כלי חרס ואם כן כל הכלים אפילו שאינם מנוקבים אפילו עומדים עכשיו בבית ועליה הוי ספק דאורייתא והתולש מהן הוי שגגת חטאת ואילן שגדל בכלי שאינו מנוקב אפשר דחייב לכ"ע (עיין על"מ ס"ח מהלכות בכורים הלכה ט' וי"ד סי' רל"ד דחייב בעללה) ואם הכלי מלא עפר או שמקצת עליו יוצאין חוץ לעציץ לכ"ע הוי מחובר (ועיין עוקלין סוף ס"ג) אבל התולש זרעים מכלי שאינו נקוב פטור דגרע מכמהין ופטרויות דהוי עכ"פ גידולי קרקע משא"כ זה לא נקרא גידולי קרקע כלל דאין דרך זריעה שם (מ"א סק"ח).

(ג) מיני פרחים ועשבים שתוחכ בעפר מע"ש כדי שיהיו לחים להריח בהם מותר לאחוזם בעלים ולהוציאם ולהחזירם והוא שלא השרישו וגם אינו רוצה בהשרשתן ואינו מכין כלל להזריעם (של"ז).

(ד) בצלים שדרבן להשתרש בעליה שיש בו עפר ונשרשו שם וגם הוצה בהשרשתן התולש חייב אע"ג שכל הבצל מגולה ואין דרך גידולן בכך אבל אם נפלה עליהן מפולת ונתכסו האמרות של הבצלים והעלין מגולין כדרך גידולן אפילו אינו רוצה בהשרשתן חייב (מ"א ע"ס ס"ק י"ג).

(ה) התולש פירות מן האילן אע"פ שכבר הם יבישים אם העוקצים עדיין לחים חייב לכ"ע ולרמב"ם אפילו אם גם האילן יבש לגמרי וכבר נתייבשו גם הפירות ועוקציהן חייב (ב) ולכן אסור לעלות באילן אפילו יבש לגמרי ואפילו אין בו פירות ולא ענפים דליכא למיחש שמא יתלוש ואפילו בימות החמה שניכר שהוא יבש מ"מ לא פלוג רבנן אבל התולש עשבים יבישים לכ"ע פטור (ג) (ע"ס).

(ו) אסור להשתמש באילן כלל ליקח מנה שמונח עליו או ליתן עליו דבר ואפילו אם סל תלוי עליו דהוי צדדין אסור ליקח דבר מן הסל תלוי ביהד התקוע באילן הנה נקרא צידי צדדין דאז מותר ליקח מה שמונח בסל אבל לא הסל עצמו ואסור להשען באילן אם הוא דק שמניד על ידו אבל אם הוא עב מותר אבל מותר לילך ע"ג עשבים אפילו לחים וכן מותר להשתמש בהן דלא גזרו אלא על אילן (ומש"כ הט"ז סימן

הלכות שבת כלל יג יד

ש"ק נ' כגד דחה לומר נח"ר וכן מלמדי נריטב"ל ללא כט"ז) ואם עלה באילן במזיד בשבת
 אסור לירד עד מוצאי שבת דקנסוהו חכמים ומותר ליגע באילן ובלבד שלא ינידנו (סז).
 (ז) מטעם זה אסור פירות הנמצאים תחת אילנות בשבת דילמא נפלו היום ואסרו
 אפילו בטלטול שמא יעלה ויתלוש.

(ח) אסור להריח בפרי שהוא מחובר שמא יאכלנו אבל מותר להריח בשושנים
 וכיצא בו כיון דאינו ראויין לאכילה רק להריח והרי יכול להריח בו במחובר לא היישינן
 שמא יתלוש (ש"ז).

(ט) ואסרו ג"כ מטעם זה לרכוב ע"ג בהמה ולהשתמש בהמה או לישב בקרון
 ובהמה מנהיגה והכל שמא יתחוך ענף מאילן להכות בהמה שתלך (ד).
 (י) אסור לרדות דבש מכורת דדומה לתלוש ודוקא אם דבוק לכורת אבל אם
 נתלוש מערב שבת מותר לרדותו כדי לאכול דבש הדבוק בו מסביב. ולענין דבש הצף
 מבואר במלאכת דש סימן ט' (סי' עכ"ח).

כלל יג. המעמר:

(א) אין עימור אלא בגידולי קרקע. וענין העימור הוא שמאסף שבליים או פירות
 או עצים במקום גידולן ועושה אותם צבור אחד כמו שדרך לעשות בתבואה אבל שלא
 במקום גידולן אע"פ שהן גדולי קרקע מותר לקבצם דלא אחי למטעי להחזיר אף במקום
 גידולן במקום לא יחליף (סי' ע"ט) ולכן מותר לקבץ פירות שנתפורו בבית או
 בחצר במקום אחד ונתון אפילו לתוך הסל (ונענין ללא נתערב כגון עמר ולחמת דלז אסור
 מטעם טור כמו שגזר מולאכת טור ח"ה) אבל אם נתפורו א' הנה וא' הנה אסור לקבצם
 לתוך הסל דהוי עוכרא דחול דאיכא טרחא יתירא אלא מלקט ואוכל (סי' ע"ה).
 (ב) אסור לקבץ שום דבר במקום גידולן אפי' אינו גידולי קרקע כגון מלה במקום
 שחופרין בו המלה דמחליף בגידולי קרקע (סי' ע"ט).
 (ג) המקבץ פירות אפילו שלא במקום גידולן עד שנדבקו יחד או שתלאן בחבל
 ועשאן גוף א' חייב דגם זה מלאכת עימור שקושר עמרים (א) (סז).

כלל יד. הרש

(א) הרש כגרוגרת חייב ובפחות מזה אסור מדאורייתא ככל איסורין שבתורה
 דק"ל חצי שיעור אסור מזה"ח ואין דישה אלא בגדולי קרקע. מלאכת הדישה ידוע שהיא
 לפרק האוכל ולהפרידו מן השבלין והשרביטין וכן כל דבר שדרך לפרק ולהבדילו מדבר
 שנבלע בו חייב ולכן אסור לפרק הפולין שקורין Bob (בן הנג) מן השרביטין אפילו מה
 שרוצה לאכול לאחר וכן קטניות שכבר נתקשו השרביטין שקורין שאטען עד שאינם ראויים
 לאכילה ואפילו למלך בראשי אצבעותיו יש להחמיר ואם עדיין השרביטין לחים וראויים
 לאכילה מותר לפתחן כדרך כיון דגם השרביט אוכל הוי כמפריד אוכל מאוכל וכן יש לזהר
 מלהוציא האגוזים מקליפה ירוקה שעליהן וכן השומשמן מן הקליפה (א) ודוקא דברים
 שדרך דישה בכך משא"כ כשקולף אגוזים מקליפתן הקשה וכן שאר פירות מקליפתן וכן
 לפרק המוח מן העצמות בכל זה לא שייך בו דישה שהרי אין דשין אותן (ע"ט).
 (ב) הסוחט זיתים וענבים וצמוקים חייב משום דש שהרי כל אלו עומדין למשקין ואף
 הצמוקים אע"פ שעומדים לאכילה מ"מ כיון שסוחט למשקין שם יין עליו והרי כ"ז דומה
 ממש לדש דמכח הסחיטה מפריד המשקה מן התרץ כמו הגרענים מן השבלין (ב) (ע"ט).

(ג) שאר פירות שאין דרך כלל לסחטן כיון דזה מתכוין להוציא משקה י"א דמחייב (ע"ז) ולכן צריך לזוהר שלא לסחוט שום פרי ומכ"ש אם סוחט פירות שדרך מקצת מקומות לעשות מהן משקה כמו תפוחים ובעערען באשכנו שממלאין מהם חביות לאלפים למשקה ואלו היה בשאר מדינות תפוחים לרוב כמו החם היו גם כן עושין מהן משקה ולכן אסור לב"ע ואפילו לסחוט על האוכל יש אומרים דחייב חטאת (ר"ח נמוספות שנת) אבל בש"ע פסק דמוחר לסחוט אפילו אשכול ענבים לחוד קדרה שיש בה חבשיל דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ונכון לזוהר בספק איסור דאורייתא (ג) (ע"ז).

(ד) בש"ע מתיר לסחוט לימאנע שקורין ציטראן קודם שנכבשו לחוד המים לשחות עם צוקער כיון שאין דרך לשחותו לבדו וכל זה בזמן הש"ע אף שהיו סוחטין ציטראן למאות ולאלפים לא היה רק לטבל בו בשר ושאר מאכלים אבל בזמנו"ז שידוע שממלאים חביות למאות לשחות עם פונש וכן בכל מקום ומקום סוחטין למשקה פונש צריך עיון גדול אם מותר לסחוט בשבת כדלעיל סימן ב' ואינו מועיל ההיתר לדין דהוא איסור דאורייתא. ועכ"פ יש לזוהר שיסחוט מקודם ע"ג צוקער דהוי כמשקה הבא לאוכל וגם זה צ"ע (ד) (ע"ז).

(ה) פירות וירקות שנכבשו במשקה כמו לימאנע מלוחים וגורגען או שנחבשלו וסחטן אם הוא צריך למשקה אפילו סוחט לחוד האוכל יש אומרים דחייב דדרך לסחטן וכ"ש הסוחט לימאנע המלוחים לחוד השכר יש אומרים כיון שכבר נבלע המשקין בפירות הוי כמשקין של עצמו ופטור ועכ"פ לכ"ע אסור לסחטן ואם אינו עושה רק לחקן המאכל ואינו צריך כלל למשקין היוצאין כמו שדרך לסחוט הירק שקורין שלאטין לאהר ששרו אותן במים וכן גורגען חייך שדרך לחתכן לחתיכות וסוחטין להוציא מימיהן והמים הולך לאיבוד מותר לסחוט אפילו לכתחלה דלא דמי לדש דהתם צריך לחבואה ולמשקין שיוצא (ע"ז).
(ו) וכן מיני טיגון שנבלע בו שומן הרבה מותר לסחטו דאינו דומה לסי' ה' דשם נבלע בו משקין משא"כ בשומן דמעיקרא אוכלא והשתא אוכל אבל בשר שנבלע בו משקין לא יסחוט לצורך משקין (ע"ז).

(ז) וכן פת ששרה בין ושאר משקין אסור לסחטו ואפילו למצוין בפיו יש אומרים דאיכא חשש איסור דאורייתא ודינו כמו כסימן ה'. ובא"ר הכריע כמ"ש בספר יראים בשם רבי בנימין דבענבים אסור ושאר דברים מותר.

(ח) החולב חייב משום מפרק דבהמה הוי נמי גדולי קרקע לענין זה אם חולב לשחיה חייב ואם חולב לחוד קדרה של אוכלין עד שנבלע חיכה באוכל יש מחלוקת אם חייב (עיין נ"ח סי' ג') ומ"מ מותר לומר לנכרי לחלוב הבהמות משום צער בע"ח דהוי איסור דאורייתא לא גזרו חכמים על איסור אמירה לנכרי (ע"ז).

(ט) אשה שמצטערת מרוב חלב שבדדיה מותרת להוציא החלב על הקרקע דאז הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל אסור לקבל החלב בכלי ליתן לחינוק אא"כ התינוק חולה ומסוכן וכן אסורה לקלח על איזה כאב דאז הוי צריכה לגופה (עכ"ל) (ועיין לקמן נדון רפ"ה נשנת).

(י) חלות דבש שריסקו מע"ש אם הוא עדיין מחובר בכוורת אע"ג דאסור לחלוש החלות כדלעיל במלאכת קוצר סימן י' מ"מ מותר לאכול דבש הצף ע"ג והזב ממנו בשבת ומכ"ש כשכבר תלשן אבל אסור לסחטן ולרסקן אפילו אם נתלשו והוציאו חוץ לכוורת ואם רסק אפשר דחייב דהוי כדש ואם לא רסקן מע"ש אף דבש הזב ממנו אסור דגורגן שסא ירסק. ודבש הצף בכוורת לעולם מותר (ה) (סי' עכ"ל).

בשבת
(ע"ז)
ואסור
שנישנים
חיישין
בקרון
בל אם
הצף
פירות
שלא
במקום
ית או
אסור
קבעם
מקום
בחבל
חורה
שדיא
מדבר
מה
אחים
אחים
לזוהר
ברים
וכן
ואף
זמנה
(כ')

(יא) אסרו הכמים לרסק השלג והברד לשבור אותם לחתיכות קטנות כדי שיוזב מהם מים דרומה לסחיטת פירות העשויין למשקין אבל מותר ליחנם לכוס של מים והוא נימוח מאליו ואפילו לרסק בידים לתוך כוס של מים מותר דלא גזרו אלא כשסוחט המים ויהיה בעין ולכן מותר לשפוך חמין על צוקער אעפ"י שנימוח וצוקער מותר לרסקו אפילו בידים כיון שלעולם אוכל הוא (עיין ר"ן סוף פ' נ"ח) וכן מותר ליחן שומן על מאכל חם אעפ"י שנימוח שם הנה לא נקרא בעין (ח"ר סי' ע"ח ועיין כלל כ' סי' ז' וסי' כ') ומותר לשבור הקרח כדי ליטול מים לשחות וליטול ידיו ולהשתין בתוך השלג טוב לזוהר אם אפשר (סי' ע"ב).

(יב) בגד שנבלע בו יין ושאר משקין הסוחטו חייב משום דש ולכן אם נשבר כלי עם משקין אסור לתת לחוכן בגד כדי שיבלע בו המשקה לסוחטו ואפילו אם דעתו להמתין לסוחטו עד מוצאי שבת אסור דגזרינן שמא יסחוט בשבת כיון שעושה בשביל המשקה אבל אם נשפכו יין ושאר משקין על כלי עץ מותר לנקותו ולקנחו במפה ול"ג שמא יסחוט דכיון דמשליך המשקין לאיבוד אין בו איסור דאורייתא ומ"מ אסור לסחוט ול"ד לסימן ה' דהתם ל"ג משום שהוא לאכילה לצורך שבת אבל אם נשפך מים אסור לקנחו במפה שמקפיד עליו דחיישינן שמא יסחוט וחייב משום מלכו (כדלקמן במלאכת וילן סימן נ' ועי"ג כוס דיקים מדין נגד ליחן עליו מים) אבל בשאר משקין חוץ ממים לא שייך בו ליבון שאין דרך כביסה בשאר משקין אלא דסחיטתו אסור משום דש וזה ל"ש אלא כשצריך למשקן משא"כ במים אפילו כשסוחט המים לאיבוד מ"מ יש בו משום ליבון (ע"ט ע"ב).

(יג) ולכן מותר לסגן יין ושאר משקין הצלולין בענין שלא יהיה בו איסור בורר כדלקמן במלאכת בורר סימן ז' וכן מי שיש לו מיוחד הכולל כל הגוף בענין שלא יהא בו איסור משום רפואה כדלקמן מותר לשרות בגד ביין והלב ושאר משקין ולא גזרינן שמא יסחוט כיון דאין דרך לסוחטן לצורך המשקין וגם לא שייך בו כיבוס דא"א לנקות הבגד ע"י סחיטה זו אבל לא במים דשייך בו ליבון ומכיון שנתן עליו מים הוי כיבוס (סי' ע"ט נמ"א ס"ק י"ח).

(יד) ויחם וענבים שנחרסקו מע"ש משקים היוצאים מהם מותר שדרי אפילו לא יסחוט מ"מ יוזב היין. ואפילו אם לא נחרסקו מע"ש אם יש יין בגיזה שהענבים בחוכה אעפ"י שהענבים מתבקעים בשבת בגיזה מותר לשחותו בשבת שכל יין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבגיזה אע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין כיון שלא היה ניכר קודם שנחערב ולא היה עליו שם יין כלל ולכן בטל. והנה דמותר לתת ענבים בתוך היין שיתבקעו ויוציאו יינם. וכן הרצנים וזנים שנתן עליהם מים לעשות חמר מותר למשוק מהם ולשתותם וכן אפילו לא נתן עליהם מים והיין מתמצה וזב מאליו מותר לשחותו כיון שנחרסקו מע"ש ונ"ל דצמוקים שחתכו ונתן עליהם מים וסוחטן בשבת חייב לכ"ע דהא לא אתי ממילא כידוע. ומ"מ נ"ל דאם נתן הצמוקים והיין לתוך משמרת או סודר מע"ש ומסתגן והולך בשבת אפ"ה מותר לשחות מאותו יין בשבת ודוקא שהסודר או המשמרת מגיע עד היין שבבלי בענין שתיכף כשיצא מן המשמרת אינו ניכר כלל ובטל כדלקמן כלל (ס"ה ח"א ח"א).

(טו) אסור להרוק מוכין כפי הפך כשהוא לח משום סחיטה וכן חבית שפקקו בפקק של פשתן יש לזוהר שלא יעמיד כלי תחת החבית בשעה שסוחט ואז אפילו נסחט מהיין כיון שהולך לאיבוד אינו דומה לדש (ע"ב).

הלכות שבת כלל טז טז

(טז) ספוג אין מקנחין בו אא"כ יש לו בית אחיזה דאז אפשר בלא סחיטה
אבל אם אין לו בית אחיזה א"א בלא סחיטה ואע"ג דאינו מתכוין לסחוט מ"מ היו
פסיק רישיה (סז).

כלל טז. הזורה:

(א) הזורה ברחת לרוח חייב ולכן אסור לרוק לרוח שהרוח יפזר אותו ודומה
לזורה (ז"ט) (א).

כלל טז. הבורר (ז"ט).

(א) הבורר פסולת מתוך האוכל אם האוכל מרובה על הפסולת חייב (א) אפילו
בורר בידו לאכול לאלתר דזה הוא מלאכת ברירה ממש לברור המועט מתוך המרובה
וכשם שאסור לבשל לאכול לאלתר כך אסורים כל המלאכות אפילו לאכול לאלתר ואם
היה הפסולת מרובה על האוכל אסור לברור הפסולת לכ"ע דהא עכ"פ הפסולת אסור
בטלטול ודעת רוב הפוסקים דחייב דלעולם דרך ברירה הוא לברור פסולת מאוכל וי"א
דבזה אפילו הבורר האוכל מן הפסולת חייב דכיון דהפסולת מרובה דרך ברירה לברור
המועט מן המרובה ולכן ג"ל להחמיר כשהפסולת מרובה על האוכל דאסור לברור אפילו
האוכל ומכ"ש הפסולת (ב).

(ב) כשהאוכל מרובה על הפסולת מותר לברור בידו מן האוכל מה שרוצה לאכול
באותה סעודה או סמוך לסעודה דכיון דאין זה דרך ברירה לברור האוכל כיון שהוא
מרובה אלא להיפוך וגם אינו בורר בכלי שדרך לברור בו ולכן מותר אבל אסור לברור
בשום כלי כמו שנתהגין להניח הקטניות בטעללער וכדומה לזה אסור. ואם בורר בכלי
מיוחד כגון כנפה וכברה אפילו לא בורר רק מה שצריך לאכול תיכף חייב שזה דרך
ברירה דבכלי אין חילוק אם בורר אוכל מתוך הפסולת או להיפך דלפעמים בוררין האוכל
ולפעמים הפסולת שאם הפסולת דק ואוכל גם נופלין הפסולת דרך נקבי הנפה ולהיפוך
להיפוך לכן לעולם חייב.

(ג) הבורר אפילו אוכל מפסולת אפילו בידו לאכול בסעודה אחרת כגון שבייר
שהריות לאכול במנחה חייב שהרי זה בורר ממש דדוקא מה שרוצה לאכול לאלתר לא
מיקרי ברירה אם בורר האוכל בידו אבל מה שאין צריך לאכול לאלתר חייב. נמצא
הכלל שאינו מותר לברור רק שיהיו בו ד' תנאים (ה) שיהיה אוכל מרובה על הפסולת
(ג) שיברור האוכל מתוך הפסולת ולא להיפוך (ג) שיברור דוקא בידו ולא בכלי (ד) שלא
יברור רק מה שצריך לסעודה זו ודוקא סמוך לסעודה.

(ד) ולפיכך צריכין לזהר כשמונח לפניו קטניות או שאר פירות ויש בהם מתולעים
ומעופשים וכן פירות שנפלו לארץ ונתערבו בעפר וצרות יזרה שלא יברור רק מה שצריך
לאותה סעודה שרוצה לאכול תיכף ולא יזתר דאז חייב וגם יזרה שיברור דוקא האוכל
מתוך הפסולת אבל לא להיפוך וכן כשמתקנן הירק שקורין שלאטין ויש בהם עלין
מעופשין צריך לברור העלין הטובים מתוך המעופשין אבל לא להיפוך דאז היו בורר
פסולת מאוכל אם הוא פסולת גמור חייב ואם ראוי לאכול ע"י דחק עכ"פ אסור מדרבנן
(מ"א ס"ק ג').

(ה) אפילו ב' מיני אוכלין או ב' מיני בגדים וכלים אסור לברור מין אחד מחבירו
(כ"כ הת"ש והגיה ר"י ונשנת ע"ד קאן דעניד חלתא וכתב רש"י זימור הקנים וכו' ברר היסית

ה'ו ציר) דזה שרוצה עכשיו לאכול או להשתמש בו מיקרי אוכל והשני נקרא פסולת וצריך לברור זה שרוצה עכשיו לאכול ולהשתמש בו מיד ולהיפוך חייב הטאת אבל כשרוצה לברור חתיכות גדולות מקטנות לא שייך בו ברירה כלל אפילו ב' מינים אם בורר משניהם יחד הגדולות מן הקטנות אבל כשהיו קצת מהם אינם טובים כ"כ כמו חתיכות האחרים כגון שנקדחו מכה הבישול איזו חתיכות דגים ורוצה לברור אותן שלא נקדחו אפילו במין אחד או שבישל ב' דגים ממין אחד ביחד ודג אחד הוא חי והדג הב' מת ורוצה לברור זה מזה בודאי גם כוזה שייך ברירה וצריך לברור זה שרוצה לאכול עכשיו ודמי ממש לעלין מעופשין בסימן ד' וצריכין לזוהר בסעודות שמונחים כמה מיני עופות יחד ובוררין להניח למוצאי שבת שיבררו אלו שרוצין לאכול עכשיו ולא להיפוך ובשר צ"ל ומכושל הוא ב' מינים לענין זה (וכן משמע בת"ד) (ג) ומ"מ נכון להחמיר אפילו במין א' בגדולות מן הקטנות שיברור מה שרוצה לאכול עכשיו (ט"ו ס).

(י) אסור ליחן דבר מאכל שמעורב בו פסולת לחוך המים כדי שיפול הפסולת למטה או שיצוף הפסולת למעלה דהוי בורר.

(י) יין ושאר משקין חוץ מים הצלולין וכן משקה שקדים כתושים מע"ש מותר לסגן בסודרים ובלבד שלא יעשה גומא בסודר לקבל היין משום שינוי ודוקא שהן צלולין לגמרי בלא שמרים או שדרך רוב ב"א לשחות כך ואינו מסגן רק מפני קסמין שנפל לחוכו דכיון דראוי לשחות כך לא הוי בורר אבל אם הם עכורים ומסגן אותם כדי שישארו השמרים למעלה זה בורר ממש וחייב (ודין סיטון מים נכאר אי"ה במלאכת מלבן) (ד).
(ה) בשעת הדחק מותר לסגן יין ומשקין שאין בהם שמרים רק שנפלו בו קסמין אפילו בכלי שעשוי משערות כמו גפה אבל אם יש במשקין תולעים נ"ל דאסור לסגן וצ"ע (ה) אבל מותר לשחות ע"י מפה לכ"ע דל"ש בורר אלא כשבורר קודם האכילה אבל לא בשעת האכילה ושחיה ומים שיש בהם תולעים נכאר לקמן במלאכת מלבן וצריך לסגן בקערה כדי שלא תהיה חלל טפח מן המשמרת לקרקעית הכלי משום שינוי או שיחזיק המשמרת בידו.

(ט) כששותין קא"ע צריכין לזוהר שלא ישפוך כל הצלול מן הקא"ע השחוק דהוי כבורר ומכ"ש כשאינו שותה עכשיו רק שמסגן לבו ביום ומכ"ש כשמסגן ע"י כלי שיש בו נקבים קטנים דאסור אפילו כוונתו לשחותו חיכה ואפשר שחייב וכן כשמערה שבר מן השמרים צריך לזוהר בזה שכשמגיע סמוך לשמרים או סמוך לקא"ע השחוק או ישאר מעט שבר וקא"ע צלול בחוך הקא"ע השחוק ובחוך השמרים ופשיטא דאסור לערוח שומן מהמאכל דהא השומן הוי כפסולת ופסולת מחוך האוכל אסור לכ"ע אלא אם כן שמערה גם כן מהרוטב.

(י) מסגנת שנתן חרדל לסגנו מותר ליחן בה ביצה אף על פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה וידוע שהחלבון אינו טוב למאכל ואם כן הוי כבורר אפ"ה מותר כיון שאין עושה זה לאכול החלמון אלא שיתן מראה בחרדל אבל אם רוצה לאכול החלמון אסור לברור אותו מהחלבון ולפיכך אסור לברור החלמון מן החלבון על ידי שמערה מקליפה לקליפה ומכ"ש ע"י כלי כדי לטרוף אותו ולשפוך לחוך הקא"ע במקום חלב כמו שנוהגין (כענין אין ט' מש"ס מנגל עיין במלאכת חפס סי' ג') דהוי בורר אבל מותר ליקח החלמון בידו דהוי בורר אוכל לאלתר וכיד דמותר (ע' נמ"א ס"ק ט"ו ודגריז כ"ע עי"ש ח"ע) וכן אסור לקלוט Smiotana (רזוהט) מן החלב רק מה שרוצה לאכול עכשיו ולא יקח הכל אלא יניח מעט סמוך לחלב אבל לבו ביום אסור (מ"א סי' מק"י) ומ"מ אם

חושש שמא יפסיד מותר ע"י נכרי דלא היו בורר ממש דשניהם אוכל הם כיון שמנית
מן הזמיתאטאנא ואינו לוקח הכל אבל ליקח כל הזמיתאטאנא אפי' ע"י נכרי אסור.

(יא) אסור להעמיד החלב במקום חם כדי שתעשה גבינה דזה היו בורר וכן אם
נתן החלב הקפוי בשק וכדומה ומי החלב נוטפין כמו שעושין גבינה חייב משום בורר
והעושה גבינה חייב משום בונה (עיין לקמן במלאכת טנה) וכן אסור ליתן חומץ וכ"ד בחלב
כדי שתעשה Serwatka (אוקוקטן) דזה בורר ממש.

(יב) כשנופל זבוב במאכל או משקה לא יסיר הזבוב דהוי בורר פסולת מאוכל
אלא יקח קצת גם מהאוכל או המשקה עמו ויזרוק (ט"ו).

(יג) אסור לקלוף שום ובצל וכל מיני פירות כגון אגוזים ושקדים וכיוצא בהם אלא
מה שצריך לאכול באותו סעודה אבל לסעודה אחרת אסור ולכן כשמטמינין רגלי בהמה
ובשהרית כשהם עדיין חמין מתקנין בשומים ומלח כדי לאכול במנחה אסור לקלוף
השומים רק מה שצריך לאכול שחרית דהוי בורר ואם הם חמים כ"כ שהיד סולדת בו
אסור משום מבשל כדאיתא לקמן במלאכת אופה (מ"ח סס"י טכ"ח) ועיין עוד במלאכת
טוחן (סימן ג').

(יד) קמח של מצות שנשחן אחר האפיה ומעורב בו חתיכות מצות וכיוצא בו הם
כב' מינים ואסור לברור אם לא מה שצריך לאכול חיקף וברור אותו המין שרוצה לאכול
אבל לא להיפך (סי' תק"ד נמ"ח טז).

(טו) כשנתן שומשמן ואגוזים ברבש לא יקבעם בידו ר"ל שמקבץ יחד האגוזים
ועי' מפרדי הרבש טכחון דהוי בורר (עיין מה שכתנתי נזה במלאכת לש ס"ו ו' וניארתמי
ט זכרי סמ"ח).

כלל יז. הטוחן (טכ"ח).

(א) כל השוחק חבלין וסממנין במכתשת ה"ז טוחן וחייב (רמב"ם פ"ח) ולפיכך
הצריך לדרך פלפלין וכיוצא בהם ליתן לתוך המאכל בשבת ה"ז כותש ביד הסבין וכיוצא בו
ואפ"ה לא יניחם במכתשת דהוי עובדא דחול כיון דררכו בכך בחול אלא יניחם בקערה
וכיוצא בו וידוכם בקתא של סבינא דהוי שינוי גמור וכן מלח הגס אסור לדרך במכתשת
אלא ע"ג השולחן ובקתא של סבין (א) (ח"י דלא כמ"ח ט"ז ט).

(ב) המחחק ירק וצנן וכ"ד דק דק חייב משום טוחן ולכן אסור לחתוך בצלים
ליתן לתוך המאכל אלא דוקא סמוך לסעודה דלא מיקרי טחינה מה שטוחן ואוכל חיקף
כדאיתא לעיל במלאכת בורר. ומ"ס יזרר שלא יחתוך דק דק מאוד אלא בחתיכות
גדולות קצת והחוחכים הבצלים והצנן דק דק שעה או שתיים קודם הסעודה קרוב הרבר
לומר שחייב והבצלים אסורים כאכילה וגם דאו אסור משום בורר כדלעיל במלאכת בורר
(סימן י"ג) (טז).

(ג) אסור לגרור גבינה על רייבאייזען דכיון דמלאכתו בכך הוי טוחן אבל מותר
לחבו בסבין דק דק בשעת אכילה וכן מותר לחתוך בשר קשה אעפ"י שא"א לו ללעוסו
אא"כ הוחבו לחתיכות דקות כיון שרוב כ"א יכולים לאכול כך ואין הוחבו א"א בסבין (ב) (טז).

(ד) מותר לפרר לחם אפילו דק דק הואיל דכבר נטחון אין טחינה אחר טחינה
ויש לזרז דוקא לאכול לאלתר דלמקצת פוסקים גם בזה חייב (ג) (טז).

(ה) המפרר חתיכה עץ שטרקב ועושה ממנו פולפער וכן המפרר צרור עפר חייב
משום טוחן (טכ"ח ע"ד).

הלכות שבת כלל יח יט

(י) ולכן כשיש מעט טיט או צואה יבשה על בגדו אסור לשפשפו או לגרור בצפורן להסירו דהוי טוחן אבל אם אין שום ממשות הצואה רק המראה מותר לגררו ולהסירו להתפלל בנקיות וכשעדיין הטיט לח מותר לשפשפו מכפנים להסירו. ונ"ל כשהבגד שחור ומקפיד עליו אף זה אסור דהוי מלכך כמו שנבאר במלאכת מלכך (סי' ע"ג).

(י) הנוסר עצים שצריך לנסורת שלהן והשף מחכות שקורין פיילען חייב בכל שהוא והמחתך עצים דק ועושה אותם קטנים אם דקדק מהן כדי לכשל בגרונת מביצה חייב (ד) (רמב"ם וי"א סי' ע"ד ס"ק ע"ד).

כלל יח. המרקד:

(א) המרקד כדי להוציא הפסולת חייב משום מרקד ולכן צריך למחות ביד הנותנין מספוא לסוסים שנותנין השבולת שועל בכברה וכוברין להוציא המוץ ולנקותו דהוה מלאכה דאורייתא ואם מרקד מצה טחונה וכיוצא בו שצריך עכשיו לאכול מעט מן הקמח הדק חייב משום מרקד דהחתיכות הגדולות נחשכין כפסולת.

(ב) אם אין בו פסולת כלל כגון קמח ממצה טחונה ישנרבק קצת ורוצה להפרידו אע"ג דל"ש בו טחינה דאין טחינה בפת שכבר נטחן מ"מ אסור לרקדו אבל אינו אלא מדרבנן (א). וע"ע אם מותר ע"י שינוי (ועיין בס' תק"ו).

(ג) מותר ליטול מאכל לכהמה בכברה וליתן לחוד האבוס אעפ"י שהמוץ נופל דרך נקבי הכברה כיון שאינו מחכוין לכך (ב) (שכ"ד).

כלל יט. הלש (סי' שכ"א שכ"ד).

(א) הלש בגרונת חייב ובפחות מזה אסור מה"ח כדן כל חצי שיעור דאסור מדאורייתא ואינו חייב עד שנגבל. ודוקא בדבר שהוא בר גיבול כגון קמח ועפר וטיט אבל דבר שאינו בר גיבול כגון אפר וחול תיכף משנתן בו מים והו גיבולו וחייב וי"א דאפי' בקמח וכיוצא בו חייב תיכף משנתן בו מים וי"א דאדרבה דבר שאינו בר גיבול קי"ל דאפילו אם מנגבלו אינו חייב וקי"ל לחומרא כיון שהוא מידי דאורייתא ולכן צריך לזדר שלא ליתן מים לחוד המורסן אפילו כשצריך ליתן לכהמה ועופות ואפילו נתן כבר בו מים מע"ש אפ"ה אסור לגבל כדרכו אלא מעביר בו מקל בשחי וערב ומנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב ומותר אח"כ לחלקו לכלים הרבה ומ"מ בשעת הרחק יש להחיר ע"י נכרי שהגביר יתן המים בשבת ונגבל ע"י שינוי (א) (שכ"ד).

(ב) וכן הדרל וקרין ושאר מיני טיבולים שלא נתן בהם חומץ מע"ש אסור ליתן בהם חומץ בשבת ולעשות בלילה עבה אלא ישנה ויתן תחלה החומץ בכלי ואח"כ יתן לתוכו החרדל והקרין ולא יעשנה בלילה עבה אלא ישפוך חומץ הרבה שתהיה בלילתו רכה ואז לא נקרא לישנה וגם לא יערב בכף אלא בידו או שינענע הכלי עד שיתערב (ס).

(ג) וכן כשנותנין מצה כתושה כקמח במשקה מעד יזרר שלא יהיה בלילתו עבה אלא רכה ויתן הקמח תחלה ואח"כ המשקה ולא להיפך דמסתמא בחול היו עושין להיפך ליתן הקמח לחוד המשקה והכל לפי מנהג המקום ישנה בשבת (ב) וגם לא יערב בכף אלא באצבעו או שמנענע הכלי עד שיתערב (ס).

(ד) לא ישחין ע"ג טיט (ס) ונ"ל דה"ה כשמכסה מי רגלים בחול ואפר וכשיתן מעט יהיה מתערב במ"ר והוי כמו לישנה ומנתינת המים חייב ל"א ולכן יתן הרבה אפר וחול ואז לא ניכר כלל הלישה.

הלכות שבת כלל כ

(ה) הנותן זרע פשתן או שומשמן במים חייב משום לש מפני שמתערבין וניתלין זה בזה ככל דבר הגילוש (ג) (סי' ע"ח).

(ו) כשנותן שומשמים ואגוזים בדבש לא ידבקם בידו די"א דהוי כמו לישא (ד) והמדבק כדי להפריד הדבש הדבוק מבחוץ הוי בורר כדלעיל במלאכת בורר (סימן ט"ו) (ע"ט).

כלל כ. האופה (סי' ע"ח).

(א) האופה את הפת או המכשל את המאכל או סממנים או מים וכל דבר אפי' נאכל כשהוא חי כגון פירות וחלב והמתוך שעוה וחלב וזפת וכיוצא בהן או אחד ממיני מתכות שהתיך אותם כמו שמהבין בכלי (א) עד ששופכין אותו כמים ועושין מהם כלים כידוע וכן כלי של טיט שנתנו בתנור ונעשה כלי חרס והנותן חתיכות עץ בתנור כדי שהתיכש (ב) וידוע שיוצא ממנו לחלוהית חייב משום מכשל. זה הכלל בין שריפה דבר קשה או שהקשה דבר רך חייב משום מכשל (רמב"ם ה"ח סי' ע"ח).

(ב) אפילו לא בישל על האש ממש אלא בדבר שנתחמם מן האש כתנור וכיוצא בו אפילו חימם בגד אצל האש וצלה בו ביצה חייב כאלו בישל על האש ממש. ולפיכך המניה פירות או מים על התנור או בתוך הקאכל לאחר שהסיקו התנור ונתבשלו שם חייב (ע"ט).

(ג) כלי ראשון (פי' הכלי שנתחמם בו על האש) אפילו לאחר שהעבירו מעל האש מכשל כל זמן שהיד סולדת בו לפיכך אסור ליתן בכלי ראשון שום דבר בשבת ולא עוד אלא דאפילו אסור לערות מכלי ראשון על דבר דשייך בו בישול דעירוי מכשל כדי קליפה ואם עירה על בשר צלי או על לחם צריך לקלוף דהקליפה אסור לאכול בשבת דיש בישול אחר צלי ואחר אפייה כדלקמן סימן י' ודוקא על דבר יבש אסור אבל מותר לערות מים חמין במים צונגין או להיפוך וכתנאי שיהיו המים צונגים הרבה מאוד יותר על החמין שלא יהו באפשר שיחבשלו רק שיפיגו צינתן דכיון דהצונגים מרובין ומתערבין תיכף מבטל חמימתן ונ"ל דבצונן לחמין דוקא ששופך בשפיכה גדולה אבל בפעם אחת אבל מעט מעט אסור לערות שהרי מכשל תיכף ומה יועיל מה שמצטנן אח"כ (וכו' וסלק תמיכה ככ"ח סי' ע"ח ס"ק ח').

(ד) כלי שני (פי' הכלי שעירה לתוכו מכלי שצטנו בו חיכו וצטל אפי"ו חס היד סולדת ט) ואמנם כיון דיש דברים המכבשלים אפילו בכ"ש ואין אנו בקיאים יש להחמיר שלא ליתן שום דבר דשייך בו בישול אפילו בכ"ש כ"ז שהיך סולדת בו ולכן יש לזוהר במלה ובצלים בשבת שלא ליתן בקערה וכ"ש לערות עליהם מכ"ר (ע"ט) ואם הוא רוחח כ"כ עד שהיך נכויה בו נ"ל דלכ"ע מכשל (עיין בחיטוי שער ל"ג ס"ג). ואם נתן מלה אפילו בכלי ראשון אפילו כשעדיין הקדירה על האש מותר המאכל דהמלה בטל לגבי המאכל ואע"ג דמידי דעביד לטעמא לא בטיל שאני הבא דהוי זה וזה גורם דמסתמא נמלה גם בע"ש ואע"ג דהוי דבר שיל"מ כיון שנתבטל מקודם שנאמר בטל דנימוח מיד ואין נחבשל מיד לדעת האומרים דצריך מלחא בישולא כבשרא דתורא (וע"ג נמ"ח ע"ח ס"ק ל"ח). ואם הוא מלה שנעשה ע"י בישול פשיטא דיש לסמוך להתיר דאין בישול אחר בישול (ע"ט נמ"ח).

(ה) חתיכת בשר רוחח וכן כל דבר גוש כל זמן שהי"ס"ב ולא הניחו בכ"ש מכשל ואם כבר הניחו בכ"ש כ' המ"א דאעפ"כ מכשל ולכן אסור לטווח שום ובצלים על הרגלים

בצפורן ולהסירו
גד שהור
חייב בכל
מביצה
הנותן
מלאכה
מח הדק
להפרידו
ינו אלא
מין נפל
ראסור
פר וטיט
א דאפי'
אל קי"ל
ד לזוהר
בו מים
כלי כדי
ג"י נכרי
אור ליתן
ח"כ יתן
בלילתו
ב (ע"ט)
חו עבה
להיפך
רב בקף
וכשיתן
ה אפר

(עקרון מיסאגוגע) כל זמן שהי"ב וכן בשר צלי אסור לטוח אותו וכן אסור ליתן חתיכת בשר רותח ברוטב צונן דכיון שהוא דבר שאינו מתערב מבשל כחי קליפה וצ"ע (ג) (סז).
 (ו) אחר שכתבנו הדברים המבשלין נבאר דברים השייכים בהן בישול דבר יבש שכבר נתבשל מע"ש ל"ש בו בישול דאין בישול אחר בישול ואפילו הוא עכשיו צונן לגמרי ומותר לשרותו בהמין אפילו בכלי ראשון ואם לא נתבשל מע"ש אסור לשרותו ואפילו בכ"ש דמיהו כמבשל אבל מותר לערות עליו מכ"ש להדיתו ואם הוא דבר קשה שא"א לאוכלו כלל בלא שריה השורה אותו בשבת חייב ונ"ל דאפילו בצונן וצ"ע (ד) וכן אסור להדיתו דבר שא"א לאוכל כלל בלא הרחה והמדיח חייב דבישול אינו תלוי לא בכלי ראשון ולא בכ"ש אלא לפי דבר המבשל (מירדכי) אבל מותר להדיתו דג מלוח שקורן הערינג במים צוננים (ט"ז) שגם קודם הרחה ראוי לאכילה (סז).

(י) מיהו בדבר יבש שנתבשל ועכשיו ע"י השריה בחמץ או כשיתן נגד המדורה יהיה נימוח יש מתירין דכיון דנתבשל כבר והוא יבש אעפ"י שיהיה נימוח מותר ולפ"ז מותר ליתן מלח שנתבשל וכן צוקער אפילו בכלי ראשון וכן מותר ליתן פשטידא שיש בו שומן הרבה כנגד המדורה אפי' במקום שהי"ב (מ"א ס"ק מ') וי"א דהא דאמרין דכיבש שנתבשל ל"ש בישול דוקא לענין לשרותו בחמץ שעדיין יהיה נשאר יבש אבל כשהיה נימוח א"כ הוי דינו כדין דבר לח שנצטנן דאסור משום בישול (לט"ז וט"ז סי' כ') ולפ"ז צריך ליתן הצוקער דוקא בכ"ש ואפי' לערות עליו מכ"ר אסור ובספר תוספת שבת בשם חשו' פ"מ כתב דמותר ליתן הצוקער אפילו בכלי ראשון ואין בו משום בישול כיון דכבר נתבשל ודינו כמלח שנעשה ע"י בישול ע"ש (ועיין מ"א ס"ק ל"א) (ה) וכן אסור ליתן פשטידא במקום שהי"ב ויש להקל במקום הצורך (סז).

(ח) חבשיל שנתבשל כל צרכו כל זמן שהוא רותח שהיה סולדת בו אעפ"י שכבר שינה קצת מרתיחתו אין בו משום בישול לכ"ע. ואם נצטנן י"א דאפילו נצטנן לגמרי ל"ש בו עוד בישול כיון שכבר נתבשל פ"א אין בישול אחר בישול וי"א דחייב משום מבשל ולכ"ע במתק מיני מתכות אפילו מאה פעמים חייב משום מבשל ול"ש כזה אין בישול אחר בישול (עיין נ"א נס"י ה') (סז).

(ט) חבשיל שלא נתבשל כ"צ אפילו בעודו רותח חייב משום מבשל ולכן אסור להוציא בכף המאכל מן הקדירה שנמצא מגיס (כ"ל מהסך המאכל) וכל המגיס הוי כמבשל אבל בחבשיל שבישל כ"צ מותר ומיהו כליל שבת כשהקדרה על האש אסור להוציא שום דבר מהקדרה ד"א דהוי מגיס אפילו בישל כל צרכו כיון שעדיין הוא על האש (סז).

(י) אע"ג דאין בישול אחר בישול וכן אין צלי אחר צלי ואפיה אחר אפיה אבל י"א דיש צלי אחר בישול ויש בישול אחר צלי וכן אחר אפיה ולכן אסור ליתן דבר שנתבשל ואין בו רוטב כלל נגד המדורה במקום שהי"ב (ו) דאז נעשה צלי. וכן אסור ליתן בשר צלי או פרורי פת ברוטב שהם בכלי ראשון שהרי יתבשלו עכשיו וי"א דפרורי פת אסור לדיעה זו ליתן אפילו בקערה שהיא כ"ש כמו שכתבתי (נס"י ד') דיש דברים המתבשלים אפילו בכלי שני (סז).

(יא) דברים שכתבנו דיש בהם משום בישול אחר בישול ומכ"ש בדברים חיים כפירות ומים לא מבעי שאסור להניחם כנגד המדורה או על התנור ועל הלכזבו שקורין געומוז או אפילו על כלי אחר העומד אצל האש או לסמכו בצדי התנור לאחר שהוסק התנור אפילו עדיין התנור קר ובכל מקום שיכול להתחמם ועמוד כ"כ עד שתהיה הי"ב

דוה הוי מבשל ממש אלא אפילו אם אין דעתו כלל לחמם רק להפיג צינתם אפ"ה אסור להעמיד במקום שאם יניח אותו זמן רב יכול להתחמם כ"כ עד שיהיה היס"ב רחישנין שמא ישכח או שיהיה לו עסק וישכח ויתבשל שם ויהיה חייב אבל מותר להעמיד אפילו כנגד מדורה שהנכרי הדליק בשביל עצמו או בשביל ישראל מפני הצינה וכיוצא בו שהדליק בהיתר או על התנור ובקאכל לאחר שכבר נצטנן התנור במקום שאף אם יעמוד שם זמן רב לא יבוא לידי בישול (סז) וכן אם קדרה או יורה עומד על האש ממש או סמוך לאש ממש מותר ליתן עליו מאכל כל זמן שלא נצטנן או דבר יבש בענין דלא שייך בו בישול כיון דהקדירה מפסקת דינו כמו נגד המדורה (ע"ח) וה"ה אם השכים וראה שהקדירה תבשילו וירא שיקדירה יותר מותר לכתחלה להסירו ולהעמיד שם קדירה ריקנית (וכלל של תהיה קדירה חדשה כלקמן כלל פ"ו) ואז ישים הקדירה שנתבשל בתוכה ע"ג קדירה זו דכיון דקדרה מפסקת עדיף מכירה גרופה וקטומה (סי' רכ"ג).

(יב) אפילו דברים שאין בו משום בישול אם מניח על התנור לאחר שהוסק צריך להניח איזה דבר תחת הקדירה משום היכר שמא יחמה בגחלים אע"ג דהמעויבה מפסיק וה"ה לתוך הקאכל אבל על לבבו שקורץ גוימו שסביב התנור או לסמוך בדופני התנור א"צ להניח דבר המפסיק (רכ"ג סעיף ג').

(יג) דבר שנתבשל כבר ואפילו רוטב ושאר משקים אם לא נצטנן לגמרי נהגו להקל להניח נגד המדורה קצת רחוק מן האש ואע"ג שאין דבר מפסיק בינו לבין האש כיון שהצריכו חכמים להרחיק קצת מן המדורה אית ליה הכרא אבל אצל האש ממש אסור וה"ה על התנור או בקאכל אפילו לאחר שהוסק מותר ע"י דבר המפסיק (י) ואם אינו מניח שם להיות היס"ב אלא רק כדי להתם קצת נ"ל לכ"ע מותר אפילו נצטנן לגמרי ול"ג בזה שמא ישכח ויעמוד שם עד שהיס"ב כיון די"א דאפילו נצטנן לגמרי ל"ש בישול ויש לסמוך על זה כשהוא צורך גדול ובלבד שיוהר מאד שלא יניח לעמוד שם זמן הרבה שלא יבא לידי ספק חטאת אבל להניח כדי שתהיה היס"ב אסור (ח) וכל דבר יבש לגמרי אעפ"י שחוא שקמן כמו בשר צלי שמן וכן מיני מולייתא אעפ"י שכשיחמם יהיה זב ממנו קצת שומן מותר אבל בשר מבושל כבר מבואר בסימן י' דאסור דהוי צלי אחר בישול (ע"ח).

(יד) ולכן נהגין להחזיר בשבת המאכלים לתוך התנור שמטמינין בו כיון שהן עדיין חמין אבל אם נצטננו לגמרי אסור ופשיטא אותן מאכלים שלא הטמינו בתנור ואפילו יבש לגמרי בלא רוטב כגון צלי וכיוצא בו ואפילו לתנור שאפו בו מע"ש ולא הטמינו בו ולא נשאר בו רק הבל מועט אפ"ה אסור אם נצטנן לגמרי דה"ל כמניח לכירה לכתחילה וזה אסור אפילו במקום שלא יוכל לבא לידי בישול וגרע מסימן י"ג כנגד המדורה דמותר דבר יבש אפילו נצטנן לגמרי דהתם יש היכר מה שצריך להרחיק מן המדורה משא"כ הבא שאין היכר כלל ואפשר דאפילו אם יתן דבר המפסיק לא מהני דבתוכה כיון שכן דרך בישול אסור (וכס"י רכ"ג סעיף ג' משמע דנדבר המפסיק מותר וכו"ל ס"ק ל"ה משמע ללא תהני) ולפ"ז כ"ש דאסור להעמיד מאכל בתוך תנור בבית החורף אפילו רחוק מהאש דבתוכה הבל אסור (ע"ג נ"ח) (ט) אבל מותר להעמיד שם קדירה ריקנית ולהעמיד המאכל עליו בענין דלא יהיה שייך בו בישול כדלעיל סימן י"א דכיון שאינו עומד בקרקעית התנור לא מיקרי תוכה (כיוצא בסי' רכ"ג ס"ק כ"ג) ויש לסמוך על זה לצורך חולה קצת כן נ"ל וכל דבר שמותר נגד מדורה ה"ה כאן כנ"ל.

(טו) כל דבר של ישראל אסור אסור ג"כ ע"י נכרי ומ"מ נהגו שהנכרי מעמיד תבשיל אף שהוא צונן לגמרי על התנור או לתוך הקאכל קודם שהוסק התנור דאע"ג

הלכות שבת כלל כ

דלישראל אסור דהוי כאחד נותן את הקדירה ואחד נותן את האור דהראשון פטור אבל אסור מ"מ ע"י נכרי מותר כיון דאין כוונת הנכרי בהכשרת האש בחוך התנור להחם התבשיל אלא עיקר כוונתו להחם הבית ואף דהוי פסיק רישיה מ"מ לא מחמרינן באיסור אמירה לנכרי דאינו אלא שבות בדבר שאין הנכרי מכין להדיא לעשות אותו דבר (י) (ס"ט רנ"ג).
 (טז) אבל אחר שהוסק התנור אסור אפי' ע"י נכרי דהא דעתו רק להחם התבשיל ואפילו ע"י דבר המפסיק אם הוא צונן לגמרי וכדיעבד שהניחו הנכרי בתנור אפילו לאחר שהוסק מותר בדיעבד כיון די"א דאין בישול אחר בישול אפילו נצטנן לגמרי ונ"ל דכדיעבד אפי' אם הישראל נתנו על התנור מותר (יא) אבל אם חממו אצל אש אפי' הדליק הנכרי האש בשביל עצמו אסור אפילו בדיעבד לו ולכל ישראל עד מוצאי שבת כדלעיל כלל ט' סימן י'. וכל זה בדבר שנחבשל כבר אבל דבר שלא נחבשל אסור אפילו ע"י נכרי אפילו קודם שהוסק שהרי נחבשל בשבת בשביל ישראל (סז).

(יז) ולכן השפחות נכריות שמדליקין אש בשבת לצורך עצמן לבשל לעצמן ומחממין הקאפֶע לצורך ישראל אצל האש אסור אפילו בדיעבד דידוע דעכ"פ מדליקה האש גם לצורך ישראל ואסור להנות מאותו האש (כדלחיתא נמימן רע"ז ולקמן כלל כ"ג) ואפילו הדליק בשביל עצמו מ"מ אסור שהרי לכ"ע אסור לישראל לחממו אצל האש עכ"פ מדרכנן ונכרי שעשה איסור דרכנן בשביל ישראל אסור.

(יח) אם נתן הנכרי מים בשבת בכלי הקבוע בתנור שקורין Bania וכוונתו רק כדי שלא תפסד הכלי מחמת האש אפילו נתן המים אחר שהוסק התנור מותר להנות מאותו מים ואם כוונתו כדי שיחבשלו המים דומה לסימן ט"ו (סס"י רנ"ג נח"א).

(יט) כשמדחין כלים במים רותחין לא יערה המים על הכלים משום בישול אלא ישפוך הרותחין לכלי אחר ואח"כ יניח הכלים בתוכו (סז).

(כ) קדירה עם רוטב ונקרש השומן וכן משקה שנקרש מחמת הקור מותר להעמיד נגד מדורה במקום שא"י להיות היס"ב כדי שימס השומן והקרה אם הוא לצורך השבת. ולהניח שומן על תבשיל שהוא חם ע"י סי' ז' ובנ"א שם (ועיין במלאכת דש סי' י"ח) ואם הניח פשטידא והשומן זב לחוץ יש להחמיר שלא לאכול השומן דכיון שהוא בעין הוי כגולד ומ"מ במקום צורך יש להתיר ומותר לישראל להניח הפשטידא קודם שהוסק התנור כיון דיש מתירין אפילו אח"כ ואין לעשות כן בפני ע"ה (סי' ע"ח).

(כא) אסור לטרוף ביצים בקערה דנראה שעושה כדי לשלם בקדירה וכן אסור לטרוף כל דבר וכן אסור לטרוף הריפות ורוטב וכשר ביחד ומוסיפין חמין ומערבין הרבה בכף עד שיעשה הכל גוף אחד אבל מותר לגמור שחיקת הריפות בכף לאחר שהסיר מן האש (סי' עכ"ח) והא דאסור לטרוף היינו דוקא לטרוף בכח (נ"ח ע"ג וכ"כ רש"י דף קמ"ח ע"א) כמו שדרך שטרופין ביצים ליתן בקדירה או לעשות פפאָנגקובען אבל אם מערב עם מעט משקה כדרך שעושין לשחות עם קאפֶע מותר ובלבד שיוזר שלא ישפוך על החלמון מכ"ר דאז הוי בישול ואפילו בכ"ש צריך לזוהר כדלעיל סימן ד' וכ"ש ביצים שבחיימום קל מתבשל (מ"ח סי' עכ"ח ס"ק כ"ד ונרשס רש"י ק"ט וע"ס ע"ג דף ק"ט ד"ה פעמעי ועיין נח"א ס"ק כ"ח ונ"ל להוכיח משם דאם חס כ"כ איכולין לגלגל בינה אסור תאם ביאול דרש"י כ' ע"ג ד"ה שריקי טויח לטוח אמן ונילים וטולגלין וכו' ובלבד אלא יהיה חתח כדי לבטל עכ"ל וקאם כיון דאין חתח למה כ' רש"י נילים וטולגלין ולא כ' סתם נילים ש"ע דאפילו אינו חס כ"כ ט"ע צריך ביאול נבילה אך בדף קל"ט ע"ג ריש ד"ה וטחכין וטאמע דנכ"ס מותר) ולכן צריך לזוהר שיהיה רק פושרין. ועיין לעיל במלאכת בורר סימן י' כיצד יעשה בענין שלא יהיה בורר.

הלכות שבת כלל כא כב

(כב) דיני הטמנה בשבת וכן להטמין כלי עם שכר בכלי שיש בו חמין שקורין Bania מבואר לעיל כלל ב' ונשמט משם בס' ה' בענין שמטמנין הקאפע בחול ראוי לעשות כן שיטמין הכלי עם הקאפע בחול ובלבד שלא יטמין כולו רק הציו או שלישייתו ואח"כ יכפה עליו קדירה בענין שלא תגע הכלי בקדירה רק יהיה אויר בין הקדירה להכלי ואז יכול ליתן על הקדירה בנדים או כרים מה שירצה כיון דאין ההטמנה למעלה נוגע בכלי שיש בו הקאפע.

כלל כא. הגוון:

(א) הגוון צמר או שער מן בהמה וחיה בין מן החי או מן המת ואפילו לאחר שהופשט חייב אבל התולש שער מבהמה חיה פטור דאין דרך גיזה בכך (ואצ"ג דזומה נמי לזלזלכת קולר דהא עוקר דבר מגידולו כמו שכתבנו במלחכת קולר מ"ו אין דרך קליטה בעור חלא דוקא נכלי) והתולש שער מעורות המת כ' הט"ו סי' של"ו בשם הירושלמי דחייב שדרכן בכך גם לתלוש (א) ולכן צריך לזהר כשנדבקו השערות מבגדי עורות שלא יתקם דאיכא חיוב הטאת וכן לא יקח כינים מעורות שועלים וכיוצא בו משום שמנתק מן השערות (ט"ו סי' אל"ו ונמ"ח סי' ע"ו).

(ב) התולש נוצה מעוף בין חיה בין מטה חייב דאורחיה בכך והוי גוון (סג).

(ג) לפיכך אסור לתלוש קליפות בשר מבשרו דהוי כעוקר דבר מגידולו ואפשר דחייב נמי איכא דאפשר דאורחיה בכך (ב) (ט"ו סג).

(ד) הגוטל ציפרניו או שערו או יבלת ביד פטור ובכלי חייב ואין חילוק בין אם נוטל לעצמו או נוטל לחבירו ואשה שצריכה לטבול ושכחה ליטול ציפורן עיין בחכמת אדם (כלל קי"ט סי' י"ז) (ג) ומ"מ ציפורן שפרשה רובה וכן ציצין שהם כמין רצועות דקות שפרשו מעור האצבע סביב הציפורן כלפי מעלה ומצער אותו מותר ליטלן בידו אבל לא בכלי דכיון דפרשו רובן הם כחלושין ובמקום צער לא גזרו רבנן (ע"ט) אך כיון שנחלקו הפוסקים בציצין מה הוא כלפי מעלה ולכן אפי' פרשו רובן אסור ליטלן אפי' ביד (אכ"ח).
(ה) אסור לסרוק במסרק בשבת ואפילו באותן שקורין בירוט משערות שא"א שלא יעקרו שערות (ע"ט).

(ו) המלקט שערות לבנות מראשו מתוך השחורות כדי שלא יהיה נראה כוקן אפי' לקט שער אחד בידו חייב ואפילו בחול חייב משום לא ילכש גבר וכו' (ע"ט).

כלל כב. המלכין (נסי' ע"ח ע"ג).

(א) המכבס בגד צמר או פשתים או שאר מינים בדרך כיבוס חייב ולא נקרא כיבוס אלא כשמשפשף צד אחד על השני בדרך הכובסין (זנחיס ל"ד) ואעפ"י שהיה נקי לגמרי והסוחט הבגד ולא שפשף נמי חייב שהסחיטה היא מצרכי כיבוס (רמב"ם פ"ט).
(ב) שריית הבגד כמים כשיש עליו לכלוך הוי נמי ככיבוס וחייב ולכן חינוק שהשתין על הבגד או שיש לכלוך אחר אם ישפוך עליו מים חייב אבל מותר ליטול ידיו וכיון שאין על הידים רק מעט מים מותר לקנח ידיו במקום השתן דכיון דקניעה ידים הוא בדרך לכלוך ולא בדרך כביסה כלל וגם שאין על הידים רק מעט מים לכ"ע לא אמרינן בזה שרייתו והוי כיבוס וכשאדם נוטל ידיו ורוצה לנגב במפה טוב ג"כ לנער ולזרוק מידיו בכח המים כדי שלא ישאר עליהם רק מעט מים ואז מותר לנגב לכ"ע דבמים מרובין י"א דאפי' כשהוא דרך לכלוך אמרינן שרייתו והוי כיבוס ואנו אין בקיאין כמה הוא מרובין (א) (ע"ט).

(ג) אם אין בבגד שום לכלוך י"א דאפ"ה שרייתו והו' כיבוסו וחייב וי"א כיון שהבגד נקי לא אמרינן שרייתו והו' כיבוסו ופטור ומ"מ לכ"ע אסור ליתן עליו מים מדרכנן דגורנין שמא יסחוט ולכן כשנשפך מים על השולחן וכיוצא בו אסור לקנחו בבגד שמקפיד עליו דאע"ג דהוא ג"כ דרך לכלוך מ"מ אם יש עליו מים מרוכזין חיישינן שמא יסחוט. וכן לא יגב במפה כוסות שפיהן צר דמחמת דוחקו נסחט המים (סז).

(ד) ולכן מים שיש בהם חולעים או קסמין אע"ג דמוחר לסנן במשמרת או נפה העשוי לכך עפ"י אופנים המבוארים במלאכת בורר סי' ד' אבל אסור לסנן במפה דאסור משום ליבון ולי"א הוא חייב ומ"מ בשעת הדחק שאין לו מה לשתות מותר לשתות ע"י מפה דבמעט סודר שבפיו לא חיישינן לליבון או משום סחיטה ואפילו יש בו חולעים ושאר דברים דאסורים משום בורר מ"מ אין דרך ברירה אלא קודם שיאכל וישתה אבל הבא אין בורר אלא שמעכב הפסולת לכנוס לפיו בשעת שתיה לא מיקרי בורר ומ"מ נ"ל שלא ישתה דרך בית יד מכתונת שלו דכזה חיישינן יותר שמא יסחוט שמצטער בלבישתו (ב) (ז"ט).

(ה) בגד שנשרה במים אסור לטלטלו דחיישינן שמא יסחוט וכן אסור לעבור בבגדיו במים בשבת או אפילו במקום שיכול להחליק ולפול במים שמא יסחוט (ז"ט).

(ו) היה הולך בשבת וירדו גשמים על בגדיו ונשרו במים אין צריך לפשטן אלא מותר לילך לכיתו וכשפושטן אסור לשטחן אפילו בכיתו כדי שיחייבשו דהרואה יחשוד אותו שכבס בשבת ואפילו בחדרי חדרים אסור דלא פלוג רבנן ואפילו אם היו לחים רק מן זיעה אפ"ה אסור לשטחן וכ"ש דאסור לשטחן נגד האש. ואפי' אם לבוש בהם אסור לעמוד נגד האש במקום שהים"כ דשייך בו בישול וליבון אבל במקום שאים"ב מותר לעמוד שם כשהוא לבוש בהם (סז).

(ז) נ"ל דברים המלפפין בהם תינוקות שקורין וינדעלן מותר לשטחן בכיתו שיחנגבו ואפילו בחמה בחצר דכיון היש עליהן גם צואת הקטן אם כן מוכח שלא כבסן (ג) ואפשר אפילו אין עליהם צואה אם לא נשרה כולו במים דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין וצ"ע. ובלבד שלא ישטחן נגד התנור במקום שהים"ב.

(ח) בגד שיש עליו טיט או צואה אם הוא לה מותר לגררו בציפורן או בסכין וכן מותר לשפשפו מבפנים דאין זה דומה לליבון אבל לא מבחוץ דדומה לליבון ואם נתייבש כבר הכל אסור דהוי כטוחן וע"י נכרי מותר דהא אין צריך לעפר הגטחון והוי משאצ"ל. ואם יש בו רק מראה צואה מותר לגררו בסכין וציפורן להתפלל בנקיות אבל אם נפל דבר מאכל על בגדו מותר לקלפו (סז).

(ט) המנער בגד שחור וחדש מן הטל ושלג שירד עליו אם מקפיד שלא ללבשו בעודן עליו חייב דהרי הוא כליבון וכן בגד חדש אפילו אינו שחור שנשרה במים אסור לנערו לפי שבגד חדש מתקצר במים וע"י הניעור נסחט המים והוי כיבוס וכן אסור לנער בגד חדש שחור שמקפיד עליו מן האבק ועפר שעליו ופשיטא על ידי כלי שקורין בירוט (או מוצטלקע) ולפי שלא ידענו עד כמה נקרא חדש לכן צריך ליותר בכלום (כ"כ ניעות דב"ש וי"א כ"סן) ועיין עוד במלאכת מכה בפטיש סי' מ"ו. ולהסיר הגוצות בידו מ"א אוסר. (י) בגדי פשתן וכיוצא בהן שמחקשים לאחד הכביסה וע"י שמשפשים בידיו ומרכך אותן מצהצה ומחלקן אסור לשפשפו בשבת וכ"ש דאסור לגלגל אותן ע"י כלי כמנהג אבל חלוק מותר לשפשפו בידים שאינו מחזקין רק לרכבו ומנהג העולם כשאר בגדי פשתן לכסכסן בידים (סז).

(יא) כל מה שכתבנו לעיל בבגד דשרייתו זהו כיבוסו לא שייך בעורות לפיכך מנעל או כלי של עור שיש עליו טינוף מותר ליתן עליו מים לרחצו אבל מ"מ שייך בו כיבוס ולכן אסור לכבסו בדרך הכובסים דהיינו שמשפשף צד זה על צד זה (ד) וכן אין סחיטה בשער מדאורייתא (סז).

(יב) מותר לטבול בשבת ובלבד שלא יסחוט השערות ול"ג שמא יסחוט דל"ש בו ליבון וגם לא הוי תולדה דדש כיון שהמים הולך לאיבוד (ועיין לקמן נדון רחילה מדין סחיטת עזר) ומותר להסתפג בבגד ולהביאו לכיתו ולא גזרין שמא יסחוט כיון דא"א בלא נגוב לא גזרו.

(יג) מי שנחלכלך ידו בטיט לא יקנה בדבר שמקפיד עליו ואפילו במפה שמקנה בה ידים שמא יבוא לכבס המפה.

(יד) אסור לתקן בית יד של בגדים ולשברם לשברים בדרך שמתקנין בחול הבגדים כשמכבסין אותן (שקריין פאלבין ונל"א פאלטען) (סימן תקי"ט ונרמז"ס פ' כ"ג ונמ"א סימן ע"ב סק"ח).

כלל כג. המנפץ:

(א) הסורק צמר או פשתים או שאר דברים כמו שסורקין הפשתן והצמר או כמו שנופצין הצמר לעשות הלכדין והמנפץ הגידין דהיינו שחובט במקל על הגידין עד שעושה אותן כחוטין לטוות אותן כמו שהסופרים עושין כל זה קרוי מנפץ וחייב אבל המנפץ גבעולי פשתן וקנבוס חייב משום דש שדרי מוציא הפשתן והקנבוס מן הגבעולין (סמ"ג) ונ"ל דחייב שחים (וכעין זה כתב המ"מ פ"ט הל' י"ד) האי מאן דנפיץ סיב או גמי או הוצין חייב משום מנפץ (מקח נשס ירו') ונ"ל דר"ל המחלק סיב וכו' לחוטין חוטין. ויותר נראה שר"ל כמו שעושין בגידין הנוכר.

כלל כד. הצובע (סי' ע"ב).

(א) הצובע בצבע המתקיים חייב אבל צבע שאינו מתקיים כלל היינו שמעבירו לשעתו אין זה צובע כ"כ הרמב"ם ולסמ"ג חייב כיון (א) שרצונו בזה שיחקיים לפי שעה (ע"ד נמ"א).

(ב) אשה שצבעה פניה וידיה אע"ג דהצבע הוי דבר שאינו מתקיים לרמב"ם פטור אבל אסור ולסמ"ג חייב כיון דררכן בכך (עיין נל"א הנ"ל) (סז).

(ג) נ"ל דמוכרי דגים שדרכן לצבוע אוני הרג בדם כדי שיהיו נראין שניצודו היום או אמש וכן האומנין שדרכן לצבוע מיני מתיקות וכן מוכרי יין שדרכן לצבוע היין שיהיה לו מראה טוב חייב לסמ"ג (עס נל"א).

(ד) העושה עין צבע כגון שנתן סמנים במים לרמב"ם חייב ולראב"ד פטור עד שיצבע בהם (ב) ונ"ל דלכ"ע אם צריך לצביעות המים כמו שדרך לצבוע המים ולשפוך בכלי זכוכית לנוי חייב לכ"ע אם חיקן הצבע בשבת דהרי כבר נגמר הצביעה (ס"סימן ע"ב נמ"א).

(ה) כתב הש"ע אין צביעה באוכלין. ונ"ל דלפי זה אפשר דמותר ליתן ברכוס לחבשיל אע"ג שהחבשיל נצטבע וגם לפ"י מותר ליתן ברכוס למים מה שצריך לאכילה דמ"ש וכן מותר לשרות פת בין ארום. וכל זה צ"ע גדול לענ"ד דיל"ל כיון דדרך לצבוע בברכוס לכ"ע אסור (ג) (סז).

הלכות שבת כלל כה בו כז

(ו) יש לזוהר כשאוכל פירות הצובעין כמו קירשען וכיוצא בו שלא יגע בבגד מפני שצובעו וכ"ש בבגד אדום. וכן אם יצא דם מחוטמו או שהחך באצבעו ויוצא דם לא יקנה בבגד מפני שצובעו ומ"מ כשהוא דחוק יש להקל (סס"ו) ש"ך וע"ש נמ"א ס"ק כ"ד).

כלל כה. הטווה והמויך העושה ב' גירין והאורג והפוצע:

(א) הטווה אורך ד' טפחים (כ"כ) המונח"ס שהוא מפרט רחב הסיט דל"י במגנה יס"א ד"ט) מכל דבר הנטוה חייב א' הטווה את הצמר או פשתן או נוצה או שערוה או גידין וכן כל כיוצא בזה ונ"ל דלאו דוקא בכלי אלא אפילו ביד שהרי כך הדרך לטוות ביד ג"כ (ומקרא מלא הוא בידיו טו) (רמב"ם פ"ט) והשוחר חייב משום טווה (הקח נשס והשלמי ולא מלא כן ונ"ל שזו שאמר הל"ן לענין עומד חייב משום טווה ואפשר דנ"ל עומד).
(ב) העושה את הלכד (אקורין פִּיזִין) ה"ז תולדת טווה וחייב (רמב"ם פ"ט) (א) ולראב"ד משום בנין.

(ג) העושה נפה או כברה או סל או סבכה או שארג מטה בחבלים ונ"ל דה"ה בקש ובכל דבר ה"ז תולדות עושה גירין ומשיעשה ב' בתים חייב (פירש"י נפ' י"ג ננפה וס' הכך לאו גירין משום אלא משרשר ומרכיב חוט א' נשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בן כתיקו) (ועיין בתו"ט פ' י"ג מ"ב ד"ה בכירין).

(ד) דרך האורגין שמוחתין החוטין תחלה באורך חזיעה וברחבה ושנים אוחזין זה מכאן וזה מכאן ואחר שובט בשבט על החוטין ומתקן אותם זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי או ערב ומתיחת החוטין כדרך האורגין נקרא מיסך וכשכופלן אותה ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג.

(ה) המיסך חייב והשובט על החוטין עד שיתפרקו ויתקנם ה"ז תולדת מיסך.

(ו) המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה ה"ז תולדת אורג והקולע נימין ושערוה וכל דבר ה"ז תולדת אורג (ס"ו) ש"ג מ"א ס"ק כ') (ב) ודוקא בתלוש אבל הקולע שערוה ראש במחובר אינו כאורג דאין דרך אריגה במחובר בראש וגם אין סופה להתקיים (תוס' דף ל"ד ע"ב הביאו מ"א ס"ו) ש"ג ועיין במלחמת נגין בכל"י ס"ו ט').

(ז) הפוצע ב' חוטין לרמב"ם שמוציא השתי מן הערב או להפוך ולראב"ד שהחך ב' חוטין אחר האריגה מן המסכת חייב (כ"ז) מלא נרמב"ם) וצריך להזהר לרופאי ישראל שצריכין חוטין נפרדין ולוקחין חתיכות בגד פשתן ומפרידין החוטין והיו מלאכה דאורייתא.

כלל כז בו כז. הקושר והמתיר:

(א) הקושר או מתיר קשר של קיימא והוא מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים וקשרי מנעל ומגדל שקושרין הרצענים בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה חייב לכ"ע. ויש אומרים דכל קשר שעשוי להתקיים זמן ארוך מיקרי של קיימא. ואם קשר ב' דברים ביחד כדרך שקושרין ב' צידי חגורה זה עם זה או לא מיקרי קשר אלא כשעשה ב' קשרים זה ע"ג זה דאל"כ לא יתקיים אבל אם עשה קשר בראש א' של חוט או משיחה או בגד וכן אם הגיח ב' צידי החוט או הבגד ביחד ועשה קשר א' דזה יוכל להתקיים לעולם זה מיקרי קשר של קיימא.

(ב) קשר העשוי להתיר בכל יום לא מיקרי קשר ומותר לקושרו ולהתירו ומ"מ כיון ד"א שכל קשר שקושרין אותו בקשר מהורק שיכול להתקיים כך לעולם מיקרי של קיימא כן אין להתיר שום קשר אלא במקום צער אבל מה שאין דרך להתיר בכל יום כמו

הלכות שבת כלל בו כו

הבחונת שמחליפין משבת לשבת אסור לקשור ולהתיר. ומ"מ אם דרך לעשות ענינה ובלא כוונה נקשר דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום וכל קשר שמוחר להתירו אם אינו יכול להתירו מותר לחתכו ולנתקו רק שלא יעשה בפני ע"ה שלא יקל יותר.

(ג) כל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו לזמן ארוך אף על פי שתחלה עשייתו לא היתה לזה אסור דשמא ימלך הלכך אסור לקשור רצועות שבמכנסים אפילו דעתו להתירו באותו יום שהרי רגילין להניחם שם תמיד.

(ד) הכובס שקשר בית הצואר ובתי הידים של כחונת אם הוא רגיל להתירו בכל יום מותר להתירו או לנתקו אם אינו יכול להתיר (אע"פ שהוא לא קשרו ושמו דעת הטבס שימקין ימים רבים כ"ל דמותר לדבר דתלוי במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמש"כ תוס' ביבמות פ"ג ע"ב אצל הר"ש פ"ד דכלאים ומנה"ה חולק ע"ז דאף דתלוי במחשבה יכול חניו לאסור ואינו דומה לקשר של לזמן) דכיון דעשוי להתיר בכל יום ה"ה כאלו לא נקשר כלל אבל אם אינו רגיל להתירו בכ"י ופתחו חייב (ונכתוב במלכת קורע ח"ה).

(ה) כלים שקושרין אותן בחבל ומשיחה מותר להתיר או לחתכו בסכין דהרי עשוי להתיר וכן מותר לחתוך ולנתק כל מיני אוכלין שקשרן במשיחה דפסיקת תלוש מותר כשאינו נעשה ע"ז כלי (סי' ע"ד) ונ"ל דפלאשען של יין ושכר שסוחמין אותן וכורכין במשיחה מותר לחתוך אותן בסכין אבל אסור לנתק או לחתוך וזו מנעלים התפורין יחד דאין חילוק בחפירה בין של קיימא לאינה של קיימא. ויש מתירין גם כזה רק שלא יקל בפני ע"ה.

(ו) אם נשטטו רצועות מנעליו או בגדיו במקום שדרך לקשור בראשן אסור להרוחצין ומכ"ש במנעלים חדשים ומכנסים דאסור להכניס רצועות לתוכן אפילו בלא קשר של קיימא דהוי מתקן מנא ואפילו כישנים אם הנקב צר ויש טורח בהכנסתם נמי אסור (ועיין לקמן ג"ן נ"ן בכלים).

(ז) הכופל חבלים חייב משום קושר והמפרידן ואינו מכיון לקלקל חייב משום מתיר (א).

(ח) אוכלי בהמה מותר לקשור בהן בשבת דל"ש בו קשר של קיימא. ונ"ל דדוקא בגמי לה וכיוצא בו דכשיתייבש חנתק אבל קש וכיוצא בו וכן בעלין של לולבין דלא מינתק דינו כחבן (כן משמע בגמרא ק"ד וקכ"ז ע"ב ע"ש נרש"י ונמסכה ל"ג ועיין נס"י תרכ"א).

(ט) כל קשר שלא נעשה לקיום זמן ארוך מותר להתירו ע"י נכרי דהוי שבות דשבות אם הוא לצורך שבת הרבה.

(י) עניבה מותר דלאו קשר הוא ואפילו אם הוא עושה קשר אחד למטה ואם כוונתו שיעמוד כך זמן ארוך אסור לעשות קשר למטה אלא דוקא עניבה. ואפילו עניבה ע"פ עניבה מותר ואפילו לזמן ארוך.

(יא) לצורך יש להתיר אם נפסק החבל מן הדלי ששואבין בו מים לקשור בדלי חנוכה וכיוצא בו דבר שאינו מבטל שם בוודאי לעולם ומ"מ זהר שלא יעשה קשר שהוא מעשה אומן.

כלל כח. התופר (סי' ע"ט).

(א) התופר ב' תפירות וקשר ב' ראשי החוט יחד אפילו בקשר א' או שקשר שני ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שלא תשמוט חייב משום תופר (א) ואם לא קשר פטור שהרי לא יתקיים כלל ואם תפר יותר מב' תפירות חייב אף שלא קשר.

הלכות שבת כלל כח בט

(ב) המותח חוט של תפירה דהיינו דבר שדרכו לכפלו בקמטים ע"י חוט ונפרד קצת ומושך החוט ומהדקו חייב משום תופר וצריך לזרז בזה הרבה וה"ה דאסור לנתקו ומצוי מאוד דלפעמים יפרוד מקום התפירות של ב' חתיכות (שקירין נזוטה) ומהדקין ע"י החוט וזה איסור דאורייתא וכן אותם שיש להם נקבים בבגד וע"י חוט או משיחה מכניס בהם ומחברים יחד חוששני לו מחטאת אפילו אם היה כבר המשיחה בו מע"ש ומהדקו בשבת ע"ז אבל דבר שדרכו בכך לעולם להדקו או לרפותו תמיד כשלוכשו וכשפושטו כיון שיש בבגד נקבים רחבים קצת מותר אבל אם מניח לפעמים כך מהודק אסור.

(ג) אסור למתוח חוט של תפירה כדי שלא יהיה כוויץ (ב).

(ד) מוכין שנפלו מכרים וכסחות וה"ה נוצות שנפלו מכרים מותר להחזירם אבל אסור ליתן מוכין ונוצות לכתחלה לזכר וכסת שמא יתפור וי"א הטעם דעושה אותן כלי ע"ז.
(ה) המדבק ניירות בדבק וכיוצא בהן חייב משום תופר והמפרק חייב משום קורע (ועיין במלאכת הקורע).

כלל כט. הקורע ע"מ לתפור (סי' ע"ח).

(א) הקורע הוא מאבות מלאכות. ודוקא כשהוא לתקן כגון שקורע על מי שחייב לקרוע עליו דמתקן בקריעה זו שעושה מצוה וכן הקורע בחמתו שעושה נחת רוח לצורו כל זה לשיטת רמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (כ"כ הרמב"ם נמי וחזיל לשיטתו חז"ל להסמיקים כד"ש פטור דהוי משאל"ל ואינו חייב בקורע אלא בקורע ע"מ לתפור).

(ב) המפרק ניירות שדבוקין זו בזו וכן עורות שדבוקין ע"י דבק וכיוצא בו ולא נחבין לקלקל חייב משום קורע (א). ומ"מ אם נדבקו דפים להדרי ע"י שעה או בשעת הקשירה מותר לפותחן כיון דלא נעשה לקיום.

(ג) מי שנסתכבו בגדיו בקוצים מפרישן בצינעה ובנחת שלא יקרע ואם נקרע נקרע וכן מותר ללבוש בגדים חדשים ואם נקרע נקרע שאינו מחבין לקריעה ופוצעין אגוזים במטלית ואין חושש שמא תקרע כיון שאינו מחבין (רמב"ם ס' כ"ג) (תשובה לי למה כ' הש"ע דין זה דפליגת אנחיס נסי' תק"ן לענין י"ט ולמה לא כ' לענין שבת).

(ד) כלים שכרכו סביב פיהם בבגד או עור וברכין במשיחה מותר לקרען שאינו אלא מקלקל ומותר לצורך שבת (מ"א סי' ע"ד ס"ק י"ד).

(ה) אין קורעין את הגייר מפני שהוא כמתקן כלי (רמב"ם ס' כ"ג) (ב).

כלל ל. הצד (סי' ע"ח).

(א) הצד דבר שכמינו ניצוד כגון כל בהמה חיה או עוף חייב ואפילו היה ישן או סומא חייב דעביד להשמט כשמרגישין יד אדם אבל חולה או זקן פטור דניצוד ועומד הוא ואינו חייב אא"כ צדן למקום שניצודין בו כגון כל מיני עופות ובהמות והיות אם הכניסן אפילו לחצר אם אינו גדול כ"כ עד שיכול ליקח אותם שם בריצה א' שאינו צריך לישב בנתיים חייב (כ"כ הכ"מ נגד הטורפים וכ"מ בר"ן אג"ל רש"י פירש דמטא נחל שחיה נפגם אחת שהיא שחה עליו לעיניו ואין לו להשמט מטא וכל דכן משמע לצדן הרמב"ם ח"ל הכלב שחס יבא לקחתו לא יסיה נריך לרמף אחריו) אבל צפור דרור אפילו הכניסו לבית פטור דעדוין אינו ניצוד שם שנשמט מוויח לוויח ומכ"ש כשהחלוץ פתוח דפטור.

(ב) צפור שנכנס לבית דרך חלון הפתוח אע"ג שאינו ניצוד שם מ"מ אסור לסגור החלון או לסתום החור (א) וג"ל רבזמן הקור שיש צער צינה או צער אהר מותר לנעול

אם אין כוונתו רק להציל מן הקור כיון דאין בו צידה דאורייתא אע"ג דהוי פסיק רישיה בדרבנן אבל בשאר חיה ועוף רשיך בו צידה דאורייתא אסור אע"ג שאין מכין כלל דהוי פסיק רישיה (עיין נ"י).

(ג) כל בהמה חיה ועוף אע"פ שכל מינן בני תרבות וגם הם היו בני תרבות וגדלו בין אנשים מ"מ אם מרדו וברחו ואינן חוזרין לבית בערב אלא לנין בשדה כאוויזים ובר אוויזים שלנין על המים ואינן חוזרין לבתיהם ואפילו סוס ופרה שמרדו ותרנגולים שמרדו הצדן בשבת חייב ולכן אם קנה תרנגולת מחדש ואינה רגילה כלל בביתו ואם תצא לא תחזור עוד לבית אלא תנקר באשפה הצדה חייב ואם יצאה מן הבית אסור לצודה אפילו ע"י נכרי. וא"ר כ' בשם ת"ט והסכים עמו דבאינן באין לכלוכן אפילו הם בבית ונפתח הדלת אסור לסגרו אע"ג שכבר הוא ניצוד שייך בו צידה ודלא כמ"א. ונ"ל דכ"ש כשהם בכלוב ונפתח פתח הכלוב בענין שלא היה משתמר שם עוד אסור לסתום הפתח.

(ד) אוויזין ותרנגולים וחתול וכל בהמה וחיה שכבר הורגלו בבית וממילא יהורו לביתם בערב אף כשיצאו מן הבית הרי הם כניצודים ועומדים ולא שייך בהם צידה לפיכך אם יצאו מן הבית וחושש להם שלא יגנבו אם אינן עשויין להשמט מידיו אלא תיכף נוח לתפשם כמו שיש מן התרנגולים שתיכף היא יושבת ונוח לתפשה וא"צ לרדוף אחריה כלל מותר לדרוח אותה מאחריה שתכנס אבל לא יאחו בכנפיה מפני שטבען שמגביהים עצמן מהארץ ונמצא מטלטל מוקצה ושאר בהמה ועוף אם הוא במקום שמוותר לישא או בחצר מותר לאחוז בצווארין ובצדדין ולהוליכן לבית שאין בטבעם שיגביהו עצמן מן הארץ ובלבד שלא יגביהם ולא יטלטלם שכל בע"ח הם מוקצים ואם אינו נוח לתפשם שנשמטין מתחת היד וצריך לרדוף אחריהם אע"פ שיבואו לכלוכן לערב אסור לצודן ואם נכרי או תינוקות קטנים צדין אותן א"צ למחות בידן (מ"א נ"א אגדה) ונ"ל דמותר לומר לנכרי שיצודם דהוי שבות דשבות וגם נ"ל דמותר לעמוד בפניה שלא תברח כדי שממילא תחזור לבית ודוקא באלו שכבר הורגלו בבית דאין בהם צידה דאורייתא (ב) וגם מותר לדרוחן עד שתכנס לבית גדול שאינו יכול להשיגה בשחיה א' דאין כאן צידה דאורייתא.

(ה) המשסה כלב בדבר הניצוד עד שהוא עיף ואז לוקח אותו חייב ופשיטא כשהוא בעצמו רודף אחריו עד שנעשה עיף ולקח אותו דחייב וכן לפעמים שארנבת חולה מונח על הדרך אע"פ שאינו יכול לזוז ממקומו מחמת חולי אסור ליקח אותו דהוי צידה וי"א דחייב (עיין נ"מ פ' י') (ג) ובלא"ה יש בו איסור מוקצה ואפילו בחול אסור לצוד בכלבים משום מושב לצים ואינו זוכה לשמחת ליתן (שם ובמ"א סק"ה).

(ו) דבר שאין במינו ניצוד כגון זבובים ויתושין ודבורים וכיוצא בהן אפי' צדן לצורך פטור ומ"מ אסור לצודן מדרבנן ולכן יזהר אדם טרם שיסגור תיבה או כלי שיראה להפריח מקודם הזבובים שיש שם אך א"צ לדקדק כ"כ שלא ישאר בו רק שיפרח מה שנראה (ד ה).

(ז) עכבר שהוא דבר שבמינו ניצוד ריש מין עכברים שמושמשין בעורן ולכן אע"ג שבמדינתנו אין משתמשין בעורן לרמב"ם חייב אע"ג דהוי משאצ"ל ולכן אסור להעמיד מצודה שיצודו בו העכברים (כ"כ במ"א ס"ק ט' וה"ל לפרש דדוקא לרמב"ם אבל להסמקיס כ"ש אפילו אם יהיה ניטוד בשעת פרישתו פטור).

(ח) פ"עושים והן הבינים השחורים הקופצים אע"ג דאין במינו צידה מ"מ אסור לצודן (ו) אם לא שהם על בשרו ועוקצו דמשום צער מותר לצודה ולזורקה אבל אסור

הלכות שבת כלל לא

להרגה דחייב משום נטילת נשמה כמו שנבאר במלאכת שוחט וגם לא ימללנה (ועיין במלאכת השוחט כ"ח סי' ט').

(ט) הנוטל דג ממקום שצריך מצודה לצוד אותו אפילו המקום הקטן חייב (ועיין עוד במלאכת השוחט סי' ז').

כלל לא. השוחט (נסי' ט"ו).

(א) השוחט חייב ולא דוקא שוחט אלא הנוטל נשמה מכל מיני בהמה חיה ועוף ודג ושרץ ורמשים שהם פרין ורבין או הנתהוין מן העפר כמו הפרעושים בין כשחיטה או בנחירה או בהכאה או בהניקה חייב משום נטילת נשמה ולכן אסור להרוג שממית (עקרין טפינגע) אעפ"י שאומרים שסכנה לאכול מ"מ לא ברי היזקא שיוכל לכסות המאכלים וכ"ש דאסור להרוג שאר שקצים ורמשים או תולעים שנמצאים בפירות (ט"ז).

(ב) לפיכך אם העלה דג מספל של מים אעפ"י שכבר ניצוד ועומד מכיון שיכש בו כסלע בין סנפידיו חייב (א) דאפילו אם יחזירנו למים לא יוכל עוד לחיות ולכן אסור לומר לנכרי ליקח דג מחבית מים אעפ"י שירא שימות (ט"ז) ולפי מש"כ בג"א דלכ"ע א"א לבא לדי חייב וא"כ מי שהניח דגים חיים לתוך ספל מים כדי שלא ימותו בענין דלא שייך בו צידה וכן הרופאים המחזיקים עלוקה (עקרין Piiawka בןוטעגע) וצריך להחליף המים בכל יום דאל"כ ימותו כיון דמוזנותו עליו ג"ל דמוחר להחליף המים אך כיון שהם מוקצים מותר ע"י נכרי ובי"ט בדגים מותר לישראל בעצמו להחליף.

(ג) הבינים שהם נולדים רק מן הזיעה מותר להרגן דלא נקרא בריה ולכן המפלה ראשו מותר להרגם אבל כמפלה בגדיו אסור להרגן דשם מצוים ג"כ פרעושים ושוא יהרוג ג"כ פרעושים אבל מותר למוללן בידיו וג"ל דאסור לרוק אותם במים ולכן בלילה כשאינו יודע אם הוא כנה או פרעוש אסור למוללו אלא יורקנו (ס"ז) (ב ג).

(ד) העושה חבורה עד שנצטרך הדם בין באדם ובין בהמה אם הוא בדרך נקמה חייב לרמב"ם דמשאצ"ל חייב וגם מקלקל לא הוי דהא עושה נחת רוח ליצרו והמקו דם לאדם או לבהמה חייב לכ"ע דכיון דמקו דרפואה הוי מלאכה הצריכה (מ"ח ס"ק ט"ז) ונסי' אכ"ח ס"ק ג') ומ"מ מותר לבעול בתולה בשבת אע"ג דעושה חבורה דדם בתולים הוא מפקיד פקיד כאלו מונח בבלי (ר"פ ט"ז).

(ה) המוצץ דם בפיו מן חבורה חייב ולכן אסור למצוץ דם שבין השינים (ס"ז).

(ו) המדבק שרץ עלוקה (עקרין Piiawka בןוטעגע) להוציא דם וכן המניח צוקואלבע על המכה להוציא ליחה ודם ספק אם חייב ועכ"פ אסור אבל הדוחק את המכה ומוציא דם חייב (אכ"ח) (ד).

(ז) כל חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי כגון כלב שוטה וכיוצא בו נהרגים בשבת אפילו אין רצין אחריו ושאר מזיקין כגון נחש ועקרב מקום שאין ממתין אם רצין אחריו מותר להרגן ואם לאו אסור אבל מותר לדרסם לפי תומו בדרך הילוכו אפילו במתכוין אלא שמראה בעצמו שאינו מתכוין וכן מותר לכוף עליהם כלים. אמנם נמלים ושאר שקצים ורמשים אסור לדרסן אף דרך הילוכו.

כלל לב לג. המפשיט והמעבד והמולח (אכ"ח).

(א) המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב והמפרק דוכסוסטום מעל הקלף ה"ז תולדות מפשיט (רימ"ס) אבל הקולף עור מעובד נתבאר לקמן במלאכת ממשק.

(ב) אחד המולח את העור או שמעבירו בדבר שדרך לעבדו חייב (שכ"ז) (א).
 (ג) הדורים על העור ברגלו עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ומשוה אותו
 בדרך שהרצענין עושין ה"ז תולדת מעבד וחייב (סז).
 (ד) לפיכך אסור ליתן העור בבית הדריסה וזה אסור מדרבנן (עיין בהל' יו"ט
 במלכות מעבד).

(ה) המרכך עור בשמן ה"ז מעבד וחייב ולכן צריך לזהר שלא למושח מנעל חדש
 בשמן רחייב ואפילו במעט שמן ואינו מבויץ לצחצחו אסור (לרמב"ם ושא"י סי' שכ"ז) ומ"מ
 גם ישנים אסור וכ"ש בזהמ"ז (ז"ל תוספתא פ"ד אין מגרדין מעלים ישנים אבל סכין אחת
 עכ"ל. ומ"מ כלל לחסור בזהמ"ז דכפישו עמו הארלים ויסוכו גם חדשים).

(ו) אע"ג דאין עיבוד באוכלין להתחייב עליו מ"מ אסרו רבנן אפילו כל מידי דרמי
 לעיבוד ולכן אסור לעשות מי מלח הרבה ליתן לתוך הכבשים או כמו שנוהגין ליתן לחמאה
 כדי שלא תסרח אבל יכול לעשות מעט מה שצריך לאותה סעודה (שכ"ח).

(ז) וכן אסור למלוח איזה חתיכה צנון ובצלים וכיוצא בו אפי' לצורך אותה סעודה
 דהוי כמעבד ופשיטא גורקען חיין אלא מטביל במלח חתיכה חתיכה ואוכל אבל ביצים
 ובשר מבושל וכיוצא בו שאין המלח מועיל להן מותר למלחן לאכלם באותה סעודה אבל
 להניחם לסעודה אחרת גם זה אסור (סז).

(ח) אסור לכבוש כבשים דהוי כמעבד. וי"א משום דכבוש הוא כמבושל אע"ג
 דודאי אין בו חיוב שאינו תולדת האור מ"מ אסרו חכמים וכן אסור לשפוך יין ושאר
 משקין לכלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ דרומה לכבוש כבשים (סז).
 (ט) אין למלוח ביחד הרבה פולין וקטניות שנתבשלו בקליפתן דהמליחה מועלת
 להן ואפילו לאלתר אסור (סז).

(י) אסור למלוח בשר או דג חי אפילו במקום הפסד וכן אסור להדיח הבשר
 שהל' יום ג' שלו בשבת משום דהמים מרכך הבשר והוי כעיבוד ומ"מ נ"ל במקום הפסד
 מותר ע"י נכרי (סז) (ב).

(יא) המין טיבול (שקריין איזערעניג) שעושין מחתיכת צנון ובצלים וכן שלאטין מותר
 למלוח כיון שנותן תיכף בחוכו שמן מחליש כח המלח (סז).
 (יב) אע"ג דאין עיבוד באוכלין היינו מה שהוא אוכל גמור אבל דבר שאינו אוכל
 גמור כמו חלב ושומן וכיוצא בו י"א דחייב משום מעבד (רא"י ור"ן נפ"ק דנילה).

כלל לד לה. המשרטט הממחק :

(א) כשרוצה לחתוך עור או נייר או שאר דברים משרטט תחילה כדי שיכוין
 חיובו, וכן המשרטט כדי לכתוב אפילו רק ב' אותיות תחת אותו שרטוט חייב וכן חרשי
 עצים שמעבירין חוט של סיקרא ע"ג הקורה כדי שינסר בשוה וכן כל דבר שמשרטטו בין
 בצבע ובין בלא צבע הרי זה משרטט וחייב (רמב"ם סוף פ' י"א).

(ב) המעביר שער או צמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק פני העור חייב
 משום ממחק וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים כמו שעושין הסופרים בעיבוד
 הקלף חייב משום ממחק (רמב"ם פ' י"א ושא"י סי' שכ"ז במ"א).

(ג) הקולף מן העור חייב משום ממחק לפיכך אין מגרדין בסכין או בציפורן מנעל
 בין חדש ובין ישן מפני שקולף העור אבל מותר לקנחו במעט חרס הראוי לטלטל ואם
 אין לו והוא מטונף מותר לקנחו בקורה אבל לא בכותל של בנין דמיהוי כמוסיף על הבנין

הלכות שבת כלל לד לה לו

ובשעת הדחק גם זה מותר. והברזל שהוא לפני בהכ"נ אם אין לו חוד אלא שהוא עב ורחב בראשו אם א"א בענין אחר מותר לקנח בו (ז"ב).

(ד) הממרח רטיה חייב וכן שעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחין עד שיחלוק פניהם חייב משום ממחק (רמב"ם פ' י"א ו"ע סי' שכ"ח) לפיכך אסור ליתן שעוה או שמן עב בנקב חבית לסתמו ואפילו רק להכניסו לתוכו בלא מירוח דגורנין שמא ימרח ואם מירח בשעוה או חלב חייב (א) (ח"ד גמס ראשון נסי' ז"ד) וכן בבצק שייך מירוח. (ועיין סי' ע"ח נט"ז ס"ק י').

(ה) כשם שאין עיבוד באוכלין כך אין ממחק באוכלין ולכן מותר להחליק האוכל בשבת הואיל ואפשר לאכול בלא זה ולכן מותר להחליק חמאה ותפוחים על הלחם אבל דבר שא"א לאכול בלא מירוח כמו שיש בו עיבוד דרבנן עכ"פ כך אסור משום ממחק מדרבנן (ז"ע ססי' שכ"ח נמ"ח).

(ו) הממרט נוצה מן הכנף ועל ידי זה נעשה הכנף חלק בלא שער חייב משום ממחק (ב).

(ז) מותר לשפשף כלים אפילו בחול וכיוצא בו אע"ג דזימנין גריד מן הכלי והוי ממחק מ"מ כיון דלאו פסיק רישיה הוא הוי דבר שאינו מתכון אבל כלי כסף באבן היין (וויינטטין) אסור שממחק ודאי וכן אין חופפין כלים בחוקה במלח שנמס עי"ז והרי זה דומה לריסוק שלג וברד בכלל י"ד סי' י"א אבל הדחה בעלמא אפילו במלח מותר שדרי נמחה ממילא (סי' שכ"ג) הרמב"ם כ' הטעם מפני שדרך האומנין ללבן הכלי ולצחצחו בזה והוי כגמר מלאכה (פ' כ"ג הל' ז' ועיין עוד לקמן במלאכת מכה נפטיע) (ג).

כלל לו. המחחק:

(א) המחחק עור או כל דבר שאדם מחחק ומקפיד על מדתו בין עץ או מתכות או אפילו נוצות של עוף כיון שמקפיד על מדת ארכו ורחבו וחוחך בכוונה חייב אבל החוחך דרך הפסד או בלא כוונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק פטור (רמב"ם פ' י"א).

(ב) המחחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא שיחבין למדת ארכו ומדת רחבו (ז"ל רמב"ם וזוהי משמע להדיא דאף שאינו מקפיד ליפית הגד ולקלעו חייב וא"כ יש נזקק ומוזכר שיכול לנצל לידי חיוב כגון שמוכר גד ומקפיד שיהיה ארכו כרחבו וכיוצא בו שיהיה ארכו ומדתו כך וכך חייב).

(ג) נ"ל דאין מלאכת מחחק באוכלין (א) ודוקא דבר שהוא מאכל גמור ואפילו אוכלי בהמה כגון עשבים וחבן אבל אם קיטם עלין כיון שהענף אינו מאכל בהמה שייך בו ג"כ מחחק ואפילו באוכלין ממש דוקא כשעושה ממנו כלי בתחלה ל"ש תיקון כלי וכן מחחק אבל אם מתקן כלי בדבר אוכל כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכה לפת וחוחכו לפי מדת הנקב שייך בזה האוכל מחחק וגם תיקון כלי (עיין נכ"ח).

כלל לז. הכותב (סי' ע"ט).

(א) הכותב בדיו או בכל דבר המתקיים ע"ג קלף או נייר ועל כל דבר המתקיים אפילו לא כתב רק ב' אותיות חייב ולרמב"ם אפילו לא כתב אותיות אלא רשם ב' רשימות בדבר המתקיים ועל דבר המתקיים ככותל ובשטר כדרך שהצירים רושמים חייב (סימן ע"ט).

הלכות שבת כלל לו לח

(ב) הכותב על בשרו חייב אע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק אבל המסרט על בשרו אע"פ שיצא דם פטור שאין דרך כתיבה בכך ונ"ל דאם חקק בבשרו חייב (א).

(ג) הקורע על העור או נייר וכיוצא בו צורת אותיות חייב משום כותב אבל הרושם כתבנית כתב פטור. ורשימה בעלמא שאין בו שום חמונת כתב על הנייר אסור דמתקיים ובקלף שהוא קשה ט"ז מחיר והמ"א בשם הב"ח אוסר (ועיין נא"ע סי' קכ"ה נב"ט ס"ק ו').

(ד) אסור לכתוב באצבעו במשקין על השולחן ועל החלונות כשהם לחים וכן בחול ובאפר דאע"פ שכותב בדבר שאינו מתקיים על דבר שאינו מתקיים מ"מ מדרבנן אסור אבל מותר לרשום כמו אותיות באויר דהיינו שמוליך אצבעותיו באויר או על השולחן כמו אותיות כיון שאין רישומו ניכר כלל.

(ה) לרוב הפוסקים הכותב בכל כתב ולשון חייב וא"כ אסור לומר לנכרי לכתוב אגרת. ואפשר במקום הפסד גדול כגון לצורך חולה או לצורך מצוה יש לסמוך על המתירים ע"י נכרי וגם בזה צ"ע ובלא"ה אין להקל כלל (סי' ע"ז ועיין נא"ע ר"ס קכ"ז ונב"ט ס"ט).

(ו) אסור לחבר אותיות של כסף לפרוכת וכיוצא בו. ונ"ל דיחברים ע"י מחט דרך ב' נקבים לכך דאז לא הוי חיבור דלא יתקיים שהרי יכול וגם זה יעשה ביד שמאל דהכותב בשמאל פטור דאין דרך כתיבה בשמאל (ב) ואם הוא איטר אזי שמאל שלו הוא כימין של כל אדם והשולט בב' ידיו חייב בשתייהם (ס"ט).

כלל לח. המוחק:

(א) המוחק ע"מ לכתוב ב' אותיות חייב ואפילו לא מחק אלא משטוש דיו אם יש במקומו לכתוב ב' אותיות חייב (ע"ט) (א).

(ב) נפל דיו או כל דבר לח על ספר לא ילחכנו דמוחק (ח"י נב"ט ס"ח).

(ג) נטף שעוה על ספר על אות א' אסור לסלקו דהוי מוחק ומב' אותיות חייב (כ"ח ע"א ולי נ"ע) (ב).

(ד) עונה שכתוב עליה. אותיות או צורות ממני צבעים אסור לשברה דהוי כמוחק אבל אם כתב עליה במשקין או בדפוס מעצמה מותר דהוי דבר שאינו מתקיים על דבר שאינו מתקיים אע"ג דבשאר כתיבות גם זה אסור למוחק משום כבוד עונג שבת ל"ג (עיין ע"א סי' ע"ט וזכ"ל לק"ט).

(ה) ספר שכתוב על הגליון אותיות וצריך לו בשבת ואין לו אחר מותר לפתחו ולסגרו דאין בזה משום מוחק וכותב (רמ"א נתיבא וע"ז ס"ט).

(ו) כיון שכותב ומוחק הוא מאבות מלאכות גזרו חכמים דאסור לקנות ולמכור לשכור ולהשכיר בשבת וי"ט שמא יכתוב ולכן אסרו א' המוכר בפה או במסירה ומשיכה בין במשקל או במדה ובמנין ובמדידה בין שמורד ביד או בכלי ואפילו לדבר מצוה אסור (עכ"ל) ומטעם זה אין עושין פדיון הבן בשבת וי"ט דא"א ליתן לכהן אפילו שומא (ע"ט) ואסור לעשות קנין בשבת דהוי מקח וממכר ומ"מ התירו לשכיר מרע שביקש לקנות ממנו על צוואתו דבש"מ הקילו שלא חטרוף דעתו עליו שיתירא מאחר שלא רצו לקנות ממנו מסתמא לא יקיימו צוואתו. מיהו י"א דדוקא כשמהלק כל נכסיו דקיי"ל דמתנת ש"מ בכל נכסיו א"צ קנין וא"כ הקנין שלא לצורך כלל רק להפיס דעתו שהרי אפילו בלא קנין קנו משום דרכי ש"מ ככתובין ומסורין וי"א דאפילו היכא דבעי קנין כגון שאינו אלא מתנה

במקצת נכסיו אפ"ה התירו חכמים בש"מ (עיין נח"מ סי' רנ"ל וננה"ג שם סי' ה' ונח"ח סי' זל"ט). הנושא את האלמנה אסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת וי"ט דהוי כקונה קנין בשבת דחופת אלמנה אינו קונה ליורשה ולמעשה ידיה ואינו קונה אלא ע"י ביאה משא"כ בתולה נקנה ע"י חופה (ועיין נחמות אדם כלל קכ"ט). אין דנין בשבת וי"ט שמא יכתוב ומהאי טעמא אין חולצין ואין מיבמין ואין כונסים ואין מקדשין ולא מקדישין ולא מערימין ולא מעריכין ולא מפרישין תרומות ומעשרות והלה ואין מגרשין בשבת וי"ט אפי' אם הגט כבר נכתב והובא ע"י שליח והכל משום שמא יכתוב. וכולם אם נעשו שוגגין או מוזדין או מוטעין מה שנעשה נעשה וקיים. וכיון שאין דנין ה"ה שאין חופסין להבניסו לבית הסוהר למי שנחתיב איזה עונש שלא יברח דוהו בכלל דין וכ"ש שאין מלקין ואם יברח יברת. בשעת הדחק כגון שאין החתן והכלה יכולים להשוות ביום ו' ומחמת קטטה נמשך עד הלילה ובחור שלא קיים פריה ורביה וכבר הבנינו צרכי סעודה ויש הפסד גדול וביוש לחתן וכלה התיר רמ"א בתשובתו להיות החופה בשבת והוא עצמו סדר הקדושין מפני שגדול כבוד הבריות ואמנם במקום שאין שם כל התנאים הנזכרים אין להתיר ופשיטא שיהיו נזהרים לכתחלה שלא יבוא לידי כך.

(ז) לפיכך אסור למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לכליו של לוקח אא"כ שממעט או מוסיף מעט דאו לא מקרי מדידה גמורה וכן מותר למדוד והלוקח נוטל המדה של מוכר לביתו ופשיטא כשהלוקח מביא מחוך ביתו כלי ואומר לו מלא לי כלי זה ולמחר ימדוד או אפילו כלי המיוחד למדה ואומר לו מלא לי כלי זה אבל לא יאמר לו תן לי מדה פלונית או תן לי בכך וכך מעות וכן ראוי לכל ירא שמים לזהר בזה והעולם נוהגין היתר גם בזה דאינם מחבונים רק להודיע למוכר כמה הוא צריך ואף היתר זה לא שייך אלא בשכר וכיצא בו שמדתו ידוע אבל לומר תן לי בעד איזה גדולים תפוחים וכיצא בזה דא"א לומר שמודיע לו כמה צריך שהרי אינו יודע כמה תפוחים יתן בעד גדול אלא יאמר תן לי ב' תפוחים וכיצא בו (שכ"ג) ואפילו בדבר מאכל וצורך שבת אם אומר בלשון לעו יאמר תן לי ואחזיר לך ואם אומר בלה"ק או יש חילוק דלשון שאלה משמע שיוחזר לו מיד ולשון הלויני משמע לזמן מרובה וסתם הלואה היא לי יום מדינא גזרינן שמא יכתוב אך במדינתנו דגם הלואה מותר לחבוע לאלתר אין חילוק. וכשלוה בשבת דבר מאכל וזה אינו מאמינו מותר ליתן משכון ולא יאמר הילך משכון דהוי עוברא דחול. וכ"ז דוקא לצורך אכילה אבל בלא"ה אסור ליתן משכון ואפילו בלא משכון אסור ללוות או לפרוע ומ"מ אם לזה בשבת וי"ט ניהנה לחבוע לאחר שבת וי"ט (סי' ע"ו וסי' תקכ"ה).

(ח) אסור לחשוב עם המוכר שיאמר לו תן לי מדה וכבר לקחתי כך וכך וזה אסור לכ"ע וכן בסכום דמים שאומר לו תן לי בעד ג' גדולים וכבר מגיע לך ב' גדולים וכיצא בו (סז).

(ט) מה שנוהגין שכותבין שם האיש ויש לו פתקאות שכתוב עליהם סכום מעות או סכום המדה ומניח פתקא אצל שם האיש לידע כמה לקח יש לאסור שהרי אסור לעיין בפתקאות האלו ולכן ראוי להניח שם גרעינין לסימן ופשיטא דאסור לעשות נקבים במחט וכיצא בו לסימן דאפשר דחייב כרושם רשומים וגבאי צדקה נוהגין היתר על ידי פתקאות דמדמין לחשבונות של מצוה דמותר בשבת (סז) (ג).

(י) עוד הרכה דברים שאסרו חכמים בענינים אלו ונכתוב אותם אי"ה בכלל דברים האסורים בשבת משום דבור.

(יא) אין לשחוק שום שחוק שדרך לכתוב ואפילו בדרך צחוק שמא יכתבו ולהרויח הכל אסור דהוי כמקח וממכר (של"ח).
 (יב) אסור להטיל גורל ואפילו ע"י נכרי שמא יכתוב ואפילו אם החלקים שוין ועם בני ביתו והוא נותן להם משלו מותר וכן מותר להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי שיעלה לתורה (סי' שכ"ג נמ"ח).

כלל לט. הבונה והסותר ומכה בפטיש (כס"י ע"ג ע"ד ע"ז).

(א) כל מה שהייב משום בונה כשסותר אותו דבר אם הוא ע"מ לתקן חייב משום סותר. ויש בזה כמה חילוקים בכללן ואח"כ נבאר פרטיהם (א) הבונה כל שהוא חייב (ב) העושה אהל טפח חייב אבל פחות מטפח לא נקרא אהל (ג) המחזיר דלת או הלון בבנין שבקרקע חייב (ד) המשוה גומות בכיתו כגון שהיה גומא ומלאה עפר או שהיה תל והשפילו חייב (ה) החופר גומא בקרקע ואפילו בעפר וחול התלושין מקרקע וצריך להגומא חייב (ו) העושה נקב כלול של חרנגולים שהוא להכניס אור ולהוציא הכל אם הלול מחובר לקרקע חייב (ז) העושה כלי מתחלתו או שנשבר וצריך אומן להחזירו ולתקנו חייב משום בונה וי"א משום מכה בפטיש דאין בנין בכלים (ח) החוקע עץ בעץ בין שחוקע במסמר או בעץ עצמו עד שנתאחדו יחדיו חייב משום בונה (ט) המכניס יד לקרדום או שהכניס יחד קטן בין שהוא מעץ או ברזל בתוך הבית יד של קרדום (שקדין פ"ע ריקי"ט) כדי שתהיה מהודק יפה בקרדום וכיוצא בו חייב משום בונה והמסירו חייב משום סותר (י) אפילו בדבר מאכל שייך בנין כגון המגבן גבינה וכיוצא בו ולא דוקא גבינה אלא אפילו המדבק פירות ומכין לעשותם בעל תמונה ארוך או מרובע חייב משום בונה (עין מ"ח ס"ס ע"ט וס"ס ע"ט וכרמ"ס פ"ו ועין ריש הל' י"ט) אלו הן עשרה כללים ועכשיו נבאר פרטיהם בע"ה יח"ש.

(ב) הבונה כ"ש בין בנין של עץ או של אבנים אם מחובר לקרקע ואפילו לא חיבר האבנים בטיט ובסיד אלא שהניה האבנים זה עג"ז והניה עפר ביניהם ובשורה העליונה שאין צריכה לחזוק כ"כ אפילו לא נתן עפר כמו שעושין מחיצות סביב השדות חייב (מ"ח סי' ע"ז).

(ג) העושה נקב בקרקע הבית שיצאו המים חייב משום בונה (מ"ח ס"ז).
 (ד) כיון דהבונה בנין קבוע חייב גורו חכמים ואסרו אפילו בגין עראי ולכן אסור לעשות אפילו מחיצה של סדין ולא נקרא מחיצה אא"כ כרכו מלמעלה ומלמטה שחובל לעמוד ברוח מצויה דכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לא הוי מחיצה לשום דבר ולא אסרו אא"כ המחיצה בא להתיר איזה דבר שבלא המחיצה היה אסור כגון שצריך לעשות מחיצה בפני הנר או בפני ספרים שעומדים מגולים כדי לשמש מטחו או שנפל מחיצה שלישית מסוכתו או שצריך להפסיק בין רה"י לרה"ר כדי לטלטל דכיון דכלא המחיצה היה אסור והמחיצה מתיר ודומה לבנין ולכן אע"ג דלא הוי רק בנין עראי מ"מ אסור מדרבנן אבל אם אינו בא להתיר כלל רק לצניעות או שתולה בגדים המצויירים סביב המטה וסביב הכתלים לנוי בעלמא אע"ג שכורך אותם מלמעלה ולמטה שלא יגורו אין זה מחיצה כלל ומותר לעשות בשבת ולכן אסור להעמיד שידעוואנגר להתיר [התשמיש] בפני ספרים או נר דיכול לעמוד ברוח מצויה אבל מותר לתלות ווילון בפני הפתח והחלונות אם אינו כורך מלמעלה ולמטה בענין שהם נעים ונדים בפני רוח וגם אינו מעכב העוברים וכ"ש דמותר לכסות ספרים בכיסוי בעלמא ואפילו כלי בתוך כלי להתיר

התשמיש דלא הוי מחיצה כלל ואם היה כבר מחיצה טפח מע"ש מותר להוסיף ולכן שידעוואנד שעומד מופשט טפח מע"ש מותר לפושטו כולו אבל אם היה מקופל אעפ"י שקפולו יותר מטפח לא מהני שהרי לא נעשה זה בשביל מחיצה (עיין לקמן דין אהל סימן ג' מה שכתתי בזה ואם ילכו תוקפו עליו עיין דין מכה בפטיש כ"ל סי' ה') (רי"ט סי' ט"ז).

(ה) כשם שאסור לעשות בנין עראי כך אסור להוסיף על בנין קבוע חוספת עראי ולכן החדרים שאין תשמישן תדיר כמו שיש בכפרים וקושר בה דלת וכשהוא יוצא שומטה ומשליכה לארץ ונשאר כך פתוח ימים הרבה ולפעמים שנעל נשאר כך נעול כמה ימים וא"כ כשנעול בו בשבת דומה קצת שמוסיף על הבנין ולכן אם ניכר שהוא דלת כגון שניכר שהיה בו ציר אעפ"י שעכשו אין בו ונ"ל דה"ה אם יש היכר נקב באסקופה שהציר סובב בו מותר לנעול בו אם הוא קשור בפתח אעפ"י שנגרר על הארץ ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו דזה בונה ממש וחייב רק שינעול בו כך אבל אם אינו קשור כלל אעפ"י שיש לו ציר אסור לנעול בו ואם יש אסקופה על הארץ בענין שאינו עומד על הארץ אעפ"י שאינו ניכר שהוא דלת ואפילו אינו קשור מותר לנעול בו וכן אם גבוהים מן הארץ אעפ"י שאין שם אסקופה מותר דכיון שעכ"פ הדלת מחובר מקרשים הרבה ניכר קצת שהוא דלת וכיון שאינו קובעו בציר וגם אינו עומד על הארץ אינו דומה לבנין כלל ומותר לנעול אף שאינו קשור כלל כן נ"ל (סי' ט"ז).

(ו) היה שם רק דף אחד ואינו מחובר מקרשים הרבה כיון שאין ניכר כלל שהוא דלת ואדרבה כן דרך לסתום החורים בדף ולכן אפילו גבוה מן הארץ ויש לה אסקופה ואפילו יש לו ציר אסור לנעול בו (סז).

(ז) וכ"ז בפתח שנעלין אותו לימים הרבה אבל פתח שעשוי לכנסם ולצא בו תדיר נעלין בו לעולם כיון שעשוי מקרשים הרבה או מרף א' דלא מחוי כלל כבנין (מ"ח ס"ק ח') (א).

(ח) וכן החלונות הפתוחים שסותמין בדף או בר"א אם דרך אותו חלקן לפתוח ולסתום תמיד אפילו הוא דף א' מותר רק שיהיה מחשבתו מע"ש לסתום נדבר זה. ואין חילוק אם החלקן הוא בכותל הבית או למעלה בנג דניכר לכל דאין זה בנין אלא סתימה לפי שעה (סז ס"ק ח') (ב).

(ט) נ"ל הא דבעינן דעתו מע"ש היינו דוקא ברבר שדרך לבטל שם אבל דבר שאין דרך לבטלו לעולם אלא לפי שעה כגון בגד וכיוצא בו מותר לסתום בו אפילו לא היה דעתו עליו מע"ש (כדאיתא בסוכה כ"ח דדבר שאינו מובטל אפילו לר"א דאסור נפקק החלקן עתה בזה וכ"כ תוס' סוף פ' כל הכלים ד"ה טקקין).

(י) נגר שנעלין בו ותוחבין אותו באסקופה למטה או למעלה או כמו שלנו שעושין חור בכותל אצל הדלת ותוחבין שם חתיכת עץ אם לא חקנו ועשה בו מעשה והבינו לכך אסור לכ"ע לנעול בו דאפילו בטלטול אסור ואם הבינו לכך ונעל בו תמיד יש להסתפק דאפשר דאפ"ה אסור לנעול בו אא"כ קשור בדלת כמו נגר ואם הוא כלי גמור נעלין בו אעפ"י שאינו קשור כלל (כ"כ הג"י) וכן אם הוא מחובר לדלת ומושכין אותו ותוחבין בחור מותר לכ"ע (עיין מ"ח הכלים מ"ג בדברי הרע"ב) (סז).

(יא) וכ"ז כשתוחב הנגר בחור אבל מותר לישול קורה המוכנת לכך אפילו היא גדולה כיון שיש תורת כלי עליה ומותר לסמוך בה הדלת דכיון דאינו תוחב בחור אינו דומה לבנין כלל (סימן ט"ח סעיף ב' וברמב"ם פ' כ"ז).

(יב) קורת הבית שנשברה מותר לסמכה בדבר שהוא כלי ממש ובלבד שלא יהיה בחזק אלא בענין שיכול לטלו משום דאסור לבטל כלי מהיכנו וגם זה דוקא בשביל שלא חרד הקורה יותר אבל אסור להגביה דהוי בונה ממש וחייב ודבר שאינו כלי אעפ"י שהוא מוכן לתשמיש מ"מ אסור אפילו לסמכה דרוסה לבונה כיון שהוא דבר שדרך לבטלו שם (ט"ג).

(יג) המחזיר דלת או הלון בבנין שבקרקע בצירים שלהן חייב ואפילו בצירים של ברזל שלנו שיכול לטלן ולהחזיר בלא שום אומנות חייב הנוטלן והמחזירן ולכן אסור אפי" ע"י נכרי לטול החלונות והדלת דהוי סותר בנין קבוע ופשיטא החלונות שקבועים כך בלא צירים כלל והם סתומים לעולם דחייב ואינו רומה לסימן ד' דהתם דרכו בכך לפתוח ולנעול משא"כ אלו שהם סתומים לעולם (ועיין עוד לקמן דין בנין בכלים ס' ד') (ג).
(יד) אותן חנויות שנועלין בקרשים ויש במקומם חקיקה למעלה ולמטה שהקרשים נכנסים בו אין להם דין ציר כלל ומותר לטלן ולהחזירן.

(טו) הדלתות שיש להם ב' צירים אחד למעלה ואחד למטה וכנגדן יש ב' חורים א' באסקופה העליונה וא' בתחתונה והצירים נכנסים בהם המחזירם חייב משום בונה ואם יצאו הצירים ממקומם אסור לדוחקו להחזיר הציר למקומו אפילו אינו מגביה או משפיל האסקופה אלא שנשארים במקומם אפ"ה אסור ולא מבעיא ציר העליון דבוה שייך בנין אלא אפילו נשמט התחתון אסור לדוחקו להחזירו (ועיין לקמן ס' המזכר) (סז).

(טז) נוטלים עצים הסמוכים לדופני הסוכה ומסיקין בהם כיו"ט ודוקא שסמכם אחר שנגמר הדופן עם הסכך אעפ"י שסמכן לעבותה אבל אם סמכן בתחלת עשייתה לעבותה או לחזקה אסור אעפ"י שאינו ארוג עם הדופן וה"ה אם זרק חבילות על הסכך דאינו בטילות לגבי סכך וא"כ לא הוי מוקצה כיון שלא התיר החבילות לא בטלה דעתו שרוצה להשתמש בהן אבל אם הניח עצים על הסכך בטילות לגבי סכך וא"כ כשנוטל הוי סותר (מקי"ח).

כלל מ. הבונה (ודין מצה גומות).

(א) היה לו חל בכיתו ונטלה וכן גומא וסתמה חייב משום בונה ולכן אסור לפנות הובל שברחוב ושכחצר דהוי איסור דאורייתא ואפילו על ידי נכרי (ס' רמ"ד נמ"ח) (א).
(ב) החופר גומא בין בקרקע עולם ואפילו בחול ועפר החלושין או באשפה אם צריך למקום הגומא חייב משום בונה ואם אין צריך לגומא אלא לעפרה אסור מדרבנן ולכן אלו המטמינים מעות בשעת הסכנה באשפה חייב שהרי צריך לגומא. וצריך לזוהר כשנוטלין חול המונח בקופה בשבת שאינו מוקצה לפור בבית לנוי או לכסות רוק וצואה שיטלו בענין שלא יעשו גומא אעפ"י שאינו מכוין כלל לעשות גומא וא"צ לגומא מ"מ הוי פסיק רישיה ואפילו בדרבנן אסור אלא יטול בשוה או שהחול הוא דק כ"כ שתיכף כשנוטל החול נופל לחוד הגומא וסתמה וכן אסור להוציא דבר החשוב בקרקע הבית אעפ"י שאינו צריך לא לגומא ולא לעפר שמא יבא להשוות גומות אבל במקום דל"ש משום אשוויי גומות מותר להוציא ולכן מותר להוציא צנן וכיוצא בו הטמון בחול ועפר החלושים המוכנים בענין שאין בו מוקצה דאע"ג דנעשה גומא מ"מ מותר שהגומא נעשה ממילא ובפירות וקמח וכיוצא בו לכ"ע ל"ש גומא (מ"ח נסי' תל"ח ס"ק ל"ב ועיין בהל' יו"ט בהל' גומה מה שכתבתי בהל').

(ג) אסור לכבד הבית אפילו מרוצף באבנים או בקרשים דגורנין אטו שאינו מרוצף דשייך בו שיווי גומות וע"י נכרי מותר. ואם מכבד ע"י בגד או כנף אוז מותר אפילו ע"י ישראל דהוי שינוי גדול וכן מותר לרביץ הבית במים בשביל שלא יעלה אבק (סימן ע"ג).

(ד) אוצר של תבואה או של כרי יין אעפ"י שמותר להסתפק ממנו שהרי אינו מוקצה מ"מ אסור להתחיל בו לפנות ואם התחיל לפנות מע"ש מותר לפנות אפילו לדבר רשות. ולדבר מצוה כגון לצורך אורחים וכיוצא בו מותר אפילו להתחיל לפנות ובלבד שלא יפנה את כולו דשמא יבוא להשוות גומות (ב) ולא מיקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו או בבית אחרים אבל כשזימן חברו שיסעוד אצלו לא מיקרי סעודת מצוה. וכן אסור להוריד חביות של יין מן העגלה אם לא לצורך אורחים ואם צריך לשתות ממנו בשבת ימושך שם ממנו ואם א"א מותר לפרקו כיון דלא שייך בעגלה אשווי גומות (ע"ג) וכן אסור לצדד חביות על הארץ שמא יבוא להשוות גומות (ע"ג).

(ה) אסור לגרוף אבוס של בהמה אפילו של כלי דגורנין שמא יהיה אבוס בקרקע ואתי לאשווי גומות (סי' ע"ז).

(ו) מותר לגרור ע"ג קרקע מטה וספסל ואפילו הן גדולים ולפעמים עושין חריץ בארץ דהוי דבר שאינו מתכוין אבל גדולים מאוד שבוודאי עושין חריץ והוי פ"ד אסור (ע"ג).

(ז) לא ישפוף כרגלו רוק על גבי הקרקע דמשהו גומות אבל מותר לדרוס עליו בלא שפשוף (סי' ע"ז).

(ח) חצר שנתקלקל במי גשמים יכול לזרות בו חבן וכל דבר שאינו מבטלו ובלבד שיעשה ע"י שינוי אבל דבר המבטלו אסור דהוי כמוסיף על הבנין שהרי משהו גומות ואם אין כוונתו לתקן החצר אלא לפותו או לכסות דבר מיאוס מותר לכסות. ונ"ל דוקא במקום שדרך לפנות החצר אבל במקום שאין דרך לפנותו אסור (ס"ו ע"ג עיין לעיל סי' ב' ונכ"ט ע"ג).

(ט) אסור לשחוק באגוזים ותפוחים ע"ג הקרקע משום אשווי גומות אבל ע"ג שלחן מותר ואין מוחץ בתינוקות ונשים דמוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (סי' ע"ח).

כלל מא. דין העושה נקב (סי' ע"ז).

(א) העושה נקב כל שהוא והוא עשוי להכניס ולהוציא חייב אבל אם עשוי רק להכניס או להוציא בלבד אינו אלא מדרבנן דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח והעושה נקב להכניס אור ולהוציא הכל החיוב משום בונה. ואם הוא להכניס ולהוציא שאר דברים אינו חייב משום בונה דכל הפתחים והחלונות שבבנין הוא להכניס אור ולהוציא הכל ואמנם החיוב הוא משום מכה בפטיש שהוא ג"כ אב מלאכה דכל דבר שנגמר בו המלאכה חייב משום מכה בפטיש ואפילו בכל שהוא שכן דרך לעשות נקב כ"ש להכניס בו מחט לפתוח מנעול קטן. וחיוב זה דמכה בפטיש אין חילוק בין בקרקע או בכלים לכ"ע (א).

(ב) סבין התקוע כמותל אם היה הנקב כבר רחב קצת מותר להוציאו בשבת וא"ל אסור להוציאו דא"א שלא ירחיב קצת הנקב (ע"ג).

(ג) אין נוקבין בחבית נקב חדש ואפילו להרחיבו אסור אבל פותחין נקב ישן ובלבד שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים ששם כיון שכל כובד המשקה עליו צריך סתימה

מעליא והוי כנקב חדש אבל מן הצד פותחין ודוקא שלא סתמו בענין שתהיה סתימה יפה מהודקת אבל בחבית של עץ שמהרקים העץ בחווק בנקב וחוככים ראשו על דעת שלא להוציאו הוי כנקב חדש ואסור. ולכן מותר לנקוב במגופה שסותמין בה הכלי זכוכית (שקורין טטופסעען) ואפילו בכלי המתוקן לכך או בסכין להוציאו (שי"ד סעיף ו').

(ד) ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאו מותר ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשחות בשבת ובלבד שלא תהיה נגד השמרים דאז נקרא נקב חדש (סז).

(ה) סכין התקוע בספסל ובכל דבר שאינו מחובר מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מכויץ להוסיף בנקב. ואם היה תקוע בחבית והוא נכנס מעבר לעבר בענין שכשיוציאנה עושה פתח לחבית אסור להוציאו אא"כ כבר הוציאו פעם א' מבע"י שכבר נתרחב קצת (סז).

(ו) כשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתמו ולא מיבעיא בדבר המתמרח כשעוה וזפת וטיט דכזה חייב משום ממרח כדלעיל במלאכת ממחק ובאפר יש בו משום לש כדלעיל במלאכת לש וכן בדבר דשייך בו סחיטה כנגד וכיוצא בו דחייב משום דש או מלבן ועכ"פ שייך בו שמא יסחט ואפילו אם היה לו שעוה מוכן מע"ש בענין שאין בו משום מוקצה ורוצה להניחו בנקב לסתמו בלא מירוח אסור שמא ימרח אלא אפילו לסתמו בקש ותבן וכיוצא בו אסור אם המשקה יוצא דהוי כמתקן כנא וע"י נכרי מותר. ואם נתרועע החבית הרבה וצריך תיקון מותר לקרות לנכרי אעפ"י שע"ז יבין הנכרי ויתקן (ועיין לקמן כלל ס"ב סי' ה') (סז).

(ז) מותר ליתן קנה חלול (שקורין העבער) או ברזא בנקב החביות להוציא היין אעפ"י שלא היה בו מעולם כיון שכבר מתוקן לכך (סז).

כלל מב. הבונה ודין אהל (ט"ז).

(א) העושה אהל קבע טפה חייב משום בונה ואפילו בכלים (רי"ף וריב"ס) ודוקא כשעושה גם המחיצות בשבת אפילו רק ג' מחיצות (רש"י בחי' שבת 77 קל"ח) ודוקא שהמחיצות והאהל צריך לצל או להשתמש שתחתיו כנון מטה שמשתמש תחת המחיצות ואע"ג דמשום המחיצות אינו חייב שהרי הם רק מחיצות עראי מ"מ החיוב הוא משום אהל (כ"י ס"ס ט"ז כ"ס ט"ז וכ"כ הט"ז ע"כ וי"א ע"כ ס"ק כ"א) אבל אם אין שם רק ב' מחיצות אע"ג שעשאן בשבת וגם צריך לאויר שתחתיו וכן אם היו שם מע"ש המחיצות או שאין צריך לאויר שתחתיהן פטור אבל אסור מדרבנן (סז).

(ב) לפיכך הוילון שתולין סביב למטה ויש מהם שמקיף המטה מג' צדדים וגם למעלה יש אהל אסור לפרוס בשבת מדאורייתא ואפילו על ידי נכרי. ואם אינו מקיף רק ב' צדדי המטה ע"י ישראל אסור מדרבנן דהא צריך לאויר שתחתיו לצניעות וע"י נכרי הוי שבות דשבות ושרי (סז).

(ג) ולכן אסור לפרוס הסדין על העגלות דאע"ג דהמחיצות כבר נעשות ואינו אלא עראי וכן על עריסה של קטן שמתוקן שם חשוקים (שקורין רייפֿע) ואם היה כבר פרום מע"ש ברזחב טפה מותר למשוך כולו דהוי תוספת אהל עראי ומותר. אבל הכריכה מה שהסדין מוכרך יחד אע"ג דעגול הכריכה מחזק כמה טפחים לא מהני שהרי הכריכה לא נעשה בשביל להיות לאהל וא"כ הרי עושה אהל בתחלה (ועיין לקמן בדיני מוקלה כ"ל יתנסג לכסות הסחורה) וכן אם החשוקים קרובים זה אצל זה ואין בין א' לחבירו ג' טפחים או שמסורג בחבלים וכן מטה שמסורגת בחבלים פחות מג"ט מותר דהוי כסתום אבל אם

יש יותר מג"ט אסור לפרוס עליו סדין בשבת דבמטה צריך לאויר שתחתיו להניח שם
מנעליו (סז).

(ד) אם אין שם מחיצות או אפילו יש ב' מחיצות ואין צריך לאויר שתחתיו כגון
רגלי שולחן שלנו מותר ליתן עליהם השולחן וכן כסא שמקפלן אותו מותר לפתחו אבל
להניח השולחן על תיבה פרוצה או על חבית פתוחה מלמעלה אסור וכן תיבה שמכסים
אותה בכסוי שלה אם אינה מחוברת בה אלא שמסירין אותה כולה וכן אותן תיבות
שנעשין בענין שמושכין המכסה צריך לזוהר שלא ימושך כל הכסוי דהוי כסותר אהל
וכשמחזיר עושה אהל אלא יניח מכוסה קצת דהוי כתוספת אהל. ובסעודות גדולות
שמניחין שלהנות על חביות צריכין לזוהר שיהפוך צד החביות הפתוח לצד הקרקע ועל צד
הסתום יניח השולחן וכן יש לזוהר שלא לכסות חבית של מים אם היא חסרה טפה דהוי
כאהל אא"כ אינו מכסה כולה. ומ"מ נ"ל דא"צ למחות המכסה חבית של מים שיש להם
על מי שישמכו וכן בחיבה ומטה (שקורין טַוֵּבְבֵּינְק) שיש לו כיסוי ואינה מחוברת בו
שהרי להראב"ד ורשב"א אין בכיסוי כלים משום בנין וטעם דחבית אסור מפני שגראה
כמשמר ר"ל כאלו מסנן מן הפסולת וגם האחרונים מחלקים דאם הבלי עומד במקומו
מותר אם לא כשמטלטלין אותו ממקום למקום דהוי כעושה המחיצות ג"כ (עיין נב"י וט"ז
סז) וטיש-קאָזטלען שנשמט כולה מן השולחן אם יש בעומק הללה טפה אסור להחזירה
שעושה אהל.

(ה) במקום שסוחמין נקב שהעשן יוצא בכר של חבן וכיוצא בו יש להסתפק כיון
שיש לו מחיצות בפ"ע הוי כעושה אהל בחחלה ואסור (נסי' ט"ז נמ"א ס"ק ז' מסתפק נזה
ולכאורה ל"ע שהרי נפקק החלון חפ"י בארונה שנגג מותר כמש"כ שם ס"ק ח' וז"ל דהתם הארונה
אינו מחזיק אלא מקלט בגג אבל כאן הנקב מחזיק כל רחב המחיצות וכו' כאהל).

(ו) אע"ג דאין אהל בלא מחיצות מ"מ אם נעשה לצל אסור ולכן יש אוסרין ליתן
בראשו בשבת ברייטל או קאפלוש (Kapelusz הוט) כיון שכולט טפה וכ"ש דאסור
להחזיק בידו להיות לצל על הראש מה שקורין דעקעל או פֶּאַרְאַזְאַל (זירס) להציל מן
הגשמים או מן החמה שהרי עושה אהל בחחלה (סי' ט"א סעיף מ').

כלל מג. דין הסותר (ט"ז).

(א) הסותר כל שהוא חייב והוא שיסתור ע"מ לבנות ואם סתר דרך השחתה
פטור לכ"ע והסותר אהל קבוע או שפרק עץ תקוע ה"ז סותר וחייב והוא שיחבוין לתקן
(רמב"ם פ"י). וה"ה הפורק ברזל התקוע בעץ חייב ולכן דלת שנאבד המפתח אסור להסיר
הצירים של ברזל או להסיר ולשבור המנעול אבל מותר לפתחו ע"י מחט או סכין או
מסמר ואם הדלת קשור בחבל מותר לקשרו ולהחירו דאינו קשר של קיימא דדרכו בכך
לקשרו תמיד בכל יום אבל אם הוא עשוי להתקיים שלא להסיר בשבת אסור לחתוך
החבל או לנתקו כיון שהוא דלת המחובר לבנין שבקרקע הוי סותר ואפילו ע"י נבוי אסור
ועיין לקמן כלל צ"ג מדין סותר (סז).

(ב) מותר לפתוח התנור ששורקין אותו בטיט שאינו עשוי להתקיים כלל רק עד
למחר ולא הוי בנין כלל (רי"ט).

כלל מז. דין בנין וסתירה בכלים ומכה בפטיש (ט"ז).

(א) אין בנין וסתירה בכלים. וכלי שהוא מחזיק מ' סאה שהוא אמה על אמה
ברום ג' אמות אם הוא לפי שיעור הוזה דינו כבנין ממש ואין נידון כלל ככלי אלא כאהל

קבוע אבל פחות משיעור זה דינו ככלי לפיכך דלת של חיבה ושאר כלים שקשור בחבל אם אין יכול להתירו מותר לחתכו דזה מיקרי סתירה גרועה ולא גזרו בכלים וכן המחזור הפרקים של כלי שנתפרק אם אינו מהדק אע"ג דאסור מ"מ אין בו חיוב כיון שהדיוט יכול להתחירו אבל העושה כלי גמור חייב אף בכלים משום בונה או משום מכה בפטיש ליש פוסקים (ע"ד).

(ב) ולכן מפתח של כלים שנאבד אסור לשבור הצירים, או המנעול דהוי כסותר ואסור מדרבנן. ולקבוע צירים או מנעול בכלי לכ"ע אפילו על ידי נכרי אסור דהוי מלאכה דאורייתא חיקן מנא משא"כ בשובר דהוי מקלקל בסתירה (סז) (א).

(ג) כלי שלם אפילו עשוי מקליפות עץ אסור לשברו וכן חביות קטנות שמחוברים הנסרים ע"י חשוקים של עץ (אקורין רייב"ע) אסור להסיר החשוקים דהוי סותר כלי ומיהו אינו אלא מדרבנן שהרי אינו סותר ע"מ לתקן ויש להתיר ע"י נכרי ואם קשור בחבלים מותר אפילו ע"י ישראל שאינו חיבור גמור (סז).

(ד) כל העושה דבר שע"ז נגמר המלאכה חייב משום מכה בפטיש. לפיכך מיני כלים שהדלתות שלהם יש להם ב' צירים אחד למעלה ואחד למטה וכנגדן יש חור אחד למעלה וחור אחד למטה והצירים תקועים בהם וע"י זה נפתחים ונסגרים וכן יש דלתות בחצרות ודיר של בדומות אף בזמנינו העשויים כך והמחזור דלת של בנין הקבוע בקרקע בציר שלהן חייב ובכלים אסור להתיר דגורנין שמא יתקע במקבות וגרון וחייב משום מכה בפטיש ואפילו בצירים שלנו שהם מברזל אסור להתיר דלתי הכלים דגורנין שמא יראה שהציר אינו תקוע יפה ויחבר אותו במסמרים. ונ"ל דמותר ליטול הדלת של כלים מן הציר שלנו ע"י נכרי דאין זה סתירה גמורה שהרי אינו שובר כלום וגרע משבירת צירים בסימן ב' אבל בכנין של קרקע כבר כתבנו בשם האחרונים דחייב (ב) ואם נשמטו הצירים מן החורים שבאסקופה אפילו לא יגביה או ישפיל הקורות שבו החור אלא יניח הדלת שיעמוד כך ברפיון אסור שמא יתקע ובכלים אם יצא ציר התחתון מותר לדוחקו במקומו דאין כאן בנין כולי האי אבל אם יצא העליון א"כ ה"ה נופל לגמרי והוי בנין יותר אפילו בכלים אסור לדחקו להתחירו (סי' ע"ג).

(ה) כל הכלים שהם של פרקים שנתפרקו אם דרכם להיות רפויים תמיד מותר להתחירם אבל אם דרכם להיות מהודקים בחוזק אסור להתחירם אפילו בלא הידוק שמא ידק והמהדק חייב משום מכה בפטיש ואין בכלל זה הכלים שהכסוי שלהם עשוי עם שרויבע דזה עשוי מתחלה לפתחו ולסגרו תמיד אבל מה שאין דרכו לפרוק תמיד אעפ"י שנעשה ע"י שרויבע י"א דחייב ופשיטא היכא שיש לחוש שיחבר במסמרים ומקבת דאסור אפילו אם דעתו עכשיו שהיה רפוי (אף ארש"י ור"ן סוף כירה כ' גזירה שמה יתקע ע"י יחימות וכ"כ נריש כל הכלים אבל נעוהבין פרש"י וכ"כ ש"ס ר' יצחקן דאפילו רק מכהקו חייב וכ"מ נרמז"ס וכ"כ להדיא בסמ"ג ובסמ"ק ובאמת זה הוה איתא) (סז).

(ו) ספסל שנשמט א' מרגליו או ב' אסור להתחירם שמא יתקע בחוזק וגם אסור לסמכו על ספסל אחר מהאי טעמא אא"כ כבר ישב עליו כך מע"ש דכיון דלא תקע מע"ש ל"ג שיתקע היום ודוקא שהרגל הנשמט ראוי להתחירו דאז שייך לגזור אבל אם נשבר או נאבד ל"ג שמא יעשה רגל אחר בשבת ולכן מותר לסמכו לספסל אחר ולכן נ"ל דמותר להניח דף על ספסלים או על חתיכת עץ שהבינים מע"ש לכך כדאיתא בכלל ס"ז סימן ו' דל"ש בזה שמא יתקע (סז סי' ע"ח).

(ז) מכבש של ב"ב (דהיינו מה שקורין פרעטטע) והם ב' לוחות זה על זה והבגדים ביניהן מתידין אותו ליטול ממנו בגדים לצורך שבת אבל לא כובשין אותו שהוא צורך חול ושל אומן אסור מפני שהוא תחוב בחזקה והתרתו דומה לסתירה ולכן אפילו היה מותר מע"ש אסור ליטול כלי מתוכו גזירה שמא יבוא להתיירו (סי' ע"ג ומ"ח). ונ"ל דאם היה מותר מע"ש לצורך הרבה מותר (עיין בטור וב"י).

(ח) אסור להכניס רצועות במנעלים או מכנסים חדשים דהוי תיקון מנא ואפילו בישנים אם הנקב צר ויש טורח להכניסו (ז"ו) (ועיין לעיל דין קושר).

(ט) מחט שנתעקמה אסור להשוותה וכן סכין שנפגם אסור להשחזו דהוי תיקון מנא (ועיין לעיל דין קושר).

(י) אסור לאשה לקלוע שערות ראשה דרמי לבנין וה"ה דאסור לסתור דרמי לסותר (ג) (סי' ע"ג סעיף כ"ה) אבל הקולע נימון בחלוש חייב משום אורג (כלעיל במלכת אורג).

(יא) הגודל פתילה הוי תיקון מנא (כן משמע בבבלי וברמב"ם ככל' י"ט) ונ"ל דהיינו כשהיה מתוקן כבר רק שמקשה אותה אבל העושה פתילה מצמר גפן חייב משום טוח (ועיין לעיל במלכת אורג ובמלכת קושר סי' ז' מה שכתבתי ע"ס).

(יב) הצר צורה בכלי אפי' בלא צבע אפי' מקצתה חייב משום מכה בפטיש (רמב"ם).

(יג) הנוטל מן הבגד קסמין וקשין התחובין בו מן האריגה וקשרים הנשארים מהאריגה חייב משום מכה בפטיש שזו גמר מלאכתן ודוקא כשעושה לפות הבגד אבל אם נפל דבר מאכל על בגדו מותר לקלפן. וכן אסור להסיר השלל (שקורין שטריגוניק, רייהֶןֶדען) שעושים החייטים בתחלת התפירה כדי לחבר החתוכים ואפשר דחייב (סי' ע"ג מ"א ס"ק ה').

(יד) המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצמר הלבן או הצהוב הלבן הנחלה בה כדרך שהאומנין עושין חייב דהוי מכה בפטיש ואם אינו מקפיד מותר (ד) וצריך לזוהר בזה במדינתנו שכולם לובשין שחורים (ע"ס).

(טו) המפיד מורסא דהיינו שפוחת השחין או המכה אם כדי להרחיב פיה כדרך שהרופאים עושים שמחקנין לה פתח חייב דהוי גמר מלאכה ואם מתכוין רק להוציא לידה שיש בה עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד ה"ז מותר דאע"ג דממילא נעשה פתח במקום צער ל"ג כיון שאינו מתקיים כלל (שכ"ח).

(טז) נ"ל דהעושה פתילה (שקורין לעפצען) לתחוב בפי הטבעת מחלב וכורית וכיוצא בו ואפילו מנייר שכורך אותו ומקשה אותו (עיין סי' י"ח) חייב שהרי עושה כלי אם לא לחילה שיש בו סכנה אבל מה שעושין מתחכת לפת כיון שהוא מאכל בהמה אין בו משום תיקון כלי כדלקמן סימן י"א (ועיין לעיל כלל ל"ג סי' ג').

(יז) אין מטבילין כלים חדשים דכיון דאסור להשתמש בו הוי כמתקן מנא (ה) ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים ימלא מים מן המקוה או נדר במקום שיש עירוב ועלחה לו טבילה ולא יברך דא"כ יהיה מוכח שעושה משום טבילה וא"ל יתנו לנכרי במתנה ויחזור וישאל ממנו דה"ל כלי של נכרי דמותר להשתמש בו בלא טבילה. ואם לא נמלך וטבל מותר להשתמש בו. ונ"ל דאם א"א לו בא' מאופנים הללו ויתבטל ע"ז מאכילה שבת כדאי הוא הב"י לסמוך עליו ומותר להטביל לכתחלה (שכ"ג).

(יח) אסור ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו שמא יקטמנו ואם קטמו כיד פטור ובסכין חייב דהוי תיקון כלי (ועיין במלכת מתקן) אבל קש וכיוצא בו שהוא מאכל בהמה אין

בו משום תיקון כלי ומותר לקטום אפילו בסכין וכן מותר לקטום עצי בשמים ביד אפילו הם קשים כעץ כדי להריח בהם (סי' שכ"ג). ולהצוץ בו שיניו נראה מדברי רמב"ם דדינו בקיסם (עיין נכ"ח כלל ל"ז).

(יט) אסור להשמיע קול של שיר בשבת בכלי וכיוצא בו אפילו להכות באצבעו זה על זה או על הלוח להשמיע קול או לקשקש באגוז וכוונג לחינוק שלא יבכה ולא מטפחין יד על יד ולא מרקדין וכולם גזרה שמא יתקן כלי שיר ולכבוד התורה מותר לרקד ולטפח ובלאחר יד מותר לטפח ומ"מ אין מוחין ביד העושין כן לחינוק שלא יבכה די"א דבומה"ז לחתא גזרה זו שמא יתקן כלי שיר ראין אנו בקיאיין בזה. ומטעם זה יש מתירין לנכרים לנגן בכלי שיר לכבוד החתן וכלה ויש מקילין יותר לומר לנכרי לתקן כלי שיר דעיקר שמחה בחופה היא דוקא בכלי זמר ובקצת מקומות נהגו איסור אפילו לומר לנכרי לנגן דיש לשמח החתן במאכל ובמשחה ובשיר כפה וכפיוטים ומ"מ אם בא הנכרי ונגן מעצמו אין מוחין בו. זוג המקשקש לשעות ע"י משקולת (סקירין ווינדראוהר) מותר לערכו מע"ש שיקשקש בשבת דידוע לכל שהעמידו מאתמול. ולפי מה שכתב רש"י בעירובין דף ק"ג רבשנפסק נימא ומגלגל היתר שלמעלה עד שמארזך ומגיע ליחד של מטה וכורכה בו היו אב מלאכה דמתקן מנא ע"כ ולפ"ז אסור להעריך וואנדאוהר (סקירין חוי"לניעהנ) שזה דומה ממש לזה וא"כ אסור ג"כ לומר לנכרי להעריכו אך בשעה שהוא ערוך אפשר דלא שייך זה ויש להתיר על ידי נכרי לצורך מצוה ודוקא בשעה שהוא ערוך כן נ"ל (ועיין סי' ס"ק ד'). ומותר לצפצף כפה. ואסור להכות בשבת על הדלת בברזל הקבוע בו אע"פ שאינו מכין לשיר כיון שהכלי מיוחד לכך (ע"ל ח).

(כ) אין שטין על המים שמא יעשה לו כלי ללמוד לשוט בו וכן אסור לעבור במעבר (סקירין פרונס) מזה הטעם ואסור לכנס בספינה אם לא שקשורה ביבשה או שעומדת על הקרקע (סי' ע"ט) ואם צריך לעבור במעבר למצוה עוברת וא"א בענין אחר וכן מי שיש לו חוב אצל נכרי והוא ברי הויקא אם לא יעבור בשבת בספינה אפשר שיש לסמוך ולהתיר (סי' ע"ט).

(כא) מדריחים כלים לצורך היום כגון כלילה לסעודת שחרית ושחרית למנחה ולאחר שאכל סעודה ג' לא ידח דהוי כתיקון כלי לצורך חול וכלי שתיה מותר כל היום ראין קביעות לשתייה ומ"מ לא ידח כלי זכוכית בשבולת שועל להצהירו ביוהר כיון דבלא"ה הן נקיים הוי טרחא יתירה. וכשם שמותר להדיח כך מותר לחוף ולשפשף אפילו בחול כדלעיל כלל ל"ה סימן ז' וע"ש (שכ"ג).

(כב) אין מפרשין חלה בשבת דהוי כתיקון מנא. ואם שכח מלהפריש מע"ש בחוץ לארץ מותר לאכול ומשייר חתיכה א' ולמחר מפריש מחתיכה זו חלה (ע"ל ט).

(כג) הגורר עץ כל שהוא חייב משום מכה בפשיט (רמב"ם פ"י) ולרש"י בגורר החיוב משום ממוק (עיין לעיל במלכות מוחק סי' ו') (והמ"ח נסי' תנ"ט ס"ק י"ג כ' דגרייה הוי שנת ותמה עליו נא"ר דברמב"ם כ' דחייב. ונ"ל דאין ספק שיש ט"ס בדברי המ"ח ונ"ל דהקדמה הוי שנת שהרי גם במהרי"ל לא נזכר חלה הקדמה).

(כד) בגד לבן וחדש דהיינו כל זמן שלא נחכסם ולבש אותו בשבת ודעתו לחזור ללבושו בשבת זו ואין לו אחר מותר לקפלו באדם א' דאז אינו תיקון כלי כ"כ אבל אם כבר נחכסם פעם אחד דהוי כבגד ישן או בבגד צבוע או אפילו לבן וחדש אלא שיש לו בגד אחר שיכול ללבושו ואפילו אינו יפה כראשון או כב' בני אדם שאז מתקפל בטוב או אפילו באדם א' אלא שמקפל על השולחן או ספסל דאז הוי כב' בני אדם אסור

לקפל דרומה לחיקון מנא ודוקא כדרך קיפולו הראשון אסור אבל אם מקפלו שלא כדרך קיפולו הראשון הכל מותר ודוקא שרוצה ללבושו בשבת דאל"כ הכל אסור.

כלל מה מו. המכבה והמבעיר (בסי' ע"ד).

(א) המבעיר כל שהוא חייב והמכבה כ"ש לעשות פחמין חייב לכ"ע שהרי צריך לגוף הכבוי אבל המכבה מפני שהוא חס על העצים ועל הפתילה שלא לעשות פחמין לרמב"ם חייב ולשאר פוסקים פטור דהוי משאצ"ל ומ"מ חמור משאר אסורין דרכנן כיון דיש בו צד חיוב לכ"ע (שנת מ"ד תוס' ד"ה דכל היכא ע"ע).

(ב) המחמם ברזל חייב משום מבעיר אבל המכבה גחלים של מתכות לכ"ע אין בו חיוב דל"ש בו כבוי רק י"א דאם כוונתו להקשות הברזל חייב משום מצרף דהוי גמר מלאכה והיינו מכה בפטיש ומ"מ מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לחיבו מים צוננן מרובים כדי להפשירן ולא אמרינן דהוי מצרף כיון דאינו מתכוין לכך ולא אמרינן דהוי פסיק רישיה שכיון שאינו מתכוין לכך א"כ אינו עושה כלי (עיין נמ"ח סי' ע"ח ס"ק ל"ז ונרמז"ס פרק י"ג נמ"מ ונלח"מ ע"ע) לפיכך התירו לכבות גחלים של מתכת שמונחים בר"ה כדי שלא יזוקו בהם רבים אבל גחלים של עץ אסור לרמב"ם דהוי איסור דאורייתא. (ג) בענין דליקה שנפלה בשבת ח"ו יען כי בעו"ה עכשיו בהולים מאוד להצלת ממונם ואם לא ימצאו דרך היתר יצילו בדרך איסור ולכן אכתוב הדעת היותר מקילים עפ"י דין ואח"ו אכתוב לשון או"ה והביאו גם כן א"ר אף שלענ"ד הוא נגד כל הפוסקים ולא נמצא בשום פוסק כדבריו והבוחר יבחר ולא אני.

(ד) הבית שבו הדליקה כיון שהם בהולים מאוד חששו חכמים שאם נתיר לו להציל כמו בחול יסברו שמוותר לחלל שבת משום הצלת ממון וגם חששו שאם נתיר לו להציל בחצר כיון שדומה קצת לרה"ר שדרים בו הרבה בעלי בתים אע"ג שערבו יתירו גם בר"ה ולכן אסרו חכמים להציל רק מזון כדי הצורך וכלי תשמישו הצריך לשבת ודוקא לחצר שערכו בו ובגדים כיון שיכול ללבושם התירו ללבוש כל מה שיכול ואז מותר אפילו לרה"ר ופושט וחזור ולבוש ומוציא וגם אחרים מותרים להציל בשבילו בדרך זה בין אוכלין בין מלבושים וכל זה כשצריך להציל לחצר של רבים אבל אם מציל לחצרו אעפ"י שהוא מגולה מ"מ כיון שאין אחרים דרים בו או כשמציל לבית חבירו שעירב עמו כיון שאינו דומה כלל לרה"ר שהרי הוא מקורה מותר להציל שם כל מה שירצה מדברים המותרים לטלטל (כל זה הוא לפי דעת ספר התרומה).

(ה) כל כתבי קדש מותר להציל אפילו לחצר חבירו ואפילו אינה מעורבת ואפילו למכוי שיש לו לחי ולא נשתתפו בו ואם היה מונח בתיבה מעות וגם כ"ק מצילין הכל כדין כ"ק וכ"ז בבית שיש בו הדליקה.

(ו) הבתים שאין הדליקה בהם רק שסמוכים לדליקה כיון שאינם בהולים כ"כ ואדרבה אם לא נתיר להם להציל יחללו שבת ואם נתיר להציל יצילו בהיתר ולא יבואו לכבות ולכן התירו חכמים להציל אפילו מעות ולא חיישינן לאיסור מוקצה במקום הפסד ומותרים לטלטל ולהציל ברה"י ואפילו ברה"ר מותר לטלטל פחות פחות מארבע אמות דהיינו שבכל פחות מד"א יעמדו ובלבד שלא יוציאו מרה"י לרה"ר.

(ז) ונ"ל דאפשר דלפ"ז גם אחרים חוץ מבעל הבית ואשתו ובניו מהבית שהדליקה בו שהם בהולים אבל אנשים אחרים שאינם בהולים כ"כ מותר להם להציל בשבילו ואפי' מעות דאין בו אלא איסור מוקצה אבל אסור לטלטל בשבילו בכרמלית.

(ח) אבל באו"ה כלל נ"ט סימן מ"א ובהגהות שם כתב ח"ל כ' במרדכי פ' כ"כ כשהדליקה בביתו יכול להציל כל דבר שלא יבא לכבות (א) דאי לא שריח ליה אתי לכבויי והיינו אפילו אין בו סכנה כן כתב ר' ברוך. ועתה בזה הזמן שאין לנו רה"ר (היינו לשיטת הרב סוסקיס). אלא כרמלית אם נפלה דליקה בביתו בשבת יכול להציל כ"ד שלא יבא לכבות מפני שאדם בהול על ממונו וכ"ש אם נפלה דליקה בחצר אחר דעדיף טפי ויכול להציל כל דבר ואפילו מעות ושאר דברים המוקצים יכולין להציל במקום פסידא ואין לחוש לאיסור מוקצה וכו' ודוקא באיסור דרבנן אבל לחפרן בקרקע ולחלל שבת בשום מלאכה דאורייתא אבות או תולדות עבור ממון כלל לא עכ"ל או"ה וכתב בהגה"ה ומאחר דטעמא מפני שאדם בהול על ממונו שמא יכבה היינו דוקא הוא בעצמו ובניו ואשתו אינן צריכין לחוש לאיסור כרמלית ותחומין וחצר שאינה מעורבת אבל הכירו דל"ש האי טעמא ודאי אסור להוציא ומיהו באיסור מוקצה דלית ליה שורש בדאורייתא כלל נראה דמותר לכל אדם לסייעו לטלטל ולהוציא לחצר אפילו אינה מעורבת וגם להוציא לכרמלית מסופק שם דאפשר דמותר לאדם אחר לסייע אותו ע"ש עכ"ל (וכל דכיוו לע"ז כי לא נמלץ כן בכה"מ ובש"ס ועיין בנ"ח ובמ"ח).

(ט) מותר לקרות לנכרי' ולומר כל המכבה אינו מפסיד שכרו ומכ"ש כשמכבים מעצמם שא"צ למחות להם ואפילו הנכרים המושכרים אצלו לשנה מותר להניחם לכבות אבל קטן ויודע שניחא לאביו אסור להניחו לכבות.

(י) טלית שאחו בו האור מותר ליתן עליו בצד האחר יין ושאר משקין כדי שתגיע האור להמשקין ויכבה מאליו אבל אסור ליתן עליו מים דשרייתו זהו ליכנו כדלעיל במלאכת מלבן.

(יא) נר דולק שנפל על השולחן מותר לנער השולחן ואפילו הניחו על השולחן מדעת וא"כ הרי השולחן כסים לדבר איסור מ"מ במקום הפסד סמכין על הפוסקים דלא הוי בסיס כיון שאין דעתו שיהיה מונח שם כל השבת כדלקמן כלל ס"ג וכן ניצוצות שנפלו רק שלא יכוין לכבותו ואם אפשר ע"י נכרי לא יעשה ישראל ואם היה נר של שמן אסור לנערו דבודאי מכבה ומבעיר (רע"ז).

(יב) אסור לפתוח דלת או חלון נגד נר דולק כשהוא קרוב להם שמא יכנו הרוח ואפילו אין רוח כלל דפתיחת הדלת גורם רוח כידוע אבל מותר לסגור דלת וחלון. ופשיטא דאסור לפתוח דלת וחלון כשמדורה של עץ קרוב להם אפילו אין שם אלא רוח מצויה דהרוח מבעיר המדורה וגורנין שמא יפתח ברוח שאינה מצויה ואז יבעיר בוודאי (סז).

(יג) ולכן אסור לפתוח התנור שמטמינין בו מאכלים לצורך מהר אם עדיין יש אש בתנור דע"י פתיחתו מבעיר וכ"ש התנור של בית החורף וה"ה שאסור לסתמו דע"ז הוא מכבה (ס"י רכ"ט).

(יד) אסור להשתמש לאור הנר דבר שצריך עיון קצת בגון לפלות כליו מכינים ולכדוק ציצית ומכ"ש לקרות בספר. ודוקא ביחודי שמא יטה הנר אבל אם שנים קורין בספר אחד או שאמר לאחר מבני ביתו להשגיה עליו שלא יטה מותר. ובנר של שעוה וחלב שלנו שהוא כרוך על הפתילה יש מקילין דל"ש שמא יטה אך יש להחמיר שמא ימחוט ולרמב"ם הוי כבוי דאורייתא. ונר של חלב מהותך (עקירין וזואפע) אפשר דשייך בו שמא יטה ומ"מ אם קורא ע"פ רק שלפעמים מעיין קצת בספר להזכיר איזה דבר מותר (רע"ה). מותר לכפות כלי על הנר בשבת כדי לשמש מטתו רק שיניח מעט אויר בין כלי לנר שלא יהא נכבה (רע"ז).

(טו) כל מה שכתבנו דאסור לכבות דליקה דווקא במקום שאין לחוש כלל בשום אופן לספק נפשות אבל אם ספק שיוכל לבא לידי סכנה א' נעור או ישן חולה או חינוק מותר לכבות הדליקה דאין דבר עומד בפני פיקוח נפש וצ"ע לדין דל"ל רה"ר אם מוטב להוציאו לרה"ר דגם זה אינו אלא מדרבנן או מוטב לכבות הדליקה (ח"ר סי' שכ"ט) (והמ"ח ר"ט סימן שכ"ט כ' דמוטב לבטל ול"ע שברי סוגי' דעלמא סמקיס דזוה הזמן לית לן כה"ר וז"ל ג"כ אינו אלא דרבנן והאיסור של כיצוי תמור יותר משאר איסור דרבנן כמו שכתבתי לעיל סימן ח').

כלל מזו. דין רה"י והמוציא מרשות לרשות (סי' שמ"ה).

(א) ד' רשויות לשבת והם רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור וכללא הוא רה"י אינו אלא דבר שהוא גבוה לפחות י"ט ורחב ד' טפחים על ד"ט. ורה"ר הוא מקום מעבר לרבים והוא רחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער וכרמלית הוא דבר שנבנה יותר מג' טפחים מן הקרקע והוא פחות מי"ט גובה ורחב לפחות ד"ט ומקום פטור הוא כשאינו רחב ד"ט אע"פ שהוא גבוה יותר מי"ט אבל כל שהוא פחות מג"ט לקרקע הרי הוא כקרקע ומעכשיו נבאר פרטי כל אחד ואחד.

(ב) איזו רה"י מקום מוקף מחיצות כמו שכתבנו בכלל הסמוך בדין מחיצות והם גבוהים עכ"פ י"ט ורחב ד"ט על ד"ט ואפילו כלי או עמוד גבוה י"ט ורחב ד' על ד' הוי רה"י דאורייתא.

(ג) י"א דבעינן חלל ההיקף שיהיה רחב ד' על ד' מלבד המחיצות וי"א דגם המחיצות מצטרפות אם הם בריאים כ"כ שיכולין לכסותן ולהשתמש עליהן (רש"ח) (א).

(ד) תל ברה"ר גבוה י"ט ורחב ד"ט אם הוא משופע עד שבמשך ד' אמות כבר הוא גבוה י"ט הוי רה"י דלא נחא תשמישא אבל אם במשך ה' אמות מגביה י"ט כיון שזה נוח להילוך עדיין הוא רה"ר והוא ד' טפחים על ד' טפחים.

(ה) וכן חריץ שמתלקט עמוק י' טפחים במשך ד"א הוי רה"י ואפילו היא מלאה מים דמים אין מבטלין מחיצה אבל בשעת הקור שנקרשין המים ולא נשאר משפת הקרח גבוה י"ט במשך ד' אמות בטלו המחיצות דקרח מבטל מחיצה (ועיין ע"ה כלל כ'). ודוקא בנהרות שאין ספינות עוברות אבל כשהספינות עוברות אעפ"י שלא נקרש אם אין חמדרון גבוה י"ט עד המים לא הוי מחיצה דאחו רבים ומבטלי מחיצה (שם' נמ"א ס"ק ל') ודוקא מים אין מבטלין מחיצה וה"ה דברים שאדם מסתכל ורואה בחוכו אבל פירות מבטלין מחיצות ולרשב"א דוקא דברים שאסור לטלטל מבטל (מ"א סי' שמ"ה ס"ק י').

(ו) כלי גבוה י' טפחים ורחב ד' על ד' העומד ברה"ר הוי רה"י ואפילו עומדת באויר כעגלה העומד על גלגלים וכן בכלים העשויים בכפרים לייבש הגבינות וחלוי על עץ גבוה אעפ"י שתחתיו רה"ר מ"מ בתוך הכלי ועל גביו הוי רה"י (עיין מ"א סי' רס"ז).

(ז) חורים שנכתלים שכלפי רה"י אפילו הם מפולשין לרה"ר דינם כרה"י אך י"א דאם הם למטה מי"ט ומפולשים לרה"ר דינם כחורי רה"ר שנבאר בדין רה"ר (כ).

(ח) אויר רה"י עולה עד לרקיע ואפילו נעץ קנה ברה"י גבוה ק' אמה אע"ג שאין בו רחב ד' הוי רה"י.

(ט) המחיצות עצמן אף על פי שהן דקים ואינם רחבים מ"מ על גביהן רה"י דאם כחן יפה לעשות ההיקף שבפנים לרה"י כ"ש שהן עצמן יש להם כח זה.

(י) לרוב הפוסקים כשיש ג' מחיצות או אפילו רק ב' מחיצות ובשלישית העמיד לחי שהוא קנה דק הוי כמחיצה וא"כ יש כאן ג' מחיצות והוי רה"י דאורייתא והזורק לתוכו מרה"ר או להיפך חייב ולרמב"ם ג' מחיצות אפילו שלימות אינו רה"י דאורייתא והזורק לתוכו פטור עד שיעשה ברוח רביעית לחי ומ"מ לדברי הכל אסור לטלטל אפילו על ידי ג' מחיצות בלא לחי רק כד' אמות כדין כרמליה כאשר נבאר בדין כרמליה.

(יא) זיו והוא נסר הכולט מן הכותל גבוה י"ט מהארץ לרשב"א הוי רה"י דאורייתא אע"ג דדבר שאין לו מחיצות אחר רבים ומנטלי מ"מ אלו כיון שהוא רחב ד' על ד' הוי כחורי רה"י. ועכ"פ אסור להשתמש עליו מדרבנן ודינו כדין כרמליה ואם חלקן הבית שהוא רחב ד' על ד' פתוח לו הוי כרה"י אף מדרבנן ויתבאר עוד בסמוך (ועיין עוד בסיון ע"ז).

(יב) הלמ"מ דהיכא דיש מחיצות אמרינן גוד אסיק כאלו המחיצות עולים עד לרקיע ואמנם מדרבנן דוקא כשהמחיצות ניכרות לאותן שעומדין למעלה אבל אם הם מכוסות ברעפים שנמצא שהחוד של המחיצה מכוסה לא אמרינן גוד אסיק ולכן גגין שלנו וכן לפעמים יש בנין נמוך ועליו גג אע"פ שגבוה י"ט ורחב ד' טפחים ויותר דמדאורייתא הוא רה"י גמור גם על הגג מ"מ מדרבנן יש לו דין כרמליה ואסור לטלטל ממנו לרה"י וכן להיפך ואסור לטלטל עליו יותר מד' אמות ואע"ג דלמעלה מ"ט לא הוי כרמליה אלא מקום פטור כיון דלא מציינו דבר שהוא רחב ד' ויהיה מקום פטור לכן נחננו חכמים על זה דין כרמליה ואם יש מן הבית חלקן או פתח פתוח שהוא רחב ד' על ד' פתוח אליו נחשב לרה"י אפילו מדרבנן (ועיין עוד סי' ע"ז).

כלל מח. דין המחיצות שעיי"ז תהיה רה"י (סי' ע"ז).

(א) המחיצות שעיי"ז תהיה רה"י אפילו הן מקש וחבן או קנים בין שהעמיד הקנים לאורך וזה נקרא מחיצות שתי ובין שהעמידן לרוחב וזה נקרא מחיצות ערב ולא עוד אלא אפילו לא סמך הקנים זה אצל זה אלא שהרחיקן זה מזה ואין בין אחד לחבירו ג"ט דהלמ"מ דכל פחות מג"ט אמרינן דהוי כלבוד ומחובר זה לזה והוי כאלו סתום לגמרי ואפילו העמיד ד' קנים כד' זוויות וקשר בהם חוטים לרחבן רק שאין בין חוט לחבירו ג"ט והן גבוהין י"ט ובהקיפן לא יותר מכית סאתים הי"ז מחיצה גמורה ואפילו מדרבנן מותר לטלטל בתוכו וכן אם חולה סדין וכורך מלמטה ומלמעלה בכדי שיוכל לעמוד ברוח מצויה שלא יעור כל זה הוי מחיצה גמורה.

(ב) אפילו אם היה חל גבוה קצת והעמיד עליו מחיצה עד להשלים י"ט הוי מחיצה גמורה כיון שבפנים רואה מחיצות י"ט.

(ג) אפילו מחיצה של בני אדם העומדים סמוכים זה לזה ואין ביניהם ג' טפחים הוי מחיצה אפילו כשהם מהלכים ואסור לעשות כן בשבת אם הם יודעים שעומדים שם לשם מחיצה אבל כשאינם יודעים כלל שנאספו לשם מחיצה מותר אע"ג דהאדם המקבצן הוא יודע כיון שהוא רק מחיצת עראי מותר אבל כשיודעים איכא זילותא דשבת (רע"א נע"ק דף ט"ו והט"ו כיון דלעמי) ולכן כשעומד במקום מטונף וצריך לברך אם הוא בחול מותר לעשות מחיצות בני אדם אע"פ שיודעין שהעומדו לשם מחיצה (דברי סוף ס"ק י"ד מטאריס נלח"ו ס"פ ט"ז באורך).

(ד) היחה אויר בין המחיצה ובין הקרקע ג' טפחים אינה מחיצה והוי מחיצה חלויה וכל מחיצה שהגדיים בוקעין תחתיו אינו מחיצה אבל כל שהוא כפחות מג"ט

הלכות שבת כלל מח

אפילו משהו אמרינן לכוד והוי מחיצה. כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה.

(ה) מחיצה שנעשה ע"י צורת הפתח הוי מחיצה. ודוקא בחצר ומבוי אבל בבקעה לא מהני כשכל ד' רוחות ע"י צורת הפתח (כן הוא נטור ובש"ע סי' ס"א כלפס נטעות) ודוקא ביותר מעשר אבל עד עשר אמות מהני אפילו בבקעה (עיין ברא"ש שנת פ"ק סימן י"ד) אבל אם יש פרצות במחיצות אפילו הרבה פרצות מותר לתקן ע"י צורת הפתח ואפילו כשהפרצות יחירות מעשר אמות.

(ו) מהו צורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה או חוט על גביהן ובלבד שיהיו הקנים גבוהים עכ"פ י"ט ולא יהיו מרוחקים מן הארץ ג"ט וצריך שיהיו הקנים שלמטה מכוונים ממש נגד הקנה שלמעלה ואם הרחיק אפילו כ"ש פסול ואעפ"י שאין קנה העליון נוגע בקנים שלמטה אלא גבוהים מהם הרבה כשר (ס"ג).

(ז) היה מפסיק בין הקנים שלמטה לשל מעלה גג הבולט פסול עד שיעשה נקב נגד הקנים שלמטה (ט"ז וא"ל נסי' ס"ג) (א).

(ח) צריך שיהיה הקנה או החוט שלמעלה דוקא על ראשי הקנים שלמטה אבל אם קשרו מן הצד אפילו סמוך לראשן בענין שכולט מן הקנים שלמטה קצת על הקנה שלמעלה פסול דאין פתח כזה אלא המשקוף מונח על המזוזות (ב).

(ט) היה פרוץ יותר מעשר אמות ומחמת סבה א"א לו לעשות צורת הפתח יכול לתקן בענין זה שירחיק מהכותל קצת ויעמיד שם פס שהוא רחב יותר מהאוויר שהניח כדי שיהיה העומד מרובה על פרוץ דאל"כ אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ואויר של הפתח ומבטל לפס העומד ולכן לעולם בעינן שיהיה העומד מרובה מצד א' מן הפרוץ ואז א"א להפרוץ לבטלו ואם בין הכותל לפס פחות מג"ט הוי כלבד ולא נחשב כפרוץ כלל ואפי' אם אין בפס ג"ט רק שהוא פחות מן הפרוץ מ"מ לא אמרינן בזה אתי אוירא ומבטלו (כלמוכח נסי' ס"ג נמ"א ס"ק ה' ול"ע ועיין עד לקמן גדון תיקון המזוזות נמ"א סי' ג') (ג).

(י) קנים הללו אם ירא שהרוח או שארי דברים יפיל אותם מותר לעשותן על ידי סיד מחוי רק שיהיה בו ממשות קצת עכ"פ כחוט אבל מראה סיד לבד ומכ"ש רושם בנחר (סקורין קריידע) או שאר צבע לא מהני.

(יא) ג"ל צורת הפתח שהעמיד רחוק מהכותל לא אמרינן אתי אוירא ומבטל ליה שצוה"פ נחשב למחיצה גמורה כן ג"ל (כלאיתא נסי' ס"ג סעיף י') ואם הרחיק הצוה"פ מן הכותל ד"ט צריך להעמיד אצל הכותל לחי שהרי יש פרצה בראשה (ד).

(יב) מחיצה הנעשית בשבת ע"י נכרי שלא בשביל ישראל מותר לסמוך עליו ואם נעשה ע"י ישראל אם מחיצה זו היא לחלוק רה"י כגון שהיתה תחלה רה"ר והעמיד שם מחיצה אפילו אינה מחיצה של קבע כגון שהעמיד שם שידעוואגד וכיוצא בו אם בשוגג מותר ובמודע אסור ואם היתה בלא"ה רה"י אלא שנעשה להכביל ברשויות דרבנן אפילו במודע מותר. ונ"ל שהעושה מחיצה במודע בפני הנר או ספרים לשמש מטתו מותר כיון דאינו אלא מדרבנן ונ"ל דאסור לומר לאחר לפשוט השיידעוואגד אע"ג שהאחר אינו עושה להתיר שאינו יודע שצריך להתיר התשמיש ואינו דומה למחיצות ב"א כסימן ג' שאין דרך לעשות מהם מחיצה משא"כ בכלים שדרך לעשות מהם מחיצה. (וכן משמע מלפני רש"י עירובין פ"ד ע"ב ד"ה שלא לדעת ומכ"ש לפי מה שמפרש המ"מ נדעת הרמב"ם ע"ש כלפ"ס שלא לדעת ר"ל לדעת העושה וא"כ נכדית איתא נכדיתא אבל לא כלים).

(יג) אפילו לא ידע מאתמול שיש כאן מחיצה ונדע לו בשבת מותר לסמוך עליו.

הלכות שבת כלל מט

כלל מט. דין רשות הרבים (שמ"ה).

(א) איזהו רה"ר מקום שהוא רחב ט"ז על ט"ז אמה (א) כשוקים שבעירות וזה נקרא פלטיא ואפילו יש חומה לעיר מכל הצדדין אם השערים מכוונים זה כנגד זה ואין הדלתות ננעלות בלילה הוי רה"ר ואם ננעלות בלילה הוי רה"י רק שצריכה עירוב וכל זמן שלא עירבו יש לה דין כרמליח שאין רה"ר אלא הנמסר לרבים בכל שעה (ב).

(ב) כל מקום שהוא מקורה אינו רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר.

(ג) מבואות הרחבין ט"ז אמה אעפ"י שמקצתן מתקצרין ואין בו ט"ז אמה ה"ז רה"ר שא"א לרה"ר להלקט במלקט לפיכך המבואות המפולשין לרה"ר ארכן לאורך רה"ר אעפ"י שאין ברחבן ט"ז אמה הרי זה רה"ר גמור היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר אינו רה"ר ואלו הן מבואות המפולשין לרה"ר שאמרו חכמים בכל מקום (כ"ז הוא לשון רש"א נעה"ק).

שהמבוי הוא נגד פלושו וא"כ בני רה"ר הולכין דרך המבוי אעפ"י שהמבוי אינו רחב אלא איזו אמות אעפ"י כן נחשב כרה"ר אבל לרוחב רה"ר דהיינו כזה:

דאין בני רה"ר בוקעין דרך המבוי אינה רה"ר.

(ד) מבואות הרחבים י"ג אמה ושליש וב' ראשיהן מפולשין לרה"ר הוי רה"ר ודוקא כשכני רה"ר עוברין דרך המבוי (ג).

הלכות שבת כלל מט

כזה

(ה) היערות לרמכ"ם היו רה"ר ולשאר פוסקים היו כרמלית. וי"א כשהדרכים עוברים דרך היער או אף היער היו רה"ר דאז דרך רבים לכנוס ביער (כן מירן הג"ח).
(ו) הדרכים שעוברים בהם מעיר לעיר אם רחבן ט"ז אמה דינו כר"ה וזהו סרטיא ונ"ל אפילו הדרכים העוברים דרך היערות לכ"ע.

(ז) תל ברה"ר שנוח להלוך כגון שאינו משופע כל כך ואינו מתלקט גבוה י"ט אלא בהלוך ה' אמות היו רה"ר ואם מתלקט בחוץ ד' כתבנו בדין בה"י (מ"ז סי' ד') שדינו כרה"י.
(ח) כלי העומד כר"ה אם אין גבהו י"ט ורחבו ד' היו רה"ר דבטל לגבי רה"ר דכלי אין חולק רשות דרבנן לעצמו להיות כרמלית ומקום פטור אא"כ גבוה י"ט ורחב ד' דאז היא רה"י דאורייתא.

(ט) חורים שכבתלים שכלפי רה"ר ואינם מפולשים לפנים אם נמוכים מג"ט לקרקע בטל לרה"ר ואם גבהו ג' ופחות מד' דינו כמקום פטור ואם רחב ד' דינו ככרמלית ואם גבהו י"ט ורחב ד' היו רה"י.

(י) כל דבר שהוא כר"ה ואינו גבוה ג"ט אע"ג שאין דורסין עליו כגון אשפה וצואה אפ"ה היו רה"ר דכל פחות מג' בטל לקרקע דא"א לר"ה ללקטו ולהחליקו במלקט ואם גבוה ג"ט כיון דלא דרסו עליו רבים אם אין ברחבו ד' היו מקום פטור ואם רחב ד' היו כרמלית. היה גבוה ט' טפחים ועד י' כיון דראוי שישתמשו בו רבים דאינו נמוך ביותר ולא גבוה ביותר ולכן י"א דדינו כרה"ר (רשנ"ח) וי"א דדוקא כשמשתמשין עליו רבים או היו רה"ר ואין חילוק בין רחב ד' או לא.

(יא) בד"א בעמוד וכיוצא בו דניחא תשמישיה אבל גומא כרה"ר אם אינה עמוקה ג"ט בטלה לר"ה ואם עמוקה י"ט ורחבה ד' היו רה"י ופחות מי"ט אע"ג דמשתמשין בו רבים כיון דתשמיש זה אינו אלא בדוחק שצריך לשחות עצמו לכן נידונין לפי רחבן שאם רחבה ד' היו כרמלית וא"ל היו מקום פטור. ודע דבכל זה אין חילוק בין שהגומא מליאה מים או ריקנית (ועיין כלל מ"ז סי' ה').

(יב) אויר ר"ה אינו רק עד י"ט אבל למעלה מי"ט היו אויר מקום פטור אבל אם נעץ קנה ובראשו כלי שגבוה י"ט ורחבו ד' אע"ג שתחתיו רה"ר מ"ט הבלי הוא רה"י (נמ"ח סי' עמ"ה ס"ק ב' י"ט ט"ס שכ' גם מה שמתמוז היו רה"י ועיין עיחנין לג' ע"ח תוס' ד"ה דהר ועיין בניאורי הגר"ח).

(יג) דעת הרבה פוסקים דכומה"ז אין לנו רה"ר כיון דילפינן מדגלי מדבר וא"כ בעינן שהיו עוברים בו ס' ריבוא וזה לא נמצא עכשיו ודעת גדולי פוסקים הראשונים דאף כומה"ז יש רה"ר ולכן כל ירא שמים יחמיר על עצמו אך אין בנו כח למחות ביד

הסומך על המקילין אך צריך לזהר שגם לחומרא ינהוג כן כמו שנבאר לקמן בסמוך והמיקל בשניהם ה"ז נקרא רשע.
(יד) המעביר חפץ ד' אמות ברה"ר חייב ולכן אסרו חכמים להעביר גם כן ד' אמות בכרמלית.

כלל נ. דין כרמלית ומקום פטור (סי' שמ"ה).

(א) איזו היא כרמלית מקום שאינו הלך לרבים כגון הימים ונהרות ודבר המוקף מחיצות ד' על ד' ואין גובה המחיצות י"ט וגומא שאינה עמוקה עשרה טפחים ומבוי שיש לו ג' מחיצות ולא עשו תיקון ברביעית וכלי המחובר לקרקע ועמוד ברה"ר ותל ברה"ר והם יותר מג' טפחים עד י"ט או ע"ד שנחבאר בדין רה"י כ"ז הוא כרמלית והוא דנהר הוי כרמלית דוקא כשהמים עמוקים י"ט ורחב ד' אבל בפחות מזה בטלים לרשות שהם עוברים בתוכו (עירונין פ"ז נמשכה ורש"י טז ועיין נש"ע סי' שמ"ה).

(ב) וכן זיו או נסר הבולט מן הכותל ואין חלוץ פתוח לו אם אין גבוה י"ט ורחבו ד' הוי כרמלית ואם גבוה י"ט ורחבו ד' אע"ג דהוי רה"י דאורייתא לרשב"א כדלעיל בדין רה"י סימן י"א מ"מ מדרבנן דינו ככרמלית וכן גגין שלנו דינן ככרמלית כדלעיל בדין רה"י סימן י"ב.

(ג) חורי כרמלית אינם ככרמלית אלא נידונין לפי גבהן ורחבן.

(ד) אויר כרמלית עד י"ט דינו ככרמלית ולמעלה מי"ט דינו כמקום פטור. וכימים ונהרות מודדין משפת המים ולמעלה אבל לא מקרקעית המים.

(ה) כללו של דבר כרמלית הוא מקום שגבוה יותר מג' ורחבו לא פחות מד"ט אבל פחות מג' לקרקע דינו כרה"ר ופחות מד' הוי מקום פטור ואם גבוה י' הוי רה"י.

(ו) מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד' וגבוה מג' ולמעלה אפילו עד לרקיע וכן חריץ שהוא פחות מד' על ד' ועמוק יותר מג' ודבר המוקף מחיצות ואין בהיקף עם המחיצות ד' על ד' הוא מקום פטור והכלל לעולם לא נקרא מקום פטור אא"כ אינו ברחבו ד' על ד'.

(ז) בד"א שהוא מקום פטור כשעומד ברה"ר אבל כשהוא בכרמלית או שהוא בין רה"י ובין כרמלית או בין רה"ר ובין כרמלית דכיון דגם כרמלית אינו רשות לעצמו מש"ה אמרינן מצא מין את מינו (כן הוא הכרעת רמ"א נסי' שמ"ז וכן משמע נסי' שמ"ה) ודין אסקופה שלפני בית ודין גאנקים שבקרקע צממם לקמן כלל נ"ג סימן י"ד ט"ו.

כלל נא. המוציא. דין קרפף (שכ"ח ונסי' שמ"ג).

(א) כבר כתבנו שכל מקום שהוא מוקף דינו כרה"י מדאורייתא אפילו הוא כמה מילין אלא שחכמים גזרו שכל מקום שהמחיצות לא נעשו לדור בתוכו כגון ההיקף שמקיפום השדות וגנות ופרדסים וכיוצא בו שאין המחיצות אלא לשמור מה שבתוכן אם הוא רק ע' אמה וב' שלישים אוך ברוחב ע' אמה וב' שלישים שהוא בית סאתים ואפי' אינו מרובע ובלבד שלא יהיה ארכו יותר משנים ברחבו אמה שלימה (ד"מ וס"ד) דינו כרה"י לכל דבר ומותר לטלטל בכלו ואם הוא יותר מבית סאתים זה נקרא קרפף שלא הוקף לדירה ואין מטלטלין בו אלא כד' אמות כדן כרמלית דכיון שהוא גדול כ"ב ואינו עשוי לדירה מיוחדת ברה"ר (ט"ז).

(ב) אע"ג דמדאורייתא הוא רה"י גמור וא"כ היה מן הדין שיהיה אסור להוציא מקרפף זה לכרמלית אעפ"כ התירו חכמים לטלטל ממנו לכרמלית בתוך ד' אמות דאל"כ יחשבו שהוא רה"י גמור ויבואו לטלטל בכלו ואע"ג דגם זה אינו אלא מדרבנן דהא באמת הוא רה"י גמור וא"כ מ"ש שהתירו איסור דרבנן זה לטלטל ממנו לכרמלית היינו טעמא דיותר שכיח לטלטל בתוכו מלהוציא ממנו לכרמלית דזה אינו אלא במקרה אבל לטלטל בתוכו הוא תדיר ואחי למיחלף ברה"י ויטלטלו גם ברה"י חוץ לארבע אמות לפיכך אסרו לטלטל בכלו והתירו לטלטל ממנו לכרמלית בתוך ארבע אמות (סז).

(ג) קרפף שלא חוקף לדירה אע"ג שהוא רק בית סאתים או פחות מזה אע"ג דיותר לטלטל בכלו מ"מ אסור להוציא כלי בית לתוכו אפילו ששניהם שייכים לאדם א' אע"ג דבחצר מותר זה גרע מחצר. ודוקא כלי ביתו אבל מותר להוציא כלים ששבתו בחצר לקרפף וכלים ששבתו בקרפף לחצר דלענין זה הם שוין אע"ג דחצר מוקף לדירה מ"מ כיון שאין תשמישו קבוע שוה בזה לקרפף (סז ונט"ז ס"ק ח' וסי' ע"ג).

(ד) רחבה (היא חלר קטן) שאחורי הבתים אם אינו אלא בית סאתים דינו ממש כחצר לכל דבר ואין לו דין קרפף כלל ואם הוא יותר מבית סאתים דינו כקרפף. ומיהו בזמיה"ז אין נ"מ כ"כ בזה שהרי גם בקרפף אם הוא מוקף לדירה דינו כחצר ומהו מוקף לדירה כגון שכנה בה בית דירה קודם שהוקף או שפתח לו פתח מביתו ואח"כ הקיפו או אפילו אם הקיפו קודם שפתח לו פתח אך פרץ בו פרצה ביותר מ' אמות והוי כאלו אין שם היקף ואח"כ יחזור ויגדור עד שיהיה הפתח פחות מ' אמות ה"ז מוקף לדירה ועכשיו בזמיה"ז מסתמא עושין כן דמתחלה פותחין פתח לבית ואח"כ עושין להיקף ונמצא דכל מה שסמוך לבית דהיינו שנכנסין לה דרך פתח מן הבית ואפילו יש גורן וכיוצא בו מפסיק בין הבית לבין ההיקף מ"מ נקרא מוקף לדירה ואין לו דין קרפף כלל אבל אם אין נכנסין לה מפתח הבית אלא שעומד סמוך לבית אע"ג דדעתיה עליהם רוב האחרונים אוסרים וס"ל דדינו כקרפף (ע"ח).

(ה) גנה שנוטעין בה אילנות והיא במקום שהוקף לדירה דינה כחצר דאילנות אינן מבטלין דירה אבל אם זרע בה זרעים וירקות אפילו זרע בחצר הזרעים מבטלים הדירה ודינה כקרפף שלא הוקף לדירה ואולינן בתר הרוב דלעולם המיעוט בטל לגבי הרוב (סז).

(ו) לפיכך מי שיש לו גן ירק בחצרו ואין שם מחיצה בין הזרעים ובין החצר אם הזרעה הוא רוב החצר הוי כאלו נזרע כולו ודינו כקרפף שלא הוקף לדירה שבארנו דינו ולכן אם כל החצר הוא רק ב' סאתים אסור להוציא כלי הבית לחצר אפילו למקום שלא נזרע בו שאף החלק שלא נזרע הוי כאלו נזרע בו כיון שהרוב נזרע אבל מותר לטלטל כלים ששבתו בתוכו בכלו ואפילו בחלק הנזרע (אף שהט"ז נסי' ע"ח ס"ק ד' כתב דאפילו נזרע מיעוט עכ"פ מוקם הזרע אסור ל"ל דכנתו להוציא כלי הבית דאלו כלים ששבתו בתוכו לא יחא גרע מכל קרפף שהוא בית סאתים דיותר לטלטל בתוכו כדאיתא שם בש"ע סעיף ח' וכ"כ הא"ר בשם הרמב"ם ועב"ק דיותר לטלטל בתוכו דלא כט"ז ולדעתו גם הט"ז נתכוין רק על כלי הבית) ואם היקף החצר הוא יותר מבית סאתים כיון שהמיעוט בטל לגבי הרוב דינו של כל החצר כאלו נזרע כולו ואסור לטלטל בו רק ד"א כדן כרמלית (סז).

(ז) ואם מקום הזרעה הוא מיעוט החצר וא"כ לא נתבטל עכ"פ חלק החצר שלא נזרע אלא מקום הזרעה אסור דשם נתבטל הדירה ולכן אולינן בתר מקום הזרעה דאם הוא רק ב"ס דינו דיותר לטלטל בכלו וממנו לחצר ובלבד שלא יטלטל כלים ששבתו

בבית לחוכו וזהו דינו של חלק הזריעה. וחלק החצר שלא נזרע כיון שהוא הרוב וא"כ אינו בטל למקום הזריעה י"א דאעפ"כ אסור לטלטל בחוכו כלי הבית דלענין זה מיקרי החצר פרוץ למקום האסור שהרי בחלק הנזרע אסור לטלטל בחוכו כלי הבית והרי אין מחיצה בין החצר ובין מקום הנזרע ויש מתירין בזה לטלטל מבית לחלק החצר כיון שרובו לא נזרע לענין זה בטל הזריעה לחצר ויש להקל לצורך דהוי מלתא דרבנן (cc).

(ח) ואם מקום הזריעה יותר מבית סאתים אע"ג שאינה אלא מיעוט החצר מ"מ כיון שחלק הנזרע דינו כהיקף יותר מב"ס אסור לטלטל בחוכו אלא בד' אמות כדין כרמלית וא"כ הוי חלק החצר פרוץ לכרמלית ואסור לכ"ע לטלטל אפילו בחצר אלא בד' אמות (דברי המ"ח סי' ע"ח ס"ק י"ד ל"ע ליצטט כי כרחה טיט טס ט"ס דכל מה שכתב הוא הכל נהיסק עיין כל"מ ונכ"י cc).

(ט) ואם יש מחיצה בין חלק הנזרע לשאר החצר וא"כ אין חלק אחד שייך לחבירו כלל וא"כ חלק החצר דינו כחצר ומוחר לטלטל בכלו וממנו לבית ומקום הנזרע הוא נידון לעצמו שאם הוא רק ב"ס מותר לטלטל ממנו לחצר ומחצר לו חוץ כלי בית דאסור כדלעיל סימן ג' ואם חלק הנזרע יותר מב"ס דינו ככרמלית ואסור להוציא ממנו לחצר וכן להיפך דחצר דינו כרה"י גמור וזה דינו ככרמלית דדוקא עד ב"ס דינו כחצר. ודינו כמו בסימן ב' (cc).

(י) ובכל זה אין חילוק אם הם שייכים לאדם אחד או לב' בני אדם ובין עירבו או לא עירבו דכל מה שאסור אפילו הם של אדם אחד אסור (cc).

כלל נב. המוציא. דין על איזה הוצאה חייב (ע"י ע"ח ע"ט).

(א) המוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י בין על ידי הליכה או שהושיט או שורק וכן המעביר ד' אמות כרה"ר חייב מדאורייתא והמוציא ומכניס מרה"י לכרמלית ומכרמלית להם והמעביר ד' אמות בכרמלית פטור אבל אסור מדרבנן (ע"י).

(ב) אינו חייב עד שיעשה עקירה ברשות זה ויניח ברשות האחר וכן כמעביר אינו חייב עד שיעקור מתחלת ד' ויניח כסוף ד'. עקר ולא הניח או הניח ולא עקר כגון שהיה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וחפץ בידו ונטלו חבירו העומד בחוץ או שהעומד בחוץ פשט ידו עם חפץ לפנים ונטלו מידו זה העומד בפנים שנמצא זה עוקר וזה מניח פטור אבל אסור ואינו חייב עד שיעקור ממקום רחב ד' על ד' ויניח על מקום שהוא ד' על ד'. וידו של אדם נחשב כאלו הוא ד' על ד'. ולפיכך אף להמתירין לשלוח נכרי להביא דברים הנצרכים לו כמו שנבאר בדין אמירה לנכרי סימן ז' צריך לזוהר שלא יתן הכלי ליד הנכרי וכן כשמביא לא יקבלנו מידו אלא שהנכרי יניחנו על השולחן או על דבר אחר וכן כשיש מילה במקום שאין עירוב והנשים נושאין החינוק ע"י התשטה מו"ו לזו צריכן לזוהר שלא יוציא הישראל החינוק מן הבית ולא יכניסנו לבהב"ג דמרשות לרשות אפילו כ"ש אסור ולא יקח החינוק מיד הנכרי אלא הנכרי יקח החינוק בבית ויוציאו לחוץ ויניח אותו ביד הישראל ולפני בהב"ג לא יתן הישראל החינוק ליד הנכרי דא"כ עושה הנחה אלא הנכרי יקח מיד הישראל ויכניס לבהב"ג ויניח אותו ביד הישראל וכן בכל דבר שנותן ליד הנכרי לא יתן אותו לידו אפילו חתיכת לחם שמא יוציאנו הנכרי ונמצא הישראל עשה עקירה אלא יניח לפניו ואם יצא אינו הושש ועיין לקמן בכלל ס"ב (ע"ח).

(ג) עקר בע"ש והניח בשבת פטור. היה הולך מע"ש ועמד לפוש וא"כ כבר נחבטל עקירה ראשונה אם חזר והלך בשבת הרי עשה עקירה בשבת דעקירת גופו כעקירת הפץ דמי וכשיחזור ועמוד חייב (ש"ח ש"ט).

(ד) בר"א שאינו חייב עד שיניח בזמן שהוא ברשות א' ופשט ידו לרשות אחר דכיון דידו אינו ברשות שהגוף שם לא מיקרי הנהה מה שהוא בידו אבל פשט ידו לרשות אחר ועקר שם הפץ והביאו אצלו ואפילו לא עקר מן הקרקע אלא מיד חברו דידו של אדם חשוב כאלו היה ד' על ד' חייב אעפ"י שלא הניח דכיון דידו באותו רשות שגופו שם הוי כאלו מונח ע"ג קרקע שהרי הגוף עומד וכן אם הוציא כלי בידו והניח ליד חברו שעומד בחוץ או שהכניס בידו כלי והניח ליד חברו שעומד בפנים חייב וכן במעביר ד"א ברה"ר (ש"ח).

(ה) אינו חייב אלא כשהוציא כדרך שכני אדם מוציאין כליהם כגון בידו בחיקו על כתיפו וכיוצא בו. הוציא שלא כדרך המוציאין כגון בפיו וברגלו פטור ואם הוציא אוכלין בפיו חייב שדרך הוצאתו בכך ואם הוציא מעות וכיוצא בו תפורין בכגדים פטור שאין דרך הוצאה בכך אבל היוצא במעות הצרורים לו בסדינו חייב (סי' ז"ח סעיף ל"ג).

(ו) ואינו חייב עד שיוציא כל החפץ אבל אם היה תיבה וכיוצא בו והוציא מקצתה ומקצתה עדיין בפנים פטור ואפילו חזר אח"כ והוציא כולו פטור שהרי בטלה עקירה ראשונה וכן ברה"ר אם הגביה קצה א' והוציאה איזה אמות ועדיין קצה האחר בתוך ד' אמות מונח על הארץ אעפ"י שחזר והגביה צד השני אפילו כמה אמות פטור עד שיוציא כל החפץ בבית א' (רמב"ם פ' י"ג) אבל אם היה גורר בארץ בין מרשות לרשות או ד' אמות ברה"ר חייב (סי' ש"ח גמ"ח).

(ז) וכן אינו חייב עד שיוציא החפץ לגמרי מידו אבל כל זמן שמקצת החפץ בידו כגון שאוחזו הפץ בידו ברה"י והניחו ברה"ר דכיון דאגרו בידו פטור (ש"ח).

(ח) הגושא אדם חי פטור שהחי נושא את עצמו ואפילו כשהוא לבוש במלבושיו דהם בטלים לגבי הגוף. ודוקא גדול שיכול לילך ברגליו אבל קטן שאינו יכול לילך ברגליו כלל וכן גדול שהוא חולה או כפות חייב לפיכך אסור לגרוור קטן ברה"ר וכ"ש לשאת אותו אפילו יכול לילך ברגליו אבל מותר לאחוז בידיו והוא ילך ברגליו דהיינו עכ"פ שיגביה רגל אחת ויניח השניה על הארץ ולא גורו כזה שמא יגביה אותו משום צערא דקטן ואפילו בכרמלית אסור מה שאסור (סי' ש"ח).

(ט) הוציא חינוק אעפ"י שיכול לילך ברגליו אע"ג דפטור על הוצאתו דחי נושא עצמו ובגדיו טפילים לו אבל אם היה כים תלוי עליו וכיוצא בו שאינו צורך תשמישו אינו בטל אפילו לגבי קטן וחייב על הכים (כן מוכח ברמב"ם פ' י"ח הל' ט"ז י"ז וע"ש בחי' רמב"ם) צ"ע הקמיעות התלויים על הקטן אם בטל לגבי קטן שאינו קמיע מומחה רק שהנשים עושין כן ואומרים שהוא שמירה לחינוק (וע"ש במ"א ס"ק כ"ז). וע"ש בעטרת זקנים כשם חשו' רש"ל סימן ס"ז דמחיר בכרמלית.

(י) ודוקא אדם חי פטור אבל המוציא בהמה או עוף חייב ולכן אסור לאחוז בעזרתו להוליכן ברה"ר שמא יגביה וישא אותם ואז חייב (ס"ז).

כלל נג. דין באיזה ענין מותר לטלטל מרשות לרשות:

(א) כבר בארנו שהמוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י בין ע"י הליכה או שהושיט או שורק חייב מדאורייתא וכן המעביר ד' אמות ברה"ר חייב מדאורייתא אבל

מהם לכרמלית או מכרמלית להם פטור מדאורייתא אבל חכמים אסרו להוציא מהם לכרמלית וכן מכרמלית להם וכן אסרו לטלטל בכרמלית יותר מד"א כדין רה"ר אבל מכרמלית לכרמלית אחר מותר להכניס ולהוציא ובלבד שלא יוציא חוץ מד' אמות וכן מותר להוציא מרה"י או מרה"ר ולהניחו במקום פטור וכן להיפך אבל אסרו חכמים לחלוף מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור דהיינו ליקח חפץ מרה"י ולהניחו במקום פטור ויחזור להניח ברה"ר או שיעמוד הוא על מקום פטור ויקח חפץ מרה"י ויניחנו ברה"ר דאע"ג דמה"ל מותר כיון שכבר היה מונח במקום פטור וכן כשהוא עומד על מקום פטור נמצא כיון שהגיע החפץ אצלו הוי כמונח על הקרקע דעמידה חשוב כהנחה בין לענין חיוב וכן לענין פטור כמו שנבאר אי"ה בכלל נ"ד סימן א' וב' מ"מ גזרו חכמים שאם נחיר לו זה יבא להתיר ג"כ ויקח חפץ מרה"י וילך עמו לרה"ר דרך מקום פטור וכיון שהוא הולך הליכה לאו כהנחה דמי ואז חייב מדאורייתא שהרי עקר מרה"י והניח ברה"ר כדלקמן והמוציא או מושיט או זורק מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור חייב מדאורייתא ולכן גזרו אפילו בעומד ומרה"ר או מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור או אפילו מחצר לחצר שלא עירבו דרך מקום פטור יש אוסרין ויש מתירין (אמ"ו וסי' שע"ב וס"כ רמ"א כדעת הסוסיין).

(ב) בור ברה"ר עמוק י' ורחב ד' אסור למלאות ממנו מים בשבת אעפ"י שרוצה לשחות שם אצל הבור שהרי חיכף כשמוציא מן הבור כבר הוציא מרה"י לרה"ר ואפילו יש מחיצה סביב הבור גבוה י"ט ורוצה להעמיד הדלי על שפת המחיצה ונמצא הדלי יהיה עומד תמיד ברה"י שהרי בארנו כדין רה"י סימן ט' שהמחיצות ג"כ רה"י אפ"ה אסור הגורנין שמא יעמיד הדלי ברה"ר דכיון שהוא צריך לשחות קרוב הדבר שיוציא הדלי לרה"ר והוי מוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור דהיינו למעלה מ"ט דחייב ומ"מ בזמ"ה די"א דאין לנו רה"ר אין להחמיר בזה ובלבד שזוהר שלא יעקור הכלי להניחו בארץ דאז מוציא מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור ואסור לדעת האוסרים בסימן הקודם ואפילו להמחמירין דגם לנו יש רה"ר הא י"א דל"ג אלא בשחיה בכלים נאים א"כ אין להחמיר (סימן ע"ג).

(ג) אבל בור ברה"ר סמוך לרה"י ואין בין הבור לרה"י ד' טפחים וא"כ לא דרסו בה רבים והוי מקום פטור ולכן אפילו אין חולית הבור גבוה י"ט מותר למלאות מרה"י אבל אם הוא רחוק ד' טפחים וא"כ הוי שם רה"ר אם יש לבור מחיצה גבוהה י"ט וגם החלון הוא גבוה י"ט וא"כ מוציא מרה"י לרה"י דרך מקום פטור שהרי למעלה מ"ט ברה"ר הוי מקום פטור מותר למלאות דרך החלון אבל אם אין המחיצה גבוהה י"ט נמצא מטלטל מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר ואף על פי שאגדו בידו אסור ואם שניהם בדיוטא א' אסור (סי' עכ"ד וע"ג נמ"א ועיין סי' י"ח).

(ד) אשפה ברה"ר שנבדחה י"ט ורחבה ד"ט אם היא של רבים מותר לזרוק לה מרשות היחיד הקרוב לה וא"צ עירוב כיון שאין שם דוירין ולא חיישינן שמא יתגלגל מן האשפה לרה"ר ואתי לאתויי דמסתמא אין זורקין לשם רק דברים שא"צ להם אבל אם האשפה של יחיד אסור משום דיחיד עשוי לפנות האשפה ויבואו לשפוך שם כדרכו ונמצאו מוציאים מרה"י לרה"ר (ס).

(ה) עגלה שעומדת ברה"ר גבוה י"ט ורחב ד' מלבד הגלגלים כחבנו כדין רה"י סי' ו' דהוי רה"י ולכן אסור לעמוד ברה"ר ולהניח חפץ בתוך העגלה או ע"ג או ליקח מהעגלה לחוץ שהרי מוציא מרשות לרשות וכן אסור להכניס ראשו בתוך העגלה ולאכול

הלכות שבת כלל נג

ולשתות שם מהמאכל ומשקה שמונח בעגלה אף על פי שמכנים ראשו ורובו דאע"ג דאין בזה חיוב דפיו של אדם נקרא מקום פטור ול"ש נמי לגזור בזה שמא יחליף כדלעיל סס"י א' דהבא א"א לאכול אא"כ יניח בחוך פיו מ"מ אסור דגזרינן שמא יוציא האוכלין והמשקין לחוץ דכיון דצריך להם גזרינן וה"ה שאר כלים המונחים בעגלה אסור לטלטל בעגלה אם הם כלים שצריך להם בשבת אבל כלים שאין צריך להם בשבת מותר לטלטל שם אע"ג שהוא עומד ברה"ר דלמה יוציא אותם כיון שאין צריך להם וכל זה כשהעגלה גבוה י"ט בלא הגלגלים ורחב ד"ט (עיין סי' רס"ז וסי' ע"ן).

(י) אין העגלה גבוה י"ט אעפ"י שעם הגלגלים גבוה י"ט כיון שאינו רה"י הרי זה בטל לרשות שעומד בו כדלעיל בדין רה"ר סימן ח' וא"כ מותר להוציא מן העגלה לארץ ובלבד שלא יוציא חוץ מד' אמות דהוי מעביר ד"א ברה"ר או בכרמלית. וי"א דהוי כרמלית דהא קבוע שם (עיין נמ"ס סס"י רס"ז) אך לפי שלדעת הרבה פוסקים דכומה"ז אין לנו רה"ר וכל רה"ר שלנו יש לו דין כרמלית אין למחות ביד הנוהגים להכניס ראשם לחוך העגלה ולאכול ולשתות שם אפילו אם העגלה גבוה י"ט והוי רה"י דאורייתא דאע"ג דאף לפי"ז עכ"פ אסור להוציא מן העגלה דא"כ מוציא מרה"י לכרמלית וכן להיפך מ"מ לא גזרינן אם מכנים ראשו שם דשמא יוציא האוכלין לחוץ דהא אפילו אם יוציאין אין כאן אלא איסור דרבנן ואף דהרבה פוסקים ס"ל דאף בזמנה"ז הוי רה"ר נ"ל דיש להקל דהא י"א דאפילו ברשויות דאורייתא אינו אסור אלא בשתיה בכלים נאים.

(יז) זיו ונסר שהוא לפני החלון אע"פ שאינו רחב ד' אם הוא בפחות מג' לחלון דאמרינן לבוד והחלון משלימו לד' וכן הגגין ולפניהם רה"ר אסור להשתמש עליהן אלא דוקא בכלי זכוכית או דברים שאם יפלו יתנפלו או ישברו ולא יהיו ראויים עוד להביאם אבל בשאר דברים אסור להשתמש שם. אע"ג דהוי רה"י כמו שנתבאר בדין רה"י (סי' י"א וסי' י"ג) מ"מ מדרבנן אסור שמא יפלו למטה וישכח ויביא אותם ונמצא מוציא מרה"ר אבל אם לפניהם כרמלית כגון שדה וכיוצא בו מותר להשתמש בכל דבר כיון דאפילו יביאם אינו אלא איסור דרבנן. ולפי"ז להפוסקים דכומה"ז רה"ר שלנו יש לו דין כרמלית מותר להשתמש בכ"ד ולכן אין למחות ביד הנוהגין היתר וירא שמים יחמיר על עצמו (שמ"ה ע"ג).

(ח) וכן מותר לפשוט ידיו ולקבל בתוכו מי גשמים היורדים מן הגג או מן צנור הקבוע בגג ובלבד שיקבל באויר דאז הוי מקום פטור וצריך לדקדק שלא יגע בגג או בצנור לקבל המים דבזה יש הרבה חילוקי דינים וגם צריך לזוהר שלא יניח ידיו למטה מג' טפחים סמוך לארץ לקלוט שם דכיון שידיו חוץ ג' לארץ הוי כמונח על הארץ והוי עוקר מרה"י לרה"ר (סי' ע"א) (א).

(ט) בליטה היוצאת מן הכותל כמו גג על הפתח וכמו הגגין שעושין על החנויות שחללים באויר ויש מקומות שעומדים על עמודים אסור להוציא מן הבתים לחוץ וכן להיפך דאע"ג שאין תחתיו רה"ר דלא מציעו רה"ר מקורה כדלעיל בדין רה"ר סימן ב' מ"מ כיון שאין לו מחיצות הוי כרמלית ומה תיקונן שאם יש להם עמודים לצד הרחוב יעמיד גם קנים לצד הבתים ויהיה להגג שעליהם כרין מחיצה שנעשה ע"י צורת הפתח שנתבאר בדין מחיצות כלל מ"ח סימן ה' ואם הם של בתים רבים א"צ לעשות לכל בית ובית אלא יעשה תיקון זה בשני הקצות אך צריכין לערוך ערובי הצירות ואז מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לתחת הגגין וכן להיפך. ובין כך ובין כך אסור להוציא ולהכניס מן רה"ר תחת הגגין וכן להיפך (שמ"ז).

(י) אסקופה שלפני הבתים אם הם בלא מחיצות כלל כגון הנמשכים לפני הפתח לצד הרחוב אם גבוהין י' ורחבין ד' דינן כרה"י ואם אינן גבוהים י' ורחבין ד' דינן ככרמלית ואם כן אסור להכניס ולהוציא מהבית לאסקופה וכן להיפך וכן ממנו לרה"ר יש לזוהר לפי דעת הפוסקים דגם עכשיו יש לנו דין רה"ר ואפילו אין ברחבין ד' וא"כ הוא מקום פטור מ"מ כיון דקי"ל דבזמתי' אין לנו רה"ר וא"כ הרחוב שלנו יש לו דין כרמלית וא"כ כיון שהוא דבר שאינו חולק רשות לעצמו ועומד בכרמלית בטל לגביה כמו שנחבאר בדין כרמלית בסימן ז' ואם כן אעפ"כ יש לאסקופה זו דין כרמלית ואסור להוציא ולהכניס מן הבית לאסקופה וכן להיפך (שמ"ז).

(יא) ואפילו אם האסקופה תחת המשקוף ואם כן יש לו מחיצות דהיינו עובי הכתלים והמוזות ופי תקרה יורד וסותם אסור להוציא מן הבית לאסקופה דידוע דמוזות הפתח והמשקוף עפ"י רוב אין בו רחב ד' ובפתחות מד' קי"ל דלא אמרי' פי תקרה וכו' (ואפילו לפעמים יש ברחבין ד' וא"כ יש לומר פי תקרה יורד וסותם גזרינן שם לא ידקדק יפה) ומה שהוא חוץ לפתח כשהפתח נעול שייך לעולם לחוץ וא"כ לא מיבעי כשהאסקופה אינו גבוה ג' דיש לו כל דין רה"ר אפילו כשהפתח פתוח אלא אפילו כשהאסקופה גבוה ג' כיון שאין ברחבו ד' אם כן בטל לרה"ר שלנו דדינו ככרמלית (סז).

(יב) ולכן צריך לזוהר כשפותח פתח ע"י מפתח והנכרי מביא אותו יזוהר שלא ליקח מהנכרי המפתח עד שיעמוד הוא והנכרי תחת המשקוף ואז יניח הנכרי המפתח ליד הישראל אבל לא יקח הישראל מידו כדי שלא יעשה עקירה או הנחה כמו שנחבאר בכלל נ"ב סי' ב' אלא הנכרי יניח המפתח ביד ישראל ויפתח המנעול אבל לא יפתח הדלת עד שייסיר המפתח ויקח הנכרי מידו דאם יפתח והמפתח עדיין במנעול נמצא שהכניס המפתח מכרמלית לרה"י או לרה"ר ואסור להכניס מרשות לרשות אפילו כל שהוא (סז).

(יג) אם המפתח מונח בפנים אסור להכניס ידו ולהוציא המפתח דא"כ יוציא מרה"י לכרמלית או לרה"ר אבל מותר לפתוח במפתח שמונח בפנים אם המנעול בפנים שהרי אינו מוציא כלל ולא חיישינן שמא יוציא המפתח לחוץ דלמה יוציא כיון שאין צריך לו מבחוץ כלל (ס"ז).

(יד) ומטעם זה הגאנקהש (Gancke גאנקה) שסמוכים לבתי האושפיזא (סקורין Karcznia ווירטוהויז) והגג נשען על עמודים אע"ג דיש שם מחיצות הבית וגם הדלת שנכנסין לאורות סוסים שקרין שטאלל אם אין הדלת נעשה בענף זה שאף שאם פותחין אותו מ"מ נשאר צורת הפתח כדן שנבאר בדין מחיצות אסור להוציא מן הבית לגאנקה דכיון דאין להפתח של השטאלל צוה"פ אע"ג דהדלת נעול מ"מ דלת לא הוי מחיצה גמורה (כדליתא בס"ז ס"ד נמ"א) והעמודים שכנגד מחיצות הבית ידוע שאין שם צוה"פ כי הקורות המונחים שתי וערב לא נשאר בחללן גבוה י"ט כדן פתח וגם דהוי צוה"פ מן הצד כדלעיל כלל מ"ח סימן ח' וגם אין רוחב התקרה ד"ט ואז לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואם כן אין כאן אלא מחיצה אחת או ב' אבל כשיש צוה"פ לדלת שבשטאלל וא"כ יכול לחקן הצד שכנגד הדלת להעמיד קנה אצל מחיצות הבית או כשיש בליטות לצד הבית דנחשב כלחי ואם כן הקורה שעליהם הוי צוה"פ וצד של העמודים לא גרע מלחי משהו משני צדדים אם אין בארכן יתר על י' אמות ואז מותר לטלטל מן הבית לגאנקה וכן להיפך אבל בלא"ה אסור. כללו של דבר אם אין לו ג' מחיצות אפי' ע"י צוה"פ והרביעית ע"י לחי משהו אסור לטלטל מן הבית לחוכו ומתוכו לבית (כ"ז תמלל בס"ז).

(טו) דרך בעלי אושפזיכנא (סקורין קרענאנע) שבשבת מעמיד הנכרי מים על הקורה שהעמודים של גאנג נשען עליו ומשם נוטלין הידים ומשחמשין לכל צרכיהם וצריכין ליוהר כזה הרבה שאם לא נעשה כדן בגאנג כמו שבארנו בסימן י"ד או הקורה הזו כיון שאין ברחבו ד' אע"ג שגבוה יותר מג"ט מרה"ר בטילה לרה"ר שלנו שהיא כרמלית וא"כ אסור לטלטל המים יותר מד' אמות כדן כרמלית וגם צריכין לדקדק מאוד דלפעמים יש בגאנג כדן צוה"פ והוא לא ידע וא"כ כיון שיש לגאנג דין רה"י וא"כ אסור להוציא מקורה זו לרה"ר אפילו לדין דאין לנו רה"ר מ"מ הוי כרמלית ומכ"ש להפוסקים דאף כזה הומן יש לנו רשות הרבים ואם כן פשיטא דאסור דאם הגאנג כרמלית וגם קורה זו רחבה ד"ט עכ"פ היא כרמלית ומכ"ש דשמא יש צוה"פ בגאנג והוי רה"י ואז חייב ולכן צריך ליוהר מאוד כזה. ומי שאינו בקי היטיב בכל הדינים מחוייב להחמיר שלא יוציא ויטול ידיו חוץ לגאנג וגם לא לפנים דוה אינו מוכרח שהדלת לא תהיה מחיצה דרך לחומרא אמרינן שאינו מחיצה גמורה (סז).

(טז) נהר או אמת המים העוברת בחצר אעפ"י שיש לחצר מחיצות וגם מחיצה על המים וגם מעבר השני של הנהר כיון שאין המחיצות נעשין כשביל המים ולכן אם המים עמוקין י"ט ורחב ד"ט א"כ דינן ככרמלית ואסור למלאות מהן לחצר שהרי מוציא מכרמלית לרה"י אא"כ יעשה לה תיקון המכואר בש"ע ריש סימן שצ"ו דהיינו שיעשה מחיצה גבוה עשרה טפחים בכניסה וביציאה ויהיה טפח ממנו משוקע במים וא"צ שיהיה מחיצה שלימה לרחבה אלא אפילו מחתיכות הרבה ובלבד שלא יהיה ג"ט בין אחד לחבירו דאז אמרינן לבד ואם הנקבים שהגהר נכנס ויוצא אינם רחבים ג' אפילו מחיצה אין צריך ומ"מ מותר לטלטל בחצר ולא אמרינן שנפרץ במלאות לכרמלית שהרי החריץ והמדרון גופא נחשב למחיצה אם הוא משופע כ"כ שמתלקט עמוק י"ט כמשך ד' אמות כמו שבארנו ברה"י סימן י"ב י"ג ואפילו אם ליכא מחיצה בעבר השני מן הנהר מותר לטלטל בחצר. ואם אין במים גבוה י"ט או שאין ברחבו ד"ט מותר למלאות ממנו אם העמיד מחיצה לצד השני ומוקף מכל ד' צדדים דאז בטיל לרשות שעומד בו כדלעיל כלל ג' סימן א' (ס"ז ע"ג).

(יז) אם ליכא מחיצה מצד השני של הנהר רק שמדרון החריץ הוא נחשב למחיצה או כשנקרשין המים ואין משפת המדרון עד הקרח גבוה י"ט המתלקט מתוך ד"א אע"פ שהוא עמוק מאה אמה תחת הקרח בטלה המחיצה דרוקא מים אין מבטלין מחיצה כדלעיל כלל מ"ז סי' ה' ואז אסור לטלטל גם בחצר (עיין נס"י ע"ג מ"ח ס"ק ל"ח).
(יח) מותר ליטול חפץ ברה"ר ולהעבירו פחות מד' אמות ולהניחו שם אבל כשרוצה לטלטל ד' אמות אף על פי שניח בחוך ד' אמות אסור (סי' ע"ג) אע"ג דע"י ב' בני אדם מותר על פי האופנים שנבאר כלל נ"ד אבל ע"י אדם אחד אסור אם לא כמי שהחשיך וכיוצא בו שנבאר שם אבל ד"א מותר שכל אדם יש לו ד' אמות מצומצמות ברה"ר שזה מקומו של אדם ג' אמות כנגד גופו ואמה לפשוט ידיו ומודדין לכל אדם כאמה שלו ואם היה נגם באיבריו מודדין במדה כינונית (שמ"ט).

(יט) וכן מותר לעמוד ברה"י ולטלטל ברה"ר חפצים שאינם צריכים לו בשבת ולהניחם ממקום למקום כדלעיל סימן ג' ד'. ובלבד שלא יעבירם ד' אמות ברה"ר ואם העביר ד"א חייב (צ"ג).

(כ) שני בתים בשני צדי רה"ר והם של אדם אחד או של שנים וערכו (עיין מ"ח נחזה ענין שיכולין לערב דהא אין פתח ביניהם שיכולין לטלטל מה לזה) אם שניהם שוים

מותר לזרוק מזה לזה למעלה מעשרה דהוי מרה"י לרה"י דרך מקום פטור ואם אחד גבוה מחבירו (וכ"ל דה"ס נשין דק שלריך לאמן ידיו) מותר לזרוק כלי חרס וכיוצא בו שאם יפלו ישברו אבל דברים אחרים אסור דחיישינן שמא יפול ואחי לאחויי ונמצא מוציא מרשות לרשות ולמטה מי"ט אפילו כלי חרס אסור לזרוק ואם זרק פטור (שכ"ג) אבל המושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אם הם עומדות זה כנגד זה כגון ב' גזוזטראות שקורין גאנגע שא' הוא בצד אחד של רה"ר והב' בצד השני שכנגדו וכן ב' עגלות גבוהות י"ט שעומדות ברה"ר זה כנגד זה פטור אבל אסור אבל אם הם עומדות זה אחר זה בצד אחד דהיינו ככותל אחד המושיט חייב אפילו למעלה מעשרה טפחים שכך היה במשכן שהיו ב' עגלות עומדות זה אחר זה ברה"ר ומושיטין הקרשים מזה לזה אבל זריקה במשכן לא מצינו וגם לא מצינו זה כנגד זה שלא היו מושיטין הקרשים זה כנגד זה אלא מזה לזה שלפניו (שמ"ז נמ"א) בד"א מרה"י לרה"י דרך רה"ר אבל מרה"י לרה"י דרך כרמלית למעלה מי"ט מותר לכתחלה אפילו להושיט אפילו בדיוטא א' דהיינו שעומדים זה אחר זה דהוי אויר מקום פטור (שכ"ה ע"ש נמ"א ס"ק י"א) ולמטה מי"ט נ"ל דאסור דהוי אויר כרמלית.

(כא) היה עומד ברה"י ובידו הפץ ארוך כסדין וכיוצא בו ונתחגלגל מידו וקצה השני עדיין בידו אם הגיע הקצה השני למטה מן י"ט סמוך לארץ ונח שם על איזה דבר לא מיבעי' להפוסקים דגם בזמה"ז הוי רה"ר דאסור להביא אצלו דגורנין שמא לא יהיה אגודו בידו ואפ"ה יביאנו וחייב אפילו להפוסקים דדין רה"ר שלנו ככרמלית ואגודו בידו אפ"ה אסור להחזירו כיון שקצה השני נח כבר אבל אם לא נח כלל אלא תלוי באויר אפילו אם הוא כבר למטה בפחות מי"ט דהוי אויר כרמלית מכל מקום מותר להביאו אצלו להסוברים דרה"ר שלנו כרמלית (שכ"ג).

(כב) לא יעמוד אדם ברה"י וישתין ברה"ר וישתין ברה"י וכן לא ירוק ואם השתין זרק חייב ואפי' הוציא פיו ואמתו לאותו רשות ואפי' לכרמלית אסור וכן לא ילך ד' אמות ברה"ר או מרשות לרשות ורוקו בפיו אם כבר תלשו בפיו ממקום למקום (ע"ז) (ב). (כג) פשט ידו לחוץ עם הפץ לרה"ר בין בשוגג בין במזיד מותר לו להחזירו עד שלא הניח שם ולא קנסו אותו אפילו במזיד דשמא לא יוכל להחזיק ידו פשוטה לחוץ עם החפץ כל השבת וישליכנה מידו ויבוא לידי חיוב. ונ"ל דאם הוא סמוך לחשיכה כמ"ש במזיד קנסינן ליה. אך כל זה ברה"ר דאורייתא אבל לכרמלית מותר בכל גווני וכיון דבזמה"ז להרבה פוסקים אין לנו רה"ר וא"כ לעולם מותר להחזיר (סי' עמ"ח).

כלל נד. דין מי שהחשיך לו בדרך ויש אצלו חפצים ומי ששכח חפצים אצלו והוציא בשבת:

(א) מי שכח בדרך וקדש עליו היום וחבילתו על כתפו ירוץ עד שמגיע לביתו ולא ילך בדרך הליכה דאז כיון שאין לו היכר שמא ישכח ויעמוד ואז כבר בטלה עקירה ראשונה וכשיחזור וילך הרי עקר בשבת וכשיחזור ויעמוד הרי עשה הנחה ג"כ בשבת וחייב אבל כיון שלא התירו אלא שירוצו יש לו היכר שאסור לו לעמוד וכשיגיע לביתו לא יעמוד אפילו רגע אחד אלא יחזיר אחוריו לחצרו וישליכנו דרך אחוריו לחצרו או לביתו והוי הנחה שלא כדרכה ודוקא בדבר שהוא מושא כתבילה ואין דרך לרוץ כתבילה וא"כ הריצה הוא היכר אבל אם יש אצלו כים מעות וכיוצא בו דבר קל שדרך לרוץ בהם ואם כן אין הריצה היכר לא התירו ומכל מקום בשעת הרחק אף בזה יש להתיר ע"י ריצה (סי' רפ"ו).

הלכות שבת כלל נד

(ב) ואמנם יותר טוב כשיש אצלו דבר קל שיתן הבים לחבירו וילך בו פחות מד' אמות ויהזור הוא ויטול ממנו וילך פחות מד' אמות וכן עד שמגיע לביתו ואז יורקנה מאחוריו כמו שכתבנו ואם הוא יחידי יכול ג"כ להוליד אותו תמיד פחות פחות מד' אמות ובלבד שיניח הבים על הקרקע או שישב בכל פחות מד"א דעמידה לא השיבא הנחה כיון שהכל בהליכה אחת אם לא כשצריך לפוש ולנוח דאז העמידה השיבא הנחה דאף על גב דבלא החשיך בדרך לא התירו לטלטל בענין זה כשהוא יחידי דשמוא יטעה ויעביר ד"א מ"מ כיון שאדם בהול על ממונו ואם לא נחיר לו יבוא לידי חילול שבת ולכן התירו בענין זה וכן אם מצא כתבי קדש שמונחין בכויין וא"א לו לשמרם עד הלילה מותר להביאן ע"י טלטול פחות פחות מד' אמות (סי' ע"ח) אבל לטלטל ע"י ב' בני אדם בטלטול פחות פחות מד' אמות מותר לכל דבר הצורך ואפילו מקום רהוק ובלבד שלא יוציא החפץ חוץ מתחום שלו (ע"ט).

(ג) שאר דינים הנוהגים למי שהחשיך בדרך כשיש עמו עגלה יחבאר בכלל נ"ח.
(ד) שכח כיסו עליו והוציאו בשבת אם הוא במקום המשתמר אסור להביאו לביתו ע"י התירים הנוכחים דרוקא במי שהחשיך התירו ואם מתירא שיגנבו שם גם כן מותר להוליכו פחות פחות מד"א ואם מתירא שירגישו ליסטים בזה מותר לרוץ. ונ"ל דמותר לומר לנכרי שישמרנו ויבין מעצמו ויביאנו לביתו. ונ"ל עוד דמותר לומר לנכרי שיביאנו לביתו כיון דסוגיא דעלמא כדעת הפוסקים דכומה"ז אין לנו רה"ר והוי שבות דשבות במקום פסידא (סי' רס"ז) ונ"ל דיותר טוב לומר לנכרי לטלטל ע"י התירים דלעיל (א).

(ה) היה בדרך ויש לו מעות בכיסו אם יכול להפקידן או להצניען אסור להחזיק בכיסו דהרי הם מוקצים ואם מתירא שמא יגלוהו ממנו יתפרנו בכגדיו וישב בביתו ולא יצא בהם חוץ לעירוב דאע"ג דהוי הוצאה כלאחר יד מ"מ מדרבנן אסור ואם ירא שמכח שלא יצא כל היום ירגישו בני הבית שיש לו מעות ויגזלו מותר לצאת בהם כיון שאין כאן איסור דאורייתא דאין דרך הוצאה בכך להפרם ואם לא נחיר לו בכך יבוא לידי איסור דאורייתא ויוציא כדרכו ובמקום פסידא התירו (סי' ע"ח סעיף ל"ג) אבל צורחין בכיסו בכגדו לא מהני כדלעיל כלל נ"ב סימן ה'.

(ו) ואם מחפשין אחר מעותיו לגזלם נ"ל דמותר להוציאן למבואות שלנו שאין לנו רה"ר אפילו בידים (ב) אפילו אינן חפורין בין מעות או סחורותיו אם א"א ע"י נכרי דאם לא נחיר לו יבוא לחפור גומות להטמין (א"ר נ"ס ת"ט) (וכן אם היו המעות צק ופיו קצור למעלה מותר לחתך הצק וליטול המעות אבל לא יתיר הקצור) (א"ר נ"ס ת"ט סימן ע"ד) ואם אפשר שלא יעשה עקירה והנחה כגון שאחד יעמוד בפנים וחבירו מבחוץ יקח ממנו רק שזוהר שזה שמוציא לא יניח ליד חבירו ואח"כ ילך גם הוא לחוץ ויקח מיד חבירו ויטלטלנו כך פחות פחות מד"א כדלעיל סימן ב' או שזורקנו לחוץ דרך כחפיו מאחוריו דהוי הוצאה כלאחר יד (ע"ט) (ג).

(ז) וכן אם הסחורה בתיבה וכיוצא בו או יוציא מקצתה לרה"ר ולא יוציאנה כולה אלא תהיה עדיין מקצתה בפנים דאינו חייב עד שיוציא כולו בבת אחת ואז לאחר שנחה מעט כך יהזור ויוציא כולה ובלבד שלא יגרר אלא תמיד תנוח מעט ואם אפשר שאיש אחר יוציא קצה הב' טוב יותר כדלעיל כלל נ"ב.

(ח) או אם אפשר שיקשור ברגליו או שיניח החפץ בסנדליו דכ"ז פטור והתירו במקום פחד פתאום במקום שיש לחוש שיבוא לידי איסור דאורייתא דאדם בהול על ממונו.

(ט) ונ"ל דאף שכחתי דטוב יותר לעשות ע"י ב' אנשים דוקא מי ששייך למעותיו כגון בניו ושותפו או שיש גם לחבירו מעות וסחורה ואם זה לא יסייע לזה אף זה לא יסייע לזה ומשרתיו נ"ל דגם הם חשוכים בכני' ביתו שגם הם כהולים כידוע אבל מי שאינו שייך כלל לזה אעפ"י שמוחר לטלטל מוקצה בשביל חבירו להציל אבל לא נחיר לו הוצאה אפילו באיסור דרבנן כדלעיל (כלל מ"ה).

(י) וכל זה דוקא בממונו שכבר הוא בידו דאדם כהול לאבד ממונו אבל אם מצא מעות ושאר דברים המוקצים אסור להגביהן ואפילו לומר לנכרי דזה לא נקרא פסידא. ואשרי הגבר אשר יבטח בה' לכוף יצרו לעזוב בשביל מצות ה' (מכר"ל).

כלל נה. דין טלטול בספינה ובהב"ס (סי' ע"ה).

(א) ההולך בספינה אם אין מחיצות הספינה גבוה י"ט מותר למלאות מן הגהר דגם הספינה היא כרמלית כיון שאין בגבהו י"ט ומותר לטלטל מכרמלית לכרמלית ואם הספינה גבוה י"ט ומשוקעת במים עד שלא נשאר משפת המים עד שפת הספינה י"ט אסור למלאות שהרי מוציא מכרמלית לרה"י וכן אסור לזרוק שום דבר מהספינה למים אבל מותר לשפוך מים או מה שהוא רוצה לזרוק על שפת הספינה וממילא נופל למים דכיון דאין זורק להדיא למים ורק מכחו בא לא גזרו בזה כיון שנחזין בתוך כך על שפת הספינה או צדדי הספינה אבל למלאות מים שא"א בדרך זה אסור אא"כ יעשה דף ר' על ר' ויעשה בו נקב וממלא דרך הנקב והקילו חכמים בזה דאמרינן גוד אחית דהיינו כאלו מהחוד ירדו מחיצות מכל צדדי הדף למים והיו כאלו היו מחיצות עד המים וזה לא הקילו רק בספינה שא"א לעשות שם תקונים כמו בביתו וכן אם אינו רוצה לזרוק על דופני הספינה יזרוק דרך הנקב. ואם משפת המים עד שפת הספינה נשאר י"ט וא"כ כשהוא ממלא ע"כ צריך להגביה קצת למעלה מדופני הספינה וא"כ הוא מטלטל מכרמלית לרה"י או איפכא דרך מקום פטור לפיכך הקילו חכמים שיוציא זיו כל שהוא חוץ לספינה משום היכר בעלמא ומותר אפילו למלאות (סימן ע"ה) ואפילו לדעת האוסרין להחליף ברשויות דרבנן דרך מקום פטור (כדלעיל כלל כ"ג סי' א') הבא כיון שיש היכר מותר.

(ב) ספינות של אדם אחד או אפילו של ב' בני אדם וערבו יחד כדן עירוב וסמוכים זה לזה בפחות מד' טפחים וגם קשורים בענין שאין לחוש שמא ינודו זה מזה מותר לטלטל מזה לזה אפילו אם אין משפת המים לראש הספינה י"ט אבל אם יש בניהם ד"ט שהוא שיעור כרמלית (עיין נס"י ע"ד) אפילו הם של אדם אחד אסור לטלטל מזה לזה אם יש ממם לראש הספינה בפחות מ' טפחים וכן אם אינם קשורים דחיישינן שמא ינודו ויתרחקו אבל למעלה מ'ט מותר לטלטל אפילו על ידי הושטה ואפי' כשעומדות זה אחר זה דאע"ג דמרה"י לרה"י דרך רה"ר על ידי הושטה חייב (כדלעיל כלל כ"ג) הבא שאין בניהם אלא כרמלית מותר כיון שמטלטל למעלה מ'ט שהוא אור מקום פטור ואפילו אינו קשורים ואם לא ערבו יחד תליא בפלוגתא דלעיל אם מותר להחליף ברשויות דרבנן דרך מקום פטור (ובזה ח"ל לנמוק כמ"כ תוס' ק"ח ע"ג ד"ה משיטא דאפילו נבל אדם א' לעולם נעיקן קשות דאל"כ חיישינן שמא יתרחקו יותר מד"ט ויכיה כרמלית עמסיק בנייהם) (ע"ג).

(ג) הולכי ספינות כשרוצים לעשות צרכיהם ישבו במקום המשוטה דשם אינה גבוה י"ט ודינה ככרמלית ומוציא מכרמלית לכרמלית (ע"ג).

(ד) וכן בית הכסא הכולט ותלוי באויר והצואה נופלת למים או לחפירה לחוץ לעיר ויש בה יחור מבית סאתים והוא שיעור מקום שארכו ורחבו ע' אמה וב' שלישים על ע' אמה וב' שלישים בין שהוא מרובע או ארוך וקצר רק שהוא לפי חשבון זה ואז הוא ככרמלית וא"כ אם יפנה שם הרי מוציא מרה"י לכרמלית יתקן בענין זה שיעמיד דף או קנה פחות מג"ט סמוך לנקב והוי כלבוד לנקב והוי כחורי רה"י בכדי שתפול הצואה עליו קודם שיפול למטה או כשבהכ"ם עשוי כך שהצואה נופל על הופניו קודם שיפול למטה מותר ואע"ג דמכחו נפל לכרמלית לא גזרו בזה רבנן (סז).

(ה) ומטעם זה נהגו לשפוך שופכין בחצר אפילו הרבה ואפילו החצר קטן מאוד אעפ"י שיוציאין דרך נקב לרה"ר כיון דרה"ר שלנו יש לו דין כרמלית והוי כחו בכרמלית כיון שנחין מקודם בחצר ובלא"ה גם כן מותר כיון שאינו מכין לכך שיצאו ויכלין לבלוע בחצר ואע"ג דיש אוסרין אפילו ברה"ר שלנו מ"מ סומכין על המקלין (סי' ע"ג ונט"ז ס"ק ס"ה) והרועה להחמיר על עצמו אם יש בחצר ד' אמות על ד"א שהוא שיעור שמחוקת סאתים מים שאדם עשוי להשתמש בכל יום שיכלע בחוכו אפילו אינו מרובע אלא ארוך וקטן כגון שארכו שמונה אמות ורחבו ב' אמות או אפילו קטן אלא שהוא ימות הגשמים שאין אדם מקפיד על לבלוך חצירו ואינו מתכוין שיצאו לחוץ מותר לשפוך בו כל מה שירצה אבל בחצר קטן וכימות החמה צריך לעשות גומא שתהא חללה מחוקת סאתים דהיינו חצי אמה על חצי אמה ברום ג' הומשי אמה בין אם יעשנה בפנים בחצר או בחוץ אלא שמבחוץ צריך לכסות בנסרים כדי שתהא מקום פטור דאל"כ בטלה לרה"ר ואם עמוק הוי כרמלית אבל כשהיא מכוסה ופיה ברה"י הוי חורי רה"י ויפלו המים מידו למקום פטור ואז יכול לשפוך בו כל מה שירצה אפילו נתמלאה מע"ש שופך לחוכה כיון שעשה כתיקון חכמים (סז ע"ע).

(ו) ברה"ס שהוא בין ב' בתים שלא עירבו דינו ככרמלית ואסור לפנות שם ער שיעשה כתיקון הנזכר (נסי' ד').

(ז) וכל זה לכתחילה אבל כשעשבר התיקון בשבת או ששכחו ולא עירבו הבתים או שלא היה לו באפשר לעשות תיקון הנזכר מותר לו לפנות שם דגדול כבוד הבריות והחירו חכמים לעשות איסור דרבנן משום כבוד הבריות שלא יתבזו (ע"ה).

(ח) ונ"ל להקל גם כן באם ששכח ולא הכין מע"ש דבר לקנה בו או שהכין ונטלו משם או במקום שאף שיכין יקחוהו אחרים מותר להוציא מרה"י לכרמלית כפי מה שצריך לקנה ובלבד שלא יוציא אפילו לרה"ר שלנו דיש אוסרין אפילו לכרמלית (א).

(ט) ואם הוא יכול להזמין לו מאתמול בענין שימצאנו בשבת או שלא עשה לכתחילה תיקון במקום שאפשר לעשות אסור (כ"ז תמל"ח נסי' ע"ג וסי' ע"ה). ושאר דינים הגוהגים בהולכי ספינה מבואר לעיל כלל ד' ולקמן כלל ע"ו.

כלל נו. דין דברים שאסור לצאת בהם בשבת (סי' ע"ה).

(א) כתיב אל יצא איש ממקומו ביום השבת וקבלו חז"ל הפירוש מפי משה רבינו ע"ה שר"ל שאל יוציאו דבר מרשות לרשות והיינו דוקא מה שהוא בדרך משא שנושא אותו אבל מלבושיו לא נקראו משא וה"ה לכל התכשיטין שדרך האדם לישא אותם בדרך מלבוש מותרין דבטלן לגוף וחז"ל גזרו על מקצת תכשיטין שראו בחכמתן שדרך בני אדם להסירן ולהראות לחבריהם או מה שהוא נוח ליפול מעליו וחששו שמא יעבירם בידו שלא כדרך מלבוש ד"א ברה"ר או שיכניסם לרה"י ולכן אסרו לצאת בהם (ע"ה).

(ב) ואמנם עכשיו שאין דרך להסיר ולהראות וגם שאין שומעין ההמון לקול מוכיחיהם וגם שאין לנו רה"ר גמור בזה הזמן ולכן הסכימו הפוסקים שלא למחות למי שירצה לצאת בתכשיטין בין איש ובין אשה רק שיהיה דרך מלבוש וגם שלא יוציאו יותר ממה שצריך להם. ואמנם תכשיט כמחטין וכיוצא בהם שבדברים אלו בוודאי ישמעו ולא יצאו כמחטין רק מה שצריכין להעמיד קשוריהם אבל לא מה שתחוב כנגדיהם כמו בחול ומכ"ש שלא ישאו כנגדיהם טאשענאווהר שאין זה דרך מלבוש (סז).

(ג) יש מקומות שנוהגים שעושיין מפתח של כסף לסגור הבית וחולין הנשים אותן על צואריהם לתכשיט ומה טעו ועושיין חיק לבריללען וזה אסור שהרי הבריללען הם משא. ולשאת הבריללען על החוטם במקום שאין עירוב אסור דילמא נפיל ודומה ממש להיגר בסימן ו' (סז).

(ד) כל דבר שהוא מלבוש לאחד אף על פי שאין דרך בני אדם ללבוש כגון הבגדים הקשים כשקים וכיוצא בו שהרועים לובשים אותן מפני הגשמים מותר לכל אדם ללבוש אפילו בלא גשמים אבל דבר שאין שום אדם לובשו כגון חיבה וקופה ומחצלת אסור להוציא אפילו דרך מלבוש (סעיף כ"א) וכן לבדים הקשים (סעיף ל"ב) וכן מה שהוא מלבוש לאיש אסור לאשה לצאת בו ומה שהוא מלבוש לאשה אסור לאיש דנשים עם בפני עצמן וכן מה שהוא תכשיט לאיש אסור לאשה וכן להיפק. לפיכך המוציא תפילין בשבת בכזוין במקום שאין משחמרין מכניסין זוג זוג דרך מלבוש עד שיכניס כלם אבל אשה אסורה להכניסן שאין זה מלבוש גמור רק שהוא תכשיט לאיש ולכן אשה שיצאה בטלית מצויצת חייבת אבל דבר שהוא מלבוש גמור לאיש מותר גם לאשה (סעי' ע"ג נ"ח) ומה שהוא מלבוש לעניים מותר אף לעשירים ולכן מותר לאשה להתעטף בחתיכת בגד פשתים דרך מלבוש דהיינו שמכסה ראשה ורובה רחוי לעניים אבל על הצעיף לבד להציל מטינוף הגשמים אסור אבל אם כוונתה להציל שלא יצטרו אותה הגשמים אעפ"י שניצלת עי"ז גם מטינוף מותר. ונ"ל דאיש אסור לכסות הכובע עם טאשענטוך אבל מותר לתת כובע בראשו להציל מטינוף הגשמים.

(ה) הנשים הקושרות חתיכת בגד שלא תחלכלך בדם נדוחה אסור דאינה אלא להציל מטינוף ואסור אם אינה דרך מלבוש אבל מה שקושרות כדי שלא תפול הדם על בשרה וחבאיב לת מותר וכן כמוך הקשור ומהודק באונה ובפלפל וגרגיר מלח ובכל כושם שנתנה לפיה בע"ש ואם נפל אפילו ע"ג כלי לא תחזיר דמחוי כמכין להוציא (ע"ג). ויוצאת באבן תקומה דהיינו אבן ידוע שלא תפיל את הולד וכתב הט"ז שהוא מה שקורין שטערנשוש וכן כמשקל ששקלו כנגדו ואפילו לא נתעברה עדיין.

(ו) החיגר או חולה שעמד מחליו שא"א לו כלל לילך בלא מקל מותר לילך במקל בידו אבל אם אפשר לילך בלא מקל רק שהוא להשען עליו שילך יותר בטוב אסור. וכל זה במקום שאין עירוב אבל במקום שיש עירוב מותר אם הוא צורך קצת אבל בלא צורך כלל איכא זילותא דשבת (סז).

(ז) מי שאסור בכבלים הוי אצלו מלבוש ומותר לצאת בו (סז).

(ח) מי שיש לו מכה בידו או בשאר הגוף ונתן עליו רטיה מע"ש מותר לצאת בו וכן מותר לחרוך על הרטיה סמרטוטין להחזיקו שלא יפול וקושרו ומתירו ברה"ד ואם נפל הרטיה ממנו אסור להחזיר כדלקמן כלל ס"ט סימן ט' אבל אסור לחרוך על הרטיה דבר שהוא חשוב אצלו כמו שעושיין שכורכין הטאשענטוך וכיוצא בו על הרטיה שכיון שהוא דבר חשוב לא בטיל לגבי רטיה משה"כ סמרטוטין שאינו חשוב בטל לגבי רטיה. י"א

הלכות שבת כלל נו

דמוחר לכרוך על המכה דבר שאינו מרפא אפילו אם כורך רק כדי שלא ישרטו בגדיו
המכה דבטל לגבי המכה ואפילו חתך באצבעו בשבת ולא היה עליו מע"ש. ודוקא דבר
שאינו חשוב אבל דבר חשוב כמו טאשענטוך נ"ל דלכ"ע אסור דלא בטיל לגבי מכה והוי
משאוי ויש אוסרין אם אינו בא אלא להגן שלא ישרוט (cc) (א).

(ט) מותר לצאת בטלית ודוקא כשמחטטף בו דרך מלבוש אבל אם מקפלו כך
סביב צוארו כיון שאין זה דרך מלבוש במדינתנו אסור (cc).

(י) מותר להגביה קצת בגדיו כשיש רפש וטיט שלא יתלכלך בגדיו אבל להגביה
לגמרי אסור ולכן במקום שאין עירוב אסור לקפל הטלית ולהניח על כתפו דהויצא בטלית
מקופלת הייב אלא יתעטף בו גופו ואף שיגביה קצת מותר (cc).

(יא) במדינות שנוהגין לחגור בשני חגורות זה על גב זה שקורין אונטערגירטעל
כדי שיהיה נראה שחגור בחגור עב להחנאות אפשר דאין למחות אבל הנהגים כשצריכים
ללכת לשוק וכורכין הטאשענטוך על החגור זה אסור לכ"ע שנראה לכל שמערים להוציא
הטאשענטוך ואלו שכורכין הטאשענטוך תחת הבגדים על המכנסים אפשר שיש להתיר
דכיון דלפעמים כשהחוט המחבר ומהרק המכנסים רפוי קושרין אותו לפי שעה אף
בטאשענטוך וא"כ לא יחשדו אותו שכונתו להערים ולהוציאו ומ"מ גם בזה אני חוכך
מאוד דכיון דאין דרך מלבוש בכך ואין דרך לחגורו כלל וא"כ אסור להוציאו ואותן
הכורכין הטאשענטוך סביב צוארן במדינות שאין מנהג לכרוך סביב הצואר נ"ל דאין זה
דרך מלבוש ומ"מ כיון שלפעמים כורכין בשביל הקור אפשר שאין למחות אם כורכין
אותו בדרך מלבוש. אבל מה שכורכין פעם א' והקצוות תלויים למטה נ"ל דאיסור גמור
הוא אך ככל זה כיון שידוע שאין שומעין ונעשה להם כהיתר מוטב שיהיו שונגין ועכ"פ
יודיעו להם שיכרכו סביב הצואר בדרך מלבוש או על המכנסים תחת בגדיו אבל על
החגורה אין כפק שאסור (ב).

(יב) ראוי לירא שמים להתמיר שלא לילך בהאנדרשהען שמא יצטרך למשמש
בגופו וישא אותם בדיו ויש מחמירין גם במופף שחוחב בו ב' ידיו ויש מתירין בזה משום
שכשיצטרך ישאר על יד השניה.

(יג) היוצא בטלית שיש בו ציצית א' או ב' פסולים חייב שהציצית אין נוי לבגד
ולא צריך לבגד אלא כל זמן שכולן כשירין כיון שמצותו בכך ואסור ללבוש הבגד בלא
הציצית או הם צורך הבגד משא"כ כשאין כשירים דאז אף אותן שלא נפסלו מ"מ הם
פסולים דהא אסור ללבוש אם לא שיש בו ד' ציצית. ואע"ג שהציצית הם רק חוטין
בעלמא ולא חשובין כלל ואם לא מחמת מצותן לא איכפת לאדם אם נפסקו או לא
וא"כ מהראוי שיהיו בטלים לבגד מ"מ כיון דרעתו של אדם לחקו ציצית שנפסל ולהשלים
עליהם ונמצא שהן חשובין אצלו ולכן אינם בטלים לבגד ולכן חייב.

(יד) ולכן צריך אדם ליהרר כשנפסק לו רצועה מרצועות בגדיו שקישר ב' הצדדים
ומצד א' נשאר הרצועה וכן זוג קרסים שנפסק קרם א' אפילו שהן משיחה או
חוט ברזל בעלמא ואין חשוב כלל אצלו הרצועה והקרם מ"מ אסור לצאת באותו בגד
כיון שרעתו להשלים ולחקן צד שנפסק זה ישאר במקומו וא"כ הוא חשוב אצלו ואינו
בטל לבגד ואם הרצועה הוא ממשי וכיוצא בו שהוא דבר חשוב אפילו אין דעתו להשלים
מ"מ אסור לצאת בו כיון שחשוב אינו בטל (ג) ואם אינו חשוב כגון משיחה וקרם
בעלמא וגם אין דעתו להשלים עליהם אוי בטל לגבי הבגד ומותר לצאת בו.

(טו) כל דבר המחובר לכסות ודרכו להיות מחובר בו בטל לגבי בגד ומותר לצאת בו כגון הכיסין התלויים בו אבל אם חיבר שם דבר שאין דרכו בכך אסור וכמקום שגזרו שכל יהודי ישא חתיכת בגד (ג'ע"ב) וכדומה מותר לצאת בו ואפילו אינו תפור בו רק מחובר קצת. ולכן אותן הקאפעש Kapa (סקורין קפֿטֿטור) שהוא כמו כיס ותלוי בבגד מאחוריו לכסות בו הראש בשעת הגשמים מותר לצאת בו אבל אם יתפור בבגד טאשענֿג טוך וכיוצא בו נ"ל דאסור דדוקא במדינות ובזמן הש"ע שהיה דרכן בכך היה מועיל כשתפרו אבל כזמ"ז שידוע שאין אחד שיחפור טאשענֿגטוך בבגד ואינו שייך כלל לבגד אסור אפילו הוא תפור. ונ"ל דכל דבר שדרכו בכך אפילו רק קשור בו בקשר של קיימא אעפ"י שאינו תפור מותר וכ"ד שאין דרכו בכך אפילו תפור אסור ולכן לא מהני מה שקושרין טאשענֿגטוך בחגורה והטאשענֿגטוך תלוי בצדו כיון שאין שייכות להגורה עם הטאשענֿגטוך לא שייך לומר דבטל הטאשענֿגטוך לגבי החגורה ואפילו הפירה לא מהני כיון דאין דרכו בכך אבל אם קשרו וחוגר בו סביב הגוף מותר דהוי כחגורה ארוכה כן נ"ל בדעיים אלו דהכל לפי הזמן (ד) והאחרונים כתבו דקשר של קיימא לא מהני אלא דוקא תפירה וצ"ע (ועיין בש"ג שסניב המרדכי דף ע"ט ע"א סי' ה').

כלל נו. דין שביחת בהמתו (סי' ע"ה).

(א) כתיב למען יגוח שורך והמורוך וכו' (התוס' ריש כ' נמה נהמה לתני דשניתת נהמה חיכו אלא עשה דלמען יגוח ולא דל"ת כל מלאכה וכו' קאי על מחמר וכ"כ הרמב"ם בפ"ק אכל הר"ן פ"ק דע"ז וריב"ש סי' כ"ד וכ"כ הכ"מ משמע דגם שניתת נהמותו הוא בלאו אלא דלכ"ע אין לוקין וכ"כ הלבוש שהיא לאו ובתוס' השיגו נא"ד וכ"כ רש"י פ"ק דע"ז דף ע"ז ד"ה גזרה נהדיח) הרי התורה הזהירה שגם בהמת ישראל תנוח בשבת ולא בהמה בלבד אלא אפילו עופות וכל בעלי חיים ולכן אסור להניח לבהמתו שחצא בדבר שאינה לה לשמירה דהוי משא וכן בדבר שאינה אלא לגוי אסור אבל בדבר שצריכה לשמירתה הוי כמלבוש לאדם ומותר לצאת בה.

(ב) לפיכך אסור להניח הסוס לצאת באוכף שעליו (סקורין וזוטטען) ולא באותו שקורין Chomato (קוואט) ולא עוד אלא אסור אפילו להניח עליו האוכף והחאמאטא אפילו בהצירו שנראה כאלו רוצה להטעין עליו משא וכן אסור ליטול ממנו האוכף בשבת שהוא טורח שלא לצורך אך אם יודע שבעל העגלה לא יצית מוטב שלא ימחה בידו דמוטב שיהיו שוגגין וכו' וטוב לעשות ע"י נכרי.

(ג) מותר הסוס לצאת ברוסן (סקורין לויסן) או כמה שקורין Obroz (הזן;ובזנד) אבל בשניהם אסור דדי לה בא' ואף שהחבל ארוך מותר לכרוך סביב צוארה דמשחמרת בזה שאם תברח יתפסנה בחבל אבל שור ופרה שאינן צריכין שימור אסורים לצאת בחבל סביב צוארם ואם טבעם לברוח וצריך לשמירה מותר.

(ד) אם רואה שהקור מוזק לסוס מותר ליתן עליו בגד לחממו ובלבד שלא ישען עליו דהוי משחמש בבעלי חיים וכן מותר לפרוק המשא מן הבהמה משום צער בעלי חיים ובלבד שלא ישען עליה ואם המשא מוקצה מכנים ראשו תחת המשא ומסלק לצד אחר והוא נופל מאיליו משום צער בעלי חיים.

(ה) מותר לצאת באגד ושאר דברים שמונה על המכה.

(ו) אסור לצאת בזוג שקשור ברוסן ואפילו בחצר אסור אם לא פקק הענבל ומשמיע קול.

(י) מותר למשוך הסוס בחבל שברסן ובלבד שלא יצא החבל למטה מידו טפח שנראה שנושא חבל וגם שלא יתלה החבל שבין הרסן ובין ידו עד למטה למפח מן הארץ אלא יכרוך אותו סביב צוארו.

(ח) אין התרנגולים יוצאין ברצועות שקושרין ברגליהן לסימן או שלא תשבר בלם ונ"ל דאם קושרין רגליה כדי שלא תוכל לברוח וכן סוסיים שרועין בשדה וקושרין ב' רגליו יחד כדי שלא יוכל לברוח מותר דכל מה שעושה לשמירה הוא לה כמו מלבוש ובלבד שלא יקשור עקוד או רגול ועקוד היינו שיקשור יד עם רגל ורגול היינו שקושר א' מרגליה כלפי מעלה שלא תלך רק על ג' שזה צער גדול לבהמה כן נ"ל (מדתני' לא עקוד ולא רגול דוקא וכן בתרנגולים שכתב הספיקים שהוא לסימן או שלא לשטר הכלים משמע אבל בשביל שלא תנחם מותר.

(ט) מה שקושרין פי העגל והעזים כדי שלא תינק אסור לצאת בו.

(י) מי שיש לו משרת נכרי ורוכב על הבהמה בשעה שמוליך להשקותו א"צ למחות ובלבד שלא יתן בגדים עליה אבל הרכיבה לא הוא משא דאדם נושא את עצמו ואינו אסור לישראל אלא משום שמא יתחוק ומורה או משום צער בעלי חיים וכיון שעושה זאת להשקותה והוא נכרי מותר.

(יא) אין מותר על תחום בהמתו לפיכך אם היתה חוץ לתחום שלה קורא לה והיא באה אבל אסור להביאה בידו דאין לה אלא ד' אמות.

(יב) מותר למסור בהמתו לרועה אף אם יוציאה חוץ לתחום אבל בשבת אסור למסור לו ע"מ שיוליכנה חוץ לתחום אבל בסתם מותר ואם מוליכין שוורים למקום אחר למכור אסור למסור להם בשבת והיו כמתנה עמו להוליך חוץ לתחום אבל אם נתנו לו מע"ש מותר אפילו אם יוליכנה חוץ לשלש פרסאות.

(יג) אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לנכרי אם יודע שיעשה בה מלאכה בשבת אפילו אם מתנה עמו שתננה בשבת כי אין הנכרי נאמן על זה כיון שהוא שכורה או שאולה אצלו לא מרתח הנכרי משא"כ במוסר לרועה כסימן י"ב הדרועה מרתח לעשות בה מלאכה אבל יכול להשכיר או להשאיל ולהתנות שיחזירנה לו קודם שבת (סי' רמ"ז).

(יד) אם התנה עמו להחזירה קודם שבת ועכבה בשבת יפקרנה אף בינו לבין עצמו קודם השבת דבדיעבד אוקמי אדאורייתא דהפקר בינו לבין עצמו הוא הפקר ויש מתירין להשכיר על איזה ימים כדי שתחזיה גם שבת בהבלעה על ידי שיפקיר בפני שלשה בני אדם דכיון שהדבר מפורסם אין כאן חשד כיון שהכל יודעין שהפקיר (מ"א גמס ג"ח) ומ"מ בעל נפש יחמיר בכ"ז בין בשכירות ובין בשאלה (סג).

(טו) אם ישראל שכר בהמה מנכרי מצווה ג"כ על שכירתו דשכירות הוא ספק אם קניא או לא ומ"מ מותר או להשכירה לנכרי ממ"ג ודוקא ששכר הבהמה אבל אם שכר נכרי שיוליך לו משא למקום פלוני אם כן לא שכר הבהמות שהרי הנכרי חייב במזונות ובאחריות ולא שכר דוקא בהמה זו אם כן פשיטא דאינו מצווה כלל על שכירתו (סג).

(טז) אין רוכבין ע"ג בהמה דגורנין שמא יתחוק ענף מן אילן להכותה ואם עלה ירד דמפני צער בהמה לא קנסינן (ט"ה) וגם בלא"ה יש בו איסור שכירת בהמה דכתיב למען ינוח.

כלל נח. דין מחמר ודין מי שחשכה לו בדרך ויש לו בהמה
וחפצים (סי' רס"ו).

(א) כתיב לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך וקבלו חז"ל דר"ל מלאכה שנעשה בשותפות על ידי אדם ובהמה דהיינו שמחמר אחר הבהמה ומנהיגה על ידי קולו וכיוצא בו ואין חילוק בין אם היא בהמת ישראל או אפילו בהמת נכרי אף על פי שאינו מצווה על שביחתה מ"מ לאו דמחמר שייך גם כה (א) לפיכך מי שכא בדרך וחשכה לו ע"ש אם הסוסים של נכרי וגם בעל העגלה נכרי יורד מהעגלה ויניח כל החפצים מעליו בעגלה. ויזהר שלא יגעור בבהמה שתלך מקולו או שאר דברים שמחמתו הולך הבהמה כדי שלא יעבור על לאו דמחמר.

(ב) ואם בהמות של ישראל או שכר הבהמות מנכרי דשכירות קניא לחומרא וחשכה לו ירד מן העגלה. ואם יש שם נכרי המנהיג הבהמות יפקירנה כדי שלא יעבור על שביחת בהמתו דאע"ג דבביתו אין לסמוך על ההפקר, ועכ"פ מדרבנן אסור, בחשכה לו החירו לו אפילו לכתחלה (ב).

(ג) ודוקא שהנכרי אינו מושכר לו כלל או שמושכר לו רק להנהיג הסוסים דאז אין הישראל מרויח כ"כ שאף שהנכרי לא יסע עם הסוסים בשבת לא יצטרך לעשות בו מלאכה אחרת וש"י (לדעת רמב"ם לעיל כלל ג' סי' ה') אבל כשהנכרי הוא שכירו לכל המלאכות לא מהני אם מוכרו לו שהרי אסור לעשות מלאכה בשביל הישראל אלא א"כ מכר לו גם הסחורה והעגלה או שיבטל השכירות מהנכרי ג"כ (נמ"א ססי' רמ"ו).

(ד) ואף לאחר שעשה כל התירים הללו שמכר הכל לנכרי או הפקיר צריך לזהר מאוד שלא יתנו לנכרי שום דבר מהחפצים שלקחו מן העגלה בע"ש כיון שחזרו וזכו בהם ואסור ליתן לנכרי בשבת ואפילו אם ימכרו הכל גם החפצים ויחזור הנכרי וישאל החפצים לישראל הא אפי' חפצים של נכרי אסור ליתן לו להוציאם ומכ"ש שיש כאן משום מראית עין שהכל יודעין שהם חפצים של ישראל ולכן לא מהני שום תקנה אלא שימסרו הכל לנכרי מע"ש ויבטל השכירות מן הנכרי שלא יהיה בוד שכירו וימכור הסוסים לנכרי.

(ה) צריך לזהר שחיה המכירה עפ"י דין תורה דהיינו הסוסים במשיכה ולפחות במסירה ומשיכה דוקא בחצר של שניהם. ואם נתן בעל אכסניא רשות לשניהם להשתמש שם הוי כחצר של שניהם. ומסירה אינו קונה שם אלא דוקא בר"ה כמבואר (נמ"א סי' קנ"ז קנ"ח) וגם יתן לו הנכרי כסף כמבואר (ני"ד סי' ע"ב) די"א דמשיכה אינו קונה בנכרי וי"א דכסף אינו קונה ולכן צריך שניהם ויהיה מתנה עמו שמקנה לו בכסף זה שנתן לו (אויפגאב). ויזהר שיפסוק דמים של כל סוס וסוס דכלא פיסוק דמים אינו נקנה לו לא כמו שעושין ההמון שאומרים לנכרי אני מוכר לך הסוסים דזה אינו קנין כלל אלא צריך לפסוק דמים של כל אחד ואחד לבדו ויתן לו אויפגאב והשאר יזקוף עליו במלוה וגם לא יתנה עמו שמוכר לו לשבת לכד אלא מכירה חלוטה ולא יסמוך אדם על מכירה אם לא על ידי מורה הוראה שיכתוב לו שטר מכירה כדין ולכן נ"ל דכיון דבזמנ"ז שאין שומעים לקול המורים ואם לא נתיר להם בדרך היתר יעשו בדרך איסור ורוב הסוחרים וכפרט בעלי העגלות אינם בני תורה לחיות בקי בדינים לכן יותר טוב להורות להם שיפקירו הבהמות ויפקירו בפני שלשה בני אדם מע"ש ויתנו שאפילו כשיקח בידו כליל שבת אינו רוצה לזכות בו עוד אלא שיהיה הכל של נכרי ויזהרו שלא יקחו מן העגלה מה שדעתם שיקח הנכרי בשבת אלא כל מה שלקחו מן העגלה ישאר בידם עד מוצאי שבת ויבטלו גם השכירות של נכרי ואף שכל זה הוא דחוק ורחוק ובקושי גדול כיון שאין

הלכות שבת כלל נח נט

שומעין מוטב שיעשו בדרך היתר מה דאפשר ובדבר קל ישמעו לקול המורים. ונ"ל עוד לעשות תקנה שיצטרך הבע"הג ליקח בכל ע"ש כתב ורחום משלשה בני אדם שהפקיד בפניהם כדי שיזכור להפקיד (ג).

(ו) ודע מי שחשכה לו והעגלה באה בשבת אם באה בשבת מחוץ לתחום אסור לטלטל הדברים שבעגלה חוץ לד' אמות ואם יש בה אוכלין ומשקין אסורין לאותו שבת כדין דברים הבאים מחוץ לתחום בשביל ישראל כמו שנבאר בכלל ס"ג וכלל ע"ו וע"ה.

(ז) וכל ההחזרים הנ"ל לא שייך אם יהודי הוא מנהיג הסוסים שאם הוא מנהיג הסוסים לכד עובר משום מחמר ומכ"ש שאם הוא הרוכב עובר גם על שבות דבריהם ולכן יש להזהירו שיניח כל חפציו בעגלה לאחר שהפקיד הכל וילך ברגליו אצל הסוסים ולא ישמיע קולו לגעור בסוסים ויותר טוב שיעמדו במקומם וישלחו למקום הסמוך ויביאו משם נכרי שיביא העגלות למלון וכזה יסולקו מכל המכשולים וכל זה כשהוא בתוך התחום אבל למי שהחשיך חוץ לתחום אין לו היתר כלל אם לא במקום סכנה.

(ח) ודע דכל זה אם לאיזה סיבה נעשה לו עיכוב וקידוש היום אבל אם במזיד מהלך בע"ש נקרא רשע וצריך כפרה וסליחה כדין מחלל שבת.

(ט) מי שחשכה לו והוא הרוכב על החמור צריך לירד והרוכב חוץ לתחום עובר גם משום תחומין (סי' רס"ז).

כלל נט. דינים הנוהגים בבהמה בשבת (סי' עכ"ד).

(א) אע"ג דאסור לעשות רפואה לאדם בשבת כדלקמן כלל ס"ט דגורנין משום שחיקת סממנים אבל בבהמה אינו כהול כ"כ ולא גורנין ולכן מותר לעשות רפואה בשבת ולפיכך אם אכלה הבהמה הרבה מותר להרציה בחצר כדי שתתייגע וכן מותר להעמידה במים שחצטנן וכן מותר לסוך מכתה בשמן אם עדיין לא נתרפאה המכה אבל אסור לעשות בשביל בהמה שום מלאכה דאורייתא או דרבנן אפילו היא מתה אבל מותר לומר לנכרי להקין לה דם ולעשות לה שאר רפואות. ודוקא כשהיא חולה אבל להקין לסוס כדי שיאכל יותר אסור (סי' עכ"ד) (א).

(ב) כבר כתבנו במלאכת מרקד שאין כוברים המאכל שנותן לבהמה בכברה והוא מלאכה דאורייתא אבל מותר ליטול בכברה ונותן לפניו אע"ג שהמוץ נופל מאיליו מותר כיון שאינו מכין ואין עושה פעולה לזה בידים.

(ג) לא ימרוך השעורין לפני בהמתו אלא משער באומר הדעת.

(ד) דיני גיבול מורסן כתבתי במלאכת לש סימן א'.

(ה) האגודה של חבן שקושרים בכ' ונ' מקומות אם אינן קשר של קיימא מותר להחזירו ולהניח לפני בהמה אבל אסור לשפשף בידים כדי שיהיה נוח לאכול דאסור להטריח בשביל בהמה מה שתאכל בלא"ה אבל מה שאי אפשר לה לאכול בלא"ה מותר.

(ו) אסור לחתוך חבן דק דק (שקורין Sieczka הוקסענ) ואפילו ע"נ נכרי אסור דהוי כטוחן. ונ"ל דבדיעבד אם עשה נכרי מותר ליתן לבהמה דאין בזה אלא איסור דרבנן דהא בלא"ה ראוי החבן למאכל בהמה (ועיין לעיל במלאכת טוחן ככ"א סי' נ').

(ז) מותר ליתן מזונות לפני בהמה ועופות שמוזנות על האדם אבל אסור ליתן לפני דבורים ויונים שבשובך שאין מזונותן עליו.

(ח) מותר להעמיד הבהמה על עשבים מחוברים כדי שתאכל מן המחובר ולא אסרה תורה שביתת בהמתו רק בדבר שיש לה צער ואדרכתה בזה יש לה ניות. אבל

נברי שתלש עשבים בשבת אסור להעמיד בהמתו אצל העשבים ממש דגורנין שמא יטלטל בידיו ויחן לה אבל מותר לעמוד בפניה שלא תוכל לנטות ותצטרך לאכול מהם ואם ליקט בשביל ישראל או מילא מים עיין לקמן בדן אמירה לנברי סימן ח'.

(ט) אסור לגרוף האבוס אפילו הוא כלי דשמא יהיה אבוס בקרקע ויבא לידו השוויית גומות ואסור לסלק התבן מלפניו שיש שכבר נמאס ואינו ראוי לאכילה.

(י) בהמה שנפלה לגומא שכחצר וירא שמא חמות שם אפשר יש לסמוך על הש"ג להתיר טלטול מוקצה דאין לה שרש מן התורה משום צער בעלי חיים. ואם הוא בכרמלית ופשיטא ברה"ר דיש שם ג"כ איסור הוצאה אסור להוציאה בידים וע"י נכרים לכ"ע מותר להוציאה אפילו ברה"ר משום צער בעלי חיים דהוי דאורייתא (עיין ג"ע סי' ע"ה. ג"ע פ' מפנין עתיר להוליכה בידים אס ח"א צענין אחר ומדמה זאת לחלב על ידי נכרי ול"ע דהתם דוקא ע"י נכרי מותר).

(יא) מותר לומר לנברי שיחלוב בהמות בשבת משום צער בעלי חיים והחלב אסור בו כיום אפילו בטלטול אלא הנברי יעמידנה במקום המשתמר (ע"ה).

(יב) מותר לומר לנברי להמרות האוונות פעם א' כיום משום צער ב"ח. ואם ליבא נברי שרי ע"י ישראל וטוב לעשות ע"י קטן (סג נ"ח).

(יג) כל הדברים שנתבאר וככלל צ"ז סימן ה' ו' דמותר ב"ט לעשות לבהמה לילדה ולסעדה אסור בשבת (ע"ג).

כלל ס. דין עשיית חפציו שאין בהם מלאכה (סי' ע"ו וע"ז).

(א) כתיב וכבדתו מעשות דרכך שלא יהא הלוכך בשבת כמו בחול לפיכך אין לרוץ בשבת כ"א לדבר מצוה ואפילו בחול לא יפסיע פסיעה גסה דהיינו יותר מאמה ומ"מ בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם וכן לראות כל דבר שמתענגים בה מותר. היה הולך והגיע לאמת המים יוכל לדלג ולקפוץ עליו ומוטב שידלג ממה שיקיפנה מפני שמרכה בהולך ואם אינו יכול לדלג מוטב שיקיפנה משיעבור במים שמא יבא לידו סחיטה (ע"ה).

(ב) ומצוה חפצך דרשו חז"ל חפצך אסורין אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה לפיכך אסור לאדם להלך בחפצו בשבת אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה וגם אינו מדבר שום דבר אם הדברים ניכרים שעושה כן בשביל חפצו שיהיה מוכן לעשות במוצאי שבת אבל אם אינו ניכר כלל וגם אינו משלים חפצו בשבת רק שמוזמן א"ע שיהיה מוכן למ"ש מותר (סי' ע"ז). לפיכך אסור לאדם להלך בתוך שדותיו וגנותיו לראות מה הן צריכין ואך הן פירותיהן וכן שאר נכסיו וכן לא ישייל למצוא סוס וספינת או עגלה לצאת בהן למחר שדרי זה עוסק בחפצו בשבת ואע"פ שאינו ניכר כלל אסור (א).

(ג) וכן אין מתשיכך על התחום לשבור פועלים או לתלוש פירות או אפילו אם יש שם פירות תלושין להביאן רק שהם מוקצה או להביא עגלה וכיוצא בו מכלים האפורים לטלטל בשבת או להביא בהמות ועופות קטנים שא"א להם שילכו אא"כ יטלטלם בידים וזה אסור בשבת וכיון שמחשיך בסוף התחום וישב שם עד שתחשך ניכר הדבר שהלך לשם כדי שיהיה מוכן לעשות חפצו כמ"ש ונמצא שהלך לעשות חפצו מה שא"א לו להשיג בשבת (סג).

(ד) אבל מותר להחשיך אפילו בתוך התחום להביא כמ"ש בהמה גדולה שאפשר לה ללך ברגליה שכיון שיש צד חיתר להביאה בשבת אע"פ שעומדת חוץ לתחום שיקרא

לה וחבא אליו שאין אדם מוזהר על בהמתו שלא תלך חוץ לתחום ובלבד שלא יביאנה בידו כמבואר בכלל ע"ח וכן מותר להחשיך להביא פירות התלושין מערב שבת שאין בהם מוקצה וכיוצא בו שגם כזה יש צד היחר להביאן בשבת ע"י מחיצות בני אדם וכיוצא בו וכן מותר להחשיך להיות מוזמן ללכת חוץ לתחום לשמור שם פירות שהרי מותר לשמור פירות בשבת אם הם בתוך התחום ואין זה כעוסק בחפציו שלא נאסר אלא לקנות לעצמו חפצים שאין עתה מצויים או להשתכר ולהרויח ולהטפל בהבאה שחבא לידו אבל לשמור ממונו שכבר בא לידו שיעמוד כמו שהוא מותר (רמב"ם ס' כ"ד הלכה ח') ואף שיתלוש אח"כ ג"כ פירות מותר כיון שלא היתה כוונתו לכך (סז).

(ה) וכן מותר לטייל בגנתו שהיא בתוך התחום לתלוש פירות או במקום שיש שם בעלי עגלות וספנין שהוא בתוך התחום ומקום שדרך בני אדם לטייל שם אף מי שאינו צריך לשכור אותם ולכן אף שכוונתו שימתין שם עד שתחשך ולשכור אותם או לתלוש פירות מותר שכיון שדבר זה אינו ניכר כלל הוי כמו הרהור בעסקיו דמותר ואינו דומה לטיול למצוא עגלה וספינה כסימן ב' דהתם עוסק בעסקיו ממש אבל הבא אינו עוסק עכשיו בעסקיו כלל שהרי כבר יודע שיש שם עגלה וספינה רק להשכיר אותם וכיון שאינו ניכר מותר וכן מותר לילך לעיר שהיא בתוך התחום כדי שיכול לעסוק במלאכתו להפוך וכיוצא בו תיקף משחשיכה (סז).

(ו) כללו של דבר אם הוא עוסק בעסקיו אסור אפי' אינו ניכר והוא בתוך התחום. ואם אינו עוסק בעסקיו אלא רוצה להמתין עד שחשיכה אם ניכר אסור ואם לאו מותר. ודוקא בתוך התחום אבל חוץ לתחום וא"כ מה שיעשה בסוף התחום ע"ז ניכר שרוצה לעסוק בעסקיו אם הוא דבר שאין לו היחר לעשות בשבת אסור כן הוא דעת רוב הפוסקים אבל דעת המ"א דאפילו לעיין נכסיו אינו אסור אא"כ ניכר (סז).

(ז) מדכתיב עשות חפציו משמע דוקא חפציו אסור אבל חפציו שמים מותר ולכן מותר להחשיך על התחום אם צריך לדבר מצוה וכן יכול לומר לחבירו שיחשיך לדבר מצוה שילך למקום פלוני ליקח שם צרכי מצוה ואם לא מצאת במקום פלוני לך למקום פלוני ואם לא מצאת במנה קה במאתים דכיון דצרכי מצוה הוא מותר ובלבד שלא יחשוב עמו שלא יאמר כבר מגיע לך כך ועכשיו מגיע לך כך וכן אסור לומר לו ובלבד שלא תתן יותר מסך זה דאמירה זו אינה אלא להנאתו והוי חפציו ואפילו השליח נכרי אסור לומר לו שיביא היום ואם הביא דינו כדאיתא בכלל ס"ב אבל מותר לומר לו שילך היום להביא למחר (סז).

(ח) חשוכי את הפועל לשמור לו או שאר דבר המותר בשבת אסור לו לקבל שכר שבת בפני עצמו וכן המשכיר בהמה לחבירו או כלים אסור לו לקבל שכר שבת אבל אם שכרו לשבוע או לחודש מותר לקבל בהבלעה. והחונים המשכירים עצמם להתפלל לשבתות וי"ט לבר חשבינן זה לצרכי מצוה ולכן המנהג להקל אעפ"י שיש לפקפק אך מה שנודגים הסוחרים לשכור יהודי לשמור העגלות מן גניבה הדבר קשה אך הסוחר עובר על לפני עור כיון שיודע שודאי יקבל שכר שבת ולכן ראוי שיתנה עמו שישמור גם ביום ערב ש"ק ובמוצאי ש"ק איזה שעות דאו הוי כשכר שבת בהבלעה ומ"מ אם מנבה לו כשלא ישמור לא הוי בהבלעה (עיין בתוספת ס"ד ע"ג בתוספת סז) (סז).

(ט) נכרי שבא ליטול משכוננו מישראל בשבת וישראל אחר רוצה להיות ערב יש אומרים דאסור משום ממצוא חפציו ובין השמשות יש להתיר (מ"ח סי' שכ"ה). ואם

הנכרי רצה להחליף משכון בשבת מותר ובלבד שיוציאנו הנכרי דרך מלבוש כמבואר לקמן כלל ס"ב סימן י"ג.

(י) אסור למדוד שום דבר ומדידת מצוה מותר ודוקא כשאינו לצורך מקח וממכר אבל לצורך מקח וממכר אפילו לדבר מצוה אסור (סי' ע"ז) ומותר לשער עפ"י אומדנא למראה עיניו איסור בששים (כן הוא נתיב"ד ונתיב"ה) אפילו נתערב מע"ש ולא נודע לו עד שבת וכן יבש ביבש שנתערב מותר להשליך אחד דאינו אלא חומרא (סי' עכ"ג מ"א ס"ק י"ד) ונ"ל דוקא לצורך השבת.

(יא) יש מחמירין ליתן לחבירו מחנה דרמי למקח וממכר שהרי יוצא מרשותו ואפילו לחייב לחבירו ליתן לו כך וכך אבל צדקה מותר (סי' ע"ו).

(יב) אסור ליתן משכון לחבירו אלא אם כן הוא לצורך מצוה או לצורך שבת ולא יאמר לו הילך משכון אלא נותן סתם (סע).

(יג) אין לזון ואין פורעין בשבת ואין שמין דבר בשבת כמה הוא שוה (ועיין כלל ל"ח סי' ז') ומי שנשבע לפרוע לחבירו ליום פלוני והגיע הזמן בשבת יתן לו מטלטלין ששוין בוודאי כדי חובו או יותר דשוה כסף ככסף וכיון שעושה כן לקיים שבעתו הוי חפצי שמים. ואם נשבע שיפרע לו דוקא במעות אם יש לו מעות יתן לו ע"י נכרי ואם אין לו מעות יאמר לנכרי לשום או יקח כלי אחר ויאמר זה כוה אם הם שוים ואז לאחר שבת ישומו אותו והמשאיל לחבירו דבר מאכל בשבת או שפורע לו דבר מאכל המגיע לחבירו לא יאמר לשון הלוואה ופריעה אלא תן לי או החזר לי וכן הפורע יאמר הנני מחזיר לך או הילך אבל שלא לצורך השבת אסור ליתן משכון ופשיטא ליתן מחנה או להקנות בקנין גמור אגב סודר דכל זה דומה למקח וממכר (סע) ולהשאיל לנכרי בשבת מבואר לעיל כלל ג' סימן כ"ב.

(יד) אע"ג דאין נותנין חרם בשבת מ"מ חכם לכבודו או למי שחילל השבת מותר לנדתו. וכן מותר לקרות מתוך הכתב מי שהוא מוחרם עפ"י ב"ד משום חובותיו דב"ז הוא מצרכי רבים וכן מותר להתיר חרמי צבור אעפ"י שאינו לצורך שבת (ועיין נתיב"ד סימן ע"ז).

(טו) מציעין המטות לצורך השבת ליפות הבית אבל לא משבת למוצאי שבת (ס"ב) ואין להביא יין להבדלה בשבת אם לא שא"א להשיג במ"ש.

(טז) מפירין נדרים בשבת דהיינו הבעל לאשתו וכתו נערה אפילו נדרים שאינן לצורך השבת דאם לא יפר היום לא יוכל עוד להפר אבל אין מתירים נדרים אא"כ הם לצורך השבת ואפילו היה לו פנאי להתיר מע"ש ושלא לצורך השבת אסור. וכן לכל דבר מצוה אף על פי שאינו לצורך השבת מותר דהוי חפצי שמים. ולכן אם נשבע על דבר והגיע הזמן כשבת יוכלין להתירו על ידי פתח וחרטה (סי' עמ"ח).

כלל סא. דברים שאסורין לדבר בהם בשבת (נסי' ע"ז).

(א) מדכתיב וכנדרתו וכו' ודבר דבר ש"מ שלא יהיה דיבורך של שבת כדיבורך של חול הילכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלוני אקנה למחר ואפילו בשחת דברים בטלים אסור להרכות ואפילו ספרי חכמות גדולי הפוסקים אוסרים ללמוד ואסור ללמוד בשבת וי"ט זולת דברי תורה ולכ"ע אסור לקרות במליצות ומשלים של שיהת חולין ואפילו אין בהם דברי חשק ואף כחול אסור משום מושב לצים ועובר משום אל תפנו אל האלילים לא תפנו אחר דעתכם שדברים האלו מושבין לבו של אדם

ומבטלין ממנו יראת שמים ומכ"ש ההולכים לבתי טרטיראות שקורין קאמאדיע אוי להם ולנפשותם דמגרי יצר הרע בנפשם וכ"ש הקורא בדברי חשק דמגרי יצר הרע ולכן כל אדם ירחיק מהם בחול ומכ"ש בשבת (סי' ע"ז). ובקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת ומ"מ לא יאמר לו בדרך שאומר בחול אלא אומר לו שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לכא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום. וכן מותר לנחם אבלים.

(ג) אסור לשכור פועלים ואפילו לעשות המלאכה אחר שבת ואפילו לדבר מצוה אסור דאע"ג דמותר לדבר בחפצי שמים כגון השבונות של מצוה ולחשוב מה שצריך לסעודת מצוה ולפסוק צדקה ואפילו להקדיש כלי לכהו"כ אע"ג דדמי למקח וממכר מ"מ כיון דהקדשות דידן אין בו מעילה ויש לכל ישראל חלק בהן; א"כ לא יצא מרשותו לגמרי. וכן מותר לפקח על עסקי רבים ולשוך התינוק וללמדו ספר וללמדו אומנות דכל זה הוי חפצי שמים. מ"מ אסור לשכור מלמד או לפסוק שכירות דכ"ז הוא כמקח וממכר וזה אסור אפילו לדבר מצוה ולא הותר אלא לשאלו אם רוצה להשכיר עצמו והתפקחות בדברים אלו וכן כל שבות אסור אפילו לדבר מצוה (סז).

(ג) מי שיש לו חוב אצל נכרי ונודע לו בשבת שילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד מותר לילך בשבת לקבול לפני המושל שיפרענו דבמקום פסידא לא גזרו (פ"ד סס' ע"ז) ואם צריך לעבור בספינה קטנה והוא הפסד ברור אם לא יעבור אפשר דיש להתיר (עיין בהלכות סוכה נ"ח ועיין לעיל כלל מ"ד סי' כ') וכן נכרי שהיה חפוס בשביל יהודי שחייב לו מותר לומר להמושל לקבל ערבות מנכרי אחר אבל לא יאמר לו שיכתוב זאת בערכאות (פ"ד סז) ונ"ל דאם מעצמו כותב אין לחוש ונ"ל דמיירי דאל"כ יבא לדין פסידא עיין לעיל כלל ל"ז סימן ה' (סז) (א).

(ד) אסור לחשוב חשבונותיו ואפילו לצורך אחר אפילו אם כבר עברו אם עדיין יש צורך בו כגון שלא סילק עדיין שכר פועלים ומחשב אם מגיע להם או כמה מגיע להם אבל חשבונות שאין בהם צורך כלל לא לו ולא לאחר מותר ומ"מ מטעם שיחה במילה יש לאסור (סז).

(ה) מדכתיב ודבר דבר אמרו חז"ל דיבור אסור והרהור מותר אלא משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב כלל בעסקיו והוא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה ולפיכך מותר לומר לחבירו או לנכרי הנראה וטוב בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב אעפ"י שמחוקך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו דאינו אלא כהרהור אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב דזה דבור ממש (סז).

(ו) יכול לומר לחבירו לכתך פלוני אני הולך למחר בא עמי ובלבד שלא יזכיר לו שכירות ואפי' אינו פוסק שכירות אלא אפילו להזכיר שם שכירות אסור (כדמוכח מס' נ' ללמדו אימנות) דכל דבר שיש למצוא צד היתר בשבת מותר לומר והרי יש צד היתר ללכת אפילו כמה פרסאות אלו היה שם בתים סמוכים זה לזה או מחיצות של בני אדם אבל אסור לומר לכתך פלוני אני רוכב או נוסע בעגלה למחר שהרי אין שום צד היתר לרכוב ולנסוע בעגלה (סז).

(ז) וכן מותר לומר לחבירו הבא לי דבר זה למחר שהרי יש צד היתר להביאו ע"י מחיצות אילו היה שם ואפילו אם הוא מונח חוץ לתחום (ב) אבל אם הדבר מוקצה אפילו הוא בתוך התחום אסור שהרי אין היתר להביאו בשבת ומכ"ש כשהפירות מחוברין אפילו הם בתוך התחום אסור לומר להביא דאע"ג דמותר להחשיך כמו שנתבאר בכלל

הקודם סימן ד' דהתם האיסור משום עשיית הפציו וכיון שאינו ניכר ואינו אומר דבר לא מקרי הפציו אבל הבא הדבור הוא האיסור (ט"ו) ומ"א (סז).

(ח) שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות אסור אפילו לעיין בהם שאסרו חכמים לעיין וכ"ש לקרות בשום דבר כדי שיהיה לבו פנוי לקרות בתורה וי"א גם לעיין באגרות שכבר קרא אותם ואם מקפיד על אגרת להשתמש בו כדרך הסוחרים המניחים אגרותיהם במקום מוצנע שלא יאבדו אם כן הם מוקצה ואסור לטלטלם. ואגרת שנשתלחה לו ואינו יודע מה כתוב בה מותר לעיין בה הולא יקרא בפיו. וזהו שלא יאמר לנכרי לפתחה אלא יאמר שלא יכול לקרות וממילא יבין הנכרי לפתחה. וזהו שאם באה מחוץ לעירוב שלא יקחנה מיד הנכרי אלא הנכרי יניחנה על השולחן (ועיין לעיל במלכת קרע נכ"א סי' ג') ופשיטא דאסור לקרות הכתב שתחת הצורות (סז).

(ט) אסור לקרות מחוך הכתב כמה אנשים שזימן לסעודה או כמה כלים ומאכלים הבין דשמא ימחוק וגם שמא יקרא בשטרי הדיוטות. ודוקא לבעל הבית אבל השמש הקורא דליכא למגור שמא ימחוק כבר נהגו להתיר (עיין לעיל במלכת מוחק סי' ג' נכ"א) וסבירא להו דלא גזרו בזה משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות כיון דהוא צרכי מצוה וכ"ש דמותר לשמש להכריז כרוז בבית הכנסת מחוך הכתב (סז).

(י) במקום פסידא מותר לדבר צרכיו בין עם ישראל ובין עם נכרי (נ"ח נמצנה סי' קמ"ו ועיין נכ"א סי' ב').

(יא) בענין הכרות מצוה בבהב"ג והכרות יין וקרקעות עיין כסימן ש"ו ריש אוסרין ויש מהירין ובמקום שנהגו היתר אין למחות בידם.

כלל סב. דין אמירה לנכרי בשבת (סי' ע"ז).

(א) כל דבר שאסור לעשות או לדבר אסור ג"כ לומר לנכרי לפיכך אסור לומר לנכרי לשכור לו פועלים שיעשו מלאכה אחר שבת. ונ"ל דאפילו לומר לו בשבת שישכור פועלים לאהר שבת אסור (סז) (א).

(ב) ואפילו לומר לו קודם שבת לעשות איזה דבר שאסור לישראל לעשות בשבת אסור ואפילו אם אינו אומר בפיו אלא שמרמז לו בידיו או שאומר לו בלשון שיבין כגון שרוצה שיסיר הפחם שכראש הנר ואומר לו קנה חוטמך כדי שיבין הנכרי אסור כיון שאומר לו בלשון ציווי אבל מותר לומר לו שלא בלשון ציווי כגון שאומר הבית חושך וכן כשרוצה לקרות אגרת התומה יאמר איני יכול לקרות וכל כיצא בזה (ט"ו) ומ"א) וכן מותר לומר לו אהר השבת למה לא עשית כך בשבת כדי שיבין שבשבת הבאה יעשה כך (סז).

(ג) ודוקא בדבר שאין גוף ישראל נהנה ממנו כמו פתיחת אגרת וכן מותר לומר לנכרי למה לא כבית הנר כדי שיכבה בשבת הבאה וכל זה אינו צריך למחות בידו מלעשות אבל אסור לומר לו למה לא הדלקת נר בשבת שהרי אפילו הדליק מעצמו אסור לישראל להגות ממנו אבל מותר לומר לו למה לא הרבית נרות או הוספת שמן בנר כדי שיעשה כן לשבת הבאה כדלקמן בכלל שאח"ז סימן ד' (ב).

(ד) אסור לומר לנכרי הילך בשר או ד"א ובשל אותו לצרכך כיון דאסור לישראל לבשל אסור לומר לנכרי ודוקא כשהבשר של ישראל אבל מותר לומר לו בשל בשר שלך וכן נכרי שהביא הפציו לבית ישראל בשבת אפילו הן דברים המוקצין ואפילו הביאם לישראל מותר לומר לו הניחן בזוית זו (סז).

(ה) סחורה הנפסדת בשבת ע"י גשמים או ד"א או שנחרטע חבית של יין ותלך לאיבוד מותר לקרות נכרי אעפ"י שיודע בוודאי שהנכרי יציל ממונו ויחקננו דכיון שהיא היוק הבא פתאום לאדם והוא אינו מצוה לנכרי התירו וכן מותר לומר כל המציל אינו מפסיד (עיין נסי' ג' וסי' ז') וגדולה מזה התירו במקום הפסד דמותר לישראל לעשות מלאכה דרבנן כלאחר יד דהיינו על ידי שינוי. ודוקא בצנעה במקום שאין רואין אותו אבל בפרהסיא או במקום רואין אסור לישראל עצמו אפילו בשבות כלאחר יד דאף על גב דכל שאסור מפני מראית עין אפילו בחרי חדרים אסור דוקא בדבר שאם יראו יחשדוהו שעושה איסור דאורייתא אבל בדרבנן מותר בצנעה (ט"ז סי' רמ"ג וכ"כ תוספת) (סימן ג' ע"ג).

(ו) דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לעשותו בשבת דהוי שבות דאמירה לנכרי אינו אסור אלא משום שבות וגם המלאכה בעצמה אינה אלא איסור דרבנן דהוי נמי שבות ודוקא במקום הפסד גדול או לצורך מצוה או במקצת חולי אבל בלא"ה אסור אפילו שבות דשבות ואמירה לנכרי במלאכה דאורייתא אפילו במקום מצוה כגון להדליק נר ללמוד ולהתפלל וכיוצא בו אסור ולא התירו אלא שבות דשבות (סי' ע"ג) ויש נוהגים היתר גם בזה עפ"י דעת מקצת פוסקים ומוטב שיהיו שוגגין וכו' (מ"ח סי' רע"ו) ויש שרוצים לומר שאפילו לדאוסרים לומר לנכרי להדליק הנר ללמוד אבל כשהדליק מעצמו מותר ללמוד באמרם מצות לא ליהנות נתנו כבר כ' הריב"ש סימן שפ"ז בשם הרמב"ן דזה לא שייך אלא כעין תקיעות וטבילה כדאיתא בגמרא דבר שאין הגוף נהנה ממנו כלל אבל כשהגוף נהנה ממנו כגון ללמוד או לאכול בפני הנר אסור דעכ"פ הגוף נהנה ודבר ידוע שהגוף נהנה מן הנר אף כשלומד.

(ז) ולפיכך אסור לומר לנכרי להביא שכר וכיוצא בו דרך רה"ר ואפי' ברה"ר שלנו אף אם נאמר דאין לנו רה"ר והוי שבות דשבות שלא התירו אלא לצורך גדול ומ"מ אם אין לו לשחות כלל בשבת אפשר דשרי דכיון דישראל היה יכול לילך לשם לשחות לא מהני מעשיו דנכרי כ"כ אבל בלא זה אף שהוא רוצה להתענג לכבוד שבת אסור (ג) אבל מחוץ לחחום אסור אפילו בדיעבד (סי' שכ"ה).

(ח) וכן נכרי שליט עשבים אפילו בשביל ישראל אם הוא בעגן שהבהמה היתה יכולה לילך שם בעצמה לאכול מן המחומר מותר לומר לנכרי שיאכילנה לבהמתו אם אין לה מה לאכול וכן אם אין לה מים מותר לומר לנכרי למלאות מן הבור אעפ"י שמוציא מרה"י לכתמליח משום צער בע"ח אבל בלא"ה אסור. ודוקא פעם א' ביום (ד) (ועיין לעיל כלל כ"ט סי' י"ח דמותר לומר לנכרי לחבוט הכהמות בשבת) (סז).

(ט) מותר לומר לנכרי ליטול נר דולק ולילך עמו דאינו אלא טלטול וגם הנכרי צריך לו (סי' רע"ו).

(י) בארצות הקרות מותר לומר לנכרי להבעיר מדורה ולהחם הבית דהכל חולין אצל צנה ומכ"ש בשביל קטנים וכשאין הקור גדול ראוי לזהר לצורך גדולים והעולם נוהגין היתר (ה) ומ"מ אסור לומר לו להסיק אחר הצות היום כדי שיהיה חם במ"ש דשבות קרובה התירו אבל לא לצורך מחר. אך י"ל כיון דחשבינן קור לחולי מותר (סז).

(יא) מותר לומר לנכרי לחקן את העירוב שנתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לדי מכשול וכדאי הוא בעל העיטור (נסי' רע"ו) לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפי' במלאכה דאורייתא במקום מצוה דרבים (ת"ש נ"ט תש' מ"ט).

(יב) נכרי המביא תבואה לישראל בחובו והישראל נותן לו המפתח לאוצרו והנכרי מודד ומונה לשם יש מתירין דנכרי במלאכת עצמו עוסק דאינו של ישראל עד אחר המדידה ונ"ל שהישראל מותר לעמוד כמדירה שלא יטעה אותו ובלבד שלא ידבר עמו כלום מזה אבל אם התבואה של ישראל אסור לומר לנכרי לפנתו וה"ה בכל מוקצה דעכ"פ הוי שבות דשבות וכן מותר לישראל לעמוד בשעה שחולכים בהמתם או שעושים גבינות ליקח מהם אחר שבת כיון שעדיין אינו של ישראל (סס"ז ע"ז כדלעיל כלל ג' ס"ו כ"ז).
 (יג) נכרי שיש לו משכון ביד ישראל ובא ליקח בשבת בין שמניח המעות או שמניח משכון אחר מותר להחזיר לו דאין זה מקח וממכר וטוב שלא יגע ישראל במשכון כלל ודוקא כשהוא מלבוש דאז ילבשנו הנכרי או במקום שמותר למלטל אבל במקום שאין עירוב כיון שהוא ממושכן ביד ישראל מחזי כחפצו של ישראל וכשיוציא הנכרי בשבת מחזי שהישראל צוה לו להוציאו אבל חפץ של נכרי שאינו ממושכן כלל לישראל מותר להניח לנכרי שיוציאו שהרואה יאמר שהנכרי הבניסו ומוציאו אבל אם הנכרי בחוץ לא ישיט לו הישראל אפילו כשפושט ידו לפניו דהרואה שהנכרי עומד בחוץ ומוציא יאמר שהישראל נתן לו (עכ"ה).

(יד) מותר ליתן לנכרי מוונות שאפשר שיאכלנו כביתו אבל הרבה או שארי דברים אסור ליתן לו ובכל ענין אסור ליתן ליד הנכרי שא"כ הרי הישראל עושה עקירה לצורך הוצאה וזה אסור (עז).

(טו) לצורך מצוה כגון להוציא חמץ מכיתו או שהנכרי אלם או משום דרכי שלום מותר ליתן לפניו או לשלוח ע"י נכרי ובלבד שלא יתן לחוך ידו שלא יעשה עקירה (עז).
 (טז) נכרי שקנה סחורה מישראל בע"ש ובא ללקחה בשבת אם אינו לצורך גדול יש לאסור ליתן לו להוציא אפילו במקום שיש עירוב שיחשדוהו שמכרה לו בשבת (ס"ו רמ"ז נמ"ז ס"ק ו' ונסי' עכ"ה ס"ק ד') (ועיין לעיל כלל ג' ס"ו כ"ב).

(יז) אסור לומר לנכרי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו להספידו אבל חולה דתקף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו מותר לשכור נכרי לשלחו (סימן ע"ז).

כלל סג. דין נכרי שעשה מלאכה בשביל ישראל:

(א) נכרי שעשה מלאכה לעצמו בשבת אם הוא דבר דלא שייך בו מוקצה וגם ל"ש בו שמא ירבה בשביל ישראל וגם אינו דבר רגיל ותדיר שנחוש שאף שלא ירבה בשבת זו מכל מקום מרגילו שלשבת הבאה ירבה בשביל ישראל מותר לישראל ליהנות ממנו בשבת לפיכך נכרי שהדליק נר בשביל עצמו או שחיימם הכיח בשבילו מותר לישראל להנות ממנו דלא שייך שמא ירבה דנר לאחד נר למאה וגם לא חיישינן שלא ירגילו לשבת הבאה להדליק בשביל ישראל לבדו דזה לא חיישינן דדוקא שמא ירבה חיישינן אבל לעשות בשבילו לא חיישינן. וכן אם מילא מים לשחות מכור רה"י מותר לישראל לשחות דאין דרך להרבות דבריו אחר דולה הרבה אבל נכרי שהדליק מדורה בשבילו יש אוסרין להתחמם נגדו דכיון שהוא יושב אצל הנכרי נעשה כמכירו ואז חיישינן שיחתה האש להתקרב לישראל ויש מתירין גם בזה (ס"ו עכ"ה וס"ו רע"ז).

(ב) נכרי שבישל מים או טהעע וקאפֿע בזה יש חשש שמא ירבה לבשל ולכן אם מכירו אפילו שלא בפניו אם יודע שהישראל צריך לזה אסור ולא עוד אלא אפילו לא הרבה בשבילו אסור דמרגילו לשבת הבאה [כיון שהוא דבר שצריך תדיר ואפילו אינו

ותלך
 שהיא
 אינו
 עשות
 אותו
 על
 יראו
 (ספ"ה)
 מותר
 משום
 מקום
 שבות
 תפלל
 עפ"י
 אפילו
 אמרם
 כעין
 הנהגה
 הנהגה
 גז אף
 ס אין
 מהני
 אבל
 היתה
 גם אין
 מוציא
 (ועיין)
 הנכרי
 חולין
 העולם
 במ"ש
 (ס)
 רבים
 ד אפי'

מכירו אם אמר הנכרי בפירוש שעושה בשביל ישראל או שמעשיו מוכיחים שעושה לצורך שניהם וכ"ש לצורך ישראל לבד אסור. ונ"ל דאם ישראל מתאכסן בבית הנכרי בשבת והנכרי אינו יודע כלל בישראל ששוחה טהעע וקאפע בשבת זמכ"ש כשאומר הישראל בפירוש שאינו שוחה קאפע בשבת או מותר לשחוח הקאפע שעושה הנכרי לעצמו לדעת המתירין פת שאפה הנכרי שנכתוב בסימן ג' ובלבד שלא יהיה שום ערמה בדבר שלא יבין הנכרי כלל שרצונו לשחוח.

(ג) נכרי פלטר שאפה פת בשביל נכרים אם הוא בענין שאין בו חשש מכל מה שנזכר בסימן א' ב' לצורך מצוה או שאין לו פת אחר לכרך המוציא ואינו יכול לשאול מחבירו מותר אבל בלא"ה אסור דיש אוסרין בכל ענין משום נולד שהרי אתמול לא היה ראוי לאכילה והמתירין ס"ל דל"ש מוקצה ונולד בדבר שגמרו בידי אדם שהרי הטחינה והאפיה נגמר על ידי בן אדם והאוסרים ס"ל דרוקא במוקצה שייך טעם זה אבל זה הוי נולד ונ"ל דה"ה לקאפע ומכ"ש אם נטחן הקאפע בשבת (עיין נכ"י) ואם נתן מעות להנכרי לכ"ע אסור שהרי עשה בשביל ישראל (סג).

(ד) נכרי שעושה מנעלים על המקח וכיוצא בו אם הוא ידוע שאינו עושה בשביל ישראל מותר ללבשם אם הנכרים מביאים לבית ישראל (עיין נכ"י סי' רנ"ב שהק' סא אין מביאין כלים מנבית האומן ונ"ל דלכך מדקדק הג"ח לכתוב ולקחם מחמת ר"ל לאסקי מנבית האומן) או שהם נמכרים בחנות של נכרי ובלבד שלא יקחם מנבית האומן דאסור להביא כלים מנבית האומן שיחשדוהו שצוה לו לעשות בשבילו בשבת וגם צריך לזהר שלא יתן מעות לנכרי דזה הוא עוברא דחול וגם שלא לקצוב עמו המקח רק שיקחם סחם ואעפ"י שידוע שהאומן עשן בשבת דאין בוה משום מוקצה כיון שנגמר בידי אדם (סי' רנ"ב).

(ה) ואם עשן בשביל ישראל והישראל קצץ שכרו מע"ש או שידוע המקח ועשן בשבת אעפ"י שעושה בשביל ישראל מ"מ כיון שהנכרי אינו עושה רק להשלים פעולתו ולהשתכר מותר (א) שהרי אין זה דומה לנר שהדליק דאפילו קצץ אסור כדלקמן סימן ו' שזה הנאתו מיוחדת דוקא לשבת אבל מנעלים וכיוצא בו אינו מיוחד דוקא לשבת אע"ג דיש פוסקים דאסור ללבשן בשבת מ"מ אם אין לו אחרים וצריך ללבשן בשבת יש לסמוך על המתירין ובלבד שלא יקחם מנבית האומן. ואם יש לחלוח שעשן מע"ש אפי' היה חסר תיקון מועט להדליקו וכיוצא בו מותר לכ"ע דהא היה יכול ללבשו בלא"ה (סג).

(ו) אבל נכרי שהדליק נר בשביל ישראל כיון דאינו ראוי רק לאותו יום אעפ"י שקצץ שכר לנכרי אסור לכל ישראל להשתמש לאורה ואפילו הדליק בביתו לצורך ישראל והביאו לישראל אסור ומ"מ אם הדליק אין מחייבין אותו לצאת מן הבית וגם א"צ להפך פניו רק ממדת חסידות אלא דצריך למחות כיון שהעצים והנר של ישראל ה"ז כאלו אומר לו לעשות ואם הנכרי רגיל לעשות כך בעל כרחו יגרשנו מכיתו ואם מיחה וגלה דעתו שאינו רוצה בזה יש מתירין (נ"ח ומ"ח סי' רע"ז) ול"ג דאסור (ובכרי שהדליק נר בשביל חבירו שנקט מוטו להדליק וחבירו כותבו ה"ס לטוב ישראל יש להקל לטוב מוטו ועיין נפמ"ג סי' רע"ז ונ"ל סק"ה) ואם הדליק במסיבה שישראל ונכרים יושבים שם מסתמא אדעתא דכולם הדליק ואסור אם לא שיש הוכחה שהדליק העיקר בשביל הנכרים אבל אם הנכרי המדליק משתמש לצורכו אעפ"י שאנו יודעין שמדליק גם בשביל הישראל אפ"ה מותר דכיון דהוא עצמו משתמש בו העיקר הוא בשביל עצמו ואפילו ברוב ישראל מותר משא"כ בשביל אחרים דהיינו מסיבה של נכרים וישראל צריך דוקא הוכחה שהדליק בשביל הנכרי אבל אם עיקר הדלקה הוא בשביל ישראל אעפ"י שגם הוא

משחמש בנר כגון שישראל אמר לנכרי שילך עמו והדליק נר אע"ג שגם הנכרי משחמש בו מ"מ עיקר הדלקה היה בשביל ישראל ואסור ואם היה נר דולק ובא נכרי והדליק עוד נרות מותר להשתמש בעוד שהראשון דולק וה"ה אם הרבה עצים להמתירין במדורה בסמין א' ולאחר שכבה אסור ונ"ל דבמקום צורך יש לסמוך ומותר להשתמש אף לאחר שכבה הראשון וגם א"צ למחות בהנכרי המרבה נרות וע' לעיל בכלל הקודם (נכ"ז סי' ב').

(ז) ישראל ונכרי שיושבין בבית אחד והדליק נכרי הנר אם רוב נכרים מותר מחצה על מחצה אסור (ב) ואם יש הוכחה שהדליק לצורך הנכרים אפילו ברוב ישראל מותר (סי' רע"ו).

(ח) שפחות שמדליקות נר להדיח הכלים וכיוצא בהן יש להתיר להשתמש לאורה שכיון שלא עשתה רק לצרכה ולא לצורך ישראל אע"ג שעשתה להדיח כלים של ישראל כיון שמחוייבת להדיחן ה"ל לצרכה (ט"ז ס"ז).

(ט) נכרי שלקט עשבים ונתנו לכהמת ישראל אין צריך למחות בידו כיון שאין גוף הישראל נהנה ממנו ואם רגיל בכך צריך למחות בידו ואם הוא שעת הדחק שאין לישראל עשבים נ"ל דמותר לומר לנכרי שיאכיל לכהמתו אפילו אם לקטן לצורך ישראל כיון שהבהמה היתה יכולה לילך לשם ולאכול מן המחומר. וכן במילא מים מן הנהר במקום שיכולה הבהמה לילך ולשתות אע"ג שמילאן נכרי בשביל ישראל מותר ולענין לומר לנכרי ללקט עשבים בכל ענין אסור דהוי מלאכה דאורייתא ולומר לו למלאות מים מבאר נמי אסור ואם אין לכהמה שום דבר לאכול לא שבולת שועל או שאר תבואה אין למחות באלו שאומרים לקצור עשבים דמוטב שיהיו שוגגין ועוד משום צער בע"ה אבל אם אפשר להשיג שבולת שועל אעפ"י שצריך לפזר הרבה דמים ואפילו שצריך הנכרי להביאו דרך רה"ר שלנו אסור לומר לקצור עשבים דאינו אלא שבות א' אבל להביאן הוי שבות דשבות ואמנם בין לומר למלאות מים וכ"ש לקצור עשבים אסור יותר ממה שצריך לאכול פעם א' ביום בלבד (ג) כדלעיל כלל נ"ט (עכ"ה) וע"י ישראל לעולם אסור.

(י) נכרי שצד דגים בשבת או ליקט פירות המחומרים לצרכו אפילו אינו מכיר אסורין אפילו בטלטול שהרי אפי' פירות הנושרין מעצמן בשבת אסורין שמא יעלה ויחלוש וכן אפילו ניצוד מאליו אסור שהרי הם נולד ומ"מ למוצאי שבת מותרין מיד ולכן צריכין ליזהר שלא לקנות מן הנכרים פירות כל זמן שיש במינן במחומר אפילו בעיר שכולה נכרים וידוע בודאי שלא נעשה מלאכה בשביל ישראל (עכ"ה).

(יא) אבל נכרי שעשה מלאכה בשביל ישראל אם הוא מלאכה דאורייתא אסור לכל ישראל ליהנות מאותה מלאכה עד מ"ש בכדי שיעשו אותה מלאכה ואם הביא ממקום רחוק רוכב על סוס א"צ להמתין אלא בכדי שיביא רוכב ואם מהלך מהלך כדי שלא יהנה ממלאכת שבת ועוד דגורנין שיאמר לנכרי שיעשה כן בשבת כדי שיהיה מוכן לו למ"ש ויש מחמירין שאם הוא דבר שאין דרך לעשות כלילה צריך להמתין ביום א' בכדי שיעשו (ס"ז).

(יב) אע"ג דק"ל ספק דרבנן לקולא כיון שהוא דבר שיש לו מתירין שהרי למ"ש יהיה מותר אוליגן גם בספיקו לחומרא ולכן אפילו ספק אם נלקט וניצוד בשבת או מע"ש אסור לבו ביום אבל למ"ש מותר מיד וכן אפילו אם ידוע בודאי שנעשה בשבת אלא שיש ספק אם עשה בשביל ישראל אם לצורך מצוה מותר מיד דמספק לא מחמירין להמתין נחול בכדי שיעשו אבל בלא"ה יש להחמיר כדעת הפוסקים דאף כזה צריך להמתין בכדי

שיעשה (סז) ונ"ל דאם הוא ספק אם ניצוד ונלקט היום וגם ספק אם הוא לצורך ישראל
לכ"ע אין צריך להמתין בכדי שיעשה.

(יג) נכרי שהביא דורן לישראל או שהביא למכור הו' דינו כודאי נלקט בשביל
ישראל דמסתמא מביא מן המשובחין ומ"מ הכל לפי הענין אם ניכר שאינו לחים כראוי
ללקוט באותו יום (זכ"ה).

(יד) נכרי מסיח לפי תומו שפירות אלו נלקטו מאתמול מותר לסמוך עליו כיון
דאיסור זה אינו אלא מדרבנן. ודוקא שאינו יודע בטיב ישראל שאם נלקט היום אסורין
לו דאז אינו נאמן (סז).

(טו) דבר שאין בו חשש מלאכה אלא שהובא מחוץ לתחום אם הוא בעיר
שרובה נכרים דמסתמא לצורך הרוב מביא או שידוע שהביאו בשביל עצמו מותר אפילו
בו יום ומ"מ אסור לטלטל חוץ לד' אמות אם אין העיר מוקף מחיצה או שתקנו אותה
בצורת הפתח כדין דאז נחשב כל העיר כד"א אבל בתוך ד"א מותרין אפילו באכילה
כמבואר לקמן כלל ע"ח (סז).

(טז) ואם בא בספינה ויודע שכבר היה בע"ש בספינה אע"פ שהספינה הלכה כמה
פרסאות בשבת לא נקרא מחוץ לתחום דמסתמא המים גבוהים י"ט ומספקא לן אם יש
איסור תחומין למעלה מי' טפחים וקי"ל דספק דרבנן לקולא אבל אם אינו יודע שדיו
מע"ש בספינה כמו הספנין המביאין מיני דגים יבשים (זקורין פ'אנדערקט או פ'אינדערן)
בספינה בשבת הו' כספק אם באו מחוץ לתחום כיון שהיו ביבשה בכניסת השבת קנו שם
שבתה ונמצא שיצאו חוץ לתחום ודינו כשאר דברים שבאו מחוץ לתחום (סז).

(יז) ואם הובאו בשביל ישראל אסור לו ולבני ביתו עד מ"ש וי"א דצריך להמתין
גם כן במ"ש בכדי שיעשו. ודוקא באכילה אסור אבל מותר לטלטל בתוך ד"א ולאחרים
מותרים אפילו באכילה בשבת דכיון דתחומין אינו אלא מדרבנן לא אסרו אלא למי
שנעשה המלאכה בשבילו ולפ"ז ה"ה בכל איסור דרבנן דינו הכי וי"א דדוקא בתחומין
מותר לישראל אחר דבלא"ה אינו איסור הכולל לכל ישראל דאף שהוא חוץ לתחומו של
זה הרי הוא בתחומו של ישראל אחר ומ"מ אחרים אין צריכים להמתין בכדי שיעשו
באיסור דרבנן כיון דיש מתירין לגמרי (סז).

(יח) אם הביאו בשביל שנים אסורין להחליף (מ"ח סז ס"ק י"ז).

(יט) אורחים המתאכסנים בביתו וסמוכים על שולחנו באותו שבת הם כבני ביתו
ואם זימנן במקרה בביתו אסור אבל בכיתם דינם כאחרים (מ"ח נס"י תקט"ז ס"ק ו' ועיין
לקמן כלל ק').

(כ) ספק אם באו מחוץ לתחום אם הוא נכרי השרוי עמו בעיר ופירות מצויים
לו בעיר אעפ"י שיש לו פירות ג"כ חוץ לתחום מותר אבל אם הוא נכרי שאינו שרוי
בעיר הזאת או אפילו כודאי באו מחוץ לתחום רק שמשופק אם הביאם בשבילו אסורין
עד מ"ש ואע"ג דכל זה אינו רק ספק דרבנן אסור כדין דבר שיש לו מתירין (ט"ז סז)
ואז מותרין מיד לכ"ע דמחוץ לתחום קיל מספק נלקט וניצוד (סז).

(כא) נכרי שהביא שכר ושאר דברי מאכל דרך רה"ר אעפ"י שיש לו דין כרמלית
מ"מ ראוי להחמיר לירא שמים שלא ליהנות ממנו באותו שבת אם לא שהוא צורך גדול
ומיהו למ"ש מותר מיד דלא אהני מעשיו כ"כ בדבר שהוא חוץ לתחום (ועיין לעיל ג"ד
חמירה לנכרי) וי"א דמותר אפילו לכתחלה לומר לנכרי להביא ועכ"פ לא יפה עושין
המשלחים ע"י נכרי מגדלים לאורח ולחתן חוץ לעירוב (סז).

(כב) אם נודע לנו שיש כאן נכרי אחד שהביא מחוץ לתחום ולא נודע מי הוא אסור לילך לביתם או לשוק במקום שמוכרין לקנות מהם דהוי קבוע וכמחצה על מחצה וה"ל הכל דין ספק מחוץ לתחום אבל מה שחוזרים למכור בכתיים מותר לקנות דאמרינן כל דפריש מרובה פריש וכן אם קנה שם נכרי והביא לו מותר ובלבד שלא לקח בפניו (י"ד סי' קי"ד) אבל אם הוא ספק אם אחד הביא מחוץ לתחום נ"ל דמותרין ואפילו דברים חשובין (כיוצא ב"ד סי' ק"י ג"כ ס"ק ס"ג ונמ"א סי' תקי"ג) ודוקא לצורך גדול אבל בלא"ה מחמירין אפילו בס"ס בדשיל"מ.

(כג) פירות הטמונים בקרקע דבעי מרא וחצינא להוציאן אע"פ שהם תלושין כדרך שנוהגין להטמין לפתות כחורף בבור אם הוציאן נכרי לצורך ישראל אסור שהרי עשה מלאכה בשביל ישראל אבל אם הוציאן לצורך עצמו מותרין ואין בהם משום מוקצה הרי זה דומה לנעול את ביתו (סי' תקי"ח) וכ"ש אם נפתח הבור מאיליו וכיוצא בזה שהרי לא נעשה שום התחדשות בפירות אלא שהיו מונחים במקום שלא היה לו באפשר לבא לשם.

כלל סד. דין על איזה עבד מצווה על שביתתו (סי' ע"ד).

(א) כתיב למען ינוח וכו' ועבדך הרי שאדם מצווה על שביתת עבדו. ודוקא שקניו לו קנין עולם ומל וטבל או עב"פ שקבל עליו ז' מצות כ"נ ואם לא קבל עליו שום מצוה ועדיין הוא נכרי גמור י"א דמצווה עליו מדאורייתא ואסור לכל ישראל אפילו מי שאינו רבו לצוות לעשות לו מלאכה אפילו מלאכה דרבנן ואפילו צרכי חולה שאין בו סכנה אסור לעשות על ידו ודינו כדן בהמת ישראל ואפילו עשה מלאכה מדעתו אסור להנות מאותו מלאכה בשבת ויש אומרים דדינו כנכרי כיון שלא מל ולא טבל ולא קבל עליו ז' מצות וישראל מומר דינו כישראל ואסור לומר לו לעשות מלאכה אפילו בענין שמותר לנכרי. ואסור לומר לצדוקי לעשות מלאכה ביום טוב (מ"א סי' ע"ד ס"ק ח').

(ב) נכרי גמור שלא קניו לו רק שהוא שכיר אצלו אפילו לזמן ארוך אין אדם מצווה על שביתתו ואפילו רבו ומ"מ אם עושה מלאכתו בבית ישראל דבר שאין שייך לישראל כתיקון מלבושיו וכיוצא בו נ"ל דמותר לכ"ע להניחו אבל אם מכשל לעצמו בעצם של ישראל י"א דצריך למחות בידו דאל"כ מחוי כאלו הוא שלוהו (א).

כלל סה. מוקצה (סי' ע"ח ע"ט ע"י).

(א) ד' מיני מוקצה הם (א) מוקצה מחמת מיאוס (ב) מוקצה מדעת (ג) מוקצה מחמת איסור (ד) מוקצה מחמת מצוה.

(ב) מוקצה מחמת מיאוס כגון גר חרס ישן שהדליקו בחול ושפור של עץ שחולין בו דגים וכלים הצואים אע"ג דיש אומרים דבי"ט אסור (פ"ח סי' תל"ה) דוקא בי"ט משום דקיל והחשמיש מצוי ואתי לזלוילי להוציא אף אבנים וכיוצא בו שלא לצורך כלל לכך החמירו חכמים אבל בשבת מותר לטלטל כל זה דאין אדם מקצה מדעתו דבר הראוי לו להשתמש בו כיון שיש עליו תורת כלי.

(ג) מוקצה מדעת נהלק לט' אופנים וגם מזה התירו לטלטל בשבת קצת מהם אע"ג דאסרו בי"ט והם ד' אופנים שהתירו בשבת. (ח) דבר שראוי למאכל אדם ובהמה אעפ"י שהקצה אותו מדעתו מלאכול בשבת מחמת שאינו מאכל אדם אלא ע"י הרחק כגון דגים שמלחו בע"ש וכן בשר חי רך ואוכלין אותו ע"י הרחק אפילו לא נמלח כלל (ע"ח סעיף ל"ח ל"ב).

(ג) שראוי לאכילה אפילו בלא דחק אבל הקצה מדעתו לאכלן מטעם שהקצה אותן לסחורה אע"פ שנחנן לאוצר וכן ביצים שנחנן תחת הרנגולת לגדל אפרוחים אבל עדיין הם ראויים לאכילה ואפילו חטים שזרען בקרקע דאעפ"י שדחאן בידים ונחמין לזרעה כיון שעדיין לא נשרשו וראויים לאכילה אין הקצאתו כלום דדעתו של אדם לחזור ולמלך לאכילה (ע"י) (א).

(ג) דבר שראוי למאכל בהמה אך מע"ש לא היה מוכן לכך כגון בהמה ועוף שמתו בשבת אע"פ שבהש"מ עדיין היו בריאים (סי' שכ"ד דנמשכנת בהש"מ אפילו זי"ט מותר) ובשר חי שנסרח בשבת דאע"ג דמאחמול לא היה עומד לכלבים דמה דחוי לאדם אינו נותן לבהמה מ"מ מותר בשבת לטלטל (ע"ח סז).

(ד) דבר שראוי להשתמש בו אלא שנשתנה בשבת ממה שהיה והוי כעין נולד שנבאר לקמן מ"מ כיון שאינו מעשה חדש גם זה מותר בשבת כגון כלים שנשברו בשבת ואינן ראויין למלאכתן שהיו קודם השבירה ומ"מ ראויים לכסות בהם (ע"ח סעיף ו') וכן נכרי שעשה כלים מעצים (סז מ"ח ס"ק ע"ו ועיין נמ"א סי' תקפ"ו) (ב) ועצמות רכים שנחפרקו מן הבשר ואחמול היו מחוברין לבשר והיה דינן כבשר ועכ"פ עכשיו ראויין לכלבים (ע"ח סעיף כ"ט) אך י"א דכלי שנשבר הוי נולד גמור ודינו כדלקמן (ח) א"א"כ ראוי לקבל בחובו איזה מאכל או משקה מעין מלאכתו הראשונה כגון שברי עריבה לצוק לחובו מקפה ושברי זכוכית לצוק לחובו שמן (סי' ע"ח סעיף ו') ולדבריהם גם בנכרי שעשה כלי אסור גם בשבת.

אלו ד' אופנים מותרים בשבת ואסורים ב"ט.

(ה) למעלה מזה דברים שעומדים לאכילת אדם או לתשמיש ואמנם כיון שבשבת אינן ראויין אפילו ע"י הדחק ולכן קי"ל דאפילו בשבת אסורים לטלטל כגון דגים שלא נמלחו כלל (ונשבת אסור למולחן) ושומן של בהמה אעפ"י שכבר הוא מהוהך ובשר קשה שאינו ראוי לאכול חי (ואע"ג דכל זה עכ"פ ראוי לכלבים כיון שהם ראויים למאכל אדם לחזר זמן און דעתו ליתנו לכלבים וא"כ הקלה דעתו מננו מע"ש) (סז נמ"א ס"ק כ"ז).

(ו) למעלה מזה דברים שאינם מוכנים כלל לתשמיש אדם ולא לאכילת אדם ובהמה אע"ג דלפעמים משתמש בהם דרך עראי מ"מ כיון שלאחר התשמיש תיכף זורקה וזה נקרא מוקצה מגופו כגון אבנים ולבנים העומדים לבגין אפילו לאחר שגמר הבגין אם סדרם זה ע"ג זה גלי דעתיה דעדיין דעתו עליהם לבגין אבל אם כבר נגמר הבגין ולא סדרן אזי יש תורת כלי עליהם שדרך ב"א להשתמש בהם לסמוך או לכסות דבר כלבנים (סז סעיף י"ז) ותתיכות ברזל ותתיכות זכוכית ותתיכות עץ אע"ג שראויים לכסות בהם לא מהני כיון שאין עליהם תורת כלי (סעיף ז') ומעות ואפילו דינר זהב (א"ח"כ נקב אומס ויחדן לתכשיט סי' ע"ג ונמ"א ס"ק מ"ה) ועצים וקנים וקורות ונצות של עופות ועורות של בהמה בין לחין ובין יבשין בין מבהמה גסה חזי ליטול עליו עיין שבת מ"ז ע"ח בגלילת שט) וצמר (מש"א"כ נא"י מקום הש"ע דעורות גסה חזי ליטול עליו עיין שבת מ"ז ע"ח בגלילת שט) וצמר ופשתן מנופץ שאינו ראוי לשום תשמיש ונסרים של אומן שעומדים למלאכה (מש"א"כ של נעה"ג דמותריס) ועפר וחול אפילו אם אינו מחובר לקרקע ושברי כלים שאינן ראויים עוד לשום תשמיש או שדרך בני אדם שלא להשתמש בו עוד כגון מחט שניטל עוקצה או חורה דאע"פ דעדיין ראוי ליטול בו קוץ מ"מ אינו חשוב ואדם זורקו לאשפה. ומת וכל בעלי חיים אפילו בהמות ועופות שיש לו בחוץ ביתו וקליפי אגוזים וקליפי ביצים ועצמות הקשות שאינן ראויים אפילו לכלבים אעפ"י שנחפרקו כבר מהבשר מע"ש (סי' ע"ח) וחבן

מוסרח שאינו ראוי עוד אפילו לאכילה ותשמיש בהמה ואפילו ביו"ט אם הוא ג"כ לח שאינו ראוי אפילו להסקה (סי' תקי"ח) ודלתות הבית והחלונות או אפילו של כלים המוקצים אע"פ שהם כלים כיון שאינן מוכנין כלל לתשמיש ולכן בין נחפרקו מע"ש או בשבת לעולם הם מוקצים וכן סולם של עליות הגדולות שהן דומין לדלתות הבית (ע"ה סעיף ח' וסעיף י"ט).

(י) למעלה מזה ג' מיני מוקצה חמורות מזה דאפילו ר' שמעון דלית ליה מוקצה כלל מודה באלו דאסורים. (מין ח') מוקצה מחמת חסרון כים דהיינו שמקצה אדם מדעתו מלהשתמש בהם מפני שמקפיד עליהם שלא יתקלקלו או שלא יתלכלכו או כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם כגון כל דברים היקרים או אפילו אין דמיו יקרים כגון גיזי צמר אם נתנם לאוצר לסחורה ומקפיד עליהם (ע"ה וסי' רל"ט וע"ה נמ"ח) (אבל אם אינו מקפיד אפילו נתנו לאוצר ועומד לסחורה מותר חזן מדבר מאכל ומקפה דאע"פ דמתכן לאוצר מותר כמו שכתבנו בס' ח') ואפילו כלי סעודה כגון קערות וכלי זכוכית וסכינים ונ"ל דדוקא בחנוני שאין דרכו להשאיל כלים אבל מי שדרכו להשאיל כלים חדשים אין בהם מוקצה אע"פ שנתנן לאוצר שהרי אינו מקפיד עליהם וכן צמר גפן ופשתן וצמר סרוק העומד לסחורה או למלאכה ונתנן לאוצר ומקפיד שלא יטנפו וכן כלי אומנות שמקפיד עליהן שלא יפגמו וכלי בעלי בתים שמקפיד עליהן כגון סכין של סופרים ושל מילה ושחיטה ונייר העומד לכתובה ואגרת שמקפיד עליו לשמרו (סי' ע"ה) וכלים היקרים שאינו משתמש בהם כלל (רמב"ם פ' כ"ה) וכן כל דבר שמחמת חסרון כים ואסור לכ"ע. וי"א דגם כלי המיוחד למענות לכד וכבר הניח בו מעות כחול אע"פ שנטלו היו מוקצה מחמת חסרון כים אא"כ עשה בו נקב שאינו ראוי עוד למענות (סי' ע"ה).

(ח) (מין ז') וגם בזה לכ"ע היו מוקצה והוא גמור שנעשה מעשה חדש כגון אפר שבכירה שהוסק בשבת ע"י נכרי (סי' תל"ח) דמעיקרא עצים והשתא אפר ואפילו הוא חם עדיין וכי"ט אע"ג שכל זמן שהוא חם אינו מוקצה דעדיין ראוי לצלות בו ביצה אבל אם נצטנן כבר היו נולד. וכיצה הגולדה בשבת וי"ט (מלבד איסור הכנה). וחלב שנחלב בשבת וי"ט לקערה ריקנית (מלבד איסור דש). ונ"ל דמים הנוטפין מאילנות בימי ניסן אסור לשחותן בשבת משום נולד (עיין ריש גילה בתוס' דס' מ"א נעייני מ"ב ל"ג ב"ע) ונ"ל דאפילו יש כבר כלי עם מים מע"ש שנוטף לחוכו אפ"ה אסור ולא אמרינן דבטל כיון שהוא דשיל"מ (ואינו דומה לסי' ע"ה דהתם העכנים מונחים בגיגית ומיכף כשזלף מתערב משא"כ כאן מיכף כשזלף מן האילן ניכר ואם כן כבר אסור).

(ט) (מין ג') דבר שמקצה אותן מדעתו ומדחה אותן בידים לזמן עד שיהיו ראויים ונאותים לאותו דבר ובהש"מ עדיין אינו ראוי וגם נדחה ממה שהיה ראוי וזהו נקרא מוקצה דגרוגרות וצמוקים שמניחין ליבשן וטבע פירות אלו שמשעה שמתחילין להתיבש עד שיתיבשו לגמרי הם מוסריחים ואינן ראויין לבלום לכן אם בין השמשות לא היו עדיין יבשים אע"ג שבשבת כבר נתיבשו לגמרי אסור וכן כיעים שהניחן תחת חרנגלות וכבר נסרחו (שנת מ"ה בתוס' דס' וי"א דגם מוקצה דבעלי חיים הוא דומה לזה וגם בזה לכ"ע היו מוקצה ואין בו מהלוקת כלל (סי' ע"ה).

(ד) מוקצה מחמת איסור נחלק לשני אופנים (א) מחמת איסור בעצמו (ב) מחמת איסור מלאכתו. (האופן הא') מחמת עצמו כגון פירות הנושרין או שתלשן נכרי או קטן ורגים שנצודו אפילו היו המצודות פרושות מע"ש ועי"ט ובשבת נצודו מאליהן ואפילו

אם ספק אם נתלשו וניצוד בשבת וי"ט ודג שהיה בספל של מים שכבר הוא ניצוד ונמלה הנכרי מן הספל ובהמה ועוף ששחטו לחולה שיש בו סכנה ומותר השמן שבנר שהיה דולק בהש"מ ונכבה ובנין שנפל בשבת אפילו היה רעוע ועומד ליפול בהש"מ דאע"ג דאז אין בו איסור דאורייתא בסתירתו מ"מ איסור דרבנן יש בו (סי' תקי"ח) וחלב שנחלב בשבת אפילו לחוך קדרה שיש בו אוכלין דאסור לחלוב בשבת משום דש (עיין במלאת 67). וכיצה שנולדה בשבת וי"ט גזרו בו חכמים משום ביצה שנולדה בי"ט אחר שבת או שבת אחר י"ט דזה אסור מדאורייתא משום הכנה וכן כל כיוצא בזה שהיה אסור בהש"מ מחמת איסור אפילו דרבנן אע"ג שעכשיו נסתלק האיסור. וכלי זכוכית שיש בו חול ויוצא החול דרך נקב קטן בשעה או ב'. וכלי שרוואין בצל כמה שעות על היום הדומה למדידה ונ"ל דאין בכלל זה מה שקורין אוהר דבזה ל"ש כלל שום מדידה ואפילו הוא צריך לידע כמה שעות על היום לענין ק"ש או לימוד מ"מ לא הוי מדידה של מצוה שהרי המדידה עצמה אינו מצוה (מ"ח ס"ק ע"ח) וי"א גם בגד שעטנו (סי' ע"ח ס"ק ע"ד). (אופן ז') מחמת מלאכתו כגון כלים המיוחדים למלאכה שאסור בשבת כגון מכתשת ורחים וקורנס (סקורין הנזכרים) וקרדום שמבקעין בו עצים ומרא שחופרין בו ומכבדות שמכבדין בו הבית ושופר ומנורה אע"פ שלא הדליקו עליו אותה שבת אבל נר שהדליקו בו באותה שבת אסור לטלטל כדין בסיס לקמן (ועיין סי' רע"ט סעיף ו' ונמ"ח) ונרות בין של חלב או של שעוה ופתילות מצמר גפן וכן כל כיוצא בזה (ע"ח ס"ק ל').

(ה) מוקצה מחמת מצוה כגון נוי סוכה אע"פ שיכול ליטלן בלא שום איסור מלאכה כגון שתלאן בלולאות ושמן המטפטף מן הנר בשבת וי"ט (רס"ה) כיון שהקצה למצותן בהש"מ אע"ג שכבר נפל הגוי וכבה הנר איתקצאי לכולה יומא ומוקצה זה נוהג אפילו בחול המועד לענין להגות מהן אלא דבשבת וי"ט אסור בטלטול ובחזו"מ מותר בטלטול דאיסור טלטול אינו אסור אלא בשבת וי"ט (תרל"ח).

(ו) כלל אמרו במוקצה שכל דבר שהיה מוקצה בהש"מ והיה אסור בטלטול בהש"מ אמרינן מגו דאיתקצאי בהש"מ איתקצאי לכולי יומא ואם היה ראוי בין השמשות ואיך דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן בו ביום חזר להיותו דאין מוקצה לחצי שבת (סי' ע"ה).
(ז) ועוד כלל אמרו שכל דבר שהיה מונח עליו המוקצה בין השמשות אע"ג שהוא כלי שמלאכתו להיתר נעשה בסיס לדבר האיסור ודינו כאלו היה הוא המוקצה ולא נקרא בסיס אלא עפ"י אופנים שנבאר לקמן אי"ה כלל ס"ז.

(ח) ועוד כלל אמרו כשם שאסור לטלטל המוקצה כך אסור ליתן כלי שיפול בו המוקצה וזה נקרא ביטול כלי מהיכנו (סי' רס"ח) שהרי על ידי שנותן הבלי תחת המוקצה אסור לטלטל הבלי ודומה כאלו חיבר שם בסיד (ק"מ נ"ג נר"ה).

(ט) ועוד כלל אמרו כ"ד שהקצוהו הבעלים שלהם מחמת שאינו חשוב אצלם מחמת שהוא עשיר הוי מוקצה אף לעניים דמוקצה לעשיר הוי מוקצה אף לעניים לפיכך תחית הרס שנשברה אם לא זרקה לאשפה מותר לטלטל אם ראוי לכסות בו אפילו מונחת בה"ר במקום שאין כלים מצוים אבל אם זרקה לאשפה אע"פ דאצל עני חשוב הוא כיון שהבעלים בטולה מתורת כלי אסור לכל אדם. ודוקא תחית הרס שהיה עליו תורת כלי אבל אבנים ועצים כיון שלא היה עליהם תורת כלי אע"פ שראוי לכסות בהם אסור לטלטל אא"כ עשה בו תיקון קצת. ואין חילוק בין כלי שנשברה בשבת או בחול כל זמן שלא זרקה לאשפה דלעולם מותר לטלטל כדלעיל אלא בזרקה לאשפה יש חילוק

דאם נשברה בחול וזרקה בשבת מותר לטלטל כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליו
(ע"ה סעיף ז' ובמ"ח).

כלל סו. דין באיזה ענין ותיקון מותר לטלטל מוקצה והטעם למה

אסרו מוקצה:

(א) המוקצה אעפ"י שאסור בטלטול יש מהם דברים דמהני בהם מחשבה מע"ש
ויש מהם שצריכין איזה תיקון ויש מהם דלא מהני שום תיקון ויש מהם שא"צ אפילו
מחשבה. וטעם החילוקים בדיניהם הוא עפ"י הטעם שאסרו חכמים לטלטל דבר מוקצה
ואעפ"י שאין בו שום גררא דמלאכה לא דאורייתא ולא דרבנן והטעם שאסרו כ' הרמב"ם
וה"ל ומה אם הזהירו הגביאים שלא יהא הלוקך בשבת כשל חול ולא שיחת שבת כשל
חול ק"ו שלא יהיה טלטול שבת כטלטול של חול כדי שלא יהיה בעיניו כיום חול ויבא
לחקן ולהגביה כלים מפנה לפנה ומכית לבית ולהצניע אבנים וכיוצא בו שהרי יושב בביתו
בטל ומבקש דבר להתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שכ' בתורה למען ינוח ועוד
כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה
ועוד מפני שמקצת העם הם טיילין ויושבי קרנות וכל ימיהם הם שוכתים ממלאכה ואם
יהיה מותר לילך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שבתה הניכרת ולפיכך
שבתה בדברים אלו הוא שבתה השהו בכ"א ומפני זה אמרו שלא יטלטל אלא כלים
הצריך להם עכ"ל. והראב"ד כ' הטעם משום גדר הוצאה ואמנם עם כ"ז לא זכינו לדע
טעם שחלקו חכמים לאסור מוקצה א' יותר מחבירו כאשר נבאר פרטיהם. ונ"ל להוסיף
עוד טעם שבין שראו חכמים לאסור המוקצה מטעמים הנוכחים סמכו דבריהם על פסוק
והבינו את אשר יביאו דאיכא מאן דיליף בגמ' מפסוק זה דמוקצה הוא דאורייתא כיון
שלא היה מוכן מע"ש ולכן אף דלא קי"ל הכי מ"מ סמך גדול סמכו על פסוק זה שלא
לטלטל אלא מה שהוא מוכן מע"ש או ממילא או שהכין במחשבה או במעשה לכל דבר
לפי חשמישו וזהו הטעם עצמו דאמרין מגו דאיתקצאי לכהש"מ איתקצאי לכולי יומא
דכיון דלא היה מוכן בע"ש נשאר באיסורו ולכן חלקו חכמים בדבר ואמרו.

(ב) כל כתבי קדש ואוכלין ומשקין אעפ"י שייחדן לסחורה כיון שהם לצורך שבת
לא רצו לגזור ולכן אפילו לא הזמין לא במחשבה ולא בדיבור מותר לטלטלן שהם דברים
שמצוה לעסוק בהם או להתענג ואפילו שלא לצורך כלל אלא לפנותן ממקום למקום
מותר חוץ מן התפילין דכיון דאסור להניחן בשבת אסור לטלטלן אלא לצורך כגון שלא
יפלו (סי' ע"ח סעיף ד').

(ג) כלים שמלאכתן להיתר או אפילו לאיסור ולהיתר כגון קערות וסכינים וכוסות
וקדרות אעפ"י שמבשלין בו מ"מ דרך להשתמש בו בלא בישול וכל כיוצא בזה שאין אדם
מוקצה דעתו מלהשתמש בהם ולכן כולם הם מוכנים מותר לטלטלן רק שרצו חכמים לגזור
שלא לפנותן ממקום למקום משום טרחא יתירה כמו שבארנו ולכן אם עושה לצורך
הכלי שלא יגנב או שלא יפסד מקור וחום וכיוצא בו מותר לטלטלו ולהעמידו במקום
המשחמר (סו). ומ"מ כלים הנעשים מפרקים או שיש בהן הריצים הדומין לפרקים
אסור לטלטלו דשמא יפול ויתפרק ויחזירנו ונמצא עושה כלי בשבת אא"כ דרך אותו
כלי להיות רפוי כדאיתא במלאכת בונה (סי' רע"ט).

(ד) כלים שמלאכתן לאיסור (כמו שאר לעיל כלל ס"ח סי' ד') דמהם מקצה דעתו
מחמת איסורן וגם דיש לחוש שמא יבוא לעשות מלאכה בהן אסרו לטלטל אפי' לצורך

הכלי שלא יפסד ויגנב ולא התירו אא"כ הוא צורך לשבת כגון לפצוע בו אגוזים ולכסות בהן כלים ולפתוח בו דלת ותיבה וכיוצא בו לצורך שבת או אפילו אינו צריך לגוף הכלי אבל צריך למקום הכלי להשמישים אלו אינו מקצה מדעתו שהרי גם בחול לפעמים משתמש בהם לצורך גופם או מקומם ואפילו אם עכשיו עיקר כוונתו לצורך הכלי כיון שעכ"פ מטלטלו לצורך גופו ומקומו מותר דאין כאן מקום לגזור (ע"ח סעיף ג').

(ה) לפיכך מנעל חרש מותר לשמטו מעל הרפוס אע"פ שהרפוס מלאכתו לאיסור כיון דשם כלי עליו מותר לטלטל לצורך מקומו דהיינו המנעל ואין חילוק בין ליטול הרפוס מחדך המנעל או המנעל מן הרפוס וכן חלוק שכבסו ותחבו בו קנה אם הקנה היא כלי מותר ליטלו מתוכו ואם אינו כלי שומטו מן הקנה אבל אסור ליטול הקנה ממנו כיון שאין עליו תורת כלי דינו כעצים ואבנים (לעיל ו') (ע"ח סעיף י"ד).

(ו) דברים שהם מוקצים מחמת חסרון כים (כמוצאר לעיל כלל ס"ה ז' ח' ט') כיון שמקפיד עליהן מלהשתמש בהם בחול שום תשמיש וא"כ מקצה אותן מדעתו לגמרי וכן מוקצה מחמת נולד או מחמת דרדויה בידיים וכן כל דבר שהוא מוקצה מחמת שאינו ראוי לשום תשמיש (כמוצאר לעיל ו') וכן מוקצה מחמת מצוה כיון שכ"ז אדם מקצה מדעתו לגמרי אפילו לצורך גופו או מקומו אסור ואין לך מוקצה שיהיה מותר לצורך גופו ומקומו אלא כלים שמלאכתן לאיסור כיון שיש תורת כלים עליהם ולא מקצה אותם מדעתו לגמרי אבל כל השאר מקצה לגמרי (ע"ח).

(ז) לפיכך אם מכין אותם מותר לטלטלן ואמנם לא הכל שוין בדיון הרבנה דמוקצה מגופו (המוצאר בחופן ו') אם מיהרו להשתמש הרי עי"ז דינו ככלי ולכן אם הוא תשמיש שדרך ליחד דבר זה לתשמיש זה כגון אבן שדרכו בכך ליחד לפצוע בו אגוזים סגי ביחד לזה מע"ש אע"פ שאינו מיהרו בהדיא להשתמש בו לעולם ואם רוצה להשתמש בו דבר שאין דרך ליחדו לכך כגון שרוצה לכסות בו כלים ולסמוך בו דלת ולהכות בו ברזא שדברים אלו הם רק במקרה ואינם תדירים ואף שישתמש בזה לפעמים תיכף אחר התשמיש וזרקה דהרופה ליחד עץ ואבן למלאכות אלו מחליקו ומתקנו כידוע ולכן לא מהני אם מיהרו להשתמש לשבת זו אא"כ יחדו לכך לעולם ואפי' במחשבה בעלמא סגי וכ"ש כשעושה בו מעשה ומגלה דעתו לעשותו כלי ואז דינו ככלי שמלאכתו להיתר (סעיף כ"א) ודוקא סתם אבנים אבל אבנים המונחים על הכירה מותר לטלטלן בלא שום רבנה דמסתמא מיוחדין לתשמיש (מ"א סי' רנ"ט) ולפיכך אסור לטלטל העצים העגולים שנסרו לשרפה לישב עליהם אם לא שתקנם מע"ש לכך כיון דאינם עומדים לישיבה או שסדרם מע"ש וישב עליהם מע"ש (מ"א ס"ק מ').

(ח) וכן עפר וחול הצבור כוויח בחצר או בבית מותר לטלטלו דכיון דעברו זה הוא הומנתו לתשמיש אבל אם הוא מפוזר בטל לקרקע ואסור בטלטול ולכן מותר ליטול פירות הטמונים בחול הצבור (ע"ח סעיף ל"ח) ומותר לטלטל אפר כירה שהיה שם מע"ש אבל מה שהוסק בשבת אסור דהוי נולד (סי' ע"ז י"א ס"ק ח') וכן מותר לחתוך ענף מן הדקל מע"ש להניף בו להבריח הוטיבים וכיוצא בו כיון דיהדרו לכך עשאו כלי גמור (ע"ח סעיף מ"ח) אבל אסור ליקח ענף מן המכבדות שהרי הוא מוקצה ואפילו נטל גברי אסור לטלטלו.

(ט) וכן מוקצה מחמת חסרון כים מהני הומנה להשתמש בו רק שצריך ליחדו לעולם לתשמיש ולא מהני יחוד לשבת זו לכך ולכן הרופה להניח צמר גפן ופשתן שיחך

לסחורה על מכתו צריך יחוד לעולם או שימשה בשמן ואם לא יחדן לסחורה סגי במחשבה מע"ש וכן עורות לחים ובישין וכל כיוצא דינן שוה (סעיף כ"ד כ"ה).

(י) ודוקא לדבר שראוי להשתמש בו קצת לכסות בו וכיוצא בו מהני יחוד אבל לדבר שאינו ראוי לכלום כגון שיזמין גרוגרות וצמוקים קודם שיחבישו שאינם ראויים לכלום באותו זמן וקליפי ביצים ואגוזים ועצמות יבישים וכיוצא בו לא מהני להו מחשבה ואפילו הזמנה בפה וכן מטבע אם לא שיעשה מעשה דמוכח שעומד לתשמיש כגון במטבע שינקוב אותה דראוי לתלות בצואר בתו ואפילו עצים ואבנים אם עושה בהם מעשה המוכיח שרוצה להשתמש בו דעי"ז נעשה כלי ואע"ג שאין מיחדו לעולם סגי בזה וכבר כתבנו כלל נ"ט סימן י' דין בהמה שנפלה לגומא אם מותר להוציאה.

(יא) מוקצה מחמת מצוה הוא כל דבר שהקצה למצוה בין בחול ובין בשבת וא"כ אסור להנות מהן וכיון דאסור להנות מהן לכן בשבת וי"ט אסורין בטלטול אבל בחול ואפילו בחוה"מ ל"ש איסור טלטול ואיזה דבר הוא מוקצה למצוה כגון נר של שבת ונר של יו"ט (א) ונוי סוכה ואתרוג ולולב והדרם וערבה ואפילו הערבה שנוטלין בהושענא רבה ונר חנוכה בכלל זה אסור להסתפק מהן משום ביטול מצוה וכ"ש מנר שדולק בשבת וי"ט דאסור משום מכבה ואפילו להנות מהן בענין שאין בו ביטול מצוה אפ"ה אסור משום בזוי מצוה דכיון שהקצה למצותו כל משך מצותו הם אסורים.

(יב) לפיכך מותר השמן שבנר וכן שמן המטפטף אסור להנות מהן כל השבת ואפילו לאחר שכבה הנר דמסתמא הקצה השמן שידליק (רע"ט) וכן נוי סוכה אסור להנות מהן אפילו בחוה"מ ואפילו לאחר שנפלו דכיון שתלאן נחבטלו לסוכה ואיכא בזוי מצוה (סי' תרל"ח זנ"י זש"ר"ן דלא כיוש"כ תוס' זש"כ כ"ז וע"ש זמכרש"ל ונ"ט"ו סי' כ"ח) וכן אתרוג אסור להנות כל ז' ואפילו נפסל אחר שעשה בו המצוה (דל"ר כ' הזמנה לאו מלחא) והט"ז אוסר תיכף אחר בהש"מ ובח"ל אסור גם בח' (תרס"ה) וכן ציצית כשהן בכשרות אסור לקשור בהם שום דבר משום בזיון (כ"ח) ונר של בהבנ"ם עיין כלל י"ז.

(יג) כל דבר אינו אסור אלא למה שהקצה אותו דהיינו אתרוג לא הקצה אלא מאכילה ולכן מותר להריח בו מן הדין רק לפי שנחלקו אם מכרכין עליו כיון שאינו עומד להריח יש למנוע מלהריח בו בשעת נטילתו אבל באמצע היום או בשבת מותר להריח בו ולברך עליו וההדרם שאינו עומד אלא להריח נמצא שהקצה אותו מלהריח ולכן אסור להריח בו ואפי' בשבת שאין נוטלין הלולב מ"מ כבר הקצה לכל ז' (תרכ"ג ע"ש זמ"ח) וכן אם תלה פירות בסוכה לנוי אסור לאכלן ומותר להריח בהן ואם תלה בה עשבות המריחים נ"ל דאסור להריח בהם (ומש"כ המ"ח סי' תרל"ח דאם סיכך בהם יש ומירין להריח היינו דוקא נסיכך נהן דאפשר לסכך נעליים כמש"כ זש"מ"ח זש"ר"ן זש"כ בתל"ה נה) וכן אסור לטלטל הלולב בשבת. ונ"ל דלא מבעי' לצורך גופו דאסור כיון שכבר הקצה למצוה אלא אפילו לצורך מקומו אסור דהוי כאבן (ב).

(יד) הפריש אתרוג סתם לו' ימים אסור לדירן גם בח' הפריש לכל יום א' אסור לאותו יום כולו ומותר למחר (תרס"ה) ומותר לכתחלה להתנות על אתרוג שיהיה כולו ליום א' ושאינו בודל כל בהש"מ של ב' ואילך (וכ"ל לפי מה שז' המ"ח סי' תרל"ח דהיכא דליכא סתירת אהל מוכי תנאי אס כן חל"ל איני בודל כל כהש"מ) הפריש לשאר ימים דחסר כשר מותר לאכול ממנו ובלבד שנשאר בו כשיעור לצאת ואפי' בלא תנאי דמתחלה לא הקצה אלא כשיעור (כ"כ המ"ח סי' תרמ"ט ס"ק י"ט וז"ע דבנ"ל תכחי ומסתמא הקלה כולו).

(טו) בני סוכה מהני תנאי דהיינו שעומד מבע"י ואומר אני מתנה שאיני בודל מהם כל בין השמשות או לאכלן כל זמן שארצה וא"כ גם בהש"מ בכלל שהרי גם בהש"מ מותר ליטלן (תל"ח) אבל תנאי אחר כגון שיאמר אני מתנה עליהם לאכלן למחר דכיון דחלה הקדושה עליהן בהש"מ אסורין כל ז' דסוכה נוהג בלילות כבימים משא"כ אחרונ דכל יום הוא מצוה בפ"ע ובשמן המטפטף והנותר בנר לא מהני אפי' תנאי זה דע"כ אסור בהש"מ משום איסור כיבוי דהמסתפק מן הנר חייב משום מכבה ומ"מ מותר לאחר השבת והנותר משיעור הדלקה בנר חנוכה כגון שכבה אסור לעולם וצריך לשורפה בפ"ע דאגב חביבות הנס מקצה לגמרי שלא להנות ממנו (תרע"ג).

(טז) אם טלטל המוקצה לצורך גופו או מקומו כ"ז שעודו בידו מותר לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה (ס"ס רס"ו ור"ס ש"ח ועיין נס"י רס"ז נמ"א ס"ק י"ט שהק' משנת ל"ה וזה שתירן אינו מספיק דעכ"פ קשה מר"י בר חנינא שאמר שזעמי וכו' ואיך הוכיח מזה שזא שאני הכא כיון דעדיין בידו ולכן דין זה ל"ע).

כלל סו. דין בסיס לדבר איסור (ש"ט ש"י ש"א).

(א) כבר כתבנו שהמניח דבר מוקצה אפילו על כלי שמלאכתו להיחר דין הכלי כמוקצה גופו ואמנם אינו נעשה בסיס אלא עפ"י ז' אופנים. (ה) שיהיה מונח עליו בהש"מ דאו אמרינן מנו דאיתקצאי לבהש"מ איתקצאי לכולי יומא אבל אם הניח הנכרי או קטן או אפילו הוא בעצמו בשוגג בשבת אע"ג דכל זמן שהמוקצה מונח עליו אסור לטלטל הכלי מ"מ לאחר שהוסר המוקצה ממנו אין עליו דין בסיס עוד ומותר לטלטל וי"א דאפילו כעודו עליו מותר לנער המוקצה ממנו. (ב) לגדולי הפוסקים לא נעשה בסיס אא"כ היה דעתו שיהיה מונח שם כל השבת אבל אם דעתו שלמחר יטלנו נכרי לא הו' בסיס ויש לסמוך ע"ז במקום פסידא אבל בל"ז קי"ל כגדולי הפוסקים דאפילו דעתו לסלק הו' בסיס כיון שבהש"מ היה מוקצה עליו. (ג) דוקא כשהניח עליו בכונה אבל אם שכח אפילו שהניח עליו בחול בכונה והיה דעתו לסלקו קודם שבת ושכח לא הו' בסיס. (ד) שיהיה מונח המוקצה על כלי שלו או על של חברו שנתן לו רשות אבל אם הניח מוקצה שלו על כלי של חברו שלא ברשות קי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומ"מ אם נתן ראובן מוקצה של שמעון בכלי של שמעון הו' בסיס דמסתמא ניחא ליה לשמעון שלא יבא לידי הפסד. (ה) שיהיה מונח שם המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב אבל מנה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשיב בחיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי החיבה לא הו' בסיס ונ"ל דאף לסברא זו החיבה הו' בסיס שהרי עכ"פ היה דעתו שיונח בחיבה אלא שהכלים שבתוכה שהמוקצה מונח עליו לא הו' בסיס ויש חולקין וס"ל דהו' בסיס. (ו) שיהיה מונח על עיקר הכלי אבל כים התפור כנגד ומעות מונח כים כיון שאינו על עיקר הנגד לא הו' הנגד בסיס. (ז) לא מקרי בסיס אלא כשמונח עליו דבר איסור בלבד אבל אם מונח עליו גם דבר הותר וההיתר חשוב אצלו יותר מן האיסור לא הו' בסיס. ודוקא שחשוב לו אבל אם איש חשוב לו אע"ג דלאחרים חשוב לא נקרא חשוב.

(ב) החילוק אם הוא בסיס או לא הוא זה דכל מקום דהו' בסיס אסור לטלטל הכלי אפילו לצורך גופו ומקומו ואפילו לנער ממנו המוקצה דהו' רק לטלטל כלאחר יד אפ"ה אסור שהרי הכלי גופו נעשה כאלו הוא עצמו המוקצה ובמקום דלא נעשה בסיס אם צריך להשתמש בגופו של כלי או שצריך למקום הכלי מותר לנער המוקצה דהו'

מלטל כל אחר יד ואם א"א לנער שמתירא מהפסד הכלי או אפילו מהפסד המוקצה מלטל הכלי עם המוקצה למקום הצריך לו וכן אם צריך למקומו מלטלו ועודו עליו שכיון שצריך למקומו א"א לו לנער שם (סי' ע"ט) (א).

(ג) הא דשרינן ניער דוקא כשצריך הכלי המותר או מקומו אבל בשביל הפסד המוקצה אסור לנער (עיין מ"א סי' ע"ט ס"ק ה' וסי' ע"י ס"ק י"א מה שכתב נ"ס הב"ח ופי' איכא הפסד בשיעור ור"ל שיפסיד המוקצה וכן הוא נהדיח נ"ח).

(ד) עפ"י הכללים המבוארים נחברר שכשהדליקו מנורה על שולחן אסור ללטל השולחן שהרי השולחן הוא בסיס למנורה ונרותיה אם לא שהיה מונח על השולחן בהש"מ לחם דאז הוי בסיס לאיסור והיתר חשוב יותר מהאיסור שהרי צריך לסעודת שבת. ונ"ל דהוה הטעם שמקפידות הנשים להניח הלחם על השולחן קודם הדלקת נרות (וכו' מסולק תמיכת הט"ז נסי' ע"י סק"ח) ואם אינן נביאות בנות נביאים הן ואם נפל נר דולק על השולחן ומתירא שלא תדלוק השולחן אעפ"י שלא היה לחם על השולחן מותר לנער כיון שאין דעתנו להניח המנורה כל השבת ובמקום הפסד סמכינן ע"ז כדלעיל סימן א' בדין ב' (סימן רע"ז).

(ה) המנורה שהדליקו בו נר שבת נעשה בסיס לנרות ולכן אסור ללטל המנורה אף לאחר שיכבה אפילו לצורך גופו ומקומו אע"ג דשאר כלי שמלאכתו לאיסור מותר ללטל בכה"ג זה אסור כיון דבהש"מ היה אסור ללטל בכה"ג משום הנרות ומ"מ נוהגין ללטלו למחר ע"י נכרי וסומכין בזה על דעת האומרים שלא נעשה בסיס כיון שלא יהיה עליו כל השבת ומ"מ אם הנר מאוס עליו ביותר המיקל ללטל ע"י ישראל לא הפסיד מידי דהוי אגרף של ריעי (סי' רע"ט).

(ו) וכן ג"כ מותר לנער המפה שמונח עליו קליפי אגוזים ולא אמרינן דהוי בסיס משום שלא היה עליו בהש"מ ועוד דאפילו בשעה שמניחן שם אינו הושש להיכן יפלו ודוקא ניער אבל אסור להגביה המפה עם הקליפין ואם יש ג"כ פת על המפה מותר להגביה המפה וללטל עם הקליפין ולזרוק הקליפין דכיון דקליפין אינן חשובין כלל בטלילים לגבי פת ואפילו לא היה שם פת מותר להניח שם פת כדי ללטל אגבן הקליפין (מ"א סי' ע"ח ס"ק כ' ועיין ב"ח ע"ג תוספת ד"ה עשה ועיין ט"ז ס"ס ע"י ס"ק ח').

(ז) כבר בארנו שאם היה בסיס לאיסור ולהיתר אם היה ההיתר חשוב יותר אזי בטל האיסור לגבי ההיתר ואם האיסור חשוב לו יותר בטל ההיתר לגבי האיסור ולכן חובה שיש בה דבר המותר ללטל וגם מעות אם המעות אינם עיקר וצריך ללטל החיבה עם הדברים המותרים אם אפשר לו שיקח משם הדברים המותרים לא ילטל החיבה ואם א"א לו ללטל אלא ע"י כלי זו שאם יקח אותם מן החיבה ימאסו או שיפלו לארץ ויטנפו אם יכול לנער המעות מן החיבה ינער ואם א"א לנער מפני הפסד כדלעיל סי' ב' או שצריך למקום החיבה מותר ללטל החיבה כמו שהיא ואין צריך לנער (ע"ז).

(ח) היה האיסור וההיתר שניהן חשובין או שניהן אינן חשובין נ"ל דאסור (ע"ז) (ב).

(ט) כים המיוחד למעות התפור בבגד אם אין בתוכו מעות בטל לגבי הבגד ומותר ללבוש ואם שכח מע"ש ויש בו מעות ילך למקום המשתמר וינער שם הכל זמן שהמוקצה בידו אינו מחוייב להשליך מידו תיכף אלא מותר לילך למקום שירצה להניחו שם (ועיין בכלל הקודם סי' ט"ז ע"ז ע"ז זה ל"ע) ואם א"א לו לנער מ"מ מותר ללטל הבגד כיון שהמעות אינו על עיקר הבגד וא"כ בטל הכיס לבגד אבל אסור ללבוש שמא יצא בו לרה"ר ואם הוא בדרך עיין לעיל כלל נ"ד סי' ה' וה"ה אפילו הניח בכיס מעות בכוננה מותר ללטל

הבגד אבל אסור להכניס ידו בכיס דהכיס הוא מוקצה כדן בסים אבל בשכח מותר להכניס ידו בתוכו דלא נעשה בסים כדלעיל (סז).

(י) וכ"ז בכיס החפור בבגד וכן תיבה שבשולחן (שקורין טייטשבוך) המיוחד למעות וכיוצא בו ועשוי בענין שא"א להוציאו לגמרי מן השולחן וא"כ נתבטל לעיקר הבגד ולשולחן אבל כים מעות הקשור בבגד וכן התיבה אם יכולין להוציאו לגמרי מן השולחן וא"כ כל אחד ואחד כלי בפ"ע לא נתבטל לבגד ולשולחן ואסור לטלטל הבגד והשולחן שהרי הם נעשים בסים למעות אא"כ יש בחיובם ג"כ דבר היתר החשוב כדלעיל סימן ז' ח'. ונ"ל דאם יש בתוכו רק איזה פרוטות בטילים לגבי הבגד דאין אדם מכתל בגדו ושולחנו בשביל איזה פרוטות (ג).

(יא) נ"ל דאם הטיששבוכלאדע חלוי בשולחן ועשוי להניח בתוכו לחם וסכינים ואירע שהניח בו מעות אפילו אין בו לחם וסכינים אע"ג דהטיששבוכלאדע ודאי אסור לטלטל אבל מותר לטלטל השולחן שהרי גם הטיששבוכלאדע הוא כלי שמלאכתו היתר וא"כ נעשה השולחן בסים לאיסור ולהיתר ומכ"ש כיון שאין המעות על עיקר הכלי וצ"ע. ואם הטיששבוכלאדע קבוע ברגלי השולחן ואינו חלוי בשולחן נ"ל דמותר לטלטל השולחן עם הרגלים אעפ"י שאין דף השולחן קבוע ברגלים ומכ"ש כשמחובר עד שא"א לטלטלו בלא רגלים אבל הרגלים לכד אסור לטלטל (ד).

(יב) מטעמים שכארנו נתבאר שלא אסרו מוקצה אלא בטלטול אבל בנגיעה מותר כשהוא לצורך דבר המותר ובלבד שלא יניח אותה בידים לפיכך מותר לישב על אבנים וקורות גדולים שאינם זזים ממקומם מחמת ישיבתו (סי' ע"ח מ"ח ס"ק מ"ז) וכן מותר ליגע בשולחן ועמוד אעפ"י שנרות קבועים בו אבל אסור ליגע במנורה חלויה וכן בביצה שנולדה שמא יתנדנד קצת אבל מותר לכפות עליו כלי אם לא נוגע בו ואם דבר היתר מונח על המנורה מותר ללטנה משם אעפ"י שע"ז יתנדנד המנורה דהוי טלטול מן הצד כמו שנבאר בסימן שאחר זה וכן מותר לטלטל מוקצה ע"י נפיתה (ע"ח).

(יג) לא אסרו לטלטל אלא כדרכו בידים אבל טלטול מן הצד דהיינו שאין מטלטל המוקצה בידו כגון שהטמין פירות בדבר מוקצה וגם מקצתו מגולה או שיוכל לחשוב בו דבר וליטלו בענין שא"צ לטלטל המוקצה בידים נוטלו ושומטו אע"ג דע"ז נופל המוקצה ממנו כיון שאין צריך כלל להמוקצה אבל כשכולה טמונה בו אסור לטול שהרי צריך לפנות המוקצה ואם המוקצה הוא כלי שמותר לטלטלו לצורך מקומו אפילו כולו טמון בתוכו מותר לפנות ודוקא כשצריך לדבר היתר אבל לטלטל לצורך המוקצה שלא תפסד אפילו בטלטול מן הצד אסור (סי' ע"ח).

(יד) אם אינו צריך לטלטל בידים כלל אלא בגופו או ברגליו אפילו בשביל דבר המוקצה מותר דזה לא נקרא אפילו טלטול מן הצד ולפ"ז כשנר חלב וכיוצא בו מונח על הארץ מותר לדחפו ברגליו ויש אוסרין (ע"ח מ"ח ס"ק ז') (ה).

(טו) מתוך זה יתבאר דמה שנוהגין למכור בשבת ולקבל המעות בכלי או שגוררין בסכין מלבד הרעה הגדולה של מקח וממכר כמה סמיות עינים יש דדוקא כשמטלטל היתר והמוקצה נופל מאליו מותר ודוקא לצורך דבר המותר אבל הבא שאין כאן אלא לצורך המעות אין שום ספק שהוא איסור גמור (ו).

(טז) נוטל אדם את בנו בחצר אעפ"י שיש בידו אבן אם התינוק יש לו געגועין על אביו ואינו יכול להיות בלא אביו ואם ישלך האבן מידו יצק התינוק דכיון שיש בו חשש חולי התירו אבל בלא"ה אסור ודוקא אבן אבל אם בידו מעות או שאר דבר מוקצה

שמקפיד עליו אעפ"י שהמעוה ביד התינוק רק שאותו התינוק בידו והתינוק מהלך ברגליו אסור רהישישני דלמא נפיל ואחי לאחויי. (בלבט בתנן- לאתויי ד' אמות וע"כ הוא ט"ס חלא שיטפיה לזיטנא דהא מיירי בחלל כח"ט רש"י דברה"ר אסור לשאת התינוק אלא ר"ל אחי לאתויי שיטול הדיכר). ויש מתירין גם בזה ולא אסרו אא"כ נושא התינוק עם המעוה דיאמר כשם שמוחרר לטלטל המעוה כשהוא ביד התינוק ה"נ מותר לטלטל המעוה בשביל התינוק (סי' ע"ט).

(יז) כל דבר שיש לחוש שיווקו בו רבים או תינוקות אפילו מונח ברה"ר מותר לטלטל בפחות פחות מד' אמות וכן אם נשבר כלי זכוכית בבית וכיוצא בו במקום שיש לחוש שיווקו בהם בני אדם מותר לטלטל להוציאו (ע"ח סעיף 4 י"ח).

(יח) מה בשבת נוהגין להגביה אותו מעל הכרים ע"י ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח ויש למהות בידם רק לשמוט הכר מתחתיו (מ"א סי' ע"ח) ובמקצת מקומות נוהגין להעצים עיניו ולישר איבריו שלא יתעקמו ואומרים דאיתא בזה"ר שהוא סכנה וכ"ז אין לו שורש עפ"י הדין ואף בזה"ר לא נזכר סכנה אלא בעינים וא"כ ליישר האיברים אין לו שום סמך. ואם הוא מלוכלך בטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו מותר לטלטלו ע"י ככר או תינוק או ע"י כסותו ולהצדו במים בידו אבל לא ע"י מפה משום סחיטה אבל בלא"ה אסור אפילו ע"י נכרי ואסור לטלטל המת לצורך כהנים או לצורך מצוה אפילו ע"י ככר ותינוק אבל ע"י נכרי מותר או בטלטול מן הצד דהיינו להפכו ממוטה למטה אפילו ע"י ישראל ודוקא אם הקרובים רוצים אבל א"י לכופין להוציאו מן הבית אם לא שהכהן חולה שאינו יכול לצאת מן הבית כופין הקרובים להוציאו כדי להציל הבהן מאיסור ואם הוא נפל דליכא משום כבוד כופין הקרובים להוציאו מן הבית בשביל כהנים עפ"י אופנים המבוארים (סימן ע"ח).

(יט) היתר זה ע"י ככר או תינוק לא מציינו אלא כמת אבל לא בשאר דברים המוקצים מגופו אבל כלי שמלאכתו לאיסור יש מתירין לטלטלו ע"י ככר או שיניח עליו שאר דבר היתר אם הושש שיפסיד במקום זה ויוכל לטלטלו למקום אחר שהרי גם בהש"מ היה לו היתר עכ"פ לטלטלו לצורך גופו ומקומו אבל המנורה שהדליקו עליה נרות בהש"מ אע"פ שהוא כלי כיון שהדליקו עליו בהש"מ נעשה כמוקצה מגופו ולכן אפילו אם הניח עליו דבר המותר מע"ש כדי שיהיה בסים לאיסור ולהיתר לא מהני שהרי ידוע שהנר חשוב לו בלילה יותר מדבר שמונח על המנורה (ט"ז סי' ע"ח) וכן סחורה שירדו עליה גשמים בשבת אסור לטלטל ע"י ישראל אפילו ע"י ככר ולכסותה אם יש נכרי מוטב ואם לאו מותר הישראל לכסות (ע"ח).

(כ) ודוקא בהפסד שאינו בהול עליו כירידת גשמים שיוכל לקרות לנכרי לטלטלן או לכסותן בעצמו אבל היוק שבא פתאום על אדם כגון דליקה או שמתירא מגנבים וגולנים מותר לטלטל אפילו מעות ע"י ככר או דבר המותר ויש מתירין אפילו בלא דבר המותר (סי' ע"ד סעיף 3' וסעיף י"ח).

(כא) כל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של חרנגולים וכיוצא בהם אם הם במקום דריסת רגלי ב"א או שמאוס לו מותר לסלקו לצדדין או להוציאם לאשפה אפילו בלא כלי ואם אינו במקום דריסת רגלים אלא שירא שהתינוקות יתלכלכו בו אסור להוציאו אפילו בכלי או לסלקו אלא יכפה עליו כלי. ומ"מ אם כלי מלא וא"א לפנות עליו מותר להוציאו לאשפה ולהחזירו משום כבוד הבריות (סי' ע"ח).

הלכות שבת כלל סו

(כב) כשהוציא גרף של רעי או עביט של מי רגלים כל זמן שעדיין בידו מותר להחזירו כדן כל מוקצה שבעודו בידו מותר לטלטלו למקום שירצה ולאחר שהניחו מידו אסור להחזירו דמאוס כ"כ דלא הוי למידי אא"כ נותן לתוכו מים ובלכד שיהיו המים ראויין לבהמה דאל"כ גם המים הם כגרף עצמו וכיון שהמים ראויים מותר לטלטל הכלי אגבן בדלעיל (סז).

(כג) בזמ"ז מותר לזמן הנכרי ואם השקוהו יין מותר לטלטלו אפילו נשאר בו פרוי הפת שנשרה ביין האסור בהנאה מ"מ בטלים לגבי הכוס ומותר להדריחו אח"כ דאינו אלא כמסיר גרף של רעי ולכן איסור שנגע בהיתר או כלי מותר להדריח כיון שגוף הכלי הוא מותר אינו רק להסיר האיסור ואינו דומה להטביל כלי דהתם גוף הכלי אסור. (כד) כשזורדים גשמים על דברים המוקצים עד שנמאס הבית מותר להוציאן ואפילו אם היו מונחים במקום שאינו משתמש שם אם יהיה לו פסידא מותר לקבוע דירתו שם כגון לרבנים שולחנו או מטתו שם כדי שתמאס לו ואז מותר להוציאן וכן עכבר שנמצא באוכלין מותר לזרוק לחוץ (סז).

(כה) כבר כתבנו דאסור לבטל כלי מהיכנו דהיינו שיקח כלי שמותר לטלטל וליטנו תחת המוקצה שיפול בתוכו דכיון דאז אסור לטלטל כלי ההיתר דומה כאלו חברו בטיט (דף מ"ג נר"י) ולכן אסור ליתן כלי תחת תרנגולת שיפול הביצה לתוכה ואפילו נותן כלי תחת מוקצה על מנת שישמט תיכף הכלי מתחתיו אסור דאפילו לפי שעה אסור לבטל כלי מהיכנו ומ"מ במקום הפסד מרובה מותר אפילו לבטל לכל השבת (סי' רס"ו) אבל מותר לכפות כלי על המוקצה שלא תפסיד ובלכד שלא יגע הכלי במוקצה שמא יגענע אותה (סי' תקי"ג) ולכן כופין סל לפני אפרוחים כדי שיעלו וירדו וכל זמן שהן עליו אסור לטלטלו ואם היו עליו בהש"מ אעפ"י שירדו אסור לטלטלו.

(כו) נותנין כלים תחת הדלף שדולף דרך התקרה וכיוצא בו בשבת ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה אבל אם אינו ראוי אסור שאין מבטלין כלי מהיכנו ואם נתן כלי תחת דלף שאינו ראוי לרחיצה ומאוס עליו מותר לטלטלו עם המים המאוסים כדן גרף של רעי (לעיל סי' כ"ח) אבל לכתחלה אסור ליתן שם הכלי כדי שיהיה כגרף ויוציאנו שאין עושין גרף של רעי לכתחילה (ע"ל) ונ"ל דבמקום צורך גדול יש לסמוך על הטור דמתיר אפילו באינו ראוי (ועיין נט"ז).

(כז) לטלטל מוקצה לצורך מצוה אם ע"י טלטול זה מקיים המצוה כגון ששחט ביו"ט וצריך לכסות ואין לו עפר מוכן מותר אבל אם אינו כך אלא שע"ז יוכל לקיים המצוה אח"כ אסור כגון שירדו גשמים על סוכתו וכבר פסקו הגשמים ועדיין מטפטף ולכן אם אינו יכול לאכול בסוכה אסור לנער הסכך כדי שיפלו המים למטה לא מבעי להגביה הסכך ולטלטל אסור משום סתירת אהל אלא אפילו להכות עליו בידו אסור שהרי נענע בידו והוי טלטול ממש ואסור שדרי אינו מקיים ע"ז המצוה אלא שהוא מכשירי מצוה ולכן אסור אבל להכות עליו במקלות שאינם מוקצים הוי טלטול מן הצד ומותר (כדלעיל סי' י"ג י"ד) ואפי' אם ע"ז מקיים המצוה דמותר דוקא בסתם מוקצה אבל אם הוא מוקצה מחמת גזירה כגון לולב שנחלש ביום טוב אפילו על ידי נכרי כיון דכל מחובר אסור שמא יעלה ויתלוש אסור ליטלו אפילו ביו"ט ראשון ואע"ג דבעידנא דמטלטל מקיים המצוה. ואפילו בסתם מוקצה ומקיים המצוה דמותר דוקא אם בעידנא דמטלטל מקיים המצוה אבל אם הטלטול קודם אסור ולכן אסור לטלטל חמץ שנמצא ביו"ט של פסח כדי לבערו (ועיין נסי' תמ"ז).

כלל סח. דין מקום שמוותר לחלל שבת (סי' שכ"ח).

(א) כל חולי שיש בו סכנה מחויב כל אדם לחלל שבת בשבילו בכל מלאכות ובלבד שזהא הרפואה ידוע עפ"י מומחה או שידוע לכל שהיא רפואה בדוקה ומוחר לככות הגר כשביל שישן החולה שיש בו סכנה (רע"ח).

(ב) כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה אם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי או ע"י נכרי עושין אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הנכרי או יתאחר כשיעשה ע"י שינוי. אסור לעשות ע"י נכרי אלא ע"י אנשים גדולים מישראל וכל הזרין לחלל ה"ז משובח ואסור לשאול כלל אלא כיון שידוע שצריך לדבר זה ע"י רופא מומחה או מה שידוע לכל שצריך לו חייב לחלל שבת ואם רצו י' בני אדם לעשות דבר א' להביאו שכ"א לא ידע מחבירו יש להם שכר טוב.

(ג) כל מכה של חלל מהשניים ולפנים ושניים עצמם בכלל דהיינו שנתקלקל אחד מאיברים הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה אפילו אין כאן מומחה וגם החולה אינו אומר כלום אעפ"כ מחללין שבת.

(ד) מכה שע"ג הירד וע"ג הרגל ומי שנשכו כלב שוטת ואפילו אם הוא ספק אם יש בו סכנה ה"ה כמכה של חלל.

(ה) מכה שנעשית מחמת ברזל ושחין הבא בפני הטבעת. וכן כל מיני חולי שבא לו קר וחם בפעם אחד (שקורין טוידערן) מחללין עליו שבת אבל קדחת הרגל ר"ל שידוע שאין בו סכנה כלל אין בכלל זה ואסור לחלל שבת על ידי ישראל ומ"מ כל צרכיו נעשה על ידי נכרי.

(ו) כל חולי ומכה שהרופאים אומרים שהוא סכנה אעפ"י שהוא מבחין מחללין ואפילו רופא אחד אמר צריך ואחד מכחישו הולכין להקל ומכ"ש כשהחולה אומר שצריך אעפ"י שהרופא אומר אין צריך שומעין לחולה אם לא שהרופא אומר שתרופה זו יזיק לו אין מחללין. אבל בסתם שאין כאן מומחה והחולה אינו אומר כלום כיון שאינו מכה של חלל אין מחללין עד שיאמר אחד מהם שצריך חילול או שיאמר שהוא סכנת נפשות.

(ז) אבל מכה של חלל אין צריך אומד ואפילו אין שם בקיאיין והחולה אינו אומר כלום עושין כל מה שרגילין לעשות לו בחול ומשמע אפילו אין בו סכנה במניעת הדבר הוא (כל"ל נמ"ח סק"ד ועיין סי' ט') ודוקא בסתם אבל כשיודעין ומכירין באותו חולי שממתין ואין צריך חילול אפילו מכה של חלל אסור לחלל שבת (עיין נ"ח סי' ג') אעפ"י שאינו רופא מומחה אלא סתם ישראל שאומר שמכיר חולי זה וצריך לחלל עליו שומעין לו ודוקא כשאין רופא מומחה מכחישו ודוקא סתם ישראל אבל נכרי שאינו מומחה אין מחללין על דבריו אם אינו מכה של חלל.

(ח) אם החולה אינו רוצה לקבל התרופה כופין אותו.

(ט) חולי שיש בו סכנה שצריך לחממו ואפשר לחממו בכגדים י"א כיון שהוא מסוכן אעפ"י שאפשר לחממו בלא"ה מותר לעשות מדורה ויש אוסרין. ומ"מ נ"ל דאם הדבר בהול יש לסמוך על המקילין.

(י) היה צריך לבשר לאלתר ויש כאן בשר טרפה או נבלה נותנין לו נבלה ואין מאחרין עד שישחטו ואם אין הדבר בהול כ"כ שוחטין לו ואין נותנין לו נבלה כיון דכלא"ה דחוי שבת אצל החולה אצל שאר מלאכות ועוד דאכילת איסור נבלה וטרפה בכל כזית וכזית חשוב איסור חמור יותר מחילול שבת בפעם אחד אבל כשצריך להחם יין ואין הדבר בהול מחממין ע"י נכרי (ע' ח"ר שכ' נ"ס רד"ז) דאם אין החולה קן מועט שיאמר

לכבדו לכחור ע"ש ואמנם ל"ע דזכו דוקא לטעם ר"ש אבל לטעם ר"ן ל"ש שבתו שאיסור זה חמור משבת ול"ע).

(יא) נ"ל דאם אין הדבר בהול אין מבשלין ועושין שאר מלאכות רק מה שצריך עכשיו בצמצום אבל אם הדבר בהול אין מוקדקין בכך שלא יבא לידי דחוי ועכוב (סימן שכ"ח סעיף ט"ז).

(יב) מי שרוצים לאנסו לעבור עבירה גדולה אין מחללין שבת כדי להצילו. ודוקא שרוצים לאנסו לעבור פעם אחד אפילו עבירה חמורה מאוד אבל אם רוצים לאנסו להוציאו מכלל ישראל ולהמיר אותו מצוה על כל אדם לחלל עליו שבת אפילו במלאכה דאורייתא להשתדל בהצלתו ואפילו הוא ספק שמא לא תועיל בהשתדלותו כמו ספק פיקוח נפש דכמו שמחללין שבת על חולה דאמרינן מוטב שיחלל שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה ה"ה הכא ודוקא כשרוצים לאנסו אבל אם הוא פשע ורוצה להמיר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא דהיכא דפשע אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה בחייו ומ"מ באיסור דרבנן כגון ללכת חוץ לתחום ולרכוב ע"ג סוס אליה רבה מחיר (סי' ע"ז) (ועיין בסיומן רס"ז נמ"א ע"ש לענין רכיבה).

(יג) וכ"ז בגדול אבל אם שמע שרוצים לאנסו בנו הקטן צ"ע אם מותר לגדול לחלל עליו שבת כמו בפיקוח נפש או שמא כיון שעכשיו כשהוא קטן אין מצווין עליו להפרישו אסור לחלל. ונ"ל דבאיסור דרבנן מותר ובדאורייתא עיין נ"א (א).

(יד) ולהציל את הצבור נמי מותר לחלל שבת. (עיין מ"א ס"ס ע"ז סכ"ה כי מרסיב דר"א שזכר ענינו כינו מוכח אלס באיסור עשה ול"ע) ודוקא להציל מגזרה שגזרו ח"ו לבטל מצוה אבל להצילם מסכנת נפשות אפילו בשביל יחיד וקטן מצוה לחלל שבת וכן בכל דבר שיש לחוש שיבא מזה סכנה מותר לעבור איסור דאורייתא לחלל שבת ומכ"ש דמותר לכבות דליקה במקום שיש לחוש שיויק זקן או חולה או ילד וכיוצא בו (ע"ז).

(טו) מי שנפלה עליו מפולת ספק חי ספק מת מחללין שבת ומפקחין הגל ובודקים עד חוטמו. ואם לא הרגישו בחוטמו חיות או ודאי מת לא שנא אם פגע בראשו תחלה ל"ש פגע ברגליו תחלה לעולם מפקחין עד חוטמו ואפילו מצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו תחתונים אלא מפקח שמא הם חיים עדיין (עכ"ח).

(טז) יולדת היא כחולה שיש בה סכנה ומחללין עליה שבת לכל מה שצריכה קוראין לה מילדת במקום למקום ומרליקין לה נר אפי' היא סומא ואעפ"י שיכולין לעשות לה בלא נר דשמא תרגיש שלא הרליקו ותחלש דעתה ומ"מ כיון שכאב היולדת הם דברים טבעיים ואין אחת מאלף שמחה מחמת לידה ולכן כל מה שיכול לעשות ע"י שניו עושין ומשעה שמרגשת קצת ואפילו בספק מותר לקרות המילדת ואפילו מחוץ לתחום אבל לחלל בשאר דברים אסור עד שתשב על המשבר או משעה שהדם שותת ויורד או משעה שאין בה כח להלוך עד שחברותיה צריכין לשאת אותה בורע וכיון שנראה בה אחד מכל אלו מחללין עליה שבת (ע"ז).

(יז) כל ג' ימים ראשונים אפי' אמרה אינה צריכה מחללין עליה שבת ולא חשבינן מעת לעת אם חברותיה אומרות שצריכה אפילו ליכא חכמה ורופא עושין לה שהדברים שעושין לחיה בהול ידועים הם. אפילו אוכלת מאכל בריאים אמרינן שאינה מרגשת לשעתה ואם תאכל צונן תסתכן. אבל אם חכמה ורופא אומרים א"צ שומעין להם שהרבה יולדות שאין עושין להם חמין בכל יום. וכן נוהגין עכשיו שאוכלין חמין של אתמול (מ"ח). מג' ועד ז' אם אמרה אינה צריכה ואפילו שחברותיה אומרות צריכה אין מחללין

אבל אם רופא אומר שצריכה מחללין (נמ"ח סי' ע"ב סק"ט יש ט"ס וכרשם שלא במקומו ח"א דקאי על מג' ועד ז' וכו' כמו שכתבתי) ומז' ואילך ה"ה כחולה שאין בו סכנה ומותר לעשות צרכיה ע"י נכרי עד שלשים יום (סז).

(יח) עושין מדורה לזולת כל שלשים יום ואפילו בתקופת חמוז אם יש לה צער צנה שידוע שמסוכנת בצנה (סז).

(יט) לפדות חבירו משביה אם יש לחוש אפילו בספק שמא יחבטל נ"ל דאין ספק דמותר למנות המעות בידו ממש דאם התירו איסור מוקצה משום הפסד הבא פתאום (כדלעיל במלכת חכנה כלל מ"ז ונהלצה כלל כ"ג) כ"ש אבידת גוף חבירו אמנם אם הדבר ברור שלא יחבטל עד למחר אסור למנות המעות וכיוצא בו (ועיין נב"י ובד"מ ס"ס תקמ"ד שכתב דכח"מ מותר לזכות משמע דשצנת אסור וכו' דמייירי שאין חשש כלל שיתבטל ועיין בפסחים פ' האשה וכן מ"י שהנתיחהו להחליפו מבית האסורין דעכו"ם דאיכא למיחש משום נמלך וביתר לדעת היושלים שהניחו סס תוספת).

כלל סט. דין חולה שאין בו סכנה ורפואה בשבת (סי' עכ"ח).

(א) חכמים גזרו מלעשות רפואה בשבת אפילו דבר שאין בו משום מלאכה או שמוכנת מע"ש דאם נחיר לו לעשות רפואה המוכנת מע"ש יטעו לומר שמותר לשחוק הסממנים בשבת וחייב משום טוהן ואם ימרח רטיה הייב משום ממחק ואמנם לא השוו גזרותיהם בזה אלא שחלקו לפי הענין יש שאסרו לגמרי ויש שהתירו ע"י נכרי דוקא ויש שהתירו אפילו ע"י ישראל הכל לפי הענין.

(ב) מי שיש לו מיהוש בעלמא רק שיש לו איזה כאב והוא מתחוק והולך ככריא אעפ"י שיש לו קצת צער אסור לעשות לו שום רפואה אפילו ע"י נכרי (א).

(ג) לפיכך מי שחושש בשיניו ומ"מ הולך ככריא שדרך רפואתו ליקח חומץ בפיו כיון דמוכה מלחא שעושה לרפואה שאין דרך לשחות חומץ לכן אסור ליקח חומץ בפיו ולפלוט וה"ה יין שרף לא ישהנו בפיו ויפלוט ואפילו לשהות ואח"כ יבלע אסור ובמקום צער גדול אפשר לסמוך ביי"ש דמותר לשהות ולבלוע אח"כ או אפילו להפליטו כיון דיי"ש הוא משקה גמור לכל לא מחוייב כ"כ לרפואה (כ"כ ח"ר נשם הגמיי' פ' כ"א וש"ג סוף ח' גרזים) וכ"ש דאסור ליתן על השן נעגעלכען או שפיריטום וסובין חמין דכ"י מוכח שהוא לרפואה אם לא דכאיב ליה טובא שמצטער כל גופו כדלקמן סימן י"א (עכ"ח).

(ד) וכן החושש בגרון שאין לו אלא מיהוש בעלמא שיודעין שבודאי אין בו סכנה כלל ודרך לערערו במיני משקין אסור להפליט ואם הוא משקה שדרך לשחותו דינו כמו חולי שן בסיומן ג' (סז). ומי שיש לו חטטין בראשו אסור לסוך בשמן וכן משום צער אחר כיון שבמדינתנו אין סכין בשמן מוכח שהוא לרפואה (סי' עכ"ז נט"ז).

(ה) ומ"מ דברים שלא נעשה לעולם ע"י סממנים מותר כגון החושש במעייו מותר ליתן עליהם כוס שעירו מכנו חמין אעפ"י שעדיין יש בו הבל וכן מותר להחם בגדים וכלים לתת על בטנו ואם מחמם כלי בדיל ועופרת מותר להניחו אפילו סמוך למדורה במקום שיש לחוש שמא יהיה ניתך דאף אם ניתך הוא דבר שאינו מתכוין ומקלקל (עכ"ח) ויהרר שלא יתן על בטנו כלי עם מים חמים רותחים ודבר זה אף בחול אסור מפני הסכנה (עכ"ח) וכן מי שנשחבר מותר לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן ומלח כיון דדבר זה אינו רפואה כלל ומותר לכפות כוס מים על הטבור ולהעלותו שעושין לחולי (שקורין געבןראוטטער קפוניק) ומותר להקיף כטבעת או בכלי כרי שלא תחפשט הנפוח וכן מותר לדחוק חבורה

הלכות שבת כלל סט

בסכין שלא תחפשט וכן מותר להגביה ערלת הפה (אקורין זעפכען uvula) שנפל לגרון. ורוקח אוסר כזה. ומותר ליטול הקיץ במחט וכלכד שיוהר שלא יוציא דם דאו עושה חבורה (זכ"ח).

(ו) מי שנגפה ידו או רגלו אסור לצומחה בחומץ ויין שרף ואם הוא מעונג אף בין אסור אבל בסתם אדם מותר בין ואם נעשה ע"י ברזל או ע"י יד ורגל מותר הכל כדלעיל כלל הקודם (סז).

(ז) מי שנשמטה פרק ידו ופרק רגלו ממקומו אעפ"י שיש לו קצת צער לא ישפשפנו הרבה בצונן אבל מותר לחבירו למשוך אותו כדרך שעושין בחול (ח"ד גסס רוקח) אבל עצם שנשבר מהוירין השבר לכ"ע כדלקמן.

(ח) בזמה"ז שאין דרך לרחוץ העין בין אסור לרחוץ בשבת בין ורוק חפל ואפילו אם שרה חתיכת בגד מע"ש אסור ליחטו ע"ג העין בשבת ואם משים מים בחוף פיו ורוחץ בכל צדדים אף שמעורב בו רוק חפל מותר לרחוץ בו עיניו וכן אם לא יוכל לפתוח עיניו יכול ללחלחן ברוק חפל דאינו רפואה אלא לפתוח עיניו (ח"ד) ובכל ענין מותר להניח רטיה וכיוצא בו על העין או על מכה מע"ש אעפ"י שהוא מונח כל השבת (סז).

(ט) רטיה שנפלה ע"ג קרקע או שהסירה כמויד לא יחזירנה נפלה ע"ג כלי או שהוחלקה ממקומה יחזירנה דכיון דמילתא דל"ש הוא ל"ג ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצה השני ומקנחה וכלכד שלא יקנח הרטיה שהוא ממרח ומכה שנתרפאה נוחנין עליה רטיה שאינה רפואה אלא שמשמרה שלא יסרוט בבגדיו וכן מותר להניח חתיכת בגד יבש חדש שאינו מרפא או אפילו ישנים שכבר היה על המכה אבל בגד ישן שלא היה על מכה מעולם אסור שהוא מרפא וכן מותר להניח עלים על העין או מכה לקרר אבל עלים שמרפאים אסור ומעבירין גלדי מכה וסכין אותם בשמן אבל לא בחלב מפני שנימוח (סז).

(י) אשה שמצטערת מרוב חלב שבדדיה מותר לקלח החלב מדדיה לארץ דכיון דהולך לאיבוד אינו דומה לדש אבל לקבל החלב בכלי ליתן לחינוק או לקלח על אדם שאינו חולה אלא שנשף בו רוח רעה ואין לו צער כל כך אסור אבל מותר לקלח בפי החינוק כדי שיאחו החינוק הדר וינגק (כ"כ זש"ל) וכל זה הוא בכריא שיש לו מוחוש.

(יא) חולה שחלה כל גופו או שיש לו כאב גדול ומצטער עי"ז כל גופו אעפ"י שהולך כנפל למשכב דמי ומותר לעשות כל רפואות ע"י נכרי ואפילו דברים שיש בהם מלאכה דאורייתא ולכן אם כואב לו השניים מותר להוציאן ע"י נכרי אבל ע"י ישראל אסור דהוי מלאכה דאורייתא דהחובל לרפואה חייב ומותר שיעוה לנכרי שיעשה לו רטיה וכ"ש דמותר להניח עליו לכתחלה (מה שהאריך הט"ז נענין הולדת האן כנר תירן הש"ך נ"ד נקס"כ סי' קל"ח דנאיסורי שנת קי"ל מסייע אין ט מונע) ומותר לעשות ע"י נכרי כל מלאכות דאורייתא ופשיטא שמותר לו לשחות כל מיני רפואות וכלכד שיעשה הנכרי. ופראשקעס Proszek (אקורין פוןצער כגון רחבכרברערע) וכיוצא בו שמערבין במים נ"ל דאסור ע"י ישראל לעשותו כלילתו עבה דהא י"א דכדבר שאינו בר גיבול משנתן מים חייב כמו שבארנו במלאכת לש ולכן יעשנה נכרי.

(יב) ולעשות ישראל דבר שאינו אלא מדרבנן יש מחזירין אבל דעת רוב הפוסקים דאסור אלא יעשנו ע"י שינוי וכן נ"ל. ואם א"א ע"י שינוי ולא ע"י נכרי מותר לעשות כדרכו ק נ"ל.

(יג) ואם יש בו סכנת אבר לכ"ע מותר אפילו ע"י ישראל כדרכו בדבר שאין בו אלא מלאכה דרבנן ואפי' אינו חולה כלל אבל מלאכה דאורייתא אפי' יש בו סכנת אבר אסור חוץ מסכנת עין שמתללין עליו שבת דסכנת עין הוא סכנת נפשות. וכל דבר שמותר לעשות ע"י ישראל בחולה שאב"ס נ"ל דאפילו יכול לעשות ע"י נכרי מותר (ועיין בכלל הקודם לזה על איזה מכה מתללין שנת).

(יד) עין שישותח ממנו דמעות או דם מתחלה החולי שיש בו סכנה וכל דבר שמתחפק בחולי שמא יש בו סכנה מתללין שבת דהוי סכנת נפשות (או"ס).

(טו) כל דבר שמותר לישראל מותר אף לישראל אחר לעשות לחולה וכל דבר שאסור אסור אפי' ע"י החולה.

(טז) חולה שאין בו סכנה מותר לומר לנכרי לבשל לו אפי' דברים שאסורים משום בישולי נכרים ומ"מ מה שנשאר למ"ש אסור אפי' לחולה עצמו וכשבת אסור לבריא והבלים צריכים הבשר ואפילו כלי חרס כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דיו אם מנעילו ג"פ וכדיעבד אם בישל בו ויש רוב בתבשיל מותר והמיקל שלא להגעיל כלל לא הפסיד ונ"ל דהישראל לא יתן המאכל בקדרה דאחד נוהג את המים ואחר שופח הקדרה הראשון פטור אבל אסור (ועיין נילס דף ל"ד) ודוקא בישולי נכרים התירו ודוקא בשבת דהוי היכר אבל אסור להאכילו שום דבר איסור ואפילו איסור דרבנן או מוקצה בין בחול בין בשבת ועיין בנ"א. ולעשות זופפע מיין עיין בחיבורי חכמת אדם כלל ע"ו סימן י"א דיש למצוא היחר אם צריך החולה לכך הרבה. דמותר לומר לנכרי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם צרכי קטן בחולה שאין בו סכנה דמי ומותר להאכילו מוקצה בידים אם אי אפשר בענין אחר (סג) ועיין בהלכות ברכות כלל ס"ז בדין חינוך קטן.

(יז) אסור לשום פתילה (זקריין לעפעען) בפי הטבעת כדרך שנוהגין למי שהוא עצור אלא בשינוי שיאחזנה בב' אצבעות וכ"ש דאסור לעשות הפתילה מחלב או זיף או מנייר ומכל דבר אלא א"כ יש בו סכנה כמבואר בדין מכה בפטיש סימן ט"ז וכן לעשות קליסטיר ואפי' הוכנה מאתמול ולא יערב מים ושמן כדרך שעושין אלא הנכרי ישפוך הבל לתוך הכלי וטוב לעשות הכל ע"י הנכרי או שיעשה הישראל בשינוי (סס"א ע"ח נמ"א).

(יח) אדם בריא מותר לשחות משקין אע"פ שאין דרך בריאים לשחותן ודוקא כששותן לצמא או אכל אם כוונתו לרפואה אסור אבל דברים שדרך בריאים לאכול ולשחות אע"פ שמתכוין לרפואה מותר.

(יט) מי שיש לו מורסא שיש בו ליחה ודם או מכה אפי' הוא בריא מותר לפתוח אותה כדי שיצא הליחה והדם אם יש לו צער מזה ודוקא כשאינו חושש אם יסתם תיכף אבל אם כוונתו שיהיה פתוח חייב כדלעיל במלאכת בונה אבל אסור לחוך שהין שע"י החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר (כ) דאינו דומה לליחה ודם שהוא כנוס במורסא משא"כ דם איברים שהוא נבלע וא"כ עושה חבורה ואם היה כבר נקב במכה ונסתם קצת אפי"ה אסור לפותחה וכ"ש להרחיבה ואותן שיש להם פֶּאָנְטָאָנְעֶלְלֶע מסתפק במ"א אם מותר ליתן לחוכו קטניות כדי שישאר פתוח ומותר להחליף הבגד שעליו דאם לא מחליף יסריח אבל אסור ליתן עליו רטיה ואם יודע שמוציא דם כשמקנחה לא יקנחנה דהוי פסיק רישיה (ועיין נמ"א ס"ק כ"ג).

(כ) צפוף שפרשה ומצער אותו מותר ליטלן ביד אם פרשו רובו דהוי כחלושין ולא גזרו רבנן (עיין לעיל במלאכת גזוז סי' ג' ד' נאזה ענין מותר לדיקן).

הלכות שבת כלל סט ע

(כא) דין העושה חבורה ושאסור למצוץ דם בפיו מן החבורה ודם שבין שיניו ושאסור לדבק עלוקה שחמצוץ דם ושאסור להניח צוגזאלבע וכיוצא בו דברים המושכים דם ופשיטא לרחוק בידיו על המכה להוציא דם והעושה כן חייב עיין במלאכת השוחט כלל לא סימן ד' ה' ו'.

(כב) אם מצטער מרוב מאכל ורפואתו להקיא מותר לתחוב ידו לגרונו להקיא אבל ע"י סמים אסור וכ"ש דאסור לשחות דברים לשלשל מעיו ובחולי שאין בו סכנה הכל מותר. (ג) אסור להניח בגד על המכה שיוצא דם ממנו מפני שהדם צובע הבגד וכ"ש בבגד אדום (עיין לעיל במלאכת טבע) אבל מותר ליתן עליו קורי עכביש (א"ר נ"ט תו"ט ללא כו"ח).

(כד) מותר לאכול שרפים ולגמוע ביצה חיה להנעים הקול.

(כה) דין מילה בשבת מבואר בחבורי חכמת אדם (כלל קמ"ט).

כלל ע. דין רחיצה בשבת (ס' זכ"ו).

(א) אסרו חכמים לכנוס למרחץ בשבת מפני הבלגן שהיו מחממין חמין בשבת ואומרים מע"ש הוחמו לפיכך גזרו שלא לכנוס אפילו רק להזיע ואפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע אסור ולכן הטובלים בשבת אסורים לעמוד במרחץ במקום שיכולים להזיע ואסור לרחוץ אפילו בחמין שהוחמו מע"ש ואפילו לשפוך המים על גופו להשחטף אסור אבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו או שאר איבריו בחמין שהוחמו מע"ש ובלבד שלא ירחוץ רוב גופו ואשה שלובשת לבנים בשבת וי"ט מותרת לרחוץ במקומות המטונפים ובלבד שלא תרחוץ בבגד שלא תבא לידי סחיטה (ס' זכ"ו) ולפיכך במקום שנוהגין להחם המקוה צריכין לזוהר שלא יהיו רק פושרין דאל"כ אסור לטבול בו (ועיין בחטרי חכמת אדם כלל קכ"ב).

(ב) מותר לשוף ידיו במורסן ובלבד שלא יתן עליהם מים רק שישוף ידיו רטובות בהם ואז מותר לכ"ע (ועיין לעיל כלל י"ט ס' ה' ועיין ט"ז ומ"ח) אבל אסור לשוף ידיו במלח וכ"ש בבורית (סקורין זיין) כיון דנימוח היו כגולד וכמו אין מרסקין שלג במלאכת דש (זכ"ו).

(ג) הנוטל ידיו אסור לחמם אצל האש אחר נטילה לא מבעיא במקום שהים"כ דאסור משום כישול ואפילו במקום שאין הים"כ רהוי כחמין שהוחמו בשבת דאסור ברחיצה אפי' ידיו לבד (ס).

(ד) הרוחץ בגדר גופו או ידיו צריך שינגב גופו או ידיו יפה כשעולה מן הגדר שלא ישארו מים עליו ויטלטל ד' אמות בכרמלית ומ"מ אין מותר לרחוץ בגדר לתענוג אלא דוקא לצורך טבילה מצוה כנדה שאירע ליל טבילה בע"ש ולא היה באפשר לטבול מקודם וכן מי שראה קרי ליל שבת אבל בלא"ה כבר נהגו לאסור עפ"י פוסקים (א).

(ה) מותר לטבול בשבת ולקנח א"ע בכחונת או בגד אחר ומותר להביאו לביתו ולא גזרינן שמא יסחוט (ס' ז"ח סעיף מ"ח).

כלל עא. דין תיקון מבוי וחצר (ס' זכ"ג).

(א) כבר בארנו במלאכת הוצאה דמקום שיש לו ג' מוחיצות אעפ"י שמדאורייתא מותר לטלטל בבולו מ"מ חכמים אסרו לטלטל בו עד שיעשה תיקון ברכיעות אחר חצר ואחד מבוי.

(ב) והלכו חכמים בכ"א אחר השמישו כיון שתשמישי החצר הוא בדבר צנוע ראוי לעשות ולו מחיצות יותר סתום ממבוי שתשמישו אינו צנוע מפני שיש בו דוורים הרבה ולכן תיקנו שחצר שפרוץ במלואו מג"ט עד עשר אמות עושה כצד א' פס רחב ד' טפחים או אם ירצה לתקנו משני צדי הפרצה די בשני פסין שכל אחד משהו וקיי"ל דלחי משהו הוי מחיצה וא"כ הוא כאלו היה לו ד' מחיצות ואע"ג דלחי א' הוי מחיצה מ"מ הצריכו בחצר ב' לחיין מטעם שכתבנו כדי שיהיה יותר סתום או פס ד' (סג"ג).

(ג) היה שם מחיצה גמורה ונפרצה במלואה ונשתתיר משני צדדי הפרצה משהו מכאן ומכאן לכתחלה יש לחוש לאיסור עד שישאר טפח דרוקא אם מעמיד שם לכתחלה סגי במשהו דיש היכר שהעמידו שם להיתר מה שאין כן בנשתתיר ממילא אין היכר כ"כ. ומ"מ אם הוא לצורך ג"ל דיש לסמוך על דעת המקילין דגם בנשתתיר סגי אפי' במשהו. וה"ה אם נשתתיר מן הכותל רחב ד"ט מצד א'. וכ"ז בחצר (סג) (א).

(ד) אבל מבוי העמידו חכמים אדינא דבלחי א' משהו סגי וכל שכן יותר ובלבד שלא יהיה רחב ד' אמות אם המבוי רחב יותר משמנה אמות דד"א הוי שיעור מבוי ואין כאן היכר כלל ולכן צריך לחי אחר ולהעמידו בצד האחר או שיעשנה מעט עב או דק מהבליטה כדי שיהיה ניכר שהוא לשם לחי דאע"ג דלחי משום מחיצה מ"מ היכר קצת בעינן אבל אם פתח המבוי רק ח' אמות וכ"ש בפחות אף בלא לחי אחר מותר דעכ"פ הוי פרוץ כעומד וקיי"ל דפרוץ כעומד מותר אבל אם העמידו לשם לחי דאית ליה קלא שתקנו לחי למבוי אפי' רחב ד' אמות הוי לחי אבל סמכו עליו לא מהני (סג).

(ה) כל לחי ופס שאמרנו לא יהיה גבהו פחות מעשרה טפחים ויהיה חזק ומהודק שלא יגוד ברוח מצויה ולא יהיה רחוק מן הכותל ג' טפחים דאל"כ אתי אוריא דהאי גיסא ואור הפתח ומבטלו (ב) ואפי' היה הלחי יותר מג' טפחים דל"ש לומר אתי אוריא ומבטלו כיון שהעומד מרובה מהאור שבעד א' מ"מ י"א דצריך לחי אחר (ג) וצריך שלא יהיה גבוה מן הארץ ג"ט דכל מחיצה שהיא ג"ט מן הארץ לא נקראת מחיצה.

(ו) אפי' לא היה הלחי קנה שלם מחובר יחד אלא שבתי שברים או אבנים או קורות היוצאים מן הגדר זו למעלה מזו בפחות מג"ט הוי לחי. ואפי' לא העמיד אותו לשם לחי אלא שנודמן לו שם מאליו כשר ובלבד שייסמכו עליו מע"ש אבל לא סמכו עליו מע"ש כגון שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת ובאים עכשיו לסמוך על זה לא אבל אם לא היה שם לחי אחר מע"ש אעפ"י שלא סמכו עליו בפירוש כאלו סמכו עליו אבל אם בפירוש לא סמכו עליו כגון שלא טלטלו בשבת העבר ע"י לחי זה לא הוי לחי.

(ז) אפילו אם אין נראה הלחי בחוץ ובפנים כגון שיש קצת בליטה בכותל ואותה בליטה נראית רק לאותן העומדין בפנים ולא להעומדים חוץ למבוי או שנראית להעומדים בחוץ נגד הלל המבוי ואינה נראית להעומדים בפנים כשר.

(ח) עוד יש חילוק בין מבוי לחצר דבחצר אין אוסר בה פרצה אלא ביותר מי' אמות או שנפרץ במלואו שלא נשארו גפופין מן הצדדין ואין חילוק אם נפרץ למקום דבקעי בו רבים או לא (ד) אבל במבוי אם נפרץ א' מהכתלים שבעד ארכו אם נשאר מן הכותל לצד ראשו פס רחב ד' טפחים דהוה שיעור סוף מבוי (ר"ל דתחלת ענבי לריך שיסיה ארכו ד' אמות וזקא כדלקמן סי' ט' אך כזה שכבר היה עליו זס ענבי אלא שגפלה סגי נפס ד"ט. ואם לא נשאר פס ד"ט א"כ הוי כתחלת ענבי ולריך שיגשה פס רחב ד' אמות) וא"כ כיון שלא נתבטל שם פתח מן מבוי זה ולכן אינו אוסר פרצה זו אא"כ ביותר מי' אמות דעד י' אמות נחשב לפתח ומבוי לא נפסל בפתיחים הרבה ואין לחוש שמא יקצר בני

רה"ר דרכם וילכו דרך פרצה זו וא"כ אין להם היכר של לחי דכיון שנשאר שם מבוי על משך זה לא נתבטל תורת לחי ופתח ממבוי זה. אבל אם לא נשאר פס ד' טפחים א"כ נתבטל תורת לחי ופתח ממבוי זה ובני מבוי יקצרו דרכם ללכת דרך הפרצה ולכן אפילו אין בפרצה רק ג' טפחים אוסר. ומ"מ אפילו בנשאר פס ד"ט דאינו אסור עד עשר אמות דוקא ולא בקעי בו רבים כגון שנפרץ למקום מקולקל בטיט וכ"ש אם נשתתירו מן היסודות דעכ"פ מעכב הלוך הרבים אבל בלא"ה אוסר בפרצה ד"ט. ומבוי שנפרץ בראשו ממש דהיינו בכוחל שבו הפתח אם מחוקק בקורה והקורה מונח מכותל לכוחל אין צריך תיקון אבל אם יש שם אצל אחד מן הצדדים פס והקורה מונח על הפס ונפרץ שם בפס ד' טפחים צריך לחי אצל הפרצה דקורה ע"ג מבוי בעינן ואינו דומה לנפרץ מצדו דלעיל דאוסר בפרצה ג' טפחים דשאני ראשו כיון דמבוי שאין פתוח בראשו ד"ט א"צ תיקון אעפ"י שבחוכו רחב הרבה (ס"ה נמ"א סק"ג ואע"ג שסמ"ג ס"ג כ' נש"ע דעה ח' נסתם ג' טפחים כנר כתב נל"מ כדעת י"א והתימה שלא הגיה נש"ע).

(ט) בד"א דבחצר פרצתו כ"א אם אינו במלואו דוקא שהיה העומד הנשאר עכ"פ כמו הפרוץ אבל אם היה הפרוץ מרובה על העומד כל שהפרצה יותר מג"ט צריך לתקן בבנין או בצוה"פ דלעולם לא הוי רה"י עד שיהיו לו ג' מחיצות ואח"כ ישיר רוח ד' (ע"ק ו' ע"ב).

(י) כל התיקונים שבארנו הוא דוקא כשהפתח או הפרצה עד עשר אמות שנחשב לפתח אבל אם הפרצה יותר מעשר אמות בין בחצר ובין במבוי ואפי' יש לה גפופין משני הצדדין לא מהני עד שיעשה שם צורת הפתח שבארנו דינו כלל מ"ח ודע דלא נקרא מבוי להתירו בלחי או בקורה שנבאר לקמן אא"כ שיהיה ארכו עכ"פ ד' אמות מרווחים או יותר ויהיו פתוחים לתוכו עכ"פ ב' הצרות ולכל חצר ב' בתים לפחות ולא יהיה ככל פתח פחות מד' טפחים רחבו ושהיו דוורים אוכלים בכל בית אע"פ שבאחד דר האב ובשני הבן והבן מקבל פרס מאביו כיון שאוכל בביתו נדונים כשנים ואפילו באחד נברי ובאחד ישראל ויהיה ארכו יותר על רחבו ואם חסר א' מאלו דינו כחצר ואינו נותר אלא בפס ד' או ב' לחיין או צוה"פ (ס"ה).

(יא) חצר שארכו יתר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי וקורה אע"פ שאין חצרות ובתים פתוחים לתוכו הואיל ואינו קרוב לרה"ר אלא פתוח למבוי והמבוי לרה"ר (ס"ה).

(יב) עוד יש חילוק בין חצר למבוי שהמבוי עקום כמין דלח כזה דינו כאלו היה מפולש בעקמומית וצריך צוה"פ בעקמומיתו ובשני ראשיו לכל א' לחי או קורה או שיעשה צוה"פ לכל א' משני ראשיו ובעקמומית יעשה לחי או קורה ואם הוא כמין ח' צריך צוה"פ בשני עקמומיות ולחי או קורה בשני ראשיו וכן אם יש מבוי גדול והרבה מבואות קטנים יוצאים מצדדים אפי' אינן מכוונים זה כנגד זה עושה לכל שכל צורת הפתח מצד אחד ולחי או קורה מצד השני אבל בחצר שהוא עקום כמין ד' או ח' אין צריך שום תיקון בעקמומיתו (ס"ה) (ה).

(יג) ומתוך מה שבארנו יחבאר לנו שהעיירות שלנו שאין חצרות פתוחים לתוכו רק שבכל המבואות הבתים פתוחים לתוכה יש לה דין חצר. ומ"מ אם נפרצה למקום שרבים בוקעים בו כדלעיל סימן ח' צ"ע אם נידונין בחצר או כמבוי וכיון דבקעי בו רבים דינו כדלעיל במבוי (ס"ה) נמ"א סק"ד) ואם העיר מוקף חומה ורוצין לתקן המבואות שדרים בה יהודים אם המבואות רחבים יותר מעשר אמות במקום שרוצין להעמיד התיקון צריך צוה"פ דוקא שהרי אפי' בחצר כשפרוץ למקום האסור לה צריך צוה"פ אבל אם

במקום שרוצין להעמיד התיקון אינו רחב מעשר אמות אע"פ שהמבוי באמצע יותר מי' אמות מ"מ הכל הולך אחר הפתח והמקום שמעמיד התיקון שם הוא הפתח וא"כ די' בב' פסין משהוין כדין הצר וא"צ ג"כ לתקן בעקמומית דאין זה אלא סילוק דיוויין היהודים מן הנכרים ואין כאן פרצה לרה"ר או לכרמלית כיון שמוקף חומה אבל אם אין חומה סביב א"כ לכ"ע פרצה לכרמלית וצריך צוה"פ מצד אחד ומצד השני כשאינו רחב מי"א סגי בב' פסין משהוין דממ"ג מותר בין שהיה עליהם תורת הצר או מבוי ואם חצירות פתוחים לתוכה יש לה דין מבוי לגמרי כמו שנארנו (סי' ט"ז) (ו) ומ"מ נ"ל דגם אפי' עיר שאינו מוקף חומה ויש שם בתים וחצירות פתוחים למבואות כמו שהוא בק"ק וילנא אעפ"כ אם א"א לעשות תיקון בעקמומית יתקן רק בכל המבואות הפתוחות לרה"ר בצוה"פ כדין וכצד השני בלחי אף שא"א לעשות בעקמומית שום תיקון (ועיין נכ"ח).

(יד) נ"ל דב' לחיין צריך להעמידן זה כנגד זה ואם העמידן שלא מכוונים פסול אבל בצוה"פ אפילו באלכסון מהני. ומ"מ בשעת הדחק יש לסמוך גם בלחיין אף זה שלא כנגד זה (י).

(טו) מבוי או עיר שצדה א' נהר או ים (ח) אם שפת הנהר או ים משופע שבתוך שיפוע ד"א כבר גבוה י"ט א"כ נחשב המדרון הוה למחיצה וא"צ שום תיקון ואפי' כשהמים נקרשין שהרי אנו אין צריכין לעומק המים כיון שהמדרון עד המים גבוה י"ט אבל אם אין המדרון שיפוע כך אלא שבתוך ד"א אינה גבוה י"ט וא"כ נוח להלך א"כ אין המדרון נחשב למחיצה ומ"מ עומק המים גופה נחשב למחיצה כיון שיש בעמקו י"ט אך כשנקרשין המים לא נחשב או כמחיצה. ודוקא בנהר שאין ספינות עוברות בתוכו דאל"כ כיון דהוי מחיצה הנעשה שלא ע"י אדם אחר רבים ומבטלי מחיצה וצ"ע (ט) וכשיש גשר על הנהר אעפ"י שאינה רחב יותר מעשר אמות א"כ הוי כפרצה דכיון דבקעי בה רבים דינו כדלעיל סימן ו' בפרצות מבוי (י) וצריך לעשות שם תיקון ואם דרך הנהר להתייבש בימות הקיץ אסור לטלטל בלא תיקון אפילו כשלא נתייבש דחיישינן שמא יתייבש עליו וכן כשנקרשין בחורף בטלה המחיצה. ומיהו משמע דוקא בדרכו להתייבש אזי אף בזמן שהוא מלא מים אסור דחיישינן שמא יתייבש ולא אדעתא אבל מחמת שנקרש בימות החורף לא גזרינן דהכל נקרש בפעם א' (כן משמע נמ"ח וכ"כ בתו"ש ט"ז ט"ז ע"כ וכו') ונ"ל דדוקא שאין שפת הנהר עמוק י"ט לאחר שנתייבש אבל אם לאחר שנתייבש אפ"ה נשאר שפתו עמוק י"ט מותר לטלטל בלא תיקון כדלעיל ריש הסי' (ס).

(טז) וכ"ז דוקא שהנהר סמוך לבתים בתוך י' אמות אבל אם המדרון או הנהר רחוק יותר מי"א מן הבתים נמצא שפרוץ מצדו יותר מי"א וצריך לעולם תיקון מן מצד וכן אם הנהר המקיף אינו עמוק עשרה טפחים כדין בשפתו הסמוכה לבתים בתוך י"א אע"פ שמצד השני הוא עמוק עשרה לא מבעי' שאם רחב יותר מעשר אמות דפשיטא דאסור שהרי פרוץ מצדו אלא אפילו אינו רחב י"א אסור שמא יבואו לטעות ויאמרו דמותר לטלטל כמפולש בלא תיקון שלא יעלו על דעתם שההיתר מפני המדרון שמעבר הנהר ומיהו יש אומרים דלא גזרינן (א).

(יז) אם פתח המבוי רחב יותר מעשר אמות וא"א או שאינו רוצה להטריח בעשיית צוה"פ יכול להעמיד קנים אצל כותל א' פחות מג"ט מן הכותל וכן כל קנה מחבירו והוי כאלו היה הכל סתום ומכ"ש כשיעמיד פס שלם עד שיחמעט הפתח של מבוי מעשר אמות ואע"ג דהמבוי נשאר רחב הרבה כיון שהפתח אינו רחב מי"א דינו כאלו היה כל המבוי רק י"א וצריך להעמיד שם לחי דפס זה לא מהני משום לחי שהרי לא נעשה

לשם לחי ואין כאן היכר קצת דאע"ג דלחי הוי משום מחיצה מ"מ היכר קצת בעינין (רי"ט
 סי' ע"ג סעיף ל"ג ל"ד).

(יח) עוד יש הבשר אחר למכוי הפתוח ברוח רביעית או אפילו המפולש מכי
 צדדים שיעשה צוה"פ מצד א' ודינו כסתום וברוח רביעית יניח קורה שרחבה טפח ע"ג
 הבתלים ואמנם כיון שאין שאין מנהגינו לתקן בקורה לכן לא אכתוב פרטי דיניה. והרוצה
 לעיין מבואר בסימן שס"ג (יב).

(יט) אעפ"י שקורה המונחת למעלה מעשרים אמה לא מהני דקורה משום היכר
 ולמעלה מעשרים אמה ליכא הכירא אבל צוה"פ ולחי מהני אפילו כשכותלי מכוי גבוהים
 יותר מעשרים אמה דצוה"פ ולחי הוי כמחיצה גמורה.

(כ) מכוי שנפלו תיקונו בשבת אם העיר אינו מוקף חומה אסור לטלטל בו דכיון
 דליכא מחיצות לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה אבל אם העיר מוקף חומה כדן
 בלא פרצות רק שתקנו המבואות לסלק דירת היהודים א"כ כיון שכל העיר דינו כחצר
 שהרי מוקפת חומה אעפ"י שנפל עכשיו בשבת התיקון אמרינן הואיל והותר למקצת השבת
 הותר לכל השבת ואם היה קרוב לודאי שנכרים ישברוהו בשבת אסור לאחר שנשבר.
 ספק אם נשבר מע"ש או בשבת מותר דהוי ספק דרבנן ולקולא. וכבר בארנו בכלל
 אמירה לנכרי דמותר לומר לנכרי לתקן בשבת אע"ג דהוי מלאכה דאורייתא כדי שלא
 יבואו רבים לידי מכשול. וזהו דין המכוי. ודין החצרות כשנשבר תיקון המכוי בשבת יתבאר
 בכלל שאח"ז סימן כ' (סי' ע"ה).

(כא) חצר שנפרץ בפרצה האוסר לכרמלית בשבת כיון שאין כאן מחיצות לא
 אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה (סי' ע"ז).

(כב) רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות י"א דבענין כ' דלתות דדלת
 לא חשיבה כמחיצה גמורה וי"א דסני בדלת אחד וכצר השניה או לחי או קורה וגם יש
 מחלוקת די"א דוקא אם ננעלת בלילה וי"א אעפ"י שאינו ננעלת רק שיהיו ראוי לנעול
 שאם משוקעת בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראוי לנעול ואחר שעשה תיקון הדלתות
 חשובה כולה כחצר א' ואין מבואותיה צריכין תיקון (ע"ז). ומ"מ לדין לאותן הפוסקים
 דאין לנו בזמננו רה"ר כדלעיל כלל מ"ט סימן י"ג א"כ אין נפקא מינה בזה כן ג"ל.

כלל עב. דין עירובי חצירות ושתופי מבואות וברכתו (סי' ע"ז עד ע"ח).

(א) תקנו חז"ל דאע"ג שהמבואות והחצרות כתיקונן כמחיצות גמורות מ"מ אסור
 לטלטל בהם מן הבתים לחצרות ומחצרות לבתים וכן מן הבתים למכוי אא"כ ערבו יחד
 שלפי שהמכוי הוא כמו רה"ר וכן החצרות נגד הבתים הוא כמו רה"ר שכיון שהבית מיוחד
 לאחד והחצר משותף לכל הדירים בחצר מחוי כרה"ר ואם יהיה מותר לטלטל בלא עירוב
 יבאו לטעות דמותר לטלטל ג"כ מן רה"ר לרה"ר ולפיכך תיקנו שכל הבעלי בתים שבחצר
 יתערבו יחד דהיינו שכ"א יתן קצת לחם ויתנו הכל ככלי אחד דוקא ויניחו הכל בבית א'
 כיון שדעתו של אדם נגרר אחר המקום שמאכלו שם הוי כאלו דרים בבית זה ונמצא
 הוי כאלו לא דר בחצר זה אלא אחד ואח"כ יתערבו כל החצרות יחד ויניחו הכל בחצר
 אחד ונמצא כאלו אין במכוי אלא חצר אחד. ולפי שאין מערבין אלא בכבר שלם שלא
 יבואו לידי מריבה שזה יתן פת שלם וזה החיכה וגם יש עוד חילוקי דינים הרבה לפיכך
 המנהג הפשוט בכל קהלות שהשמש גובה מכל בעלי בתים מעות (ואפילו ע"י קטן אבל לא
 ע"י נכרי מ"ט סק"ט וכ"ל דזו דוקא כשנתכנס פת אבל לפי מנהגו אין חילוק) ובמקצת מקומות

ביצים ואע"ג דמדרינא אם השמש נחתום ונותן הלחם לא מהני כמה שהבעלי בתים נותנים לו מעות או ביצים דקיי"ל מעות אינו קונה מ"מ כיון שמנהגנו שהשמש נותן להרב או לחזן שיזכה בעירוב לכל בני העיר הרי זיכה להם ע"י אחר ומכ"ש כשאינו נחתום ואינו מוכר משלו ה"ז כאלו עשו אותו שליח לערב וזה מהני (סי' ס"ט) ואז השמש קונה קמח או נותן משלו מצה לפי שאינו מתעפש מרר כמו לחם המין שמתעפש במהרה ואפי' אם אינו עושה מצה מכל הקמח אפי"ה הוי עירוב דלא גרע נואלו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם והשמש יתן העירוב להרב או לאחר ויזכהו לכל הקהל על ידו ואם שכח ולא זיכה מ"מ מותר שכיון שגבה מכל בני העיר א"כ נעשה העירוב ממילא ומ"מ רשאי לברך כיון שלא חל העירוב עד שבת. ולפ"ז למנהגנו שמערבין בע"פ אם שכח ולא זיכה עד י"ט ובי"ט אסור לזכות יערב בע"ש ומ"מ אם שכח לזכות עד שבת מותר לטלטל דמסתמא אדעתא דהכי נתנו קמחם (ס"ז ונמ"ח) ועולה זה המצה במקום עירוב הצירות ושחוף מכואות ומניחין המצה בכית הכנסת (ס"ז) ואם נשבר המצה לאחר שהניחו אפי' קודם שנכנס שבת ראשונה אם נשאר בו כשיעור כשר כיון דבשעת הנחה היה שלם (סימן ס"ח).

(ב) וראוי להשגיח תמיד על העירוב שמא נתעפש עד שאינו ראוי לאכילה או שמא התליע בחולעים (שקירין איזנבן) ולכן יש אנשים שמערבין בכל ע"ש בפת שלהם ומזבין ע"י אחר לכל בני הקהלה וכן הדין בב' יהודים הדרים בשני בתים ובית או הצר בנייהם צריכים לערב יחד או שאחר יערב משלו ויזכה לשני וצריך המזכה שלא יקפיד אם יאכל הבירו מפת שעירב בו ולכן לא יערב בפת שחקן לצורך שבת שאם מקפיד מליחן לו נמצא שאין לחבירו חלק בזה ובטל השיחוף (ס"ז).

(ג) המזכה בעירוב משלו יכול לערב אף בפרוסה שהרי אין כאן איבה וגם ראוי שיודיע להם שמערב בשבילם דלפעמים יש למצוא שאינו יכול לערב בלא דעתו ויש בזה הילוקי דינים (עין סימן ס"ח) וע"י שמודיע יוצא לעולם ומיהו כשמערב לכל העיר א"צ לזה.

(ד) המזכה משלו צריך שיזכה ע"י אחר ואם יש שם איש אחר לא יזכה ע"י אשתו ולא ע"י בנו וכתו אם הם סמוכים על שלהנו אפילו הם גדולים וכ"ש ע"י עבדו ושפחתו הבנענים אפי' הם גדולים אבל עבדו ושפחתו העברים אפי' קטנים מזכה על ידן דאע"ג דקטן אין לו זכות במידי דרבנן קטן זוכה לאחרים ולא ע"י בתו אפי' אינה אוכלת משלו כ"ז שלא בגרה ואם אין שם אחר מותר לזכות ע"י כולם חוץ מבנו וכתו הקטנים הסמוכים על שלהנו דידן כידן. וגדול שיש לו אשה אעפ"י שאוכל על שולחן אביו מזכה על ידו אפי' לכתחלה דאז עושה הכל אדעתא דנפשיה ולא ע"ד אביו וצריך הוזהר להגביה הפת טפח כדי שיקנה בהגבהה זו (ס"ז).

(ה) בשעה שמזכה העירוב מברך אקב"ץ על מצות עירוב ואומר בהדין יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומכית לבית ומן הבתים למבוי וממבוי לבתים לכל בתי החצרות ולכל מי שיתוסף בעיר הואת (ס"ז). ואם מערב לכל שבתות השנה יאמר לכל שבתות השנה ולכל ימים טובים. ואם אסור לטלטל במבוי רק שמערב ערובי חצרות אצ"ל ומן הבתים למבוי (ס"ז).

(ו) אם זיכה משלו ע"י אחר אעפ"י שלא בירך ולא אמר בהדין אינו מעכב ומותרים לטלטל אבל אם לא זיכה ע"י אחר אעפ"י שבירך ואמר בהדין אסורים לטלטל כן נ"ל. ואינו רומה לדלעיל סי' א' דהתם נהנו כולם ונעשה העירוב ממילא משא"כ כאן.

(ז) אם אין האיש בבית או אפי' כשהוא בביתו ואינו רוצה לערב אשתו מערכת ונותנת חלק בעירוב אבל אין יכולה לזכות משל בעלה שהיא חתן כל הפת אפי' אם אינו בביתו ומ"מ ממונותיה או אם ידוע שאין הבעל מקפיד בדבר מועט מותרת וגם לזכות (ז"ע) וע"ש עוד הלוקי דינים בזה.

(ח) שיעור העירוב אם הם י"ח ב"ב או פחות סגי שיהיה ערך כחצי ביצה לכל אחד ואחד ואם הם יותר מי"ח אפי' אלף ויותר סגי בככר שהוא כשמונה ביצים וכדיעבד אפי' רק כששה ביצים (ז"ע) וככל מיני מאכל מערבין ומשתחפין ואפי' ארבעה וחמשה מינים מצטרפין למזון ב' סעודות ומערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוחן שזה אינו ראוי לאבילה (ז"ע) ולא בעדשים וחטים שאלו אינן נאכלים חיין ולא בכמהין ופטוריות וכן מערבין בכשר חי אלא דכחי צריך שיהיה בו מזון ב' סעודות ובצלי או מבושל א"צ רק כדי ללפת בו פת מזון ב"ס. זה הכלל כל שמלפתין בו פת שיעורו כדי ללפת בו פת מזון ב"ס וכל שאין מלפתין בו פס שיעורו כדי לאכול ממנו ב"ס ויין חי לא הוי לפתן ושיעורו ב' רביעיות וכן שיעור שאר משקין. משתחפין בב' ביצים אפי' חיין בשני רמונים בה' אפרסקים בלטרטא ירק בין חי בין מבושל אבל לא בעלי בצלים ולא בתכלין ובשעת הרחק אפי' בתכלין ונ"ל לא בפלפלין (עיין ז"ל סי' ק"ח נקד"כ וכוונתו דף פ"א ע"ב בתוספת ז"ע). ולטרטא האמור בכ"מ הוא ב' רביעיות ועוכלא הוא חצי רביעיות (רמב"ם פ"א מהלכות ערובין) (ז"ע).

(ט) העירוב צריך להיות קיים בין השמשות ויכול לאכלו כשהוא חשיכה ודאי. ואם סועד והוא לילה ודאי יבצע עליו בלילה או יבצע עליו שחרית אם הוא לחם שלם כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא. ספק אם היה קיים בין השמשות או לא מותר דאוקמינן אחזקתיה אבל אם ספק אם הניחו עירוב או לא דלא היה לו חזקת היתר מעולם ואפילו אם הניחו רק שהיה מונח במקום שא"א ליטלו אא"כ יעשה מלאכה דאורייתא ה"ז כנאכד שהרי אי אפשר לאכלו אבל אם נתנו בחיבה ואבד המפתח כיון דאפשר לשבור החיבה או להסיר הצירים דאין זה אלא מלאכה דרבנן קי"ל דל"ג על השבת בהש"מ (ז"ל) (א). (י) מערבין ע"ח בין השמשות ובשעת הרחק אפי' כבר קבל עליו שבת כל זמן שהוא יום והוא חוספות שבת ואם הל' י"ט בע"ש אין מערבין ואם הל' י"ט יום ה' ו' ונזכר ביום ה' מניח ומתנה אם היום קודש אין בדברי כלום ואם היום חול יהיה זה עירוב לשבת ולמחר ביום ו' יאמר על אותו פת אם היה אתמול קודש ולא היה בדברי כלום יהיה זה עירוב מהיום ואם היום קודש הרי ערבתי מאתמול ודוקא בב' י"ט של גלויות אבל בר"ה לא יכול להתנות דקדושה אחת היא (ז"ל).

(יא) אפילו לא עירבו מותר לטלטל בכרהב"נ לא מבעיא כלים ששבתו בתוכו אלא אפי' אם הביאו שם בשוגג כלים מן הבתים מותר לטלטל ככולו דאינו בית דירה ואינו אוסר (נמ"א סי' ז"ע ס"ק י' ויש ז"ע ט"ס וכנ"ל אפילו בגגה יחיד וכו' וא"כ יש ז"ע איחזיק וכו' לריכין לערב ע"ש שאר בני חלר כן הוא ב"ב).

(יב) אין החצרות והבתים יכולים לערב יחד אא"כ יש ביניהם פתח או חלון שיוכלו לטלטל מזה לזה דרך הפתח או החלון והפתח והחלון שבין החצרות צריך שיהיה עכ"פ ד"ט על ד"ט ויהיה קצתו אפי' משהו בתוך י"ט לארץ ואז מותר לטלטל אפי' דרך פתחים קטנים ולא יהיה סריגה בחלון דסריגה מכטל החלון ובפתחות מד' על ד' לא מהני עירוב ואסור לטלטל כלים ששבתו בבית מחצר זה לזה דרך חורין ומ"מ לפני מטהגנו שעושן העירוב והשיתוף יחד כדלעיל סימן א' הרי נעשו כלם כאילו היו חצר א' ולכן אפילו אין

הלון בין החצרות מותר לערב ולטלטל כלי בית מזה לזה (כמ"ט כ' רז"י נעונוין ע"א ע"ג ד"ה מערבין ללא כמ"א סי' שע"ג ס"ק ג' וכבר השיגו ותמה עליו בספר אה"ע).

(יג) אבל בתים ועליות (נעה"ק אוסר ונא"ר הגיה נל"ע) הסמוכים זה לזה ולא ערבו בחצר אם יש ביניהם פתח או הלון שהוא ד"ט על ד"ט אעפ"י שהוא למעלה מ"ט לארץ יכולים לערב דביתא כמאן דמליא דמי (סז).

(יד) חריץ שבין ב' חצרות עמוק י"ט ורחב משפתו לשפתו ד"ט אם נתן נסר לארכו של חריץ במשך ד"ט עד שנחמעט עי"ז מרוחב ד"ט או שנחן נסר משפתו כמין גשר ורחב הגשר ד"ט הוי כפתח ויכולין לערב יחד וא"ל אין אוסרין זה ע"ז וגם אין יכולין לערב יחד (סז).

(טז) מרפסת (סקרין גזונג) שהוא דרך לעליות הפתוחים לה ועומדת בחצר ועולים לה בסולם ובני העליות יורדים ממנה לחצר ועוכרים לרשות הרבים אינם אוסרים על בני החצר דסולם תורת פתח עליו והוי כב' חצרות ופתח ביניהם שאם רצו מערבים יחד ואם רצו כל א' מערב לעצמו. ובלבד שיערבו כל בני מרפסת לעצמן כדי שתהא רגל המותרת במקומה אבל אם לא ערבו בני המרפסת לעצמן א"כ הם אסורים לטלטל במקומן ורגל האסורה במקומה אוסרת ג"כ שלא במקומה כדלקמן סוף כלל ע"ג סימן י"ט.

(טז) אם לא ערבו יחד וערבו לעצמן ויש בחצר חל או עמוד שהוא משותף בין שניהם כל שלוה תשמישו בנחת ולזה בקשה לא מקרי רק רשות לזה שתשמישו בנחת ואם שניהם שוין הן בנחת כגון ששניהם משתמשים ע"י פתח או שלשניהם הוא בקשה א"כ רשות שניהם שולטת בו ואוסרין זה על זה. ואיזה הוא קשה בין שהמקום ההוא גבוה ממנו י"ט נמצא שצריך לזרוק או שהמקום ההוא נמוך ממנו י"ט וצריך לשלשל לשם כל זה הוא קשה ולכן אם התל והעמוד אינם גבוהים י"ט וגם למרפסת אין גבוה י' דהוי לשניהם בנחת דכל פחות מ' הוי בנחת הרי שניהם אסורים להוציא לשם כלי הבתים ואם הם גבוהים מקרקעית החצר י"ט וכתוך עשרה למרפסת והם בתוך ארבעה טפחים למרפסת וא"כ לבני מרפסת הוא בנחת ולהצר הוא בקשה ולכן בני מרפסת מותרין ובני חצר אסורין. ואם היה רחוק מהמרפסת ד"ט או יותר אעפ"י שגבוהים י"ט מן החצר ולתוך י"ט למרפסת הוי לשניהם בקשה דהיינו לבני החצר ע"י זריקה בגובה ולמרפסת מכח הפלגה ד' טפחים ולכן שניהם אסורין אבל אם הוא מופלג מן המרפסת ד"ט וגם גובה י"ט מותר לבעל החצר שאין אדם אוסר דרך אויר (ועיין כ"ז נס"י שע"ה נמ"א ונמ"י).

(יז) בור שבין ב' חצרות שלא ערבו אסור למלאות ממנו בכלים של בית אא"כ עשו תיקון דהיינו שיעשה מחיצה עשרה טפחים למעלה מן המים וצריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים או שיעשה המחיצה כולה בתוך המים רק צריך שיהיה טפח יוצא ממנה למעלה מן המים כדי שתהיה ניכרת רשות זה מרשות זה. או אם עשו על פי הבור קורה רחבה ד' טפחים זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצד השני דלא אויל דלי יותר מוד' טפחים ואע"ג דעריבו מיא מתחת הקורה קל הוא שהקילו חכמים במים אבל מותר למלאות בכלים ששבתו בחצר ובלבד שלא יכניסם לביתו כדלקמן סימן כ"א (שע"ו).

(יח) בור שבאמצע שביל שבין ב' חצרות י"א דאם מופלג מכותל זה ד' טפחים ומכותל זה ד"ט ואין החצרות פתוחות לשביל בפתחים רק שמשתמשים דרך חלונות וא"כ כיון שהוא מופלג כ"כ הוי תשמישן רק דרך אויר ואין אדם אוסר דרך אויר ואין צריבין שום תיקון אבל אם אינה מופלגת אלא כפחות מד' טפחים הוי תשמישן בנחת ואוסרין זה על זה וי"א דאפי' החצרות פתוחות לשביל כיון שאין ממלאין רק דרך חלונות ולכן כן

שהיו מופלגות זה מזה ד' או בפחות מכאן כיון שאין משתמשין רק דרך אור השביל ולא דרך הפתחים א"צ שום תיקון (ועיין בב"י סי' ע"ג).

(יט) בור שבין ב' הצרות שחצר א' דר בו נכרי וחצר א' דרים בו כמה ישראלים בשעת הדחק יש לסמוך על הרא"ש דבין יש ביניהם פתח או חלון ורחב ד' על ד' בתוך י' או פחות מד' על ד' למעלה מי' ממלאין ממנו וא"צ לשכור מנכרי כיון שאין לנכרי הריסת רגל עליהם אינו אוסר (ב"י ב"ש ר"ט ע"ג).

(כ) דין בית הכסא שבין ב' הצרות או בתים שלא ערבו נתבאר לעיל כלל נ"ה.

(כא) כיון דאמרינן התקנו ע"ה דנחשב כאלו כולן דרים בבית ובחצר שמונה שם העירוב לפיכך צריך שיהיה העירוב מונח במקום שיכולין כולן להביא העירוב אצלם בהש"מ לפיכך לפי מנהגנו שמניחין העירוב בבהב"ג אם לא תקנו המבואות שבעיר ואין פתח לחצר בהב"ג עכ"פ שני בתים שדרים בתוכם ב' בעלי בתים שיש ביניהם פתח או חלון שהוא ד' על ד' אין בעירובן כלום והמכרך מברך לנטלה (סי' ע"ג נ"ט ו"מ סוף סי' ע"ג).

(כב) ולפיכך אם נשבר תיקון המבוי מע"ש אותן הבתים שיכולין להביא אצלן העירוב מותרין לטלטל אבל שאר החצרות והבתים אסורים לטלטל מבית חבירו או בחצר שב' בעלי בתים דרים בו ואפי' לא נשבר אלא התיקון מהמבוי שבהב"ג בתוכו ושאר מבואות שבעיר לא נשבר תיקונם אפ"ה כולם אסורין שהרי אין יכולים להביא העירוב אצלם (ע"ג).

(כג) וכן אם נאבד או נתעפ"ש או התלע העירוב בע"ש ולא נודע עד שבת בענין שלא עשו עירוב אחר אסור לטלטל בכל החצרות והבתים (ע"ג).

(כד) אבל אם נשבר תיקון המבוי בשבת אפי' בעיר שאינה מוקף חומה אע"ג דאסור לטלטל במבוי כדלעיל כלל הקודם סימן כ' מ"מ מותרים כלם לטלטל בחצרותיהם ובבתים אע"ג דאין יכולים להביא העירוב אצלם דבזה אמרינן שבת כיון שהותרה הותרה לכל השבת וכן אם ערבו כדן שהיה פתח או חלון ביניהם ונסתם החלון בשבת מותר כיון שהותר למקצת השבת ומותרים להשתמש דרך גובה הכותל וחורים שביניהם ואפי' אם עירב לשנה ונסתם הפתח בחול ונפתח בשבת ואפי' אם סתם בכוונה אפ"ה כיון שנפתח בשבת מותר כיון שהיה ראוי בע"ש לפתוח שהרי היה עומד לכך שיהיה פתוח ואם נפסק הצוה"פ קודם שבת ותקנו אותו בשבת אם אמרינן דהור הערובי חצרות למקומו עיין נ"א סי' א' ב' (וכל זה תולד נ"מ ס"ס ע"ג סקט"ו ונסי' ע"ד) ואם הל' יום טוב יום ה' ו' מהרי"ק מתיר אפי' נשבר ביום ה' ומ"א אוסר אפי' היה יו"ט ראשון ביום ו' ונשבר ביום ו' (מ"א סי' ע"ג ס"ק ד' ו"ג).

(כה) מה שהצריכו לערב ע"ה הוא כדי שיוכלו לטלטל כלי בית לחצר ומחצר לבתי החצר השני אבל כלים ששבתו בחצר מותר לטלטל בחצר ואפי' מחצר זה לחצר חבירו וכן מחצר לקרפף שלא הוקף לדירה כמבואר לעיל בדין קרפף כלל נ"א ולמבוי שמתוקן כדן דכיון דכל אלו אין תשמישן תדיר לא הצריכו חכמים לעירוב (ג) ולכן אפי' לא ערבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מ"מ מותר לטלטל כלים ששבתו בחצרות או במבוי מחצר למבוי וממבוי לחצר ומחצר לחצר ובלבד שלא יטלטל כלים ששבתו בבתים למבוי (ע"ג).

(כו) אם הניחו העירוב כאחד מבתי החצר הבית שמניחין בו העירוב א"צ לתת חלק לעירוב (ע"ו).

(כז) כיון שיש הרבה חילוקי דינים כשכולן נותנין חלק בעירוב מה שא"צ לכל זה אם א' מזכה לכולן לכן הרוצה לזכות רבים וגם להתיר עצמו יערב משלו וזכה לכלם על ידי אחר כמבואר לעיל בכלל הקודם.

(כח) חצר הפתוח לב' מבואות אם נחנו השני מבואות שתופן בחצר זה בכלי א' ה"ל כולן כאחד ומוחרין כלם לטלטל אף במבוי אבל אם בני החצר הוליכו עירובן לשניהם מותרים כל אחד לטלטל ממנו למבוי וממבוי לתוכו אבל אסור לבני מבוי זה לטלטל כלי הבית למבוי האחר דרך החצר אבל כלים ששבתו במבוי עצמה מותר לטלטל כדלעיל סי' כ"ה ואם לא שיתף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אסור על שניהם. ואם הוא רגיל עם האחד ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל אסור ושאינו רגיל אינו אסור ואם שיתף עם אותו שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניהם וכן אם היה רגיל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם המבוי שרגיל בו שיתפו ביניהם ואותה שאינו רגיל לא שיתפו והוא לא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחים אותו אצל שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שיתף עמהם ויש ריח לאחרים שעל ידי זה יהיו מותרים כופין אותו על מדת סדום (סי' ע"ג).

כלל עג. דין באיזה ענין צריכים ע"ח (סי' ע"ג).

(א) כבר בארנו דשני בע"כ הדרים בכ' הדרים צריכין לערב יחד ע"ח ואם לא ערבנו אסורין להוציא מבית לבית ואם יש פארהווי ביניהם אסורין להוציא כלי הבית לפארהווי וכן להיפך וכן אם יש להם חצר בשוהפות אסורין להוציא מבית לחצר ולהיפך ואמנם אין אסורין זה ע"ז אלא עפ"י י' חנאים שנבאר (ה) שלא יהיה א' בית שער לחבירו ובית שער הוא כשהבתים א' לפנים מחבירו ואין לפניו דרך לצאת לחצר או לרה"ר אלא דרך בית החיצון וקיי"ל דבית שער לא נקרא דירה לענין זה וכן אכסדרה ומרפסת שנחצר אינו אסור על בני החצר שאינם חשוכים דירה (ע"ג סעיף ה'). וכן סוכת החג כתג ואעפ"י שיש לבית שער או לסוכה ד' דפנות גמורות וחקרה. אבל הדר בבית התבן בבית העצים בבית הבקר ובית האוצרות כל אלו חשוכים דירה ואסורים (ע"ג). אם השכיר או השאיל חדרו לחבירו ויש לו בו תפיסת היד ליתן שם כלי' להניח בחדר שהשכיר או השאיל דברים שא"א לפנותו בשבת בין מחמת כוכרן או מחמת שהן מוקצין וא"כ נחשב כאלו שניהם דרים בחדר א' ואינן אסורין דה"ל השוכר או השואל כאלו הוא אורה אצל בעה"ב (סעיף ג') ולפיכך גם הם מותרים להוציא מבתיהם לחצר אע"פ שלא נחנו עירוב וכן סתם הב"י וי"א דווקא כשאין דוירים בחצר אלא הם אבל כשיש דוירין אחרים וא"כ צריכין האחרים לערב עכ"פ עם הבע"ב ולכן אם מניחין האחרים העירוב בבית בעה"ב או השוכר או השואל א"צ ליתן לעירוב וכ"ש אם הבעה"ב מוכה משלו לכל בני החצר כדי בזה אבל אם הבעה"ב מוליך עירובו אצל האחרים אומרים מינו דהני אסרי הני נמי אסרי. ואם אין הבתים שלו לא קנייות ולא שכורות ולא מושאלות אלא שיש לו בתן דברים המוקצין אסורים זה על זה שהרי הוא אינו כבעה"ב והם אינם אורחים (ע"ג סעיף ג') (ג) כ"ש אורה גמור שנחארה בחצר אפי' בבית בפ"ע כל שאינו קובע דירתו שם אלא לשלשים יום שאינו אסור (סעיף ד'). (ד) שיהיה כ"א אוכל בחדרו אבל אם כולן אוכלים בבית אחד כל אחד על שלחנו אעפ"י שישנים כ"א ומשתמשין כל השמשין בחדר בפ"ע אינו אסור דקיי"ל מקום פיתא גורם ר"ל אם חלוקין באכילה או אסורין. גם בזה יש חילוק כמו כסימן ב' אם העירוב בא אצלן או שהם מוליכין העירוב באחד משאר בתי החצר או שאין דוירין אחרים בחצר. (ה) שיהיה לכל הדר מחיצות גמורות לאפוקי אם חלקו חדר אחד במחיצות שאין מגיעות לפחות מג"ט-לחקרה או אפילו מגיעות לחקרה

אלא שהם מחיצות גרועות מסדינים וכיוצא בהם אם מוליכין העירוב לבית אחר יש ג"כ החילוק כמו בסי' ב' ואם אין דיוורין אחרים בחצר אין צריכין עירוב כלל כיון שהם מחיצות גרועות (סעיף ג'). (ו) שיהיה החדר מושכר לחבירו אבל אם השאל לחבירו הדר ואופה ומכשל בבית המשאל אעפ"י שאוכל בחדרו משלו מ"מ אמרינן אדעתא דהכי לא השאל לו וכיון שגם עושה כל צרכיו בבית המשאל נעשה כאורח (ס). (ז) שלא יהיה נגדר דעתו אחר חבירו כגון בן אצל אביו ותלמיד אצל רבו ועבד ואשה אף עפ"י שיש לכל אחד חדר בפ"ע אעפ"י שאין שום שייכות לאביו ולרבו ולבעל לחדרם וגם אוכלים בחדרם אם האב והרב והבעל נוחנין להם פרס דהיינו שנותנים להם מאכלם בין מאכל או מעות לקנות מאכלם נחשבים כאחד מבני ביתו ואם הם דרים בחצר לכדם אינן אוסרין ואם יש גם דיוורין בחצר דינם כמו שמבואר בסימן ב'. (ח) שלא יהיה להם שום שוחפת בפת אבל אם יש להם פת א' בשוחפות בא' מן הבתים ואפי' בבית החסן ובית הבקר (טקיון טטוון) סומכין עליו משום עירוב אבל אם מונח בחצר לא שהרי העירוב צריך שיהיה מונח דוקא בבית אבל לא בחצר (סי' ט"ז סעיף י"ח). (ט) שידור בו חבירו בשבת אבל אם הניח ביתו והלך לשבות בחצר אחרת אעפ"י שבשבת חזר כיון שבשעת קניית העירוב לא היה דר כאן והסיה דעתו מלדור כאן קי"ל דירה בלא בעלים לא הוי דירה. (י) ג"ל שבת שאין בו ד' אמות על ד"א הדר שם א"צ עירוב ואינו אוסר וצ"ע. ומעכשיו נבאר פרטיהם.

(כ) הא דאמרינן דבית שער לא הוי דירה דוקא כשיש שני הדרים בפנים אבל אם אין רק הדר אחד לא חשיב כולי האי שנאמר דהוי בית שער לחדר א' דבית שער דיהיד לא שביה בית שער. וג"ל דאפילו יש לפנימי כמה חדרים ולחיצון חדר אחד כיון שאין דר בחדרים הפנימים אלא בעה"ב א' נקרא החיצון בית שער דיהיד ואוסר (ט"ע סעיף ג') (א).

(ג) בעה"ב שיש לו הרכה חדרים בחצרו והשאלין או השכרים לאנשים אחרים אם שייר לעצמו רשות שיכול להניח שם בקביעות מטלטלין שלו אפי' אין לו רשות רק בפנה א' ולא בכל הבית והניח שם בבתיהם דברים שאין דרכן ליטול בשבת בין מחמת כובדן שיש טורח לפנותן או שהם דברים המוקצים ה"ז כאלו דר עמו בבית והשואל והשוכר נחשבין רק כאורחים ואינן אוסרין ומותר לטלטל להם ולבעה"ב בחצר בלא עירוב ומ"מ אם יש ג"כ דיוורין אחרים בחצר שאוסרין על בעה"ב ומניחין העירוב אצלם כדלעיל סימן א' אמרינן מגו דהני אסרי הני נמי אסרי וצריכין לערב אבל אם אין לבעה"ב תפיסת הוד בביתם כגון שאין לו רשות להניח מטלטליו בביתם אעפ"י שאינן מקפידין זה ע"ז מ"מ כיון שלא שייר לעצמו זכות זה או אפי' ששייר לעצמו זכות זה והניח שם דברים שאפשר שיצטרך בעה"ב להשתמש בהם בשבת או להוציאן מביתם מחמת איזה סיבה לא הוי הגך אורחים לגבי בעה"ב וצריכין לערב (ס) כן ג"ל (ב).

(ד) כד"א דמהני תפיסת הוד כשהיו הבתים שלו קנייות או שכורות אבל אם שכר בתים מנכרי אדעתא דהכי בשבילו ובשביל חבירו אעפ"י שהאחד לבדו שכר מן הנכרי ונתרצה שידור חבירו אצלו הרי הוא רק כשליח מחבירו לשכור ולא יכול לסלק את חבירו ולא מהני מה שיש לו בו תפיסת הוד אם לא ששכר מתחלה הבתים בשבילו לבד ואח"כ השכיר לחבירו ושייר בו תפיסת הוד (עיין גנ"י נ"ס מהר"ן) וכ"ש דלא מהני תפיסת יד אם כל א' קנה או שכר או שאל בית לעצמו (ס).

(ה) אורח שנחארה בחצר אפי' שכר בית בפ"ע ואוכל בפ"ע אם לא נתארח אלא לשלשים יום או פחות אינו אוסר על בני חצר והוא והם מותרים בלא עירוב ואפי' הם

אורחים הרבה וכ"א דר בבית בפ"ע ודוקא כשיש שם בעה"ב א' שדר שם בקבוע דנעשים כלם אורחים לגביה ובטלים אבל אם אין שם בעה"ב כלל רק שכולם אורחים וכ"א יש לו חדר בפ"ע שאוכל שם אפי' אינם נחים שם רק שבת א' אוסרים זה ע"ז וצריכין לערב (סס כסי' ע"ע וסי' ע"פ).

(ו) ולכן הסוחרים הנוסעים ונודמנו לשבות בעיר המוקפת חומה וישראל א' דר בו בקביעות והאורחים מתאכסנים כ"א בבית בפ"ע ואוכלים שם לא מבעיא אם מתאכסנים באותו חצר שהישראל דר שם אעפ"י ששוכרים החדרים שבחצר מן נכרי בעל החצר דאמרינן שכלם בטלים לגבי בעל הבית ונעשו כולם אורחים ואינן אוסרין זה ע"ז ולא על בעל הבית ולא בעה"ב עליהם ואפי' אם מתאכסנים בחצר אחרת מ"מ אמרינן דכולם בטלים לגביה ואז מותרים לטלטל אפי' בכל העיר אם העיר מוקף חומה או שנתקן כדן תיקון מבואות ואם דרים באותו עיר ב' בעלי בתים וא"כ עכ"פ אוסרים הבעה"ב לטלטל בעיר כדן חצר שיש בו ישראלים אא"כ שכרו מכל נכרי ונכרי כדלקמן כלל ע"ה וא"כ אם מתאכסנים בחצר של נכרי או ערבו ושכרו מן הנכרי בתים א"כ כל העיר כחצר אחד ובטלים אבל אם לא ערבו ושכרו מן הנכרים בעה"ב נ"ל דהאורחים אוסרים זה על זה (ואם אין העיר מוקף חומה וזאת אכסנים נחלר אחת ל"ע אם אעפ"כ צריכין דכעשו כולם אורחים) (סז ג).

(ז) ואם אין ישראל דר באותו עיר והאורחים יש להם לכ"א חדר ששכרו מן הנכרי ואוכל שם ואין להם שותפות בלחם שאוכלים אעפ"י שכלן מבשלים בבית הנכרי כיון שכ"א אוכל בחדרו צריכין לערב ואמנם אם לא שכרו החדרים מן הנכרי אלא שהנכרי משאיל להם לכל אחד חדר בפ"ע ואפי' אופין ומבשלין כל אחד בחדר שלו צ"ע אם צריכין לערב. וכ"ש כשאופין ומבשלין כלן בבית הנכרי צ"ע ונ"ל דיערבו בלא ברכה (ד). ובדיעבד נ"ל דבאופין ומבשלין יחד ובענין המבואר בכלל ע"ה סימן י"ג מותרים לטלטל (ויצין כנ"א סי' ד' וסי' ח').

(ח) וכ"ז מדינא אבל ירא שמים ראוי להחמיר על עצמו שהאורח לא יוציא כלי ביתו לחצר או לעיר אבל הבעה"ב הדר שם בקביעות לכ"ע מותר להוציא מכיתו דאין האורח אוסר על בעה"ב (י"א סי' ע"פ) (ה).

(ט) ודע שבמקום שצריכין לערב יחד צריכין ג"כ לשכור הרשות מן הנכרי כדלקמן כלל ע"ה.

(י) בית גדול שחלקוהו במחיצות אם אין המחיצות מגיעות לתקרה אפילו הם מחיצות קבועות וגמורות אפ"ה נחשבים כאלו הן רק חדר א' לכל דבר ואם המחיצות מגיעות לתקרה או אפי' רק לפחות מג' לתקרה ויש עוד דיוורין אחרים בחצר כיון דעכ"פ צריכין לערב אם מניחין העירוב באחד מבתים שבחצר צריך כל חדר וחדר ליתן עירוב ואפי' אם המחיצות רק מסדינים וכיוצא בו רק שעשוי בענין שיכולין לעמוד ברוח מצויה ואם אין דיוורין אחרים בחצר א"צ לערב כלל כיון דהמחיצות אינן מחיצות קבועות נחשב כאלו הכל חדר א' שהתקרה מחברן ואם היו מהיצות גמורות וקבועות מנסרים וכיוצא בו ומגיעות לפחות מג' לתקרה אפי' אין דיוורין אחרים בחצר נ"ל דצריכין לערב ויערבו בלא ברכה (י) ואם יש ג' מחיצות גמורות ורוח רביעית פתוחה לגמרי יערבו בלא ברכה ואם יש שם ציה"פ חשוב דירה גמורה (ע"ע) (י).

(יא) בעה"ב שיש לו סופר או מלמד וכיוצא בו שהשאיל להן בית בחצרו אפילו לזמן ארוך אעפ"י שאוכל וישן שם ועושה שם כל צרכו אם אופה ומבשל בבית בעה"ב

הרי הם כבני ביתו וא"צ לערב דכיון דאיכא חרתי שמשחמשים בצרכי אכילה בכית בעה"ב וגם הבית אינו מושכר להם רק מושאל להם מסתמא לא השאילום אדעתא שיאסרו עליו אבל אם החדר מושכר לו אעפ"י שהוא מקבל פרס מבעה"ב לא מהני אא"כ יש לבעה"ב הפיסת היד בבית כדלעיל סימן ג' (סז).

(יב) ודוקא כאלו שאין נגרר דעתם אחר בעה"ב לא מהני מה שמקבלים פרס מבעה"ב אבל בן המקבל פרס מאביו והלמיד מרבו ואשה מבעלה ועבד מרבו אעפ"י שיש לכ"א הדר מיוחד שאופה ומכשל שם ואוכל וישן שם לא מבעיא אם אוכלין ממה שמכשל האב והבעל והרב דא"צ לעירוב אלא אפי' אם רק מקבלין מעות לקנות בהם צרכי אכילה אעפ"כ נחשב כאלו דרים בחדר א' ונחשבים מבני ביתו דאלו נגרר דעתם אחר מי שמספיק צרכיהם (סז) (ח).

(יג) כללא דמילתא ב' שכנים שדרים בבית אחד ואין שם דיוורין אחרים בחצר אם אין המחיצות מגיעות בפחות מג"ט לתקרה אינן אוסרין זה על זה. ואם מגיעות לתקרה או ב' בתים גמורים אם השכיר הדר א' לחבירו אעפ"י שאופה ומכשל הכל בבית המשכיר ואפי' ג"כ מקבל פרס ממנו על הוצאתו אוסרין זה על זה (עיין סי' י"ח) אא"כ שהתנה עמו ושייר לעצמו זכות שיכול להניח שם חפציו הכבדים שא"א לפנותן בשבת או דברים המוקצין (עיין סי' ג') דאז כיון שיש לו חפיסת היד נחשב כאלו הוא דר שם. או כשאוכלין כולם בבית א' אעפ"י שכ"א אוכל על שולחן בפני עצמו וגם לפעמים פורסין וילון לפנייהם כשרוצין לעשות דבר צנוע כיון שאין שם מחיצה בקביעות ואעפ"י שכ"א ישן בחדרו אינם אוסרין (סי' ח'). וכן אצל אביו אפי' אוכל וישן בחדר בפני עצמו אם מקבל פרס מאביו בין לחם בין מעות אינו אוסר (סי' י"ג). ואם משאיל הדר לאחד ואופה ומכשל בבית המשאיל כיון דיש ב' דברים אחד מסתמא לא משאיל לו שיאסור עליו ועוד שמכשל ג"כ בביתו לעולם אינו אוסר.

(יד) נ"ל דהדר בבית שאין בו ד' אמות על ד"א אינו אוסר (ט) ואם יש בו כדי לרבע ד' על ד' נ"ל דיניח בלא ברכה (י).

(טו) אע"ג דלכתחלה צריכין לערב דוקא בפת מ"מ נ"ל דאם מכשלין יחד קדרה א' סומכין ע"ז משום עירוב בדיעבד אם שכחו ולא ערבו אבל אם עשו דבר מאכל יחד וחלקו ובשלו כ"א בקדרה לכר אינו מועיל דהעירוב שהם שוחפין בו צריך להיות בכלי א' דוקא בין השמשות (יא).

(טז) המזמין שכיניו הדרים עמו בחצר וכמבוי ומסוכים שם ואוכלים מבעוד יום וקדש עליהם היום אעפ"י שאוכלים משל בעה"ב וק"ל דצריך לזכות דוקא ע"י אחר מ"מ כיון שאוכלים עכשיו בביתו והזמיןם הוא כאלו זכו כולם בפת וסומכין עליו באותו שבת משום עירוב (סז) סעיף י"א כ"כ הכ"י שם דג"כ דג"כ דג"כ דהמ"מ חולק ק"ל הלכה כדנתי המיקל בעירוב וכ"ש שם תוס' כ"כ דף ע"ג) אבל אם אינם מסוכים שם מע"ש נ"ל דאע"ג שהזמיןם שיאכלו עמו בשבת לא אמרינן דהוי כזכו בו (דל"כ ק' ממתניתין דמי שזימן אלו אורחים לא יזליכס וכו' אה"כ זכס להס ענותיהס מעיז"ט אע"כ כסו שחלקתי).

(יז) אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפי' היתה סמוכה לחצרו והסית לבו מביתו שאין דעתו לחזור לביתו בשבת בין שהלך בע"ש או בשבת ולא עירב אינו אוסר ואפילו אם הוזר בשבת אינו אוסר דאין דרך ישראל לשנות דירתו בשבת ואם כן אמרינן הואיל והותרה הותרה (ע"ה) משא"כ בנכרי כדלקמן (כלל ע"ה סי' כ"ה). ואם מת א' מבני החצר בשבת אם ערבו אפי' ירשו א' מבני השוק אינו אוסר ואם לא

ערבו אם ירשו א' מן השוק בין שמת בשבת או בערב שבת כל זמן שאינו בא לדור עמהם אינו אוסר אבל אם בא לדור עמהם אוסר דרוקא כשרר בחצר זה והלך לו אמרינן דכבר הסיח דעתו משא"כ בזה שלא דר כאן. וא' מכני חצר שהיה גוסס אעפ"י שאינו יכול להיות בו ביום אוסר עד שיערבו בשבילו ואפי' מת בשבת אוסר ואעפ"י שערבו אוסר שאין העירוב ראוי להתקיים כל השבת דרוב גוססין למיתה. וקטן אעפ"י שאינו יכול לאכול כוית אוסר (ע"ט).

(יה) כבר כתבנו שהחכמים אסרו להוציא מן החצרות למכוי אעפ"י שהעיר מוקף חומה או שתקנו המבואות כדן אפילו הכי אסור להוציא למכוי אם לא שישתחפו יחד הבתים או החצרות הפתוחים למכוי ולפי שאין מנהגנו לעשות שיתוף לבד כי העירוב שאנו עושין בפת אנו סומכין עליו משום עירוב ומשום שיתוף ולכן אינו מן הצורך להאריך בזה אך דע ככל משפטי חצר לענין הבתים כן הוא דין המכוי לחצרות כי המכוי לחצרות כחצר לבתים ולכן אם יש רק חצר א' במכוי אפי' הרים בו הרבה בעלי בתים כיון שערבו יחד או אם אינן צריכין לערב מותרים להוציא מן הבתים והחצרות למכוי ואם לא ערבו בחצרות מ"מ מותר לטלטל במכוי כלים ששבתו בתוכו. כללו של דבר שהחצר נחשב למכוי כבית לחצר בין שדרר בכל החצר בעה"ב א' או שדרים בתוכו הרבה בעלי בתים נחשב כאלו היה רק בעל הבית א' (ע"ט ע"ט ע"ט).

(יט) קי"ל רגל האסורה במקומה אוסרת ורגל המותרת במקומה אין אוסרת כגון שני חצירות זו לפני זו והפנימית אין לה פתח למכוי ודריסת הרגל שלה רק דרך החיצונה ויש פתח ביניהם ולכן אם רצו מערבין יחד ואם לא ערבו יחד אלא שערבה פנימית לעצמה ולא החיצונה או שעירבה כ"א לעצמה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב א"כ הוי כלא עירבו מ"מ הפנימית מותרת והחיצונה אסורה שאין החיצונה יכולה לאסור עליה שאין לה דריסת הרגל עליה. ואם ערבה החיצונה ולא הפנימית או ששכח א' מפנימית ולא ערבו שתיהן אסורות שכיון שלא ערבו הפנימית הוי רגל האסורה במקומה ואוסרת עם דרי"ה שלה על החיצונה ואם ערבו זו לעצמה וזו לעצמה כל אחת מותרת במקומה. עירבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח א' בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירבו שתיהן אסורות עד שיבטל רשות כדן א' מבני חצר ששכח ולא עירב. ואם נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות דל"ל בחיצונה אחרא לרשא ותשמש שהרי אין העירוב אצלם אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית מותרת דיכולה היא להסתלק מהחיצונה דאחרא לרשא ותשמש ואע"ג דגם החיצונה ערבה עמה ודומה כאלו יש לחיצונה דרי"ה בפנימית מ"מ חוכל הפנימית לומר לתקוני שהפתיך ולא לעותי. ואם יחיד דר בפנימית או רבים שאינם צריכים לערב כמו שנחבאר לעיל אפי' הרים שנים בחיצונה וערבו השנים יחד אין היחיד שנפנימית אוסר עליהם דהוי רגל המותרת במקומה וה"ה ג' חצירות זו לפני זו ויחיד בכל אחת דהוי רגל המותרת במקומה אינו אוסר ואם היו ב' בפנימית ולא ערבו הוי רגל האסורה במקומה ואוסרים על היחידים (ע"ט).

כלל ער. דין אם לא עירבו. איזה תקנה שיוכלו לטלטל

מבית לבית (סי' ע"ט ע"ט).

(א) אם לא ערבו יש תקנה שיבטל א' לחבירו ואפי' הם רבים כחצר יבטלו כלם רשותם לאחד ואם כן כל החצר שייך לזה שנחבטל לו וכולם נחשבים כאוורחים וכבר כתבנו שאורח אינו אוסר ואף שלפי מנהג הקדמונים שכל אחד ואחד מבני החצר היה

נותן פת לעירוב יש חילוקי דינים אם ערבו כלם ושכח אחד ולא עירב מ"מ לפי מנהגנו אין דין זה מצוי בינינו דמנהגנו שאחד מוכה לכולם וא"כ מ"מ אם ערבו הרי כולם מותרים ואם לא ערבו צריכין כולם לבטל לאחד אבל א"א לבטל רשות לשנים שכיון שלא ערבו אף אלו השנים אסורים זה על זה ולכן לפי מנהגנו אין חילוק אם דרים הרבה בע"כ בחצר או שדרים בו רק שנים ולכן אם שכחו ולא ערבו בחצר יבטלו כלם רשותם לאחד לזה שצריך להוציא מבתיהם לחצר או אפילו מביתו לחצר וכן ב' הצירות ופתח ביניהם או ב' בתים וחורבה ביניהם יכולים לבטל לאחד ולעולם המבטלים אסורים ומי שנחבטל לו מותר (ע"פ).

(ב) וכיצד הוא הביטול שיאמר כל אחד רשות ביתי וחצרי קנויה לך או מבוטלת לך וצריך לפרש בהדיא רשות ביתי ואם לא אמר רק רשותי מבוטלת לך אין הבית בכלל רק החצר וא"כ אסור להוציא מביתו של המבטל שהרי הבית נשאר ברשות חברו. ומותר לבטל אפי' בשבת שאין זה כמקח וממכר דאין זה רק שמסלק עצמו מרשותו (ע"פ).

(ג) אעפ"י שביטלו הרשות לאחד מהם וכל הבתים והחצר שייכים לזה שנחבטל לו והם נחשבים כאורחים מ"מ אינו דומה לאורח ממש לא מבעיא אם רבים דרים בחצר דלא שייך לומר שרבים יהיו אורחים לנגד יחיד אף על גב דאורחים ממש אפילו הם הרבה נחשבים כאורחים היינו מפני שבאמת אין להם שום זכות בחצר משא"כ הכא שבאמת הבתים והחצר שייך להם לא שייך לומר שיחשבו אורחים ממש שלא יוכלו לחזור ולהחזיק ברשותם ואפי' אם רק שנים דרים בחצר שלא נעשה זה שביטל כאורח ממש דיחיד לגבי יחיד לא נעשה כאורח ממש מטעם שנחבאר ולכן המבטלים אסורים להוציא מבתיהם לחצר ואפי' מבית חברו שביטל לו אע"ג שאין הבית שלו באמת ולגבי בית חברו הוא כאורח ממש מ"מ כיון שבחצר יש לו ג"כ חלק וא"כ כשהחזר ומוציא לחצר הרי חוזר ומחזיק ברשותו ואפי' אם כבר החזיק חברו מי שנחבטל לו לא מהני (מ"א סי' ע"ב ס"ק ז') אבל מותר להכניס מחצר לבית חברו (ע"פ) דכזה ל"ש לומר שחוזר ומחזיק דדוקא אם מכניס לרשותו הוי חזרה אבל מה שמוציא מרשותו אין כאן חזרה (ט"ז סי' ע"ב ס"ק ג') אבל זה שנחבטל לו מותר להוציא ולהכניס בין לביתו ובין לבית חברו שהרי הכל הוא רשותו שהרי נתן לו חברו רשותו.

(ד) לא היה שם חצר אלא ב' בתים ופתח ביניהם ולא ערבו יבטל א' לחבירו וזה שנחבטל לו מותר להכניס ולהוציא כרצונו ואפי' המבטל מותר להוציא מביתו לבית חברו שהרי הכל של חברו ואינו דומה לדרים בחצר כפי הקודם דהמבטל אסור ש"ה דכיון דיש לו חלק בחצר וא"כ אם יוציא לחצר חוזר ומחזיק ברשותו שבחצר אבל הכא כיון שאין לו רשות בבית חברו אף שמוציא מרשותו אין זה חוזר ומחזיק אבל אסור להכניס מבית חברו לביתו דאז חוזר ומחזיק בביתו ואם יש פארהוין ביניהם דינו כדין חצר (ע"פ).

(ה) אם יש לזה המבטל חדר פתוח לביתו צריך לבטל גם רשות החדר ואז מותר לטלטל מבית לחדר ולהיפך דהוי הכל כחדר אחד (ע"פ) ואם לא ביטל בהדיא גם רשות החדר אסור להוציא מחדר לביתו שהרי הבית הוא רשות חברו שהרי כבר בטלו לחבירו וא"כ כשמכניס לביתו חוזר ומחזיק (ע"פ).

(ו) אם גם זה שביטל רשותו צריך להוציא ולהכניס אוי לאחר שעשה זה שנחבטל לו צרכו יחזור זה ויבטל רשותו לזה שביטל לו בראשונה ודינו שוה כמבואר.

(ז) י"א דביטול רשות שייך דוקא בחצר שערבו בו אלא ששכח אחד או רבים מלערב אבל אם לא ערבו כלל לא מהני דא"כ לא יערבו לעולם ותשכח חזרת עירוב

א"כ ישאיר לעצמו הדר אחד שלא יבטל וטוב להחמיר לכתחלה (עיין סימן שפ"ח סעיף ז').

(ח) המבטל רשותו והוציא מביתו לחצרו בשוגג אינו אוסר במזיד אוסר א"כ כבר החזיק זה (שפ"ח).

כלל עה. דין ישראל ונכרי הדרים בחצר ובמבוי (סי' שפ"ג שפ"ג שפ"ד).

(א) גזרו חכמים שאם שני בעלי בתים הדרים בחצר שדר בו נכרי אעפ"י שערכו יחד אסורין לטלטל עד שישכור הרשות מן הנכרי ודוקא בדרך שכירות אבל אם הנכרי יתן לו במתנה רשותו לא מהני שהנכרי לא ירצה להשכיר שיאמר בלבו כיון שאני רוצה ליתן לו במתנה רשותי ואעפ"כ אינו רוצה מסתמא מחכוין לכשפים ועי"ז שיהיה אסור בטלטול בכל שבת לא ידור עמו ויצא ולכן לא גזרו אלא דוקא במקום שדרים ב' ישראלים שצריכין לערב יחד דכיון דהם ב' בעלי בתים שכיח שידורו עם נכרי שאינם מתיראים ממנו כיון שהם שנים אבל אם ישראל אחד דר בחצר עם הנכרי כיון דזה דבר שאינו שכיח דבלא"ה מתירא ישראל אחד לדור עם הנכרי ובמילתא דל"ש לא גזרו ולכן אפילו אם מתאכסן גם ישראל אורח אצל הנכרי מותר לטלטל (שפ"ג ונסי' שפ"ח).

(ב) ולפיכך אסרו ג"כ בחצר שישראל ונכרים שרויים שם ובית אחד של ישראל הוא בחצר אחרת סמוך לבית ישראל זה ואין לו פתח לחצר של נכרי וישראל זה אלא שיש ביניהם חלונות ד' על ד' שיוכלו להכניס מביתו של זה לזה אינם יכולים לערב יחד דרך חלונות כדי שיוכל להוציא כליו דרך בית ישראל שדר בחצר עם הנכרי שאע"פ שישראל זה הדר עם הנכרי מותר לטלטל בחצר שהרי אינו דר שם בחצר אלא ישראל אחד אפ"ה אסור. כמה דברים אמורים כשאין להם פתח מזה לזה אבל אם יש פתח בין בית ישראל זה לזה וא"כ אפי' לא יערבו יחד שכיח שזה הולך אצל זה דרך הפתח ואם כן בלא"ה אינו מתירא לדור עם הנכרי ולכן מותר שיערכו יחד וא"צ לשכור מן הנכרי כיון שאין דר שם אלא ישראל א' ויש אוסרין אפי' בזה (שס סעיף י"ט).

(ג) וכן חצר שישראלים ונכרים דרים בו והיו חלונות שהם ד' על ד' טפחים פתוחות מבית ישראל זה לזה וערכו דרך החלונות אע"פ שמוותרים להוציא מביתו לביתו דרך החלונות מ"מ אסורים להוציא מבית לבית דרך הפתחים שהרי הנכרי אוסר עליהם עד שישכיר דאע"ג דערבו יחד לא נעשה ע"י כך כיהודי במקום נכרי (סעיף כ' וע"ג זנ"ג).

(ד) לא חלקו חכמים אם יש לישראל אחד בני בית מרובים או שהוא לבד וכן לא חלקו בשני ישראלים אם הם לבדם בלא בני בית או אם רבים הם רק הלכו בזה לפי חילוק הדיורין אם הם חלוקים לגמרי ברשותם אפילו הם רק ב' אנשים שאוסרים וע"ז וכן אפילו אם יש בני בית הרבה לאחד כיון שאין שם אלא בעה"ב א' ולפיכך אם אינם אוסרין וע"ז כגון אם דרים שניהם בבית אחד וכן האב ובנו רב ותלמידו כמו שנחבאר לעיל כלל ע"ג סימן י"א י"ב כיון שכלם נחשבים כבני בית אחד אפי' במקום נכרי אינן אוסרין אבל לא מהני אם יש לישראל אחד בבית הכירו תפיסת הוד דאע"ג דמהני לענין זה שאינן צריכין לערב כדלעיל שם סימן ג' מ"מ במקום נכרי נחשבין כשני בעלי בתים וכן לא מהני שייבטלו כלם הרשות לאחד כדי שיהיה כאלו היה רק יחיד ויהיה הוא מותר והם אסורים דא"כ יעשו כך בכל שבת ויאמרו עירוב מועיל במקום נכרי (שס סעיף ז').

(ה) בר"א דנכרי אוסר דוקא כשדר עם הישראלים באותו חצר או אפי' ב' חצרות הפתוחות זו לזו ודריסת רגל שלו רק דרך חצר של ישראל כגון ב' חצרות באחד הדרים

הלכות שבת כלל עה

ב' ישראלים ובאחד דר נכרי ודריסת הרגל של נכרי אינו רק דרך הצר של ישראל וכוה יש לחוש שילמדו ממעשיו ולאסור אבל כשאין לנכרי דריה"ר אלא כל הצר יש לו פתח לעצמו לרה"ר אע"ג דיש ביניהם ג"כ פתח מותרין להכניס ולהוציא מחצר לחצר דרך פתח וחלון ואין הנכרי אוסר עליהם וכדלקמן סימן כ"ז (שם סעיף ג' נמ"ח).

(י) מותר לשכור מכנו בשבת ונותן לו בעד השכירות איזה דבר מאכל או משקה או כלי ואומר לו השכיר לי רשותך שאין זה כמקח וממכר אלא מתנה בעלמא להתיר לטלטל או שיאמר לו תשכיר לנו הצרך ולמהר ניתן לך שבר, ואפי' במעט פלפלק ובפחות משוה פרוטה (שם"ג).

(י) צריך שיאמר השכיר לי רשותך אבל אם אמר לו תן לי רשות שאוכל לטלטל בחצר ומכוי לא מהני (א).

(ח) אין הנכרי אוסר אא"כ שהבית קנוי לו או ששכרו או שנכנס בו כשכיל שיש עליו חוב ואפי' אינו דר בו בקביעות אך שהוא רגיל לבא אעפ"י שעכשיו אינו כאן מ"מ כיון שרגיל לבא אפשר יבא בשבת ויאסור ול"ש בזה לומר שבת כיון שהותרה הותרה כיון שאינו ראוי להתקיים כל השבת ולכן אוסרין מיד (שם"ג שם"ד).

(ט) היה הבית של ישראל והישראל השכיר או השאיל בית לנכרי בחצרו אינו אוסר עליו שלא השאיל או השכיר ביתו לנכרי שיאסור עליו ונ"ל דאפי' הישראל המשכיר אינו דר בחצר זה רק שהשכיר בתי החצר לישראלים אחרים ולנכרי אעפ"כ אינו אוסר דגם בזה אמרינן שלא השכיר בית לנכרי שיאסור על הישראלים (שם"ג) (ב).

(י) שוכרין מאשתו או משכירו ולקטו (פרש"י שכיח שכיח לענות כל הענה לקטו ליעות הקטיר) ואפילו אם מוחה (שם).

(יא) אם שכירו ולקטו יש לו רשות לקחת שכיר שיהיה לו רשות להשתמש בכל הבית ה"ל זה שכירו דשכירו כאלו היה שכיר של בעה"ב ויכולין לשכור מכנו (נ"י ס"ס"מ"ח) (ג).

(יב) אם א"א להשכיר בענין שנחבאר יתקרב לו אחד ואפילו מי שאינו מכני החצר (ד) עד שישאיל לו רשותו שהוא לו רשות להניח בו דבר ויניח בו איזה דבר בע"ש כדי שיע"ו יקנה הרשות (ה) דאל"כ במה יקנה רשותו ואף שלא יהא מונה שם בשבת כיון שיש לו רשות להשתמש בכיתו הרי הוא כשכירו ולקטו ויכול הוא להשכיר רשות הנכרי ואם הוא א' מכני החצר לכתחלה אעפ"י שערבו יחד בחצר ישכיר ג"כ לבני החצר רשות הנכרי ומ"מ אם לא השכיר כיון שערבו יחד סגי שזה דומה כאילו השאיל המקום בשכיל כולם (סי' שפ"ג סעיף י"ג).

(יג) אעפ"י שיש לנכרי חדרים הרבה ולא נתן רשות לישראל להשתמש רק בבית אחד או אפי' בזוית אחד כיון שעכ"פ הנכרי יכול להשתמש גם בזה המקום שנתן לישראל וכ"ש שיכול ג"כ לסלק הישראל א"כ הנכרי הוא הבעה"ב והישראל הוא כשכירו ולקטו (מ"ח נשם ב"ח וקמ"י ועיין לעיל כלל ע"ג סימן ז' ונ"ל שם סימן ד'). אבל אם הנכרי אין לו רשות להשתמש ברשות שהשאיל לישראל וגם הישראל אין לו רשות להשתמש בכל הבית ובשאר הבתים א"כ לא הוי הישראל כשכירו ולקטו ואינו יכול להשכיר כמו בסיומן שאחר זה.

(יד) ואם הנכרי השכיר בית לישראל ונסתלק לנמרי מבית זה שהשכיר וגם לא יכול לסלק את הישראל עד שיכלה הזמן לא מקרי שכירו ולקטו וצריך לשכור רשות מן הנכרי ולא מועיל שכירות הבית לענין שכירת העירוב שהרי לא השכיר לו רק בית מיוחד

ולא רשות כל החצר וכן נכרי וישראל שהם שותפין בבית לא מיקרי הישראל שכירו שהרי שניהן שוין בבית ואין זה יותר עיקר מזה (נ"ח) אבל רמ"א כ' דוקא כשיש לכ"א דירה בפני עצמו אבל אם הם שותפין בחדר אחד הוי כשכירו וצ"ע (סז).

(טו) אם שכרו מן הנכרי סתם כ"ז שאין הנכרי חוזר מהני וכל זמן שאינו מחזיר הדמים לא מהני חזרתו ואם שכר ממנו לזמן מרובה אינו יכול לחזור עד כלות הזמן (מ"ח) ואפילו שכר או מכר הבית לאחר בתוך הזמן די בשכירות ראשון שהרי כבר מכר רשות זה (ל"ז) (סז).

(טז) שכר ממנו סתם וחזר בו הנכרי בשבת אעפ"י שמחזיר הדמים אינו חזרה אם כבר החזיק בו ישראל (נ"ח סי' ע"ג ס"ק ז').

(יז) נ"ל דאם שכר ממנו סתם ומכר או השכיר לאחר צריך לשכור מהשוכר והקונה (עיין נב"י בשם תשנת רש"א נבי גזנר המלך) ואם מת צריך לשכור מן היורש (ט"ז).

(יח) שכר משכירו ולקטו לזמן אעפ"י שסלקו חוץ הזמן או שמת מותר עד הזמן שהרי אנו חושבין השכיר כאלו שכרו מכעה"ב אבל אם שכר ממנו סתם כיון שנסתלק או מת נחבטל השכירות (ע"ג).

(יט) נכרי שהשכיר ביתו לנכרי אחר אם לא יכול לסלקו וגם אין לו שום תפיסת יד להניח שם שום כלי צריכין לשכור מן השוכר אבל אם יכול לסלקו או שהשאיר לעצמו שום תפיסת יד שוכרין מהמשכיר (סז).

(כ) בכל מקום שנחבטל השכירות מן הנכרי צריכין לערב מחדש (סז).

(כא) כבר כתבנו שדין הצר למכוי כנחים לחצר ולכן אם העיר מוקף חומה או שנחנק כדון ואין שם אלא הצר א' שדרים בו יהודים אפי' הם בע"כ מרוכבים כלם נחשבים כבעה"ב אחד ומותרים לטלטל בכל העיר אבל אם יש שני חצרות אפילו אין דר בחצר אלא בעה"ב אחד מ"מ כיון ששני ישראלים דרים באותו עיר צריכין לשכור הרשות מכל נכרי בעה"ב שדר באותו עיר אפי' ערבו יהודי דבמקום נכרי לא מהני עירוב וה"ה ב' נכרים שדרים בב' בתים בחצר צריך לשכור מכל נכרי ונכרי ודוקא כשיש לכ"א בית דירה בפ"ע. ונ"ל דה"ה אם הם שותפין בבית רק שכ"א משתמש בשלו ואין לחבירו רשות להשתמש בחלקו אע"ג שדרים בהדר א' צריך לשכור מכאו"א כדלעיל סימן י"ד (סי' ע"ח).

(כב) אין מספיק לשכור הרשות משר העיר לענין לטלטל בחצרות שדרים בו נכרים אם אין רשות להשר להשתמש בבתי הנכרים אפילו בשעת מלחמה אלא עפ"י יועצי המדינה כיון שאין הבתים שלו ומ"מ מועיל לענין זה לטלטל במכוי ולהוציא מחצירות שאין הנכרי דר שם שהרי הדרך הוא של שר העיר ויכול לסלק כל הנכרים משם אבל מותר לשכור מהממונה של מלך שהרי יש רשות להמלך להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר שלא מדעתם מדינא דמלכותא וא"כ כל עבד מעבדיו הקטנים הוי כשכירו ולקטו שהרי הממונה הוא במקום המלך. ונ"ל דוקא מהממונה ע"ז כמו זה שקורין פאליצייא שידוע שכל דבר המלכות נעשה על ידו ואפי' מהמשרתים שלהם שהרי יש להם רשות לקח משרתים שעל ידיהם נתקיים כל צווי המלך אבל מאנשי חילותיו אפילו הראש שלהם נ"ל דלא מהני במקום שהוא אין ממונה ע"ז (ע"ג) (טז).

(כג) דין אורחים ששבתו בעיר שדרים בו יהודים ונכרים או שמתאכסנים בבית נכרי מכואר לעיל כלל ע"ג סימן ה' ו' ז' וכבר כתבנו שם דבמקום שצריכין עירוב צריכין לשכור ג"כ מן הנכרי (ע"ג נב"א סי' ד').

(כד) נכרי אכסנאי אם נכנס שלא ברשות אינו אוסר לעולם ואם נכנס ברשות או שיש לו חוב על הבית דהוי כנכנס ברשות אם הוא רגיל לבוא אוסר מיד ואם אינו רגיל אינו אוסר אלא לאחר שלשים יום ואנשי היל המלך שנכנסו בבתי יהודים אפילו בחדרים בפ"ע אם יש לבעלי הבתים באותן מקומות שנכנסו כלים שאסור לטלטלם בשבת אינם אוסרים עליהם (והמ"ח סי' שפ"ד כתב דה"ה חס' יש להם רשות להניח כלים בחדרים חין אוסרים והניח חזיה וסי' שפ"ג סי' ח' ול"כ דל"ד דהתם הוי כשכירו ולענין זה מהני שיכול לסדר ממנו חבל לענין שלא יאסור לריך דוקא כלים שאסור לטלטל וכדליתא נסי' ש"ע סעיף ב' ול"ע) ודוקא כשמתאכסנים עפ"י דינא דמלכותא ולכן אפי' נכנסו בחזקה שלא ברשות אוסרים כיון דהוא דינא דמלכותא אבל אם משנים מחוק שנתן המלך כגון שיש ע"ז ממונים (שקרוין קנאווינערע) ועל פיהם אינו יכול להתאכסן שם רק שהוא עושה בחזקה ה"ז כשאר נכרי בחזקה ואינו אוסר (ובזה לק"מ קו' המ"ח סי' שכ"ד וקו' הט"ז נקל' יש לתרץ ואינו זומה כלל להשיל לו בית דהכח אינו תלי ברטנו) ומ"מ לא עדיפא משאר נכרי ואם אינו רגיל אינו אוסר בפחות מל' יום (שפ"ד).

(כה) אם אין הנכרי בכיתו אינו אוסר ויערבו ויהיו מותרים ואם בא הנכרי בשבת אוסר והעירוב בטל ול"א שבת הואיל והותרה דאין סופו להתקיים לפי שעתידי הנכרי לבוא בשבת ואפי' הוא במקום רחוק שמה הלך בחול עד שיבא בשבת ומ"מ בזה מהני שישכור ממנו הרשות אפי' בשבת ואח"כ יבטל האחד לחבירו אבל בביטול לחוד לא מהני במקום נכרי דלפעמים הנכרי איננו רוצה להשכיר ואז אינו מועיל ביטול לחוד לא מהני במקום מאותו חצר או מבני דלעולם יעשו כן ולכן אפי' כשרוצה להשכיר לא פלוג רבנן ואמרו דלעולם לא יועיל ביטול במקום נכרי רק דוקא אחר שכירות ויהיה היחיד מותר וכ"ש אם מת הנכרי בשבת שיבטל א' לחבירו ויהיה היחיד מותר (שפ"ג) ואם הלך מע"ש למקום רחוק ונתיאש לגמרי מבית זה ועפ"י סיבה חזר בשבת אמרינן בזה הואיל והותרה הותרה ואינו אוסר (ט"ז ריש סי' שפ"ח וסי' שפ"ג נ"ח).

(כו) ישראל מומר או רשע שמחלל שבת בפרהסיא אפי' אינו מחלל אלא באיסור דרבנן ה"ה כנכרי ולא מהני עירובו ולא ביטול רשות עד שישכיר (ח) ומיהו משים פעם אחת לא מקרי מומר לחלל שבתות ואם מחבייש לחלל בפני אדם גדול לא מקרי בפרהסיא (ח"ר בעיחנין דף ס"ט) ואם אינו מחלל אלא בצנעה אפי' באיסור דאורייתא ה"ה כישראל. וצדוקים בזמנ' אף על גב שמחללין באיסורי דרבנן דינם כישראל לענין זה דאנוסים הם דמעשה אבותיהם בידיהם (שפ"ה).

(כז) נכרי הדר במבוי ויש לו חלק אחורי ביתו פתוח לבקעה או לקרפף אפילו אין בו אלא ד' על ד' אינו אוסר אפי' מכנים ומוציא דרך המבוי דהוי כפתח שנמכו כאינו רגיל דניהא ליה יותר באותו שפתוח לו מאהוריו לברו שיש לו אויר והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא ניהא לו בו ואם פתוח לדירה צ"ע (ט) וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מאהוריו לקרפף ושבת ולא עירב אם הקרפף רק סאתים אע"ג דאין ראוי לו שהרי אסור להוציא מבית לקרפף כדלעיל כלל נ"א מ"מ כיון דמותר לטלטל בתוכו ניהא ליה בו אבל אם הוא יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו כלל שאפילו בתוכו אסור לטלטל ולכן אם הוקף לדירה דאז ראוי לו אפילו יותר מסאתים אינו אוסר. (וכן סתם הנ"ל נ"ע). וי"א דאם הוקף לדירה גרע ואפילו בית סאתים אוסר שכיון שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו הפץ להסתלק בשבילו מן המבוי (שפ"ט).

כלל עו. דין עירובי תחומין:

(א) כתיב אל יצא איש ממקומו יש מגדולי הפוסקים דס"ל דהוה אזהרה שאל יצא בשבת חוץ לג' פרסאות. וכוננת הכתוב ממקומו ר"ל מקום מחנה ישראל שהיה ג' פרסאות וי"א דאינו אלא אסמכתא וכל תחומין אינו אלא מדרבנן ששלמה וב"ד גזרו שאסור לצאת בשבת חוץ לב' אלפים אמה ואם אינו יודע היכן כלים מהלך ב' אלפים פסיעות בינונית שכל פסיעה נחשב לאמה דהיינו אורך ב' רגלים שכל רגל נחשב להצי אמה ובין רגל לרגל הצי אמה (ע"ו).

(ב) אלפים אמה של תחומין אינן עגולות אלא מרובעות כדי שיהא נשכר את הוויות ונמצא משתכר בכל זווית ח' אמה שכל אמתא בריבוע אמתא וחרי חומשא באלכסונה ונמצא אלכסון של ב' אלפים נתוסף עליהם ד' אלפים חומשין שהן ח"ה אמה ונמצא מגיע לכל זווית ח"ה אמה. ואמנם יש מן הגאונים סוברים כי לעולם רשאי להלך אלפים וח' מאות אמה במדה האלכסון ואפילו הולך אל עבר פניו כגון שהוא בשדה או לעבר פני העיר ויש מי שהורה שאין לו אלפים וח"ה אלא כשהולך באלכסון תחומי העיר או תחום מקומו אבל במהלך אל עבר פניו או לעבר תחומי העיר אין לו אלא אלפים (מ"ו ר"ט פ' כ"ז וע"ק). ונ"ל דבשעת הדחק אפשר דיש לסמוך על המקילין שהרי אפילו לענין טלטול ד"א ברה"ר דהוא דאורייתא לכ"ע אפ"ה כ' הב"י בסימן שמ"ט בשם הראב"ד דבשעת הדחק מותר הן ואלכסון וא"כ כ"ש בתחומין דלכ"ע אינו אלא מדרבנן וצ"ע (ע"ה).

(ג) אימתי קונה אדם שביחה בכניסת בין השמשות ואין אדם קונה שביחה לאחר בין השמשות כד"א שהיה במקום הראוי לקנות שביחה אבל אם היה בין השמשות במקום שאינו ראוי לקנות שם שביחה ח"ו קונה שביחה אפילו לאחר שחשכה אם יגיע למקום הראוי לקנות שביחה כיצד הרי שהיה כשקדש היום בימים או בנהרות למעלה מ' טפחים אינו ראוי לקנות שם שביחה אע"ג דמספקא לן אם יש תחומין למעלה מ"ט מ"מ בימים ונהרות לכ"ע אפילו ג' פרסאות אין תחומין מן התורה שאינן דומין לדגלי מדבר וא"כ לעולם למעלה מ"ט הוי ספק דרבנן ולפיכך אם יגיע למטה מ"ט אפילו באמצע שבת שם קונה שביחה ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח (סי' ת"ד).

(ד) קונה אדם שביחה בין ער בין ישן דהואיל אלו היה ער היה קונה ישן נמי קונה. היה ישן בעיר כל בין השמשות הרי הוא כשביחת אנשי העיר ואם היה ישן בשדה קנה שם שביחתו אלפים לכל רוח (ת"ה).

(ה) ישב לו לנח אעפ"י שסבור שהוא רחוק מתחום העיר ולאחר שחשכה נודע לו שהוא בתחומי העיר הרי הוא כאנשי העיר ודוקא שהיה דעתו לכנוס לעיר אבל אם לא היה דעתו לכנוס לעיר או אפילו שהיה דעתו לכנוס לעיר אלא שאמר בין השמשות שביחתי במקומו אין לו שביחת אנשי העיר אלא יש לו שביחת מקומו אלפים לכל רוח ואם כלחה מדהו בעיר יחבאר לקמן סימן כ"ז וכן אם היה חוץ לתחומי העיר קנה שביחה במקומו (ת"ה).

(ו) אלפים אמה שאמרנו חוץ ממקומו הן וכמה הוא מקומו של אדם ד' אמות כדכתיב שבו איש תחתיו ור"ל שכל איש ישבות שיעור תחתיו ותחתיו של אדם הוא ד"א ג' אמות לגופו של אדם ואמה לפשיטת ידיו ורגליו ואע"ג דלענין טלטול אין לו אלא ד' אמות עם אלכסון מ"מ לענין תחומין הקילו חכמים ונתנו לו ד' אמות לכל רוח ממקום עמידת רגליו (ע"ו וכן הכריע ח"ה) ונמצא שמוותר להלך בשבת לכל צד ממקום עמידת רגליו ב' אלפים וד' אמות וכל זה ששבתו בשדה שאינו מוקף מחיצות (ע"ו).

הלכות שבת כלל עו

(ז) שבת במקום שהוא מוקף מהיצות או אפילו בתל גבוה י' ורחב ד' וכן בנקע עמוק י' ואפילו בקמה קצורה ושכולת מקיפים אותה דכ"ז היו רה"י לשבת כמו שבארנו בדין הוצאה אם הוא מוקף לדירה ואפילו אין בה עתה דיוורן חשוב כולו כד' אמות ואפילו גדול מאד וה"ה אם אינו מוקף לדירה אלא שהוא רק סאתים דמותר לטלטל בכלו כמו שבארנו שם חשוב כולו כד' אמות ומהלך את כולו וחוצה לו ב' אלפים אבל אם הם יותר מסאתים הואיל ואינו מוקף לדירה דינו כשבת בשדה לעיל וקנה שבתה במקומו (סז).

(ח) שבת בבית או בעיר אפילו היא חריבה אפילו גדולה כאנטוכיא מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה (ת"ח).

(ט) עבודה של עיר נחשב מכלל העיר ואינו היא עבודה ע' אמה וב' שליש אמה הסמוכין לעיר אעפ"י שהוא קרקע פנוי שאין בו שום בנין מפני שכן דרך להניח לעיר מקום פנוי והוא נקרא קרפף העיר שהוא נ"י העיר והכל נחשב מכלל העיר ונחשב עם העיר כד' אמות ותיכף ממקום שבלתה עיבור העיר מתחיל למדוד אלפים ואע"ג דבשבת בשדה מתחיל למדוד מעמידת רגליו ד' אמות ואח"כ ב' אלפים הינו דוקא בשדה אבל במקום שמוקף מהיצות כיון שחשבינן אפילו גדולה הרבה רק כד"א אין נותנין לו חוצה לו אפילו פסיעה אחת אלא תיכף מתחיל לחומו ממקום שכלו המהיצות או העבור ואפי' שבת בבית שהוא רק ד"א מ"מ לא פלוג רבנן ואין נותנין לו מחוצה לו כלום אלא מתחיל למדוד תיכף (מ"ח ס"ח ת"ח).

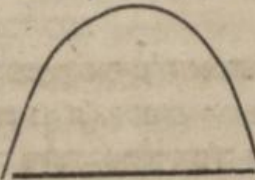
(י) היו ב' עיירות סמוכות זו לזו אם אין ביניהם רק קמ"א אמה ושליש שהוא שיעור ב' קרפפות הרי שניהם נחשבין לעיר א' (סל"ח).

(יא) אפילו העיר אינה מוקפת חומה אלא בתים סמוכים זה לזה אלא שאין בין בית לבית ע' אמה אפילו עד מהלך כמה ימים נחשב לעיר וממקום שכלה הבית האחרון מרחיק עוד ע' אמה וב' שלשים ומשם מתחיל למדוד (כ"כ רמב"ם נדה"ט נפ' כ"ז וכ"כ תוספת דף כ"ז וכ"כ הרא"ש שם וכן עוכת מדין דיושני לריפין נסיון של"ח דמייירי נזין להם מחילה כוש"כ רמ"א שם דל"כ לא גרע מהיקף לדירה נסיון של"ח וטעמא דזין להם קביעות הא חס קבע יש להם דין עיר וכ"כ הרא"ש ריש מי שטולאו ורי"ז הכיחו הכ"י נס"י ת"ה).

(יב) בתים אלו שאמרנו אפילו אין בהם דיוורן אלא שראוין לדירה כגון ג' מהיצות אפילו אין עליהם תקרה או ב' מהיצות עם תקרה ובלבד שיהיה בין המהיצות אורך ורוחב ד' אמות דכל בית שאין בו ד"א על ד"א אעפ"י שדרין בתוכו אינו בית כלל (כ' המ"א ס"ק ו' דחס ח"ן ט' רחב ד"א אע"פ שרחבה כמה לא מקרי בית. וז"ע שאף שני"ד סימן רפ"ו סעיף י"ג פסק הש"ע כן והיא דעת רמב"ם ע"ז הרי כ' שם הש"ך דלעת הרבה פסקים דחס יש ט' כדי לרנע הוי בית וא"כ כ"ש נמירי דרננן ועיין נסיון של"ו נמ"א ס"ק ו') אבל יושבי צריפין שעושין מן ההוצין וערבה וכיוצא בהן שאין להם קביעות לא מקרי בית דירה (סל"ט).

(יג) הבא למדוד אלפים של חתום העיר אם היתה העיר ארוכה וקטנה שאין ארכה כרחבה או שהיתה מרובעת ולא לרבעו של עולם הואיל ויש לה ד' זוויות שוות מניחים אותה כמות שהיא ומודדים אלפים לכל רוח. היתה עגולה עושין לה זוויות ורואין אותה כאלו היא בתוך המרובע ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפים לכל רוח שנמצא משתכר הזווית וכשהוא מרובע מרבע לריבועו של עולם כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה.

(יד) היחה רחבה מצד א' וקצרה מצד א' רואין אותה כאלו כולה רחבה
 היחה עשויה כמין גאם דהיינו כמין דלת כזה
 וזיה לצד הקשת ומרבעים אותה לריבועו של
 כל אותו חלל וכל העיגול של קשת וכן הולכים
 הקשת ומשם מודדים אלפים אמה כמו הדרים
 אם רצו ללכת מביתם דרך היחור (הקשת נקרא מה שזכר נעניגל וסיחור כזה
 כרחב שיש בין שני ראשי הקשת כזה)
 ולא דרך הבתים כזה יש חילוק אם
 מד' אלפים אמה נמצא שתחומי
 זה מצטרפין להרדי ומודדין לזה מן
 שבין היחור והקשת כאלו הוא מלא בתים ואם היה בין שני ראשיה יותר מד' אלפים אמה
 אין מצטרפין ואין מודדין אלא מן הקשת וי"א מן המקום שנחקצר שם הקשת עד שאין
 בו עוד ד' אלפים אמה. וכל זה מיירי שיש בין הקשת והיחור יותר מאלפים דכיון דמכי
 נפיק מביתו הולך לו תחום שלם מקמי דלימטי ליתר לא משחינן ליה מן היחור אבל אם אין
 ביניהם אלפים מודדין בכל ענין מן היחור אפילו הוא יותר מד' אלפים אמה ומעמא דלעולם
 כשיכול להלך אעפ"י שכל חלל הקשת עד היחור יותר מאלפים אמה מ"מ כיון שיכול להלך
 דרך הבתים סביב הקשת עד שמגיע לאחד מן הראשים ומשם יכול להלך לראשו האחר
 שהרי תחומיהם נבלעים זה בתוך זה חו לא אסר ליה אותה החלק לשוייה כשתי עיירות
 ורואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצירות וה"ה נמי אם אין בין היחור לקשת אלא
 אלפים אעפ"י שיש בין שני ראשי הקשת יתר מד' אלפים אמה מודדין מן היחור דהא מצו
 אהו דרך היחור מהראש האחד לראש האחר כיון דהיחור מובלע בתוך אלפים של קשת.
 (טו) עיר שהרבה בתים יוצאין זה אחר זה עד רחוק מאלפים מן העיר לצפון וכן
 לדרום דינה כעיר העשויה בקשת כסימן הקודם.

(טז) היה מצד א' מהעיר יוצאים בתים ובצד השני לא היו בתים אם רוחב העיר
 באותו צד פחות מאלפים אע"פ שמשך אלו הבתים הם יותר מאלפים כיון שיכול לבא
 לצד השני שהרי יכול להלך דרך הבתים ומשם יפנה לשם כגון שבמזרח העיר מצד צפון
 יש בתים וארכם למזרח יותר מאלפים ובצד דרום אין כאן בתים כיון שבמזרח אין מרות
 העיר אלפים נמצא יכול לילך עד סוף הבתים ומשם יכול לילך לדרום שהרי אין כאן
 אלפים וכן אם העיר במזרח יותר מאלפים אלא שהבתים שכצפון אינם נמשכין למזרח
 אלפים נמצא יכול להלך מסוף העיר מבית שהוא בדרומית מזרחית לצד דרום נגד הבית
 שכצפון ולכן רואין כאלו היה חוט מתוח מצפון לדרום וכאלו היה גם בדרום בתים ולכן
 ההולך מן העיר אפי' לצד דרום מתחיל למדוד לאחור שהלך לדרום נגד הבית שבסוף
 צפון ומשם מרחיק ע' אמה ומודד אלפים אבל אם אורך הבתים מצפון יותר מאלפים
 וגם אורך העיר למזרח יותר מאלפים ונמצא שא"א לו שיבא בצד דרום נגד הבתים
 שכצפון עד שצריך להלך אלפים ולכן אע"פ שכשהולך דרך הבתים מודד מן ע' אמה
 לאחור שכלות הבתים אבל ההולך בקצה הדרום מרחיק רק ע' אמה מהעיר או מן הבתים
 שסמוכים לעיר בתוך ע' אמה ומשם מודד אלפים (א).

(יז) הא דמרחיקין ע' אמה דוקא מעיר או בתים הסמוכים דנחשבי' כעיר אבל אם
 אין שם רק בית א' אפי' הוא גדול הרבה מ"מ אינו חשוב כ"כ ליתן לו קרפף אלא מתחיל
 ולמדוד מקיר הבית וחוצה (סז).

(יח) אין מודדין תחום העיר אלא בחבל של פשתן שהוא ארוך חמשים אמה לא פחות ולא יותר לא פחות מפני שהוא נמתח ביותר ומאריך המדה ולא ארוך יותר מפני שמחמת ארכו הוא מכביד באמצע ואינו יכול למתוח כראוי ונמצא שמתמעטת המדה של אלפים הרבה ודבר זה אסמכיה אקרא דכתיב אורך החצר מאה אמה ורוחב חמשים בחמשים ב' יתירה לומר בחבל של חמשים אמה מדוד. וישים ראש החבל כנגד לבו שכן קבעו לו חכמים מקום זה כדי שלא יתן זה החבל כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר וחתומין מתמעטין וימתחנו בכל כחו.

(יט) ואם יש נהר לפניו לסוף ע"ה אמה והנהר הוא רחב יותר מכ"ה אמה ולא יוכל למדוד בחבל של חמשים ב' פעמים חמשים שהרי יכלה באמצע והנהר יעשה כן: לאחר שמדד חמשים אמה חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיהא החבל של נ' אמה שלם עד הנהר ואח"כ ימדוד בחבל זה משפת הנהר עד אחוריו עבר השני מן הנהר.

(כ) ולא ימדוד אלא כנגד העיר דרך ישרה ומכוונת אפי' אם יש הרים וגאיות לא ילך מכנגדה בצדה למקום שהוא ישר למדוד שם שהוא נוח לו למדוד ואחר כך יחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד להיות צופה משם כנגד מדתו לא יעשה כן מפני שלפעמים יש שם כנגד העיר הרים וגבעות שיש לו להבליע כמו שיחבאר לפיכך ימדוד כנגד העיר וכשהגיע להר אם הוא כ"כ זקוף עד שאם יורידו חוט המשקולת מראשו עד לארץ לא יתרחק החוט מכנגדו למטה בשיפולו ד' אמות או א"צ למדוד כ"כ הירדה והעלייה שכיון שהוא זקוף כ"כ עד דלא חזי לילך על שיפועו שהוא פחות מד"א הקילו בו חכמים שא"צ ליטול גובה שיפועו למדת התחום מפני שיש טורח במדידתו. בד"א שבראש ההר אין בו מישור דלא ניחא להשתמש עליו אז אין מודדין כל ההר בכלל התחום כלל אבל אם יש מישור בראש ההר דניחא להשתמש עליו נוטל ראש ההר במדידת התחום ואין שיפועו ממעט התחום משום דניחא חשמישתיה עליו ואם אין השיפוע גובה כ"כ בזקיפה אלא חוט המשקולת מתרחק כנגדו ד' אמות ומתלקט ההר י' בחוך ה' ר"ל שבהלוך ה' אמות של שיפוע ההר עולה י' טפחים דשיפוע כזה נוח להלוך עליו כזה הגיחו מדידתו כמו בכל המדידות דהיינו בחבל של חמשים אמה ורואים אם אין משפתו אל שפתו אלא חמשים אמה מבליעו בחבל של חמשים אמה כיצד יעשה זקוף עץ גבה בשפתו מזה ועץ א' כנגדו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה ומדת אותו החבל חושב במדידת אלפים של התחום ואם הוא רחב יותר מנ' אמה עד שאינו יכול להבליעו בחבל של נ' אמה מודדו בחבל של ד"א כיצד עושה נותן התחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו שמרויחין כזה שיחמט מדרונו של כל ד"א חצי קומת אדם ואח"כ עולה התחתון למקום שעומד העליון והעליון עולה עוד ד' אמות ומודדין ככהחלה וכן יעשה עד שימדוד כולה ואם הוא משופע יותר עד שבהלוך ד"א עולה י' טפחים היו זקיפתו ביותר שאין הילוכו נוחה אז הקילו בו ולא הטריחו להבליעו בחבל של נ' אמה ע"י זקיפת עצים אלא אם יש בו נ' אמה ישער אותו כמה יש בו לפי אומד הרעת ואם יש בו יותר מנ' אמה מודדו בחבל של ד"א על האופן שנחבאר שאין כ"כ טורח במדידה כזו.

(כא) הגיע לגיא אם שפיע הוא באופן עד שחוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד' אמות שיכולין להלוך בשיפוע קצת או רואים אם יכול להבליעו משפתו אל שפתו מלמעלה בחבל של נ' אמה ע"י זקיפת שני עצים כמו שנחבאר מבליעו כיון שאין רחבו יותר מנ' אמה הגיחו מדידתו ככל המדידות ואם הוא רחב יותר מנ' אמה מודדו בחבל של ד"א על אופן שנחבאר בהר והוא שלא ידא עמוק יותר מאלפים אמה אבל אם הוא

עמוק יותר מאלפים אמה מודד הירידה והעליה של כל השיפוע כמו בקרקע חלקה שכיון שהוא עמוק אלפים שהוא שיעור של תחום בפני עצמו חשבוהו בפני עצמו ואעפ"י שבהר מודדו בחבל של ד' אמות כדי למעט מדרונו ומשמע אפי' הוא גבוה יותר מאלפים שאני הר דעלייתו קשה ואין דרך לעלות עליו הרכה אבל גיא ירידתו קלה לפיכך חשבוהו למישור בפני עצמו ומהאי טעמא לא חלקו בגיא אם מתלקט י' מתוך ה' אמות או מתוך ד' או לא כיון דירידתו קלה וכו' ואם אין החוט מתרחק מכנגדו למטה ד' אמות הוי זקיפתו ביותר ואין נוח לירד שם לגיא או אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ולא התירו לו כאן לפי אומד הדעת כמו בהר דשאני הר כיון שהוא עשוי בידי שמים הקילו להיות אומד אבל גיא שעשוי בידי אדם כדרך שעושין גיאות ועמקים סביבות העיר לחזוק לא הקילו להיות אומדו אלא אפי' אין החוט מתרחק מכנגדו ד' אמות למטה ודלא הוי להילוך מבליעו כן כתב הטור בשם ר"ת (למ"ט).

(כב) הגיע להר או לגיא וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מנ' אמה שאינו יכול להבליעו כגון שהוא במזרח העיר וכל אורך מזרח אינו יכול להבליעו וההר או הגיא יוצאין חוץ לתחומי העיר אם יכול להבליעו בחוף אלפים של צד צפון או דרום ילך ויבליענו שם כיון שהוא עדיין בחוף אלפים של צד צפון העיר או דרום העיר אבל אם אינו יכול להבליעו בחוף אלפים של צד צפון העיר או דרום העיר אעפ"י שיכול להבליעו חוץ לתחומי העיר ולא כנגד התחומין לא יתרחק מצד העיר חוץ לתחומין להבליעו שם גזירה שמה יאמר מדת התחומין שלצד העיר באה לכאן.

(כג) אין סומכין אלא על מדידת אדם מומחה שהוא יודע ובקי במדידת קרקעות.

(כד) ומודדין את התחומין כריבוע שלם עד שיהיו הזויות עשויין כטבלא מרובעת והיינו שמודד אלפים בשוה על פני כל אורך העיר למזרח מן קיר העיר וחוצה וכן אלפים על פני כל רוחב העיר לצפון או לדרום ואח"כ רואין הזוית כאילו הוא טבלא מרובעת למלא כל הקרן והיינו שהיא התחום בקרן זויות אלפים על אלפים למלאות האלפים שבמזרח ושבצפון או דרום כריבוע שוה וכן כמערכ ויהיה התחום בקרן זויות של כל זויות העיר באלכסון אלפים ות"ת אמה דהא קי"ל כל אמתא כריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון. אבל לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים לאלכסון וכן בקרן שכנגדו ויתן אח"כ החוט מזה לזה שא"כ תפסיד הת"ת שבקרן וגם לא יהיה התחום כנגד העיר בשוה אלא אלף ותכ"ח אמה ומשהו דהא כשתמדוד אלף ותכ"ח כנגד העיר בשוה ואח"כ המדוד בקרן זוית על אלכסונן של אלף ותכ"ח יהיה התחום כנגד העיר בשוה ואח"כ הקע"ב פחות ד' חומשין צרפם יחד יהיה אלפים פחות ד' חומשין דהא תרי חומשין מאלף הם ד' מאות ותרי חומשין מת' הם ק"ס ותרי חומשין מכ"ה הם י"א אמה וחומש צרפם יחד יהיה אלפים פחות ד' חומשין וכשתוסיף הד' חומשין למלאות אלפים בקרן זויות הוסיף משהו על אלף ותכ"ח לכך מודדין בתחלה אלפים בשוה כנגד צלע מזרח וכן כנגד צלע צפון ודרום וכן כמערכ ואח"כ ממלאין הזויות מרובעת ויהיה ממלא אלפים על אלפים ויהיה אלכסונן של הזויות אלפים ות"ת (ס"ט וכלט"ט).

(כה) כיון דתחומין דרבנן הקילו להאמין אפילו עכד או שפחה לומר עד כאן תחום שבת אבל קטן כל זמן שהוא קטן אינו נאמן דשמה טועה הוא ואינו מבחין ואע"ג דבכל דבר דרבנן קטן נאמן היינו דבר שהוא בידו כמבואר בחבורי חכמת אדם כלל ע"ב אבל כשהוא גדול נאמן לומר זכור אני שעד כאן היינו מהלכין בשבת כשהייתי קטן (ס"ט).

(כו) הרועים ושומרי פירות וכוצא בהן בזמן שדרבן ללון בעיר אעפ"י שאוכלין בשדה הם כאנשי העיר שאין קבע שלהן אלא בעיר ואם דרבן ללון בשדה אעפ"י שנכנסים ואוכלין בעיר מודרין להם מן השדה דאעפ"י שנכנסים ואוכלין בעיר אגן סהדי שאלו היה להם מי שביא להן פתן לשדה לא היו נכנסין לעיר וכן התלמידים האוכלים אצל בעה"כ שבתיהם בשדות וחוזרים ולנים בבית רבם מודרין תחומן מבית רבם ששם היו חפצים גם לאכול (ת"ט).

(כז) הקונה שבתה חוץ לעיר והיה מודד וכלתה מרתו באמצע העיר או אפילו בסוף העיר אין לו מן העיר אלא עד המקום שכלתה לו מרתו ממקום שקנה שבתה שאין אומרים שהעיר נחשב כד' אמות אלא למי ששבת בתוכה או למי שכלתה מרתו בחוץ העיר כיצד היה מודד וכלתה מרתו חוץ לעיר אפילו אמה א' מחשבין לו העיר כולה כד' אמות ומשלים למרתו כדלקמן כלל ע"ז אע"ג דמדינא סגי כשכלתה בסוף העיר מ"מ כיון שמדידה זו באלפים פסיעות נמסר לכל אדם לכן החמירו הפוסקים שיהיה כלה דוקא חוץ לעיר ומ"מ לצורך יש לסמוך דאפילו כלה בסוף העיר הוא בחוץ לעיר (א"ר ג"ס מ"ט) דלכן כ' הרמב"ם כלתה מרתו חוץ לעיר בעיבורה של עיר מחשבין לו העיר כולה כד"א דאעפ"י שעיבור העיר כעיר היינו להקל אבל לא להחמיר. ולענין רוחב העיר מבואר לקמן בכלל שאח"ז סימן ה' (סי' ת"ח).

(כח) מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה א' אין לו אלא ד' אמות לכל רוח כדלעיל סימן ו' ודוקא שיצא במזיד ולדבר רשות אבל באונס או שהולך לדבר מצוה אפי' יצא כבר ג' אמות ואפילו גם אמה ד' אלא שעדיין רגלו א' בתוך ד' אמות כיון שעדיין נבלע מקצת מד' אמותיו שנחננו לו חכמים בתחום זה יכול לחזור לאמה זו וכיון שכבר נכנס בתחומו ה"ז כאלו לא יצא ונשאר על תחומו כבתהלה (מ"א ריש סי' ת"ה וכ"כ א"ר).

(כט) מי שהוציא וזהו נכרים או שנאנס בשאר אונסין ויצא חוץ לתחום והוא בבקעה או במקום שאין מוקף לדירה אין לו אלא ד' אמות כדין הוצא חוץ לתחום אבל אם נכנס באונס או שהנכרים נתנוהו במקום שמוקף מחיצות לדירה אע"ג שהפסיד תחומו מ"מ מותר להלך בכל אותו היקף כיון שהוציאה היה שלא לדעת ואם החזירוהו נכרים או בשאר אונס לתחומו ה"ז כאלו לא יצא כיון שהוציאה וגם החזרה היה שלא לדעת (ת"ה).

(ל) יצא לדעת אעפ"י שנכנס לעיר המוקף חומה אין לו אלא ד"א שהרי לא שבת באויר המחיצות אבל אם חזר לעירו ששבת בה והיא מוקפת לדירה (א"ר) זה לא נזכר אלא בכתבו בעיר אחרת דלא שבת באויר מחיצות אבל נחזר לעיר כיון ששבת בה י"ל דלא נעיקן מוקפת לדירה דהא נעיקן מוקף כלל כללעיל י"ל דרמ"א למד זה מדברי ר"ז שהביא הכ"י שכתב וכן בכל מקום שאמרנו שהעיר כולה כד"א לריך מוקפת אלת נעיקן עירוט עכ"ל וי"ל סברתו דאע"ג דכל העיר לו כד"א כיון ששבת בה ע"מ כיון שילא חוץ לתחום לענין זה הפסיד שניתתו ולריך עכ"פ שהיה מוקף וכמ"כ הרמ"א כעין זה ריש מי שהוציאו ע"ה) או שמתוקן בעירוב כדין אעפ"י שיצא וגם חזר לדעת מ"מ כיון ששבת באויר אותן המחיצות נחשב לו כל העיר כד' אמות ומותר להלך בכלה אפילו גדולה הרבה אבל חוץ לעיר אסור לילך אפילו פסיעה א' אפילו החזירוהו נכרים שהרי כיון שיצא לדעת הפסיד תחומו דלעולם אינו מוחזר לתחומו הראשון אא"כ הוציאה היה שלא לדעת וגם החזרה (ע"ה).

(לא) זה שיצא חוץ לתחום שלא לדעת שאין לו אלא ד' אמות אם היה נצרך לנקבו י"א דוקא גדולים וי"א אפילו לקטנים יכול לצאת אפילו למקום רחוק עד שימצא מקום צנוע שלא יחבייש שם לפנות ויכול ללכת עד בית יהודים לפנות שם דתחומין מדרבנן

וגדול כבוד הבריות ועצה טובה לו שיתקרב בצד החומו שאם לא ימצא מקום צנוע עד
 החומו יכול לכנס ולאחר שנכנס הוא כאלו לא יצא ואם מצא מקום צנוע קודם לא יכנס
 אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ומשם יש לו ד' אמות. ואם נתרחק
 מהריח ונכנס בתחומו כאלו לא יצא וכ"ז ביצא שלא לדעת אבל ביצא לדעת אע"ג דמותר
 גם כן לילך למקום צנוע לפנות מכל מקום אף שהגיע לתחומו יש לו כל דין המבואר בס' **כ' ביצא לדעת (סי' ת"ז).**

(לב) מי שיצא הו"ן לתחום ברשות כגון החכמה שכאה לילד וכיוצא בזה יש לו
 אלפים לכל רוח מאותו מקום שהגיע לו ואם הגיע לעיר (כ"ל שאותו מקום שהלך לשם הוא
 העיר) הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים לכל רוח הו"ן לעיר ואם באמצע הדרך אמרו
 לו שכבר א"צ לילך לשם יש לו ממקומו אלפים לכל רוח ואם מקצת החומו נבלע בתוך
 אלפים הראשונים ה"ז חוזר למקומו וכאלו לא יצא וכל היוצאים להציל נפשות ישראלים
 מיד עכו"ם או מן הגהר ומפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ואם היו מפתחים לשבות
 באותו מקום הרי אלו חוזרים למקומם ובכלי זינים (סי' ת"ז).

(לג) כיון שבארנו דבימים ונהרות שהמים עמוקים עד שיש מקרקע הספינה לקרקע
 הים י"ט אין קונים שם שכיחה וא"כ המפליג בספינה ונכנס בה מע"ש וקידש שם כמבואר
 לעיל כלל ד' אם לא יצא כלל מהספינה והספינה הפליגה בשבת וא"כ כשמגיע ליבשה
 קונה שם שכיחה אפי' באמצע השבת ויש לו שם אלפים לכל רוח כאלו היה שם באותו
 מקום בע"ש בין השמשות ואם פגע פעם אחת במקום שלא היו המים עמוקים י"ט מקרקע
 הספינה ואם כן קנה שם שכיחה ואם אח"כ הלך בספינה הו"ן לתחום כיון שנכנס בה
 מע"ש הוי ליה כיצא שלא לדעת ולכן אם בא הספינה לנמל או למקום שמוקף מחיצות
 או שהוצרך לצאת מן הספינה לנקביו או מכח גשמים או מחמת החמה וצריך לכנס לעיר
 או שרחפוהו נכרים לתוך העיר כיון שאותו מקום מוקף מחיצות מותר להלוך בכל העיר
 אותו היקף (א) וה"ה כשנתנהו נכרים לספינה אחרת מהלך אח כולה כמבואר לעיל סי'
 י"ח ואפילו לא נכנס אלא לעיבורה של עיר ה"ה כאלו היה בעיר דלקולא אמרינן עיבורה
 של עיר הוי כעיר. ונהגו שלא לצאת מן הספינה אלא ישראל אחר אומר לנכרי שיוציאהו
 לעיר או לשפת הים מקום שהוא גבוה י"ט וי"א דעומק הנמל הוי מחיצה (ת"כ).

(לד) ואם עדיין לא יצא אלפים ממקום שפגע למטה מעשרה ונכנס לעיר דינו
 כדן המהלך בתוך התחום ופגע בעיר דיש חילוק אם כלחה מדתו בחצי העיר או בסוף
 העיר כדלעיל סי' כ"ז (סג).

(לה) ואם יצא פעם אחת מן הספינה בשבת או שחזר לכחו כדלעיל כלל ד'
 ונמצא שכבר קנה שכיחה באותו מקום וחזר ונכנס לספינה לישוב בה ולא ע"ד להפליג
 והספן הפליג בשבת דינו כיצא שלא לדעת וכדלעיל סי' ל"א אבל אם נכנס לספינה ע"ד
 להפליג דינו כיצא לדעת ודינו כשיגיע בשבת ליבשה כדלעיל סימן י"ט ומ"מ מותר לכנס
 לספינה קטנה התלויה בה לפנות ולחזור לספינה הגדולה (סג).

(לו) ובין יצא פעם אחת או לא כיון ששבת עכ"פ באויר מחיצות מותר לילך באותה
 ספינה כולה אפי' כשהיא עומדת ובלבד שיהיה להספינה מחיצות גבוהות י"ט באמצעייתה
 אעפ"י שבראשה מפני השפוע אין שם גבוה י"ט אבל אם נפתחו דופני הספינה או שהולך
 על קורות השטין על המים (אקורין פֶּאָרְטֶמֶט) כיון שאין שם מחיצות ולכן כ"ז שהוא שט על
 המים מותר להלוך בכלו שלעולם אינו עומד בתוך ד"א אחרים דלעולם הספינה נוטלתו
 מתחת ד"א ונותנתו לד"א אחרים אבל כשהיא עומדת אינו מהלך בה אלא ד"א (סג).

כלל עז. דין המערב ברגליו או בפת וע"י שלוח:

(א) תקנו חכמים שמי שיצטרך לילך לרוח א' אלפים אמה יערב בסוף אלפים אמה או במקום שירצה ובלבד שלא יהיה חוץ מאלפים וא"כ ה"ז כאלו מקום שביחתו שם במקום עירובו ויש לו במקום עירובו אלפים אמה לכל רוח ולפיכך מי שהיה שובת בעיר ונתן עירובו בעיר או בעיבורה של עיר או אפי' בחוץ ע' אמה של עיר לא עשה כלום ולא נשכר ולא הפסיד בתחומין מפני שהוא ועירובו במקום אחד שהרי בלא"ה מתחיל למדוד לאחר ע' אמה של עיר (ת"ח).

(ב) נתנו חוץ לעיבורה של עיר ה"ה נשכר מעירובו ולהלן כדי השיעור שהרחיקו מעיבור העיר ולהלאה ומה שנשכר מעירובו ולהלאה הפסיד לאחוריו כיצד הרי שהניח עירובו אלף אמה למזרח העיר נמצא אנו הושבין ששבת שם ומשם יש לו ב' אלפים למזרח נמצא מהלך מן העיר למזרח ג' אלפים אמה דהיינו אלף אמה עד עירובו ומעירובו אלפים ונגד זה הפסיד אלף אמה למערב העיר שאלו לא הניח עירוב והיה שביחתו בעיר היה מותר להלוך למערב העיר אלפים עכשיו שהניח עירוב וקנה שביחה אלף אמה רחוק מן העיר למזרח נמצא מותר להלוך למערב מעירובו אלף אמה עד העיר ועוד אלף אמה חוץ לעיר ולא יותר וכדלקמן סימן ג' ד' נמצא השתכר במזרח והפסיד כמותו במערב וכן כל כיוצא בזה ולפיכך אם הניח העירוב למזרח לסוף אלפים מן העיר הפסיד מן המערב ואסור לו להלוך למערב אפי' אמה אחת (סז).

(ג) זה שהניח העירוב רחוק מעירו ובלבד שהוא בתחום העיר אף על פי שהוא חוץ תחום ביתו מותר לחזור לביתו. כיצד הרי שהיה העיר ממזרח למערב ב' אלפים אמה וביתו הוא לצד מערב ורחוק ממזרח העיר אלף ות"ק אמה ונמצא כשהלך לערב אלף אמה למזרח העיר א"כ הוא רחוק מביתו אלפים ות"ק אמה וכבר הוא חוץ לתחום ביתו ואלו היה בא מן הדרך וקנה שביחה באותו מקום שעירב בארנו לעיל כלל הקודם סימן כ"ז שאם כלחה מדתו בחוץ העיר אסור לו להלוך יותר מאלפים וא"כ ה"ה לזה שהלך לערב אסור לחזור ללון בביתו ויצטרך ללון עכ"פ בחוץ העיר רחוק מביתו ת"ק אמה מ"מ הקילו חכמים לזה שעירב שבשירצה לחזור לאחר שהחשך מותר לחזור לביתו ראין זה דרכי נועם שע"י תקנת חכמים יצטרך ללון חוץ לביתו וכיון שלן בה הקילו עוד יותר שיהיה נחשב כל העיר לו כד' אמות אפי' היא גדולה הרבה ואעפ"י שכלחה מדת תחומו באמצע העיר. ומ"מ לא הקילו רק לענין זה שיהיה מותר להלוך בכל העיר אבל חוץ לעיר למערב אסור להלוך שהרי כבר יצא חוץ לתחום עירובו (סז נרמ"ח).

(ד) בד"א שכלחה מדתו באמצע העיר אבל אם כלחה מדתו חוץ לעיר כגון שהעיר ממזרח למערב תתקצ"ט אמה והניח עירובו למזרח העיר אלף אמה מן העיר נמצא שמדת תחום עירובו כלה אמה אחת חוץ לעיר למערב וכיון שכלחה מדתו חוץ לעיר כבר כתבנו בכלל ע"ז סימן י"ז דאפילו כבא מן הדרך אם כלחה חוץ לעיר מהלך את כל העיר כד' אמות ומשלים ע"ז מדת תחומו דהיינו תתקצ"ז אמה למערב העיר (סז).

(ה) זה שאמרנו שהקילו לזה שלן בעירו לחשוב לו כל העיר כד"א ובכלחה חוץ לעיר להשלים עליו זה דוקא לצד שעירב בו דהיינו מזרח ומערב שהוא לאורך דרכו שהיה צריך לערב שם אבל לרוחב דהיינו לצפון ודרום לא הקילו לו מזה כלום ואין לו אלא ברוחב מדת תחום עירובו דהיינו רוחב אלפים וד"א לצפון וכן לדרום. כיצד הרי שהיה העיר שדר בו מן המזרח למערב תתקצ"ו אמה ומצפון לדרום ה' אלפים אמה ועירב זה למזרח העיר אלף אמה מן העיר וזה שקנה שביחה במקום עירובו אין לו אלא

ב' אלפים וד"א לכל רוח נמצא רוחב החומו מן צפון לדרום הוא ד' אלפים וד' אמות אם הניח העירוב בשדה דאו מקום עירובו ד' אמות על ד' אמות ונתנין לו אלפים לכל רוח עם הזוית (ואם הכיח בעיר או צניח מטאר בסיון ו') ולכן כשהחזיר לעירו אעפ"י שמסתברא שגם בזה הקילו שכל העיר נחשבת לו כד"א וא"כ מותר להלוך מצפון לדרום בתוך העיר כל ה' אלפים אמה ואפילו כלחה מרחו באמצע העיר כיון שכחבנו שהקילו עליו שמוחר להלוך כל העיר ממזרח למערב ה"ה נמי שמוחר לילך מצפון לדרום בכל העיר אבל אסור לזוז לצפון ודרום העיר מקיר העיר וחוצה כמו בכלחה מרחו בחצי העיר (לעיל סיון ז') שהקילו עליו שיהיה לו כל העיר כד"א ואעפ"כ אסור לזוז מקיר העיר וחוצה למערב ה"ה הבא בצפון ודרום ולא עוד אלא דאפי' בכלחה חוץ לעיר שהקילו לו שמוחר להשלים תחצ"ו אמה למערב מ"מ ברוחב צפון ודרום אין לו אלא רחב מדת החום עירובו ד' אלפים וד' אמות שהרי זה הפסיד שביחת העיר וקנה שביחת החומו (ויש מחכמי קהלתינו חללים לומר דנכלתה מדתו חוץ לעיר כיון שהקילו לו להשלים חוץ לעיר תתקל"ו אמה למערב ולא יעלה לו למדה ה"ה שהקילו לו שלא יהיה מדת העיר עולה ללפון ודרום ומוחר להלך גם ללפון ודרום בכל מד אלפים ולא כ"ל) ולכ"ע במורד (ר"ל שגא מן הדך ומדד אלפים אמות ממקום רגליו) אפי' כלחה מרחו חוץ לעיר דאע"ג דכל העיר נחשב כד"א (כללעיל כלל ע"ז סי' י"ז) ומסתמא מותר להלוך גם לצפון ודרום בתוך העיר אבל חוץ לעיר בין לצפון ודרום ובין למזרח ומערב אין לו אלא ד' אלפים מרובעים ממקום שביחת רגליו (ור' יונתן כ' דנכלתה מדתו באמצע עיר אין לו ללפון ודרום כרוחב בתוך העיר והוא חזיל לשיטתו שפסק כפסק המחנה דבאמצע עיר לא הקילו לו חכמים כלום וכיון שלא הקילו לו למערב ה"ה ללפון ודרום אבל לפסק רמ"א דאפי' באמצע הקילו לו עכ"פ שיהיה כל העיר לו כד"א ומסתמא ה"ה לרוחב העיר ודברי רמ"א שכתב דלר"י נכלתה הקילו לו ג"כ כרוחב הוא תמוה וכמ"ש"כ המ"א ומ"כ"כ בס' אבן העזר ומדייק כן מדברי ר"י דבריו אינם מובנים כלל מדברי ר"י מדוקדקים היטב ומה שהק' דכיון דחשנין לו העיר כד' אמות וא"כ לריך ליתן לו פאות כמו בכל שבת שנת זה לק"מ דנאמת לכל שבת שנת מותנין פאות למקום שהוא שבת אבל זה שהפסיד שביחת העיר מהיכי תימי ליתן לו פאות העיר) (סז).

(ו) הנהו עירובו בעיר אחרת או אפילו בבית אחד אפילו עיר חריבה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ואז גם רוחב החומו הוא כנגד העיר כולו אבל אם הניח במקום שאין מוקף מחיצות כגון בשדה נותנים למקום העירוב ד' אמות ולכל רוח אלפים אמה נמצא מהלך אלפים לכל רוח רק ברוחב ד' אמות (שס דרמ"א).

(ז) הנותן עירובו חוץ לחומו אעפ"י שאינו כלום מ"מ נשאר על החום ביתו דמסתמא ניהא ליה בשלא יקנה עירובו שישאר על החום ביתו (סז).

(ח) עיקר מצות עירוב שילך למקום שרוצה לקנות שם שביחה וישב שם עד שתחשך ודאי ואפילו לא אמר כלום (ת"י) אלא שהיה כוונתו לקנות שם שביחתו קנה אבל אם לא היה כוונתו לא קנה שם שביחה אלא בביתו ואין חילוק בין שיצא מביתו להחשיך שם או שבא בדרך וחשכה לו במקום שנחבין לקנות שם קונה אלא היוצא מביתו לערב אפי' במקום שנחבאר שאין העירוב קונה לו מ"מ נשאר על החום ביתו. אבל הבא בדרך וטעה בשביחתו במקום שאין עירובו עירוב אסור לזוז ממקומו כמו שנבאר לקמן בסיון ט"ז וכבר כתבנו שהמחשיך לקנות שביחה מותר לחזור וללון לביתו ומ"מ קנה שביחה במקום שהחשיך עליו (ת"ט).

(ט) אם אינו רוצה להטריח עצמו ולהחשיך שם יוכל לערב באוכלין דהיינו שילך שם מבע"י ויניח שם פת מזון ב' סעודות כל אחד ואחד לפי מזונו כגון שהיה חולה ואם

הוא רעבתן סגי בשתי סעודות בנינויה שהם ו' ביצים או דבר שמלפתין בו פת ב' סעודות או שאר דבר ובלבד שיהיה דבר שמלפתין בו פת ככל משפטי עירובי חצרות (כמס' אר' לעיל כלל ע"ג סימן ח') ומניח במקום המשחמר ומברך בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מצות עירוב ואומר בזה העירוב יהיה מותר לי לילך למחר אלפים אמה לכל רוח וחזור ולן בכחו (oc).

(י) אם לא בירך יצא אבל אם לא אמר בזה העירוב אינו עירוב ומ"מ אף אם לא אמר הנוסח הנוכח אלא שאמר זה יהיה עירוב סגי דעכ"פ קרא שמו עירוב (דיומס לע"ת בסיומן ע"ז) (תט"ז).

(יא) אין מערבין לב' רוחות כגון שיאמר הצי יום יהיה ערובי למזרח ורצי יום למערב ואם עירב כך כיון שהוא ספק איזה עירוב יקנה לו אסור לו לילך אלא עד מקום שאפשר לו לילך מוכח שניהם כיצד הרי שהניח עירוב למזרח לסוף אלף מן העיר ולסוף אלף למערב העיר אסור לו לילך רק אלו האלף דאף אם קנה לו למזרח עכ"פ מותר לו לילך עוד אלף למערב וכן אף אם קנה לו במערב מותר לו לילך אלף למזרח אבל יותר מזה אסור להלך אפי' פסיעה אחת נחן אחד לסוף אלף למזרח וא' לסוף אלף ות"ק למערב הולך למזרח ת"ק אמה שמא קנה לו העירוב למערב ולמערב הולך אלף וכן כל כיוצא בזה (תי"ג) אבל מותר לערב לב' רוחות על תנאי שיאמר לאיזה רוח שאצטרך למחר יקנה לי העירוב ואם ארצה אהיה ככני עירי וכדלקמן סי' כ"ג.

(יב) כיון שעיקר מצות עירוב לערב ברגליו לכן המערב ברגליו מותר לערב אפילו לדבר רשות אבל המערב בפח לא הקילו לו חכמים לכתחלה לערב אלא כשהוצרך לילך בשבת לדבר מצוה ואפי' רק לקבל פני חבירו הבא מן הדרך או אפי' לטייל בפרדס שיש בו שמחה או שהיה חוץ לעירו וצריך לילך לביתו ואם עירב לדבר מצוה מותר לילך אף לדבר רשות ובדיעבד שעירב לדבר רשות ה"ז עירוב (תט"ז).

(יג) אין מערבין ע"ח בין השמשות שהוא ס' יום ס' לילה ובדיעבד אם הוא לצורך יש לסמוך על המתירין (עיין סי' תט"ז ובא"ר ס"ק ז') וכ"ש אם הניח העירוב ולאח"ז אירע ספק אם נאכל או נאכד בין השמשות דמעמידין על חוקתו שהיה קיים אבל אם הוא ספק אם הניח עירוב דלא היה לו כלל חוקת כשרות לכ"ע לא היו עירוב (ת"ט).

(יד) כיון דעירוב מטעם דנחשב כאלו קבע דירתו שם צריך שיהיה הוא ועירובו במקום אחד כדי שיהיה אפשר לו לאכול בהש"מ לפיכך אם נחכוון לשבות ברה"ר והניח עירובו ברה"י או להיפך אין זה עירוב שהרי א"א לו להוציא מרשות לרשות בין השמשות שמא הוא לילה וכן אם הניחו במקום שא"א לו ליקחנו בהש"מ אם לא שיעשה איסור דאורייתא כגון שנפל עליו גל וצריך לחפור במרא וחצינא או שהניחו במגדל ונאכד המפתח וצריך לסתור הבנין וכן אם הניח העירוב כגומא שבקרקע והניח עליו עפר אע"ג דיכול לפנות בידו מ"מ נ"ל דהוי מלאכה מה"ת שהרי הוא בטל לגבי קרקע וא"כ הוי חופר וכן אם הניח על אילן או קנה רך שהוא מחובר אע"ג דאיסור שימוש באילן אינו אלא מדרבנן מ"מ אינו עירוב דכיון שהוא רך ונוח לקטום וקרוב לכא לדי חייב חטאת גזרו עליו בין השמשות אפי' לדבר מצוה וכן כשמניח עירובו ברה"ר רחוק ח' אמות משבתתו אע"ג דיכול להביאו בפחות פחות מר"א כיון דאפשר לכא לדי חייב חטאת גזרו עליו ביה"ש וכן כל כיוצא בזה אבל אם א"צ למלאכה דאורייתא אעפ"י שצריך לעשות איסור דרבנן כגון שנחכוין לשבות ברה"י או ברה"ר והניח העירוב בכרמלית או איפכא וכן אם הגיחו חרות אבנים שא"צ לחפור רק שצריך לפנות ולטלטל האבנים וכן אם נחטו בקנה

שהוא תלוי ונעוץ ה"ז עירוב ובלבד שלא יהיה הקנה רחב ד' טפחים וכן כל כיוצא בזה דכיון דאסור לערב כ"א לדבר מצוה וקיי"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות לצורך מצוה.

(טו) היה בא בדרך ועודנו רחוק מן העיר ד' אלפים אמה ומתירא שתחשך לו קודם שיבא בתוך אלפים של עיר וראה מרחוק או שהיה מכיר אילן או גדר או כל דבר מסוים רחוק ממנו אלפים אמה יאמר שביחתי הריה שם ובלבד שיסיים מקומו כגון שיאמר בד' אמות המזרחיות או המערביות כדי שיהא ניכר מקום שביחתי ואז קנה שם שביחתי ויש לו משם אלפים אמה אעפ"י שלא יגיע לאותו מקום בהילוך כינוני עד שתחשך אם עדיין שהות שעכ"פ יכול להגיע לשם קודם שתחשך אם ירוץ ואז מותר להלך אפילו בנחת או שיניח כאן וילך כל הדרך אלפים משתחשך (ח"ר) דכיון שהוא בדרך וא"א לו לערב שם הקילו לו חכמים לקנות שביחתי אפי' בריחוק מקום אבל אם א"א לו להגיע לשם מבע"י אפי' כשירוצו לא מהני. היו שנים או יותר ואחד מכיר והשאר אינם מכירים אלו שאינם מכירים מוסרין שביחתי למכיר והמכיר אומר תהא שביחתינו במקום פלוני (סז).
(טז) היה אותו מקום שאמר שביחתי שם רחוק יותר מאלפים אמה אסור לזון ממקומו דכיון דמכאן עקר דעתו ושם לא קנה אינו רומה לסימן ח' ששם כיון שהוא בביתו ודאי דעתו שאם לא יקנה לו עירובו ישאר לו תחום ביתו משא"כ בבא בדרך (מ"א סימן ת"א).

(יז) עני שא"א לו לערב במזון ב' סעודות והלך לקנות שביחתי במקום ידוע וכשיצא מפתח ביתו או שהיה דר בעליה וירד ממנה לילך לשם אירע לו מקרה שלא יוכל לילך לשם בין שהחזירו חבירו ובקש ממנו שילין עמו או שהוא מעצמו חזר כדי ללון בביתו או שאר עיכוב כיון שנחכוין לקנות שם שביחתי מותר להלך עד אותו מקום ומשם יש לו אלפים לכל רוח ורוקא לבא בדרך או לעני שהחזיק כבר לילך שם הקילו שיקנה שביחתי בריחוק מקום אבל מי שאינו עני ולא בא בדרך אעפ"י שהחזיק בדרך או עני ולא החזיק לילך לא מהני אפי' אמר שיקנה לו שביחתי במקום פלוני אא"כ הולך לשם ומחשיך שם (ת"י) אבל ע"י שליח לא מהני לערב ברגליו (ח"ר סס"י תט"ז) וכן מוכח בגמ' כמה פעמים ובמתניתין ולא אמרו לערב ברגליו אלא להקל וכו'.

(יח) אם ירצה מותר לשלוח העירוב ע"י שליח והשליח מוליך העירוב למקום ידוע ומברך (עיין מ"א סי' ע"ג ס"ק כ') ואומר בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך ממקום הזה אלפים לכל רוח ואם מערב בשביל רבים צריך שיהיה מזון ב' סעודות לכל או"א ואומר בזה העירוב יהיה מותר לפלוני ופלוני או לבני העיר פלוני לילך מכאן אלפים לכל רוח (ת"ט).
(יט) השליח צריך שיהיה גדול ובר דעת ומודה בעירוב לאפוקי חש"י אפילו ראה שהניחו העירוב במקום שצוה להם אינו כלום דלא אלימי למקני שביחתי ונכרי נמי שמא לא כיון בהנחתו לשום עירוב ואפיקורס כיון שאינו מודה בעירוב לא מהני מה שהניח שם ואפילו אמר להם שימסרו העירוב לישראל גדול וגם עשה אותו שליח לקבל מיד אחד מאלו וניח העירוב כשבילו אינו כלום דשמא לא הוליכו העירוב לאותו ישראל אא"כ ראה שהם מסרו לאותו ישראל אע"ג שלא ראה שהישראל הניח העירוב כשר דחוקה שליח עושה שליחותו כיון דתחומין אינו אלא מדרבנן ועוד דאפי' היה דאורייתא היה סמכין כזה אחוקה זו דהיכא דאם לא יעשה שליחותו יבוא המשלח לידי איסור אפי' בדבר דאורייתא אמרין חוקה שליח עושה שליחותו (סז). ועיין בחיבורי שערי צדק פרק ח' מבואר כל דיני דחוקה שליח עושה שליחותו.

(כ) הא דשליח מותר לערב דוקא מדעת משלחו אבל בלא דעתו אין בעירוב כלום דאין חבין לאדם אלא מדעתו וע"ת הוא חוב לו שהרי מפסיד מצד שכנגדו ואפי' בשביל בנו ובתו הגדולים אפי' סמוכים על שלחנו ובשביל עבדו ושפחתו העבדים ובשביל אשתו אינו יכול לערב אלא מדעתם. ומ"מ אם עירב בשבילם ושמעו ושחקו ולא מיחו ה"ז כשר ובשביל בנו ובתו הקטנים יותר מכן ו' שנים אפי' אינם סמוכים על שלחנו ואפי' מיחו או שהניחו בעצמם עירוב לרוח אחרת אינו כלום אלא נגררים אחר אביהם אבל קטן עד כן ו' שנים יוצא בעירוב אמו וא"צ להניח בשבילו מזון ב' סעודות (ועיין לעיל בדין חימוך קטן) (ת"ז).

(כא) ולפיכך האומר לחכירו ערב לי אם אמר לו סתם מסתמא נחרצה שכל מה שיעשה נוחא ליה ועירובו עירוב אבל אם אמר לו ערב לי בפח ועירב לו בדבר אחר או שאמר לו להניח העירוב במקום פלוני ועל דבר פלוני והוא שינה וק"ל דכל שליח שמשנה מדעת משלחו עקר השליחות לגמרי ואינו שלוחו עוד אין עירובו עירוב וכ"ז אין חילוק בין עירב לו בשלו או בשל המשלח (סי' ת"ט) (מ"א ו"ד).

(כב) ספק אם שינה השליח שליחותו ה"ז עירוב דחוקה שאין שליח משנה מדעת משלחו (ס"א ס"ק י"ז).

(כג) המערב בשביל אחר בין יחיד או רבים משלו צריך להניח בעד כל נפש מזון ב' סעודות. וצריך לזכות להם ע"י אחר ודין הויכוי לע"ת כדין הויכוי בערובי הצרות (כ"ט) שנתאזר לעיל כלל ע"ג סי' ד') וצריך להודיעם וכל מי שהודיע לו מבע"י אפי' לא גמר בלבו לסמוך עליו מבע"י אלא לאחר שחשבה הוי עירוב דק"ל בדרבנן יש ברירה ואמרינן הוכרר הדבר שדעתו היה מתחלה לכך אבל אם לא הודיעו מבע"י אינו יכול לסמוך עליו לאחר שחשך וכן מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה ואמר איזו שבת מהם שארצה אסמוך על עירוב זה אעפ"י שלא גמר בלבו עד למחר יכול לסמוך עליו וכן אם אמר לב' או ג' ערבו עלי ועל איזה מכם שארצה אסמוך עליו אעפ"י שלא ברר עד שתחשך יכול לסמוך עליו כיון שהתנה כך (ת"ג).

(כד) המניח עירובו שיהיה לכל שבתות השנה צריך שיניחו במקום מוצנע שלא יאבד ושלא יתעפש ויכול להתנות לומר עירוב לשבת זה אבל לא לשבת אחרת לשבת אחרת ולא לשבת זה לשבתות ולא לז"ט לז"ט ולא לשבתות (ת"ז).

(כה) אם שלח עירוב על ידי שליח והחזיק השליח בדרך ונתעכב ולא הניח העירוב לא קנה זה שכיחה שם אע"ג שהשליח כבר החזיק בדרך אינו דומה לדלעיל סי' י"ז שהרי א"א לערב ברגל ע"י שליח אלא בפת וזה לא תניח הפת (סי' ת"י ועיין ס"ר סמ"א ת"ז).

(כו) כשם שאסור להלוך חוץ לתחום בשבת כך אסור בז"ט וכ"ש ביה"כ. וז"ט הסמוך לשבת בין מלפניה או מלאחריה וכן שני ימים טובים של גלויות הוי ב' קרושות ויכול לערב ב' עירובין לב' רוחות וסומך על איזה מהם שירצה ליום ראשון ועל העירוב שברוח השני ליום השני או מערב עירוב אחד לרוח אחד וסומך עליו לא' משני הימים וביום השני יהיה ככני עירו וכאלו לא עשה עירוב ויש לו ב' אלפים לכל רוח. כד"א בב' יו"ט של גלויות אבל ב' יו"ט של ר"ה הרי הן כיום א' ואינו מערב לב' ימים אלא לרוח א' (ת"ז).

(כז) זה שאמרנו שיש לו לערב ב' עירובין לב' רוחות לב' ימים הוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד מב' העירובים ביום הראשון אבל אם א"א להגיע לעירוב של יום ב' ביום הראשון אין עירוב הב' עירוב שהעירוב מצותו שיהיה סעודה הראויה לו מבע"י וזה

הואיל ואינו יכול להגיע לזה העירוב ביום הראשון ה"ז אינה ראויה מבע"י כיצד הרי שהניח עירובו ברחוק אלפים מביחו למזרח וסמך עליו ליום א' והניח עירוב ב' ברחוק אמה או יותר לרוח מערב וסמך עליו ליום ב' אין זה השני עירוב שהרי ביום הראשון א"א לו לילך למקום שעירב על יום ב' שהרי הוא חוץ לתחומו שכיון שהניח לסוף אלפים למזרח אין לו למערב כלום אבל אם הניח עירובו ברחוק אלף ות"ק אמה מביחו למזרח ליום ראשון ועירוב השני ליום ב' רחוק מביחו למערב פחות מת"ק אמה ה"ז עירוב שהרי אפשר שיגיע שם ביום ראשון (סז).

(כח) המערב ב' עירובין אפי' לרוח אחד לשני הימים צריך שיהיה העירוב קיים בליל הראשון וכליל הב' כל בין השמשות שהוא זמן קניית העירוב ולכן עצה טובה שלאחר שהשכה בליל ראשון אם הוא יו"ט יטלנו ויוליכנו לבית ולמחר ביום טוב מוליד אותו פת לשם לאותו מקום וממתין עד שתחשך ודאי ולא יאמר כלום דאמירתו חשוב הכנה ואסור להכין מיו"ט לחבירו ומ"מ אפי' אמר עירובו עירוב (ע"א נ"ט נ"ח) כיון דבלא"ה סגי ואוכלו שם כשירצה או יניחנו שם שכבר קנה עירוב ואם יו"ט לאחר שבת מוליכו בע"ש ומניחו שם במקום המשתמר שהרי א"א לו להביא לביתו ולמחר בשבת הולך לשם אם העירוב קיים ממתין עד שתחשך ומביאו כשירצה ואם נאבד בשבת קנה עירוב לראשון בלבד ואין לו עירוב ליו"ט שכיון שהם ב' קדושות אין א' קונה ליום השני ולא מבעי' ביו"ט שלאחר השבת שהרי א"א לו להוליך שם בשבת פת אחר משום איסור הוצאה אלא אפי' ביו"ט שלפני שבת אם נאכל העירוב ביו"ט אסור לו להוליך פת אחר לשם דדוקא אם מוליד לשם אותו פת עצמו שכבר קרא שמו עירוב מעיו"ט וא"כ א"צ לומר כלום וא"כ אין כאן הכנה כלל אבל אם יקח פת אחר צריך ע"כ לקרות שמו עירוב כדלעיל סימן י' וא"כ מכין מיו"ט לשבת ואפי' בדעיבד אם קרא שם אינו עירוב ואפי' אם היה שוגג בזה שהיה סבור דמותר (דאומר דמותר שגג ט"ז י"ד סימן ל"ט ומ"א סימן רמ"ח) וקיי"ל בעשה איסור הרבנן בשוגג מותר אפי' אינו עירוב שהמניח ע"ת כקונה שם בית ע"י אמירה זו ואין קונין בית בשבת ואפי' אם הניח עירובי חבשילין לא מהני (כדלקמן כלל ק"א סימן י"ז) וכן א"א לערב בפת לב' רוחות אפי' אם יוליד אותו פת עצמו לרוח ב' שהרי ע"כ צריך לקרות שם עירוב עליו שתיכף כשנטלו ממקומו הראשון נחבטל שם עירוב ממנו (עיין ח"ר נ"ט פרישה) ודוקא ביו"ט של גלויות או י"ט ושבת דב' קדושות הן אבל ב' י"ט של ר"ה אם נאכל בראשון אפי' עירובו ג"כ לשני שתיכף כבהש"מ ראשון נקנה לו העירוב לב' הימים דיום אחר הוא העיקר וחשבינן לשני כמו חול לענין זה משא"כ ב' יו"ט ש"ג דמספקא שמא יום ב' הוא העיקר (ע"א ס"ק ח').

(כט) עירב ברגליו לראשון אם עירב לב' הימים לרוח אחד יהוו ביום הראשון בין שהוא שבת או יו"ט ויעמוד באותו מקום שעמד אתמול ויחשוב בלבו שיקנה שם שביחה ולא יאמר כלום מפני שאסור לעשות שום הכנה מיו"ט לשבת או להיפך אפילו בדבור ומ"מ אפי' אמר עירובו עירוב שאין זה הכנה גמורה שהרי אפי' לא אמר כלום קנה שביחה וגם ל"ש בזה שקונה בית שהרי ממילא נקנה לו דדוקא במערב בפת שאינו קונה אלא באמירה ונמצא קונה בית משא"כ במערב ברגליו שממילא נקנה לו בע"כ שהרי אפי' בבא בדרך וחשכה לו ולא השב בלבו לקנות שביחה נקנה לו מקומו (סז).

(ל) ואמנם אם רוצה לערב ברגליו לב' הימים לב' רוחות י"א דמותר דכיון דע"י הליכתו בלבד נקנה לו התחום וגם א"צ שיאמר כלום וא"כ אין כאן לא הכנה ולא משום מקני בית (רע"א נ"ה"ק ופרישה כ' דין זה בלשון אפשר ולא ראם ע"ק) וה"ה אם עירב

בראשון בפת מותר לערב ברגל בשני אפי' בכ' רוחות אבל עירב בראשון ברגל א"א לערב
 בפת לשני אפי' ברוח אחד אבל י"א דכל שלא עירב בראשון לאותו רוח אינו מערב
 ברגליו בשני לא באמירה ולא בשתיקה הדוקא היכא דאיכא גלוי דעתא שרוצה לקנות
 שם שביחה כגון זה שעירב שם בראשון וגלוי דעתיה דניחא ליה גם בשני בזה מדגני
 שמעירב בשתיקה אבל כשלא עירב שם כלל מעי"ט דילמא לא ניחא ליה להפסיד לצד
 אחר וכיון שכן בעי אמירה ובמקום דצריך אמירה אסור משום הכנה. (ריטב"א נ"ג רי"א
 ק"ל ואפשר שז"כ דעת ר"י ש"כ ד"ה גופא עירב ברגליו וכו' לחוש רוח עלמו וכו').

(לא) ומ"מ התיר באחד שבא בספינה בי"ט הסמוך לשבת דאע"ג דביו"ט אסור
 לזוז ממקומו כמבואר לעיל אבל בשבת מותר לו לצאת שקנה שם שביחה אפילו בלא
 אמירה דאנן סהדי דניחא ליה למקני מידי דהוי אישן (חסה שלא כח"ר נ"ג ע"ג).

(לב) ולפ"ז נ"ל דגם כשלא עירב כלל בראשון לא בפת ולא ברגל לדעת המתירין
 לערב ברגל אפי' לב' רוחות ה"ה דמותר בזה לערב ברגל כיון שאין כאן לא מקני שביחה
 לא הכנה דמ"ש וצ"ע (שכרי הרש"א סיים שם מי שזכח ולא עירב ע"ת אפי' בב' יו"ט של גלות
 אינו מניח מו"ט לחבירו ואפילו בתנאי שהמניח עירוב ה"ז קונה בית ע"כ וכו' ונאמר דבילה י"ז
 ע"ג וע"כ כ"ל דזה דוקא לערב בפת אבל ברגל מותר וא"כ ק' למה לא הזכיר רבא תקנה זו וכ"ל
 הרש"א למה לא חילק בכך וכו') ועיין לעיל בדיון עשיית חפציו בשבת כלל ס' באיזה דבר
 מותר להחשיך על החחום ונ"ל דיש לסמוך ע"ז לצורך מצוה כגון שנודע לו ביו"ט למול בן
 חבירו או שאר מצוה.

כלל עח. דין תחומי כליו ובהמתו:

(א) כשם שאין אדם רשאי לילך בשבת ויו"ט חוץ לתחום כך כליו ובהמתו קנו
 שביחת הבעלים ואסור לאחר להוציאם חוץ לאלפים של הבעלים ומ"מ אפי' חוץ ל"ב
 מיל י"א דלכ"ע אינו אלא מדרבנן (ת"ד מ"ח) ואם עירבו הבעלים לרוח אחד אין שום
 אדם יכול להוליכם לרוח אחרת אלא מה שהבעלים מותרים לילך ואם השאיל כלים
 לאחר השואל נקרא בעלים ואפי' רק הבטיח לו להשאיל לו מעי"ט ולא נטל השואל מבח
 המשאיל עד הלילה אעפ"כ קנה שביחת השואל (סי' ע"ז) ולכן ישראל שהשאיל כליו
 לנכרי שמחוץ לתחום והחזירן לו בשבת או ביו"ט אסור לטלטלן חוץ לד"א שקנו שביחת
 אצל הנכרי ולא עוד אלא אפי' כליו של נכרי קונים שביחה אצל הנכרי אע"ג שהנכרי
 אינו בר שביחה גזרו חכמים חפצי נכרי אטו חפצי ישראל ולפיכך נכרי שהביא כליו של
 ישראל שהיו מונחים חוץ לתחום וא"כ ע"כ קנו שביחה במקומו שהרי א"א ליתן להם
 שביחת בעליהם כיון שהוא חוץ לתחום או שהביא כליו של נכרי בשדה ובמקום שאין
 מוקף מחיצות אסור לטלטלן חוץ לד"א ואם הביא הנכרי למקום שמוקף היקף כגון לעיר
 המוקף מחיצות או לחצר או למבוי שמתוקן בעירוב כדיון או לבית כל ההיקף נחשב להם
 כד"א ומותר לטלטלן בכל ההיקף וה"ה אם הביא דבר מאכל שאין בו חשש צידה ומחומר
 כמבואר בדיון נכרי שעשה מלאכה בשבת כלל ס"ג (סי' ת"ח). אבל חפצי הפקר אין
 קונים שביחה אלא המוציא הראשון הם ברגליו ואינו יכול להוליכן רק למקום שהוא מותר
 לילך שם לפיכך חריץ מלא מים שבין ב' תחומי שבת מקצתו בתחום עיר זה ומקצתו
 בתוך תחום של עיר אחרת אם הם מים מכונסים שחיהם אסורות למלאות אפי' בתוך
 תחומם שהמים שבתוך התחום קונים שביחת העיר דכיון שסמוכים לעיר דעת אנשי
 העיר עליהם ולא הוי כחפצי הפקר. וצריך לעשות מחיצה של קנים בעלמא בסוף התחומין

להפסיק אפי' רק מחיצה תלויה שאינו מגיע לקרקע החריץ דבמים הקילו דגם מחיצה תלויה מותר אבל אם הם מים המושכים אינם קונים שביחה כלל אלא הרי הם כרגלי הממלא. ובור של תבן העומדת בין ב' תחומין אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן כיון שאין מערבין ולא גזרינן שמה יקח אחד מחלק חבירו (ת"ב).

(ב) ישראל שעבר והוציא פירות חוץ לתחום אם במזיד הוציאם אסורים באכילה לכל ישראל באותו שבת וי"ט אע"ג דנכרי שהביא מחוץ לתחום אינו אסור אלא למי שהובא בשבילו כיון שנעשה האיסור ע"י ישראל חמור טפי ואסור לטלטלן חוץ לד"א אפי' הכניסם לעיר המוקפת חומה כדין יצא לדעת (לעיל כלל ע"ז נס"י כ') ואם בשוגג מותר לאכלם בני אדם הדורים שם אבל למי שהביא אסור דלא גרע מנכרי שהביא פירות מחוץ לתחום דאסור למי שהובא בשבילו והריטב"א כ' דאפי' לבעלים מותר כיון שהיה הוציאם בשוגג וכ"מ ברמב"ם (ועיין כלל ע' נכ"א סי' ע'). ואסור לטלטלם חוץ לד' אמות אם הוא מקום שאינו מוקף מחיצה ואם הוא במקום שמוקף מחיצות כל ההיקף להם כד"א כדן דיצא שלא לדעת שם כסימן י"ח. וכ"ז כשהם עדיין חוץ לתחום אבל אם החזירן לתחומן הראשון אפי' במזיד ואעפ"י שלא החזירן לעירן הרי הוא כאלו לא יצאו ממקומם ויש להם אלפים לכל הרוח ובוהו עדיפי הפירות מאדם שיצא חוץ לתחום וחזר (כלל ע"ז ס"י י"ט) דפירות נחשבים לעולם כאנוסים וא"כ ה"ז כדן מי שיצא באונס וחזר באונס (לעיל סי' י"ח) ומותר באכילה אפי' לאותו ישראל שהחזירם במזיד דכיון שהחזירם אין שום איסור עליהם (עיין מה שכתבתי כלל ע' נכ"א סימן ס' ועיין עוד בכלל ק"ה סימן ת"ה).

הלכות יום טוב.

כלל עט. דין עיו"ט ודיני קידוש ליו"ט:

(א) דין עיו"ט בע"ש לכל דבר וראוי לכל אדם לטבול עצמו בעיו"ט זכר למקדש שהיו כל ישראל מחוייבים לטהר עצמם ברגל להראות בבהמ"ק ומגלחין ונוטלין צפרנים. וכל דבר שאסור לומר לנכרי בע"ש לעשות בשבת אסור גם כן בעיו"ט במלאכות האסורות ביו"ט.

(ב) נהגו שלא להקזיז דם בשום עיו"ט דבערב שבעות יצא שד דשמה טבוח ואלו לא קבלו ישראל את החטרה היו טבחו להון לבשריהו ולדמיהו וגזרו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבעות. ושרעפפוען (סקורין Banki) יש מתירין מלבד השענא רבא שהוא יום הדין ועכ"פ בערב שבעות יש להחמיר ובלילה שלפני ערב יו"ט מותר להקזיז חוץ מליל השענא רבא. ועיו"ט אחרון של פסח הכל מותר דאינו רגל בפ"ע (מ"א סי' תס"ח) וכ"ז כשרוצה להקזיז לבריאות אבל משום סכנה כבר דשו בו רבים ושומר פתאים ה' ואפילו בערב שבעות התיר בא"ר כשציוו הרופאים בחולה שיש בו סכנה דיל' דוקא הקזה שלהם אסרו משא"כ בהקזה שלנו ולכן במקום סכנה יש להתיר אבל לא בלא"ה.

(ג) קידוש של יו"ט אינו אלא מדרבנן ומ"מ דין קידוש בי"ט כדן קידוש בשבת לכל דבר (סי' רע"א) אלא שבי"ט מוסף לברך שהחיינו בין בליל ראשון ובין בליל שני עבור יו"ט דכיון דליל ב' הוא משום ספיקא דיומא ושמה היה חול ולכן חייב לברך גם בליל ב' ואם לא בירך בליל א' ונזכר ביום א' מברך בכל שעה שנזכר וכן אם לא בירך בלילה